

Riksdagens snabbprotokoll

2024/25:98

Onsdagen den 9 april

Kl. 09.00–22.59

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 19 mars justerades.

EU-dokument

COM(2025) 136 till miljö- och jordbruksutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande
skulle gå ut *den 30 maj*.

§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2024/25:579

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:579 Jämvägens roll i totalförsvaret

av Aylin Nouri (S)

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 30 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 7 april 2025

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

§ 4 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Socialutskottets betänkande

2024/25:SoU26 Nya anpassningar till EU:s förordning om medicinteknik

Försvarsutskottets betänkande

2024/25:FöU5 Militära frågor

Skatteutskottets betänkande

2024/25:SkU13 Företag, kapital och fastighet

Kulturutskottets betänkanden

2024/25:KrU6 Tillgång till kultur och kulturskaparnas villkor

2024/25:KrU7 Litteratur, språk och konstarter

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2024/25:153 till miljö- och jordbruksutskottet

2024/25:154 till kulturutskottet

Skrivelser

2024/25:114 till utrikesutskottet

2024/25:151 till justitieutskottet

Motioner

2024/25:3361, 3367 och 3386 till civilutskottet

2024/25:3362, 3371 och 3387 till miljö- och jordbruksutskottet

2024/25:3360 och 3384 till utrikesutskottet

§ 5 Offentlig förvaltning

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU23

Offentlig förvaltning

föredrogs.

Anf. 1 ULRIK NILSSON (M):

Herr talman! Detta betänkande handlar, om jag räknade rätt, om 57 yrkanden från allmänna motions tiden. Att i detalj gå igenom 57 yrkanden är inte möjligt, så därför har jag försökt att gruppera dem på mitt eget sätt, vilket jag tror både kan förklara debatten och också möjligen visa något av den offentliga förvaltningens karaktär.

Först finns det ett antal motioner och yrkanden som tar upp funktionssättet, det vill säga hur en offentlig myndighet ska fungera. Jag tror att vi kan vara överens om att det bör vara modernt. Det ska vara rättssäkert och tillgängligt. Förvaltningen ska ske på ett sätt som

inte uppfattas som byråkratiskt, samtidigt som man ska säkerställa att alla får den behandling som deras ärende förtjänar. Den ska vara effektiv, och den ska ske med metoder som är så up to date som möjligt.

Detta innebär att digitalisering är viktigt för att klara en bra förvaltning. Digitalisering säkerställer rättssäkerhet men innebär också att man måste lära sig att hantera den. Inte minst de möjligheter som ligger i artificiell intelligens väcker både förhoppningar och farhågor. Det är ett nytt sätt att jobba och en ny teknik som introduceras. I betänkandet finns ett antal mer eller mindre genomtänkta förslag på hur man ska hantera moderniteten i förvaltningen.

Ett annat område där det finns en hel del olika tankar är tillgängligheten. Jag tror att vi är alldeles överens om att varje svensk medborgare vill ha tillgång till sina myndigheter – kunna ta del av deras hantering, kunna väcka sina ärenden och bli rättvist behandlad. Detta innebär naturligtvis utmaningar för den som har funktionshinder. Det kan innebära utmaningar för den som inte behärskar den nya tekniken.

Samtidigt ska sägas att vi ofta tar detta som ett uttryck för att inte alla får del av utvecklingen; alla kan inte datorer. Men även den äldre generationen i Sverige är intresserad av att utvecklas och lära sig. Den grupp som inte är digitalt medveten minskar alltså stadigt just därför att detta har så stora fördelar. Det är en felsyn att det finns några som är ointresserade av utveckling. Alla människor vill sikta framåt.

Den tredje punkt jag fångar upp är att förtroendet för offentlig förvaltning måste vara högt. Det innebär att vi ska kunna vara trygga med att alla i förvaltningen arbetar för det som med ett lite pretentiöst uttryck, herr talman, kan betecknas som det allmänna, det vill säga det som vi faktiskt ska omsätta från det demokratiska systemet. Det är klart att det någonstans är riksdag och regering som definierar vad som ska vara det gemensamma. Det är rimligt att en majoritet får genomslag också i hanteringen av ärenden som ligger inom myndigheternas hank och stör.

Vi måste alltså vara säkra på att offentlig förvaltning inte tar obehörig hänsyn. Det kan handla om korruption – det finns ett antal förslag där. Samtidigt ska jag vara medveten om att den som försöker korrumpera väldigt sällan är beredd att göra det öppet, utan det sker under ytan. Det finns därmed alltid en risk för att vi skapar en byråkrati för dem som är ute med ärliga avsikter utan att komma åt dem som faktiskt är hotet i systemet.

Samtidigt som man inte ska vara korrumpad ska man heller inte vara aktivist när man arbetar i den offentliga sektorn. Man har att representera det allmänna, och det allmänna kommer till uttryck i resultat i allmänna val. Detta är en viktig avvägning just för förtroendet.

Sedan kan offentlig sektor naturligtvis vara front-runner eller föredöme i mycket. I betänkandet finns förslag om hur man till exempel ska boka resor och liknande. Jag tror att det i grunden är viktigt att låta detta ske på de villkor som myndigheten har utvecklat.

Herr talman! Betänkandet handlar alltså väldigt mycket om funktioner. Något man också måste ta med är att den första försvarslinjen, det första sättet att hantera avarter i offentlig förvaltning, måste vara öppenheten, den fria debatten, tillgången till handlingar och möjligheten att granska. Detta kan innebära utmaningar när det gäller till exempel träningsdata för artificiell intelligens, som inte alltid ser likadana ut en andra gång. Det kan vara en utmaning när det gäller algoritmer som används för offentligt beslutsfattande. Men principen om öppenhet och debatt vid granskning av den offentliga sektorn är viktig.

Med dessa relativt allmänna resonemang och kopplingar till betänkandet kan jag, herr talman, konstatera två saker.

Det första är att vi ska vara stolta över den svenska offentliga förvaltningen. Den fungerar i allt väsentligt på ett alldeles utmärkt sätt. Det förtjänar att nämnas att vi måste ha och också har högt förtroende för den.

Det andra notatet är att utvecklingen måste ske stegvis och med en viss långsamhet. Det är mycket lättare att kasta ut det som fungerar än att bygga upp det på nytt. När man läser alla de här förslagen inser man att många av dem pekar på relevanta saker och saker som kan förändras. Men det handlar i grunden om relativt små skönhetsfel i ett ändå väl fungerande system. Detta manar till tröghet, för den offentliga förvaltningens och den svenska tjänstepersonens organisation och tradition är stark.

Totalt sett visar detta betänkande att betyget för svensk offentlig förvaltning är väldigt gott. Så, herr talman, mot bakgrund av att den offentliga förvaltningen ska vara modern och tillgänglig och skapa förtroende, krav som jag tycker att den i dag i allt väsentligt uppfyller, vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag i betänkande nummer 23 *Offentlig förvaltning* och avslag på samtliga motioner som redovisas häri.

Anf. 2 IDA KARKIAINEN (S):

Herr talman! Jag vill berätta historien om Tyra, 85 år, i Norrbotten. Sensommaren 2019 väntade hon i matsalen på ett sjukhus medan hennes man blev undersökt. Tyra råkade ramla i matsalen, och det gick så illa att hon bröt lårbenet. I stället för att föra henne till akuten 50 meter bort i byggnaden larmade man ambulans. Den var en bit bort – det är ändå Norrbotten vi talar om – och hämtade Tyra efter 56 minuter. I stället för att med bår föras innervägen 50 meter till akutmottagningen kördes hon, efter 56 minuter, i ambulansen runt byggnaden för att kunna skrivas in i datorn på akutmottagningen. Tyras man sa så här: Jag förstår att personalen måste följa regelverket, men regelverket saknar förnuft och empati.

Herr talman! Berättelsen om Tyra säger något större om vilka styrmodeller som har fått prägla den offentliga förvaltningen de senaste decennierna. Jag kommer att komma tillbaka till det.

Jag vill beröra frågan om servicekontoren, som behandlas i detta betänkande. De senaste decennierna har det skett en omfattande nedläggning av myndigheters

lokalkontor. Människor har sett hur myndighetsskyltarna i kommuner har skruvats ned och hur arbetstillfällena har försvunnit. De lokala bankkontoren har stängt, vilket har lett till att människor – särskilt i glest befolkade kommuner – fått svårare att låna pengar till sin renovering eller företagsinvestering.

De lokala myndighetskontoren har stängt ned. Det handlar om myndigheter som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen och Skatteverket. Deras kontor har med personlig service hjälpt människor med deras livsviktiga ärenden. I vissa delar av Sverige skojas det rätt friskt om att den enda statliga närvaro som finns kvar är systembolagen. Det är inte ens ett skämt, utan det är verkligheten i vissa kommuner.

Herr talman! Jag kommer från Haparanda kommun. Det är en gränskommun med många som pendlar över gränsen till sina arbeten. Det är ju precis det vi vill; människor ska kunna pendla över nationsgränser i Norden. Norden ska vara den mest integrerade regionen i världen. Men som gränsgångare möts du av många utmaningar. En av dem är SINK:en, alltså den särskilda inkomstskatten, som tar lång tid att handlägga. En annan är att försäkringssystemen inte är utformade för gränsgångare och inte pratar med varandra över gränsen. Det finns även andra gränshinder som skapar en stor mängd administration för den enskilde.

För att man på ett effektivt sätt ska kunna hantera dessa – kanske lokala – problem, som är specifika för vissa regioner i Sverige, krävs närvarande myndigheter med lokal specialistkompetens. Den har dock centraliserats, och myndighetskontoren har lagt ned.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen såg detta när den fick axla regeringsmakten 2014 och bestämde att den statliga servicen över hela landet åter skulle byggas ut kraftigt. När år 2025 började fanns det 148 servicekontor runt om i hela landet. Tyvärr har regeringen gått fram med en anslagsminskning till Statens servicecenter på 150 miljoner kronor över tre år. Denna minskning innebär att vart fjärde servicekontor riskerar att avvecklas under de kommande åren.

Vi skruvade upp skyltarna, herr talman. Nu skruvar regeringen ned skyltarna, och det är djupt beklagligt. Jag vill därför yrka bifall till reservation 6. Vi säger nej till regeringens avveckling av statliga servicekontor.

Herr talman! Jag har många gånger i den här talarstolen nämnt länsstyrelsernas viktiga roll. Vi tycker att det är viktigt att regeringen använder sig av den styrka som finns i form av 21 ytterst kompetenta myndigheter med stark lokalkännedom, inte minst när det gäller att bygga upp totalförsvaret och när det gäller beredskapsfrågorna. Många av de uppdrag som regeringen nu lägger på sina sektorsmyndigheter hade det dock varit mer effektivt att i stället lägga på länsstyrelserna. Vi tycker att regeringen behöver se över detta.

Vidare behövs ett stärkt förvaltningsanslag till länsstyrelserna, så att de kan klara av att vara flexibla vid behov. Vi tycker också, herr talman, att andra myndigheter borde ges i uppdrag att låta sig samordnas. Länsstyrelserna har ju i uppdrag att vara en aktör som

ska samverka med andra aktörer i länen och dra ihop de myndigheter som finns på plats. Det krävs dock att myndigheterna får ett liknande uppdrag att låta sig samordnas.

Jag är mycket tveksam till den politik som innebär centralisering av vissa uppgifter till vissa länsstyrelser, exempelvis när det gäller jordbruksstödet. Det kommer att leda till att en fråga som är viktig att ha i den geografiska närheten flyttas ännu längre bort från dem som faktiskt utövar sin verksamhet inom jordbrukssektorn. Jag tror inte att detta är gynnsamt.

Herr talman! Grunden i vår svenska statsförvaltning, med anor som sträcker sig tillbaka till Axel Oxenstiernas tid, är självständiga myndigheter och myndighetschefer som är tillsatta på sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet. Denna ordning har gjort att Sverige är ett land med låg grad av korruption och hög grad av rättssäkerhet och således ett land där medborgarna i stor utsträckning litar på myndigheternas arbete. Detta brukar beskrivas som det svenska guldet och är ett av de starkaste skydd vi har i vårt samhälle mot auktoritära krafter och maktmissbruk.

Självständiga myndigheter handlar också om att vi värnar tjänstemännens integritet och har tjänstepersoner som vågar säga ifrån när något är fel. Jag vill därför, herr talman, säga några ord om det som en del partier kallar myndighetsaktivism.

Inte sällan är det så att människor som arbetar inom offentlig sektor är engagerade i olika frågor eller i föreningslivet. Vi har ju en stark föreningsfrihet i Sverige, vilket innebär att man ska kunna engagera sig i civilsamhället även om man har en statlig anställning. De allra flesta klarar också av att skilja på sitt personliga engagemang och det man utför i sin tjänst.

Den senaste tiden har det förts en diskussion där man har försökt att peka ut många tjänstepersoner för att de otillbörligt skulle engagera sig i klimatrörelsen eller jämställdhetsrörelsen. Detta urholkar på sikt förtroendet för den statliga och offentliga världen och för vår förvaltning.

Som tjänsteperson måste man absolut skilja på sitt privata engagemang och det man gör i tjänsten, och jag är övertygad om att de allra flesta klarar av det. Vi måste dock även ha en politik som orkar backa upp förvaltningarna och som inte ägnar sig åt åsiktsregistrering eller försöker kartlägga vilka politiska engagemang en del tjänstepersoner har.

När jag var civilminister jobbade jag på Finansdepartementet och mötte där många medarbetare – politiska tjänstemän – som hade olika politiska uppfattningar och hade en bakgrund i att engagera sig politiskt i andra partier än det parti jag själv företrädde. Det var inget problem; så måste vi kunna ha det i vår förvaltning. Jag tycker snarare att det stärker vår förvaltning.

Herr talman! Det går inte att tala om en väl fungerande offentlig förvaltning som åtnjuter ett högt förtroende och står fri från korruption utan att nämna journalistikens viktiga roll. Genom grävande reportage ges medborgare insyn i hur den offentliga makten utövas. Därför måste vi kraftfullt fördöma gripandet av

journalister. Regeringen måste lägga sitt ämbetes fulla kraft på att jobba med detta. Turkiet måste frige den svenske journalisten Joakim Medin.

Herr talman! Vi socialdemokrater vill stå upp för den svenska förvaltningsmodellen, som tjänat Sverige väl. I denna modell vågar myndighetschefer ta upp problem och bidra med sin kunskap såväl till regeringen som i samhällsdebatten.

Jag vill återvända till Tyra, 85 år gammal. Hon fick uppleva det som präglat styrmodellerna för offentlig förvaltning de senaste decennierna. Rutiner, regelverk och manualer har ersatt det egna tänkandet hos de kompetenta medarbetare som varje dag jobbar och sliter i den offentliga förvaltningen. Det är nu dags för en era av förnuft och empati.

Anf. 3 LARS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 7 i betänkandet KU23 *Offentlig förvaltning*.

Som vi har hört gäller detta betänkande ett område som rör hjärtat av statens funktion, nämligen medborgarnas tilltro och demokratins praktiska förverkligande.

Det spänner över en lång rad frågor inom offentlig förvaltning: allt från demokratifrågor till digitalisering och myndighetsaktivism.

Sverigedemokraterna har länge sett behov av viss förändring och förnyelse av statsförvaltningen. Man ska givetvis vara stolt över allt det positiva. Men inget är perfekt, och förbättringar kan alltid ske. Sverigedemokraterna har lyft fram behovet av att inventera de svenska myndigheterna och se över hur svenska myndigheter är organiserade. Vi har även ifrågasatt att det finns så många små myndigheter med överlappande, lite oklara och ibland till och med ideologiskt färgade uppdrag. Vår linje har varit tydlig: Vi vill se en mer sammanhållen och effektiv myndighetsstruktur där skattebetalarnas pengar används på bästa sätt.

Mot denna bakgrund är det glädjande att regeringen har tagit fasta på behovet av att använda gemensamma resurser mer effektivt och därför tillsatt utredningen En effektivare organisering av mindre myndigheter. Det är ett viktigt steg, och vi sverigedemokrater vill härmed uttrycka vår uppskattning till regeringen. För oss är detta också ett bevis på att det långsiktiga reformarbete vi har bedrivit, bland annat i motionen *En behövlig myndighetsöversyn*, har burit frukt.

Men arbetet bör givetvis inte stanna där. När det gäller myndighetsaktivism, som tidigare talare nämnt, och opinionsbildande verksamhet har Sverigedemokraterna åter lagt fram förslag om att tydligt avgränsa myndigheters uppdrag. Myndigheter ska verkställa politik, inte bedriva den. Det är en enkel men viktig princip som vi kommer att fortsätta slå vakt om.

Herr talman! Intentionen i Sverigedemokraternas motion *Regional utveckling* är att åstadkomma ett levande Sverige. Centralt för det är att stärka den lokala statliga servicen. Vi menar att staten har ett tydligt ansvar att vara närvarande i hela landet. I vår motion lyfter vi särskilt fram behovet av gemensamma

servicekontor, ökad digital tillgänglighet och förbättrad samverkan mellan stat och kommun, inte minst i de delar av landet där det fortfarande är brister i förutsättningarna för digital infrastruktur. Det handlar ytterst om att alla medborgare oavsett bostadsort ska ha en likvärdig tillgång till statlig service.

Herr talman! Jag ska också lyfta fram ett par andra delar i betänkandet där SD fortsatt har en tydlig och ambitiös politik. I vår motion om digitalisering har vi lyft fram att effektivisering aldrig får ske på bekostnad av tillgänglighet. Kontakten med myndigheter måste förbli begriplig och hanterbar för medborgarna. Digitalisering ska utgå från människors behov, inte drivas enbart som ett internt rationaliseringsprojekt.

Låt mig också understryka hur viktigt det är att fortsätta att arbeta med tjänstemannaansvar. När fel begås i myndighetsutövning ska det givetvis kunna få någon form av konsekvens. Det är en självklarhet i alla verksamheter och borde så också vara inom staten.

Herr talman! Jag ska också ta tillfället i akt att lyfta en fråga som för Sverigedemokraterna är central för att upprätthålla en rättssäker och förtroendeskapande offentlig förvaltning, nämligen kampen mot korruption. Det demokratiska förtroende vi tillsammans bygger varje dag är inget som ska tas för givet. Det bärs upp av transparens, rättvisa och respekt för medborgarens rätt till en opartisk förvaltning. Men när dessa principer skuggas av korruption, vänskapskorruption eller nepotism, särskilt inom kommunala och regionala verksamheter, riskerar det som borde vara själva grundfundamentet i Sveriges demokrati att urholkas. Korruption är kanske inte det största problemet i dagens svenska samhälle, men vi måste ändå ge akt på det eftersom vi ser en ökning på detta område.

I en motion till riksdagen lyfter Sverigedemokraterna därför fram behovet av att motverka just korruption, vänskapskorruption och nepotism i kommunala och regionala verksamheter. Vi föreslår konkreta åtgärder för att stärka kontrollen, öka transparensen och bibehålla och återupprätta medborgarnas förtroende för den offentliga sektorn. I Sverige är förtroendet högt, och det vill vi slå vakt om. Vi kommer att fortsätta att arbeta för att ro även denna fråga i hamn.

Herr talman! Sverigedemokraterna är ett parti som inte bara pekar på problem, vilket vissa får det att låta som ibland i debatten. Vi föreslår faktiskt också lösningar. Vi har varit uthålliga i vårt arbete för en mer effektiv och rättssäker statsförvaltning. Vi gläds åt att vissa av våra förslag nu tas vidare av regeringen, och vi vill uppmäna till fortsatt mod i det reformarbetet.

Anf. 4 SAMUEL GONZALEZ
WESTLING (V):

Herr talman! Skenet kan bedra. Man skulle kunna tro att jag är från Göteborg, där jag visserligen är född, men merparten av mitt liv har jag spenderat i mindre kommuner med färre än 10 000 invånare. Jag har alltså ganska stor erfarenhet av hur det är att bo på sådana ställen. Ofta känner man många människor och vet vilka folk är, och det finns också en ganska stor

gemenskap. Men människor *bor* inte bara på dessa ställen, utan det finns även mycket näringsverksamhet och många företag som skapar välbefinnande för hela landet.

Men när man lyssnar på debatten kan man ibland få uppfattningen att allt finns i Stockholm eller i större städer. Så känns det också när man bor på mindre ställen, för den politiska debatten handlar nästan alltid om hur man ska stärka staten och samhället sett utifrån storstäderna. Det är ett problem, och det har vuxit under de senaste decennierna. Människor som bor ute i landet känner att de blir alltmer övergivna av samhället och staten. Det kan vara svårt att bo på dessa ställen när man behöver hjälp av samhället, till exempel om man blir arbetslös eller behöver kontakta statliga myndigheter.

Vi går mot en alltmer digitaliserad värld, vilket har gjort att myndigheter har valt att digitalisera sina verksamheter mer. Eftersom de då minskar på personalen ute i samhället minskar också den mänskliga kontakten. Samtidigt har den digitala infrastrukturen inte byggts ut i tillräckligt hög utsträckning för att det ska vara möjligt att använda sig av dessa tjänster var man än bor i landet. En stor andel av befolkningen har inte heller förmåga eller kapacitet att kunna använda sig av de digitala tjänsterna, vilket gör att de blir helt utfrysta från samhället.

Jag brukar ibland få frågan: Hur kan du bo i Hörfors? Varför har du valt att bo där? Jo, jag har valt att bo där de senaste 17 åren för att jag trivs där och inte vill bo på någon annan plats. Det är otroligt vackert där, och gemenskapen är fantastisk. Jag tror att alla som bor runt om i Sverige känner på ungefär samma sätt.

Regeringen gör det dock svårt för oss att leva på sådana ställen, bland annat för att man på många olika platser lägger ned statens servicekontor. Så här står det att läsa på Statens servicecenters hemsida: "Vår vision är att tillsammans göra staten mer tillgänglig och effektiv. Genom att tillhandahålla administrativa tjänster till myndigheter och lokal statlig service till medborgare och företagare bidrar vi till samhällsnytta för alla." Det är svårt att tro på dessa ord när man ser hur regeringen agerar.

Det finns olika länsstyrelser som är statens och regeringens förlängda arm, men till och med de reagerar starkt mot regeringens beslutade inriktning. I remissvaret från Länsstyrelsen Värmland kan man till exempel läsa följande:

Regeringen har tidigare betonat vikten av en utvecklad statlig närvaro och service för att upprätthålla och stärka förtroendet för myndigheter och statliga institutioner. En nedläggning av servicekontoren i Arvika och Filipstad går direkt emot detta mål och skulle ytterligare försämra tillgången till service för många invånare i mindre kommuner.

Ett likalydande yttrande kan vi läsa från till exempel Länsstyrelsen Västra Götaland när det gäller servicekontoret i Åmål. I mitt eget hemlän Gävleborg lägger man ned de servicekontor som finns i Sandviken och Bollnäs. De som ska finnas kvar är de som ligger

längs kusten – i Gävle, Söderhamn och Hudiksvall. Det betyder att de som bor i inlandet måste ta sig hela vägen till kusten för att över huvud taget kunna få kontakt med staten, vilket gör att det blir otroligt svårt för många eftersom det inte är helt enkelt att ta sig dit med kollektivtrafik. Alla har inte bil, särskilt inte om man har dålig ekonomi.

Det är inte särskilt förvånande att Liberalerna och Moderaterna, som är utpräglade storstadspartier, driver den här linjen. Jag har full förståelse för att de prioriterar sina väljare. Men att Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna, som i valrörelsen pratade så otroligt varmt om att hela Sverige ska leva och att vi ska se till att det fungerar i hela landet, nu med berätt mod går in och ser till att det blir på det här sättet är väldigt överraskande.

Vi hörde alldeles nyss här Sverigedemokraterna påstå att de tycker att det är viktigt att servicekontor finns kvar. Då blir det märkligt när Sverigedemokraterna, som samarbetar med regeringen, lägger fram en budget tillsammans med regeringen där regeringen konstaterar att det är viktigt med statlig närvaro i hela landet men att verksamheten samtidigt ska effektiviseras genom nedskärningar.

Vad blir effekten av nedskärningar? Jo, att man lägger ned servicekontor. Var lägger man ned servicekontor? Jo, där det finns lägst antal människor. Det är så man räknar i den värld som vi nu befinner oss i. Verksamheter ska inte hjälpa människor där det behövs mest, utan de ska hjälpa så många människor som möjligt. Och var bor det så många människor som möjligt? Jo, i de stora städerna.

Detta är resultatet av regeringens politik och Sverigedemokraternas samarbete med regeringen. Det är skamligt, herr talman, att man kan gå ut i en valrörelse och säga att man värnar hela Sverige och att man sedan sätter sig i ett regeringssamarbete och gör precis tvärtom.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 6 i betänkandet.

Anf. 5 MALIN BJÖRK (C):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 5.

I dag arbetar närmare 1 ½ miljon svenskar inom offentlig förvaltning. Det är allt från poliser i yttre tjänst och socialsekreterare i våra kommuner till lektorer som undervisar på universitet och tjänstepersoner inom Regeringskansliet. De som tjänar våra medborgare i en offentlig anställning är många, och det är vi i denna kammare, liksom kommunala och regionala församlingar, som ger förutsättningarna för deras jobb.

Vi lever tyvärr i en tid där det blir allt vanligare med hot och trakasserier mot myndighetspersoner i försök att påverka dem i deras beslutsfattande. Det förekommer sådana påverkansförsök i många olika verksamheter, såväl i statlig verksamhet som i kommunal och regional.

Otillbörlig påverkan kan exempelvis innebära att en socialsekreterare genom hot eller andra

påtryckningar skräms att låta bli att besluta att ett barn ska omhändertas, trots att det finns goda grunder att fatta ett sådant beslut, eller att en handläggare på Försäkringskassan pressas att gynna någon genom att bevilja en viss förmån trots att den sökande inte har rätt till den.

Vi måste göra allt vi kan för att stå upp mot denna otillåtna påverkan. I grunden handlar det om att skydda våra demokratiska institutioner, skydda rättsstaten och värna medborgarnas tillit till det offentliga.

Herr talman! Tyvärr ser vi inte bara att hat, hot och trakasserier mot offentligtanställda ökar, utan vi ser också hur den organiserade brottsligheten placerar folk på insidan, hos olika myndigheter, eller mutar offentligtanställda för att tillskansa sig olika fördelar. Detta är en mycket farlig utveckling. När den organiserade brottsligheten på allvar lyckas äta sig in i samhällskroppen måste vi säga som det är: Då har vi att göra med ren och skär maffia, som vi självfallet måste göra allt vi förmår för att stoppa.

I dag uppger företrädare i kommuner och regioner att det blivit allt vanligare med korruption. Samtidigt ser vi att Sverige sjunker i Transparency Internationals ranking när de tar fram sina index över hur utbredd korruptionen är i olika länder. Att Sverige flera år i rad har uppvisat en fallande trend är verkligen högst oroande. En del av detta handlar om att vi har fått in organiserad brottslighet i vår förvaltning. Samtidigt uppger Brå att vi inte utreder dessa brott på ett effektivt sätt. Det måste vi ändra på.

Både forskning och erfarenheter från olika håll i världen visar att de som är särskilt sårbara för korruption är kommuner och regioner. Här saknas på många håll ett strukturerat och systematiskt arbete för att upptäcka och motverka korruption. Därför vill Centerpartiet se ett bättre stöd och bättre vägledning till kommuner och regioner för att arbeta effektivt mot all form av korruption. Här måste vi se till att kommuner och regioner får det stöd och de resurser de behöver för att hantera de stora utmaningar som de möter i dag.

Oavsett var i landet du bor har du rätt till service från våra myndigheter. Oavsett om du är digitalt bevandrad eller inte har du rätt att utföra de ärenden du har hos myndigheter som Försäkringskassan, Skatteverket och Arbetsförmedlingen. Och oavsett om du behärskar svenska språket till fullo eller inte eller har råd att ha en dator med mobil uppkoppling har du rätt att förstå hur ärenden utförs hos våra myndigheter och även rent faktiskt kunna utföra dem.

Det här är något som alla våra medborgare har rätt att förvänta sig att vi som stat svarar upp mot. Service till enskilda är heller inte något som en myndighet fritt kan välja att ge. Nej, det är något som våra myndigheter avkrävs enligt förvaltningslagen.

Att vi, som flera tidigare talare redan varit inne på, sedan ett drygt decennium har ett antal servicekontor runt om i landet, där flera myndigheter i samverkan erbjuder service till kontorens besökare, är helt nödvändigt för att svara upp mot medborgarnas berättigade förväntningar.

Servicekontoren finns på mindre orter i glesbygd, i större städer och i utsatta områden, men det som händer just nu är att många av dem läggs ned. Över hela landet avvecklas just nu 35 servicekontor. Det här rimmar inte alls med statens uppdrag att ge samma service till alla medborgare oavsett var i landet de bor. Det som den nuvarande regeringen just nu genomför och även planerar för kommande år, med ytterligare neddragningar, är ett dråpslag mot medborgare både i glesbygd och i utsatta områden, och det kommer att få stora konsekvenser för både privatpersoner och företag som i dag besöker servicekontoren.

Vi i Centerpartiet vill se statlig närvaro och service i hela landet, och tvärt emot den utveckling vi nu ser vill vi att denna service ska utökas. Vi vill se både fler servicekontor och fler verksamheter som knyts till dem. För oss är det självklart att alla medborgare har rätt till samma service, oavsett var i landet de bor eller vilka förutsättningar de som personer har att ta del av servicen.

Herr talman! En livskraftig och stark demokrati förutsätter att alla medborgare kan vara delaktiga utifrån sina förutsättningar. Var och en av oss måste ha faktiska möjligheter att ta del av och själv kunna delta i de demokratiska processerna. För människor med olika typer av funktionsnedsättningar finns här utmaningar, och därför behöver vi vara uppmärksamma på och se till att det finns anpassade lösningar som faktiskt fungerar.

Centerpartiet anser att vi måste se till att våra myndigheter arbetar aktivt för att öka möjligheterna till demokratisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning. En del i detta arbete är att se till att de ges möjlighet att delta i våra allmänna val på samma villkor som alla andra och på ett sådant sätt att valhemligheten kan garanteras. Här behöver vi göra mer för att säkerställa att alla vallokaler är anpassade på det sätt som krävs för personer med funktionsnedsättning.

Anf. 6 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Det kan inte ha undgått någon, men ämnet för dagen eller snarare för stunden är offentlig förvaltning. Det kan lätt förleda en att tro att det handlar om organisationen av statliga, regionala och lokala myndigheter, men det är förstås mycket mer än så.

Betänkandet tar sitt avstamp i frågor om demokrati, som liksom tidigare är tema för ett gediget antal motioner – runt 200 årligen har åtminstone ordet demokrati med någonstans i texten.

I budgetpropositionen för 2017/18 beskrevs målet för demokratipolitiken med orden ”en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika”.

Av budgetpropositionen för 2025 framgår det att resultatredovisningen inom demokratipolitiken utgår från följande tre bedömningsgrunder: utvecklingen av valdeltagandet i det senaste allmänna valet, omfattningen av medborgerligt engagemang i demokratiska processer och omfattningen och konsekvenserna av hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda,

journalister och andra som engagerar sig i det offentliga samtalet.

En fjärde bedömningsgrund skulle kunna vara tillgänglighet. Jag återkommer till det.

För övrigt går det väl så där, kan man säga. Valdeltagandet har minskat – inte jättemycket men ändå så pass att vi behöver prata om det. Det var drygt 84 procent som röstade i riksdagsvalet 2022, en nedgång med 3 procentenheter sedan valet före och 6 procentenheter lägre än valen i slutet av 70-talet och början av 80-talet. Det sägs att partierna minskar, men det har gått lite upp och ned med runt en kvarts miljon medlemmar för riksdagspartierna. Några har faktiskt gått upp, och några har kommit till.

Det finns alltså goda skäl att ägna demokratin på alla nivåer mer än förströdda tankar då och då. Jag menar såklart inte att klandra riksdagsledamöter eller partier för brist på intresse, men jag saknar den fokuserade diskussionen.

För några år sedan föreslog kommittén Demokratin 100 år att länsstyrelserna skulle ges ett långsiktigt demokratifrämjande uppdrag. Länsstyrelsernas arbete i samband med att Sveriges demokrati fyllde 100 år bidrog till ökat engagemang för demokratin. För kommittén var samarbetet med länsstyrelserna särskilt viktigt för att nå ut lokalt runt om i landet.

Genom ett långsiktigt demokratifrämjande uppdrag skulle regeringens demokratipolitik kunna föras ut i hela landet och frågor som rör medborgarnas kunskap om och delaktighet i demokratin ges större utrymme. I uppdraget skulle även kunna ingå att länsstyrelserna förser regeringen med lokala och regionala analyser av tillståndet för demokratin.

Vi i Miljöpartiet tycker fortfarande att det är en bra idé att regeringen ger länsstyrelserna ett sådant demokratifrämjande uppdrag.

Herr talman! Utbyggnaden av den statliga närvaron och servicen behöver fortsätta i hela landet. Det har flera före mig varit inne på här. Genom fler servicekontor, beslut om omlokalisering och nyinrättade myndigheter samt Försvarsmaktens, Polismyndighetens och Kriminalvårdens pågående expansion finns förutsättningar för tusentals nya statliga jobb runt om i landet.

Det här är viktigt inte minst i mitt hemlän Halland, som är ett av de tre fyra länen i Sverige som har minst statlig verksamhet. Det ser ut som att det ger en del andra negativa effekter. Utredningar och undersökningar behöver göras, men det finns sådana indikationer.

Det är här de statliga servicekontoren kommer in i bilden igen. De är mycket uppskattade med över 2,6 miljoner besök under 2023 och stor kundnöjdhet – mycket stor, till och med.

Beslutet att i enlighet med förslaget i budgetpropositionen minska anslaget till Statens servicecenter menar vi är en helt felaktig prioritering som kommer att slå hårt mot kommuner runt om i Sverige. Vi anser tvärtom att servicekontoren ska fortsätta utvecklas och att fler verksamheter ska kunna knytas dit.

För den invånare som inte är trygg med eller inte har möjlighet att nyttja digitala tjänster är statens samhällsservice inte likvärdig utan beror i hög grad på var i landet man bor. I glesbygd kan man behöva färdas flera timmar i bil för ett enkelt ärende. Här fyller de statliga servicecentren en viktig roll.

Jag tycker därför principiellt att fler servicekontor och servicepunkter ska upprättas. Det regionala perspektivet ska finnas med i varje beslut om var statlig verksamhet ska placeras, och arbetet med omlokaliseringar av statliga jobb och etableringen av nya servicekontor borde kunna fortsätta. Vi anser därför att regeringen bör verka för att anslagen inte ska sänkas, att utbyggnaden av servicekontor ska kunna fortsätta och att likvärdigheten för de statliga servicecentren ska garanteras.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag lyfta fram en företeelse som vi tycker behöver uppmärksammas.

Offentliga myndigheter och verksamheter har oftast en upphandlad resetjänst som de anställda ska boka sina arbetsresor genom. Samma myndigheter, kommuner, regioner och andra har i regel också en klimatpolicy och en resepolicy. Att klimatpolicyn går ut på att minska utsläpp är förhållandevis självklart, och valet av transportmedel är en del i det. Men det är tyvärr inte riktigt lika uppenbart att samma organisations upphandlade resebyrå måste kunna bidra till detta.

Det finns många vittnesmål om att kompetensen för att boka tågresor genom de upphandlade tjänsterna sällan är jämförbar med motsvarande hjälp att boka flygresor. Exempelvis saknas ofta helt möjligheten att boka internationella tågresor.

Om fler ska kunna välja det miljöbästa alternativet måste det vara enkelt att välja. En upphandlad resetjänst måste därför på ett enkelt sätt kunna erbjuda det resande som efterfrågas.

Mina partivänner och jag anser att det behöver bli obligatoriskt för alla offentliga myndigheter som upphandlar resetjänster att också ställa krav på att den anlitate resebyrån klarar av att boka tågresor, både i Sverige och i Europa och med såväl dagtåg som nattåg. På det sättet skulle kompetensen att boka tågresor öka inom branschen, vilket också skulle gynna privatpersoner genom att fler resebyråer skulle skaffa sig denna kompetens.

Herr talman! Mina varmaste hälsningar till Tyra i Norrbotten! Din berättelse ska inte glömmas bort.

Jag står självklart bakom alla våra reservationer, inklusive den om servicecentren, men jag yrkar bifall endast till reservation 12.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 6 Fri- och rättigheter

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU25
Fri- och rättigheter
föredrogs.

Anf. 7 LOUISE MEIJER (M):

Herr talman! I dag ska vi debattera eller diskutera motionsbetänkandet om fri- och rättigheter.

Det är några som sitter på läktaren och kanske några som tittar på oss hemifrån, så låt oss göra vårt bästa för att det här ska bli så intressant som möjligt för alla som ser och hör på den här diskussionen eller om man så vill debatten!

Herr talman! Den moderatledda regeringen har nu styrt Sverige i över två år, och den politiska debatten nu är inte riktigt som den var då.

Jag kan notera att våren 2023, för två år sedan, reste Socialdemokraternas partiledare till USA för att studera Demokraternas valstrategi. Det hon kom tillbaka med var påståenden om att regeringen var en högerregim som i grunden hotade vår demokrati och anklagelser om att politiska motståndare ljög.

Det politiska tonläget då var väldigt högt, men det blev inte riktigt som Socialdemokraterna hade hoppats. För tillfället verkar strategin i stället vara inriktad på konflikt om ekonomisk politik, om finansiering av försvaret och om arbetstillfällen.

Det här välkomnar naturligtvis vi moderater. Det är viktigt, särskilt i en polariserad värld, att sakpolitiken får stå i fokus.

Låt oss gå in på just frihet, demokrati, fred och rättvisa. Man får ändå säga att det är några av de övergripande temana för de förslag som ligger i detta motionsbetänkande. Jag vill peka på några viktiga reformer som den moderatledda regeringen gör inom just detta område. Vi genomför just nu flera reformer för att stärka skyddet för den svenska demokratin och rättsstaten. Under våren – om några veckor – kommer en proposition om starkt skydd för grundlagen och domstolarnas oberoende. Detta är historiskt.

I propositionen kommer förslag att finnas om att införa krav på att det andra beslutet om att ändra grundlagen ska ske med en kvalificerad majoritet om två tredjedelar av riksdagens samtliga ledamöter. I regeringsformen kommer en bestämmelse om att domstolarna ska vara oberoende att införas. Det kommer också att införas bestämmelser i regeringsformen om att domare ska utnämnas av regeringen efter förslag från ett särskilt organ.

Vi går också fram med förslag om att skydda både politiker och offentliganställda från otillbörlig påverkan. Bland förslagen finns starkt personalsekretess och möjlighet att utelämna beslutsfattares namn i skriftliga underrättelser. Vi har också tagit initiativ till ett demokrativillkor för utbetalningar ur allmänna arvsfonden för statliga bidrag till det civila samhället och statligt stöd till trossamfund.

Vi vill också stärka den enskildes möjligheter att processa mot staten i förvaltningsdomstol. Sammantaget kan man säga att den moderatledda regeringen nu gör historiska satsningar för att stärka vår demokrati och den svenska rättsstaten. Det är jag väldigt stolt över.

Jag ska kommentera några av de förslag som finns i detta motionsbetänkande, och jag börjar med

abortfrågan. Det finns ett förslag om att grundlagsfästa aborträtten. Det är mycket bra. Det är också detta som kommer att ske. Från den fri- och rättighetskommitté som har verkat under de senaste ett och ett halvt åren finns nu förslag om att vi ska stärka skyddet för aborträtten genom att grundlagsfästa den.

Detta är typiskt moderat politik: ett modernt Sverige med hög tillväxt, ett starkt skydd för vår demokrati och att se till att vi får robusta regler som skyddar några av våra absolut viktigaste värden och vägval.

Till detta kommer också en lag om att till exempel modernisera abortlagen i form av en möjlighet att göra hemaborter. Det finns också förslag om att lagfästa de tidsgränser som nu finns i praktiken. Dessa ska göras till lag. Till exempel ska man utan orsak eller anledning kunna göra abort fram till vecka 18.

I och med att vi har en moderatledd regering blir ordet kvinna – som utredaren föreslog skulle tas bort ur lagen – kvar i det förslag till abortlag som eventuellt kommer hit till riksdagen som proposition. Detta är också typiskt moderat politik. Givetvis kan vi inte ha en abortlag i Sverige där ordet kvinnor tas bort och utraderas. Abortlagen handlar ju i huvudsak om rätten för oss kvinnor att göra abort. Låt mig också säga till er som lyssnar och tittar att det inte är säkert att ordet kvinna i framtiden hade varit kvar i abortlagen om vi hade haft en annan färg på regeringen.

Ett annat förslag som lyfts upp i motionsbetänkandet är återkallelse av medborgarskap för gängkriminella. Detta tycker vi också är mycket bra, och det var något som vi moderater drev i fri- och rättighetskommittén. Det råder dock lite olika uppfattningar om detta. Jag har därför en fråga som det vore bra att få svar på. Det behöver inte ske i den här debatten eller diskussionen, men någon gång i den allmänna debatten behöver nog väljarna få ett tydligt svar från Socialdemokraterna på frågan om de vill kunna återkalla medborgarskap för gängkriminella eller inte. Detta är en viktig fråga för väljarna att få svar på inför valet 2026.

Jag noterar att Centerpartiet på ett mycket förtjänstfullt sätt har motionerat om förstärkt stöd till trossamfund för säkerhetshöjande åtgärder. Jag tycker att detta är ett väldigt välkommet förslag och en välkommen ansats. Låt mig också konstatera att den moderatledda regeringen i budgetpropositionen för 2025 höjde anslaget med 10 miljoner kronor för just säkerhetshöjande åtgärder för den judiska minoriteten. Vi har också en långsiktig strategi på gång för att stärka judiskt liv i Sverige.

Sedan attacken mot Israel av Hamas har den judiska minoriteten i Sverige lidit enorm skada och utsatts för otroliga svårigheter när det gäller att skydda sin egen säkerhet. Situationen för judar i Sverige är väldigt problematisk. Jag är glad att det finns en bred enighet i kammaren kring detta. Det ser man inte minst genom Centerpartiets motion om att vi behöver förändra situationen.

Jag kan därför förstå de vändor som finns mot bakgrund av nyheten som kom i går om att en vänsterpartistisk ledamot – som det verkar – återigen har spridit

antisemitiskt material. Det finns därför vändor gällande hur en regeringsbildning för Centerpartiet ska se ut efter 2026. Det är naturligtvis svårt att samarbeta – och än mer att sitta i regering – med ett parti som återkommande är föremål för uttryck och åsikter som inte bidrar till att stärka den judiska minoritetens säkerhet eller situation här i Sverige.

Det sista jag ska kommentera är förslaget om att vi ska förändra reglerna för hur bidrag skickas från fackföreningsrörelsen till partier. Vi har ett jättestort problem i Sverige. Partimedlemmar i Moderaterna, Sverigedemokraterna och andra partier är medlemmar i exempelvis ett fackförbund som i sin tur skickar pengar till Socialdemokraterna. Personer som har politiska sympatier är alltså medlemmar i ett fack för att ta vara på sina egna rättigheter på arbetsmarknaden och för att facket ska stå upp för dem och löneförhandla. Om någonting fel inträffar ska facket stå på deras sida och skydda deras sak.

Samma organisation ger utan deras samtycke också pengar till ett parti som direkt motarbetar deras privata och politiska åsikter. Detta är naturligtvis något som behöver förändras i grunden. Det här är inte bra. Därför har regeringen beslutat om tilläggsdirektiv till 2023 års insynskommitté, som ska redovisas den 15 maj. Kommittén ska se om man kan stärka frivilligheten och se till att varje person som är medlem i ett fackförbund frivilligt måste gå med på att pengar ska få slussas vidare till ett politiskt parti. Detta tycker jag är riktigt bra, och det är också ett förslag jag vill peka på i betänkandet. Vi följer det här noggrant från regeringens sida, och vi har också vidtagit aktiva åtgärder för det.

(Applåder)

Anf. 8 AMALIA RUD STENLÖF (S):

Herr talman! Jag vill börja med att kommentera det Louise Meijer sa inledningsvis. Hon pratade om att inte ha ett högt tonläge i debatten. Jag tyckte att anförandet stundtals hade ett ganska högt tonläge.

Jag ska kommentera detta med gängkriminalitet och återkallelse av medborgarskap lite. Jag tror att Ida Karkiainen precis sms:ade en artikel från oss som är från den 12 mars i år. I den sa Socialdemokraterna väldigt tydligt att vi vill återkalla medborgarskap för de medborgare som bedriver systemhotande verksamhet. Det vi saknar just nu är dock en invit från regeringen och Gunnar Strömmer gällande att diskutera detta vidare. Det är en sak att ha ett högt tonläge i den här debatten och en annan sak att faktiskt verkställa det, om man vill få saker och ting gjorda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 9 och reservation 12.

Vi lever i en alltmer orolig tid. Barn och unga i Sverige i dag upplever en bristande tilltro till att politiken kan lösa de samhällsutmaningar vi står inför. Och helt ärligt, herr talman, är det kanske inte så konstigt när barn växer upp i en tid som präglas av krig i vårt närområde, gängkrig i bostadsområden, en bostadsmarknad som gör att unga inte kan flytta hemifrån eller att

familjer inte har råd att bo kvar och en polisverksamhet som har flyttat från bygden – en bygd dit bussen inte heller längre går. Vi befinner oss i en tid då barn går hungriga till marknadsskolan som låter vinsterna gå till aktieägare och inte till utbildning. Detta sker inte minst nu när ungdomsarbetslösheten ligger på 25 procent – även i de grupper som har utbildning.

Det föds för få barn just nu därför att unga vuxna inte känner hopp inför framtiden. Det är inte så konstigt att unga tvivlar på att de kommer att få ett jobb i framtiden, hur de ska försörja sig eller om politiken faktiskt gör någon skillnad. Det är inte konstigt; det är skrämmande. Men situationen är inte en naturlag, och det går att göra något åt den.

Herr talman! Jag befann mig i USA under slutspurt av den senaste presidentvalskampanjen. Där blev det alltmer tydligt hur splittrad synen på världen är, exempelvis vilka grundläggande fri- och rättigheter olika politiska läger ansåg, eller inte ansåg, att andra grupper borde ha.

Ett samtal minns jag extra väl. Det var med en delstatsaktiv i sydstaten Louisiana. Han var supporter till den nu sittande presidenten. Jag frågade honom vad han var mest stolt över att ha genomfört de senaste åren, och han svarade två saker: För det första har de sänkt åldersgränsen för dödsstraff och utökat sätten det kan utföras på. För det andra har de kortat tiden för kvinnor att göra abort till sex veckor. Det var han mest stolt över. Det hade han gjort någonting åt.

Herr talman! Man kan fråga sig varför jag står här i Sveriges riksdag i dag och berättar om något som har hänt på andra sidan Atlanten när debatten rör våra grundläggande fri- och rättigheter här i Sverige. Men faktum är att vi här i Sverige påverkas enormt mycket av det politiska klimatet och strömningarna som finns i vår omvärld. Inte minst har vi de senaste månaderna sett hur snabbt grundläggande fri- och rättigheter kan tas bort rent konstitutionellt – om en president vill, och det har vi ju sett i vissa delar av världen. Samtidigt finns företrädare här i Sveriges riksdag som många gånger har sagt att de har hämtat inspiration från den nu sittande presidenten i USA.

Herr talman! För barn och unga i dag är sociala medier och spelplattformar ett slags himmel och helvete. Det är där man möts och umgås med sina vänner från Sverige och från hela världen. Men de fungerar också som rekryteringsplatser för kriminella och högerextrema grupper.

Hatet, den unkna kvinnosynen, homofobin och rasismen online kan inte endast ses som enskilda kommentarer. De är skrivna med syftet att influera, påverka och få mottagaren att vara med och agera – att ta till våld om det så behövs. Och det är högerextrema och rasistiska organisationer som ligger bakom. De vill göra något åt våra grundläggande fri- och rättigheter. De vill inskränka de rättigheter vi i dag ser som självklara.

Stiftelsen Expo presenterade för två veckor sedan sin senaste rapport om den rasideologiska miljön i Sverige. I den framgick att efter en nedåtgående spiral de

senaste åren ökar nu i stället antalet grupper samt aktiviteten i den rasideologiska och högerextrema miljön. En av trenderna som lyfts fram är hur islamofobin och antisemitismen har blivit allt grövre i spåren av kriget i Gaza.

När konstitutionsutskottet träffade representanter för Institutet för mänskliga rättigheter – som Sverigedemokraterna vill lägga ned – i förra veckan uppgav även de att hat och hot har blivit allt vanligare, inte minst bland judiska och muslimska grupper det senaste året.

I konstitutionsutskottet, herr talman, kan vi inte föreslå förändringar på arbetsmarknaden, i utbildningen eller för bostadspolitik. Det får göras av andra i andra utskott, men vi kan göra något konkret som stärker våra grundläggande fri- och rättigheter. Vi kan motarbeta hatet och förbjuda rasistiska organisationer som livnär sig på barn och unga som har svårt att se en framtid i dagens dystra värld, som ställer ut falska löften till dem som har förlorat hoppet. Men återigen säger den Sverigedemokratiskt ledda regeringen nej till det förslaget. Det är lika mycket skrämmande som det är lite förvånande. Om vi vill att Sverige ska vara det där fria landet måste krafter mot extremism och rasism motarbetas till varje pris. Det kan vi göra något åt – nu, innan det är för sent.
(Applåder)

Anf. 9 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! Denna debatt behandlar ett femtiotal motioner om en rad olika medborgerliga fri- och rättigheter, som vi har hört flera talare berätta om. Jag vill börja med att yrka avslag på samtliga motioner och bifall till förslaget i betänkandet. Många av motionerna ligger i linje med pågående arbete, men det finns andra motioner i frågor där vi inte delar uppfattning.

I mitt andra uppdrag som ersättare i utrikesutskottet och biståndspolitisk talesperson blir det ofta påtagligt vilken ofantlig förmån det är att leva i Sverige där de mänskliga fri- och rättigheterna, som de är uttryckta i bland annat Europakonventionen, är inkluderade i svensk lag. Hur vårt land sköter sig utvärderas kontinuerligt.

Det står nu klart att en majoritet av världens befolkning lever i länder där den demokratiska utvecklingen går tillbaka. EU gör varje år en utvärdering av hur Sverige och övriga länder lever upp till lagen. Likaså har vi ett oberoende rättsväsen och det relativt nyinrättade och oberoende Institutet för mänskliga rättigheter, som också gör årliga granskningar. Vi tog emot den senaste rapporten häromveckan.

Genom regeringsformen har vi inte bara rätt att inte bli utsatta för diskriminering på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person, utan den offentliga makten ska dessutom utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Regeringsformen går så långt att den stadfäster att den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten, och dessa mål ska trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg, trygghet och goda förutsättningar för hälsa. Vidare ska det allmänna främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer, verka för att demokratins idéer blir vägledande inom alla områden av samhället och värna den enskildes privatliv och familjeliv. Det allmänna ska också verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och att alla barns rätt tas till vara.

Det är alltså långtgående fri- och rättigheter som slås fast i grundlagen. Dit hör även att främja det samiska folket och de etniska och religiösa minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv.

Dessa fri- och rättigheter är föremål för politisk kontroll, bland annat genom den inrapportering till EU som jag nämnde. En regerings förmåga att leva upp till dessa fri- och rättigheter utvärderas inte minst i fria och demokratiska val.

Förra året hade jag förmånen att vara med i Bryssel när EU:s utvärdering diskuterades med representanter från de olika länderna. Vi kunde då notera att valutslaget i Polen gör att man faktiskt rullar tillbaka många av de saker vi oroats över. Man rullar tillbaka de demokratiska fri- och rättigheter som blivit inskränkta på det ena sättet efter det andra.

Regeringsformen innehåller också de positiva opinionsfriheterna: yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten. Men likaväl som det finns positiva friheter finns det också negativa opinionsfriheter. De innebär ett skydd mot tvång från det allmänna att berätta om sin politiska, religiösa, kulturella eller annan uppfattning. Det allmänna kan inte heller tvinga någon att tillhöra sådana sammanslutningar eller att delta i demonstrationer.

Lagen skyddar också mot registrering av politisk åskådning. Den förbjuder dödsstraff, kroppsstraff och tortyr. Den skyddar mot kroppsvisitation och betydande intrång på den personliga integriteten med mera.

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar går också igenom Europakonventionen, unionsrätten, EU:s rättighetsstadga och olika utredningar inom området. Utskottet konstaterar att en parlamentarisk kommitté med namnet 2023 års fri- och rättighetskommitté har behandlat ett antal aktuella förslag till grundlagsändringar i syfte att stärka den enskildes rätt i olika avseenden. Det gäller bland annat rätten till domstolsprövning, grundlagsskydd av aborträtten och återkallelse av medborgarskap vid allvarliga brott. Kommittébetänkandet behandlas nu i Regeringskansliet.

Skälet till att många av dessa frågor behandlas är den utveckling vi har sett i omvärlden där politik kan plocka bort tidigare självklara fri- och rättigheter. Genom de förändringar som föreslås kommer dessa olika

fri- och rättigheter att få en starkare ställning och kunna finnas kvar.
(Applåder)

Anf. 10 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 1. Men vi står självklart bakom alla våra reservationer i betänkandet.

I regeringsformen är fri- och rättigheter en central grundsten för det samhälle vi har byggt och bygger starkare. I Sverige har man rättigheter och skyldigheter. Ett exempel på en outtalad skyldighet är att man anpassar sig till det land som man bosätter sig i. Det är lika självklart för mig själv och för herr talmannen, om vi bosätter oss i ett annat land, som det är för de människor som har valt att bosätta sig i Sverige.

Gör din plikt, kräv din rätt, sa socialdemokraten August Palm en gång. Här tar Sverigedemokraterna avstamp i flera av våra motioner i detta betänkande.

Den utveckling vi ser ställer självklart krav på samhället. Säkerhetsläget i Sverige har förändrats med misstänkta sabotage på svensk mark kombinerat med ett ökat inre hot från den organiserade gängkriminaliteten. Det kan på sikt hota medborgarnas rättigheter i samhället, vilket betonar vikten av ett politiskt styre som agerar resolut när systemhotande faktorer gör anspråk på att flytta fram sina positioner.

Sverigedemokraterna anser att det går åt rätt håll. Men vi är långt ifrån nöjda. Tidöpartierna har kommit en bit på vägen, men väldigt mycket återstår att göra. Det är ett sargat Sverige som det kommer att ta många år att reparera.

Herr talman! Den senaste tiden har vi sett flera korruptionsskandaler i EU. År 2022 framkom det att krafter försökte få inflytande i Europaparlamentet. Nu har det hänt igen, en ny korruptionsskandal där ledamöter i EU-parlamentet är inblandade. Det visar att EU inte är någon säkerhetsgaranti för våra fri- och rättigheter. Det är först och främst Sverige som måste stå starkt och ha tydliga linjer mot EU för att värna Sveriges medborgare.

Efter att brister inom EU uppdagades när det gäller korruption gick man vidare med en del reformer. Men vi vet att det, enligt Transparency International, inte var tillräckligt. Här måste vi i Sverige vara vaksamma. EU handlar först och främst om samarbete mellan länder. Det ska inte handla om en central europeisk styrning. Vi måste alltid stå upp för varje EU-lands rätt till självbestämmande.

I regeringsformen kan vi läsa att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Herr talman! Fri åsiktsbildning är det vi ska värna och skydda i Sverige. Vi får inte tillåta att det införs inskränkningar på den fria åsiktsbildningen. Här kommer Sverigedemokraterna alltid att bära fanan högt och värna grundstenen i vår demokrati: det fria ordet.

Fri åsiktsbildning ska inte sammanblandas med desinformation. Bemöt dem som har en annan åsikt med bra argument i stället, inte med överstatliga instrument som kväver debatten!

I en demokrati är det avgörande att alla, oavsett politisk åsikt, får uttrycka sig fritt och utan rädsla för repressalier. Om människor tystas eller diskrimineras på grund av sina åsikter undergrävs den öppna debatten och därmed demokratin.

Enligt Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är diskriminering på grund av politisk åskådning förbjuden. Men detta skydd gäller endast i samband med andra fri- och rättigheter som anges i konventionen eller dess tilläggsprotokoll. Därför finns i dag inget heltäckande skydd mot diskriminering på grund av politisk åskådning i svensk lagstiftning. Exempelvis omfattas inte politisk åskådning av diskrimineringslagen.

Regeringen bör överväga att utreda hur vi bättre kan skydda dem som på otillbörlig grund missgynnas på grund av sin politiska åsikt, vilket vi också motionerar om i detta betänkande. Hur ska vi kunna upprätthålla en demokratisk ordning om vi inte skyddar människor som drabbas negativt på grund av sin politiska åsikt? Självklart ska inte ett politiskt ställningstagande, så länge det följer svensk lag, kunna resultera i att man diskrimineras, till exempel inte får ett uppdrag i ett fackförbund trots att man är bäst lämpad för uppdraget sett till kompetens. Jag har en förhoppning om att alla riksdagspartier kan ställa sig bakom det, herr talman.

När vi talar om diskriminering och likabehandling måste jag nämna Institutet för mänskliga rättigheter. Jag tycker att det är lite upp till bevis. Är Institutet för mänskliga rättigheter en trovärdig myndighet som man ska ta på allvar? Vi kan inte ha en myndighet som inte aktivt arbetar för att stävja all sorts rasism i samhället. Det i sig bidrar till ett mer splittrat samhälle. Ändå sker just det. Vi har en myndighet som blundar för rasism när den drabbar svenskar. Gör inte skillnad på människor! Rasism och fördomar är lika avskyvärda oavsett vem som är förövare och vem som är offer.

Vi anser att den verksamhet som Institutet för mänskliga rättigheter bedriver har stora brister och att värnandet av mänskliga rättigheter kan handläggas på ett mer effektivt sätt av andra myndigheter.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga några ord om vår demokrati. Låt oss värna demokratin, som generationer svenskar har kämpat så mycket för och som många andra länder runt om i världen bara kan drömma om. Vi måste se värdet av yttrandefrihet och mångfald i debatten, då det är kärnan i vår demokrati. Låt oss tillsammans stå starka och säga nej till dem som vill tysta en fri åsiktsbildning med enkla förklaringsmodeller som desinformation och valpåverkan så fort en politisk linje som förespråkar en annan åsikt än den man själv har får allt större spridning bland medborgarna. Här har vi alla ett ansvar, herr talman, att mota de antidemokratiska krafterna i grind innan de får grepp om EU och Sverige.

Anf. 11 MAURICIO ROJAS (L):

Herr talman! Vi debatterar i dag ett stort antal förslag som rör våra grundläggande fri- och rättigheter. Det finns mycket att säga om dessa förslag, men i detta sammanhang vill jag ta upp en annan aspekt som vi i Liberalerna tycker är lika viktig som de fri- och rättigheter som vi fastställer i författning. Det handlar om hur vi garanterar att dessa fri- och rättigheter respekteras av våra myndigheter och normgivande instanser, som exempelvis regeringen och riksdagen.

Herr talman! Skyddet av våra grundläggande fri- och rättigheter är till syvende och sist den aspekt som avgör om en demokrati utvecklas i en mer eller mindre liberal riktning. I en liberal demokrati är dessa rättigheter inte bara starkt skyddade utan utgör styrelseskickets centrala mål och mening. I en illiberal, en icke-liberal, demokrati är det däremot ett oinskränkt majoritetsstyre som dominerar.

Herr talman! Sedan antiken har dessa två demokratiuppfattningar stått mot varandra. Den första demokratin, den atenska, gick under när demagogerna omvandlade majoritetsstyret till ett tyranniskt instrument som inte kände några gränser. Dödsdomen mot Sokrates står som en evig påminnelse om faran med en sådan demokratiuppfattning.

Detta majoritetens tyranni, som John Adams, Edmund Burke och Alexis de Tocqueville kallade det, var och är fortfarande ett hot mot såväl individens som minoritetens rättigheter. Det var för att skapa ett bålverk mot detta hot som den första moderna demokratin, den amerikanska, satte starka spärrar mot grundlagsändringarna, skapade ett komplicerat system av checks and balances och redan i december 1791 antog en rättighetskatalog med konstitutionell status.

Som bekant följde Sverige en annan väg. Utvecklingen av vår demokrati präglades av filosofen Axel Hägerströms och den så kallade Uppsalaskolans rättsrealism, med dess uppfattning om att absoluta mänskliga rättigheter inte finns, något som entusiastiskt anammades av den framväxande socialdemokratin. Folksuveräniteten skulle inte inskränkas av naturrättsliga principer eller konstitutionella hinder. Socialdemokraterna ville att det skulle vara lätt att ändra författningen, och de grundläggande fri- och rättigheterna skulle helst inte skrivas in i författningen. I stället fick det räcka med några föga förpliktande meningar, vilket blev fallet i den nya regeringsformen, som antogs 1974.

Motståndet mot maktindelningen och framför allt mot domstolarnas rätt att överpröva ett riksdags- eller myndighetsbeslut var grundmurat från socialdemokratin sida, men också från andra politiska partier, som Centerpartiet. Mot denna uppfattning stod borgerligt sinnade partier som Folkpartiet och Moderaterna, som försvarade idén om att en stark konstitution skulle skydda våra grundläggande rättigheter och sätta bestämda gränser för all offentlig maktutövning.

Herr talman! Sedan 1970-talet har mycket hänt. Den liberaldemokratiska ståndpunkten har vunnit viktiga segrar, inte minst tack vare Europadomstolens

interventioner. Att Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna inkorporerades i svensk lagstiftning var ett avgörande steg i den riktningen, liksom förbudet mot att meddela lag eller annan föreskrift som står i strid med Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen samt den successiva anpassningen till EU-rätten, inte minst att vi avskaffat det så kallade uppenbarhetsrekvisitet, som innebar att en domstol fick besluta att en grundlagsstridig lag inte fick tillämpas, men bara om felet var uppenbart.

Herr talman! Förslaget från 2020 års grundlagskommitté om att förstärka grundlagsskyddet genom att kräva kvalificerad majoritet om två tredjedelar vid den andra omröstningen i riksdagen är en stor liberaldemokratisk framgång som vi i Liberalerna helhjärtat ställer oss bakom. Vi anser dock att denna viktiga reform inte är ett tillräckligt skydd mot eventuellt maktmissbruk så länge lagprövningsinstitutet inte förstärks på ett avgörande sätt.

En författningsdomstol vore det bästa sättet att inrätta en verkningsfull prövningsinstans för lagar och förordningar samt regerings- och andra myndighetsbeslut. Den högt ansedda tyska författningsdomstolen i Karlsruhe skulle kunna tjäna som modell för en sådan domstol. Den tyska domstolens befogenheter innefattar både abstrakt och konkret konstitutionell kontroll, det vill säga både granskning av att en lag i sig följer grundlagen och granskning med anledning av ett enskilt fall. Kontrollen borde dessutom göras inte bara efter att en lag trätt i kraft utan också före, genom konstitutionell prövning ex ante. Så fungerar det till exempel i Frankrike.

Herr talman! Det finns givetvis risker med ett centraliserat system för lag- eller normprövning. Den främsta är att det kan politiseras, det vill säga användas som ett instrument för att genomdriva en partipolitiskt eller ideologiskt präglad tolkning av grundlagen. Denna politiseringsrisk har varit aktuell länge i fallet med USA:s högsta domstol men under senare tid också i länder som Polen och Ungern. Risken måste givetvis tas på största allvar, inte minst vad gäller utnämningen av ledamöterna i den normprövande instansen.

Det tyska utnämningssystemet har hittills undvikit denna risk genom en kombination av formella och informella krav. Det formella är att det fordras en tvåtredjedelsmajoritet i både förbundsrådet och förbundsdagen för att välja nya domare. Det informella är en politisk konsensuskultur som förhindrar att det uppstår blockerande minoriteter, som det ofta gör i exempelvis Spanien.

Herr talman! Slutligen är det värt att påminna om att inget politiskt system i längden är immunt mot illiberala tendenser om en folkmajoritet ställer sig bakom auktoritära ledare. Det behöver vi ha i minnet i den tid vi nu lever i. Som Ronald Reagan uttryckte det i januari 1967: Frihet är en ömtålig sak och är aldrig mer än en generation bort från utrotning. Det gäller om folkflertalet inte är berett att försvara den.

Till sist vill jag yrka bifall till utskottets förslag. (Applåder)

Anf. 12 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 10. Även om Vänsterpartiet har flera reservationer i detta betänkande är det endast reservation 10 som jag yrkar bifall till.

Detta betänkande innehåller, precis som tidigare talare har varit inne på, många förslag som på olika sätt berör våra grundläggande fri- och rättigheter. Det är sådant som vi ofta tar för givet och ser som självklarheter.

Det är respekten för alla människors lika värde, att vi har yttrandefrihet, att vi har rätten att delta i möten, att vi har rätt att demonstrera och att utöva vår religion, oavsett vilken, och att vi har rätten att inte vara troende alls. Det är att vi skyddas mot stora intrång i vår integritet, att vi inte registreras utifrån politiska åsikter, att vi får röra oss fritt i samhället, att vi skyddas mot diskriminering och att vi garanteras rättssäkerhet om vi anklagas för att ha begått ett brott.

För Vänsterpartiet är det en självklarhet att varje människa har ett okränkbart värde. Vi har under en lång tid i Sverige sett det som en självklarhet att till exempel genom fristadsprogrammet ge skydd och stöd för bland annat journalister och konstnärer att kunna utöva sin yttrandefrihet här som ett sätt att visa konkret solidaritet när möjligheterna är svåra i hemlandet.

Herr talman! Våra fri- och rättigheter kan vi aldrig ta för givna. Forskningen visar att demokratin i världen är på tillbakagång, även här i Sverige och i Europa.

Dagens hot mot demokratin ser kanske ibland ut på ett annat sätt än förr. Även om vi har krig och våld i vår närhet finns det också andra hot som syftar till att skapa oro, osäkerhet och brist på tillit i samhället. Det sker genom desinformation, trollfabriker och cyberattacker.

Hoten kan komma utifrån. Men inte sällan kommer hoten mot demokratin också inifrån från makten själv när auktoritära krafter vinner mark och sedan på olika sätt angriper de oberoende medierna, de fria akademierna, civilsamhällets utrymme och rättssystemets grunder.

Enligt forskningsinstitutet V-Dem är de framsteg som har gjorts för demokratin i världen sedan Sovjetunionens fall numera helt bortsopade. Läget i världen är minst sagt dystert. Det är tydligt att vi därför aldrig kan ta våra fri- och rättigheter för givna. Europa och Sverige är tyvärr inget undantag.

Herr talman! I Sverige har vi en tradition av att värna våra grundlagar särskilt. De är svårare att förändra än vanlig lag, och ofta sker förändringar av grundlagarna efter att man utrett frågor där alla partier deltagit. Det är just för att hitta bred samsyn om vilka förändringar vi ska göra av våra grundlagar.

De senaste åren har flera grundlagsutredningar genomförts där en bred enighet kunnat uppnås just genom detta arbetssätt. I stort sett eniga utredningar har lämnat förslag på hur vi ska kunna stärka våra domstolars oberoende, göra grundlag lite svårare att förändra och stärka vår beredskap för att hantera svåra kriser.

Herr talman! Karl Marx hade rätt. För bara någon dag skrev Handelshögskolans rektor Lars Strannegård detta i Dagens Nyheter. Som vänsterpartist kan man bli förvånad och kanske lite glad av ett sådant citat. Men tyvärr ligger det ett mycket större allvar bakom det som rektorn valde att citera i sin debattartikel.

Citatet från Karl Marx är: ”Allt som är fast förflyktigas, allt heligt profaneras och människorna blir slutligen tvungna att se sin livssituation och sina ömsesidiga förbindelser med nyktra ögon.” Innebörden av Marx citat är att allt kan förändras. Ingenting är säkert, ingenting är heligt, och inte ens de mest respekterade delarna av samhället är immuna mot marknadsekonomins framfart.

Strannegård menar vidare i sin debattartikel att utvecklingen vi nu ser i USA ligger helt i linje med Marx analys och profetia. Det vi nu ser är rena attacker på det vi trodde var stabilt och fundamentalt, såsom de demokratiska värderingar som USA, enligt egen utsago, velat skydda och bevara genom bland annat militära interventioner runt om i världen.

Men på den amerikanska hemmaplanen pågår nu flagranta angrepp på de demokratiska grundpelarna. Rättsväsendet destabiliseras. Journalister hotas, misskrediteras och hånas. Yttrandefriheten respekteras inte, ord som mångfald och inkludering är bannlysta. Idén om armlängds avstånd till kulturen är ett minne blott. Bibliotek beordras att rensa ut misshagliga böcker.

I USA är också universiteten under massiv attack och utmålade numera som samhällets fiender. Finansieringen dras in, och forskningsanslagen hålls inne. Enligt Strannegård är det möjligt att den skada som redan har åsamkats universiteten kan vara omöjlig att reparera.

Herr talman! Vi är visserligen inte USA. Men omvärldens utveckling såväl i USA som i resten av världen är någonting som man behöver ta på allvar. Vi kan inte vara naiva inför att den utveckling som sker på flera håll också skulle kunna ske här.

Våra svenska universitet och högskolor vilar på akademisk frihet. Det innebär att deras verksamhet vilar på att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Verksamheten vid lärosäten utgör också en viktig grund för den demokratiska utvecklingen och den offentliga debatten.

En förutsättning för detta är att lärosätena har rätt till självbestämmande och är fria från otillbörlig styrning. Men förra året kom en rapport från Universitetskanslersämbetet om den akademiska friheten i Sverige. Enligt den anser anställda vid våra lärosäten att politisk styrning och politisk påverkan är det största hotet mot den akademiska friheten.

Flera organisationer inom högskolesektorn såsom fackförbundet för anställda vid universitet och högskolor, SULF, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges universitets- och högskoleförbund och Sveriges Unga Akademi har samstämmt lyft fram att det finns ett behov av att överväga ett starkare och bredare skydd

av akademisk frihet än dagens formulering i regeringsformen.

Den akademiska friheten består av flera delar. Det handlar om både forskning, utbildning och fristående lärosäten. Att universitet och högskolor har självbestämmande är för att säkerställa att forskning och utbildning är fri från otillbörlig styrning och fritt kan publicera och sprida kunskap. Vänsterpartiet anser därför i likhet med dessa organisationer att den akademiska friheten behöver få ett starkare skydd i vår grundlag.

Slutligen, herr talman: Vänsterpartiet anser att alla människor fritt ska kunna definiera sig och uttrycka sig och att de ska ha rätten att bestämma över sin kropp på andra sätt, exempelvis genom konststillhörigheten. För många är konststillhörigheten självklar, men för andra skulle en lagändring som innebär att man inför ett tredje juridiskt kön betyda oerhört mycket.

En grundläggande princip för ett införande av ett tredje juridiskt kön är givetvis att det ska vara en valmöjlighet för den enskilde och inte ett tvång. Vänsterpartiet anser att alla människor har rätt att få sin könsidentitet erkänd och respekterad. Vi anser också att det är upp till varje individ att själv avgöra sitt kön.

Jag ska avslutningsvis säga några ytterligare ord. Precis som tidigare talare har varit inne på har det kommit en utredning om stärkt judiskt liv. Det är i år 250-årsjubileum av judiskt liv i Sverige. Som har nämnts här finns en bred samsyn när det gäller att stärka judiskt liv. Men jag kan konstatera att regeringen till skillnad från Vänsterpartiet tyvärr inte gav tillräckliga resurser i sin budget för att uppfylla de förslag som utredningen har lagt fram.

Jag kan också konstatera en annan sak: Är det någonting som har lyckats samla oppositionen i Sveriges riksdag är det kraven på att den före detta ordföranden för justitieutskottet skulle avgå till följd av de uttalanden han gjort om bland annat koranbränningar. Resultatet blev i stället att en liberal ledamot avgick efter att ha konstaterat att gränsen för sådana uttryck går vid att de rör judar och att de då inte är acceptabla.

Till skillnad från andra partier i denna kammare ser Vänsterpartiet allvarligt på alla former av rasism. Vi vill se ett samhälle där kön, namn, bakgrund och var man är född inte styr möjligheterna i livet – ett samhälle där alla har samma rätt till frihet, trygghet och ett liv fritt från förtryck. Vi vill se ett samhälle som aktivt motverkar rasism.

I detta anförande instämde Samuel Gonzalez Westling (V).

Anf. 13 MALIN BJÖRK (C):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 8.

Förra året firade vi här i riksdagen att regeringsformen fyllde 50 år. Den är en av våra grundlagar, där vi hittar bestämmelser om våra grundläggande fri- och rättigheter, det vill säga det vi debatterar här idag.

I regeringsformens andra kapitel hittar vi de positiva friheterna: yttrandefrihet, religionsfrihet, mötesfrihet och föreningsfrihet. Där finns även de negativa opinionsfriheterna, som ger skydd mot tvång från det allmänna att ge till känna sin politiska eller religiösa åskådning. Här finns även bestämmelser som ger skydd mot intrång i den personliga integriteten.

De här grundlagsskyddade fri- och rättigheterna får bara begränsas genom lag under vissa förutsättningar och då bara om begränsningarna är proportionerliga, det vill säga att man aldrig får gå längre än vad som är nödvändigt för att nå det syfte man vill uppnå med begränsningen.

Vi lever i oroliga tider med ett säkerhetsläge i Sverige och Europa som är sämre än på mycket länge. Vi har därtill en grov brottslighet, där skjutningar och sprängningar skapar lidande och otrygghet i vårt samhälle. Det här är utmaningar som kräver att vi politiker gör vårt yttersta för att vidta åtgärder som ökar människors säkerhet och trygghet.

Samtidigt är det oerhört viktigt att just i sådana här svåra tider hålla huvudet kallt och se till att noggrant analysera förslag som läggs fram som innebär begränsningar av våra fri- och rättigheter. Sådana förslag kan och får aldrig tas fram lättvindigt, utan konsekvenserna av dem behöver belysas på ett djuplodande och allsidigt sätt.

Vi behöver påminna oss om att varje åtgärd som begränsar din och min frihet måste vara proportionerlig och uppnå de syften som vi som lagstiftare säger oss vilja uppnå. De måste alltså verkligen ge effekt.

Herr talman! Det är viktigt att ändringar i våra grundlagar inte görs i brådrasket. Därför har vi en lång tradition i Sverige av att sådana ändringar tas fram inom ramen för parlamentariska kommittéer, där samtliga partier finns representerade. Det är kommittéer som vanligtvis får god tid på sig att grundligt gå igenom olika förslag samt konsekvenser av eventuella ändringar.

Det är också därför vi har utarbetat en fast praxis i Sverige att bara lägga fram förslag till ändringar av grundlag som har nått en bred majoritet i sådana parlamentariska kommittéer. Denna fasta praxis är mycket bra och viktig att hålla fast vid, men skyddet för att ändra grundlag behöver stärkas ytterligare. Vi var många partier som var överens om detta när en tidigare grundlagskommitté såg över frågan.

Det är därför välkommet att regeringen inom kort, vad jag har förstått, kommer att presentera förslag på att rent formellt göra grundlagsändringar svårare. Som min kollega i utskottet Louise Meijer sa här för en stund sedan kommer det snart att krävas två tredjedelars majoritet av riksdagens ledamöter i den andra röstningsomgången när en ändring i en grundlag ska antas. Eftersom vi har flera förslag på ändringar av grundlag att vänta framöver ser jag fram emot att de nya reglerna om kvalificerad majoritet vid andra omröstningen kommer att gälla för samtliga dessa förväntade förslag på ändringar.

Våra grundlagar behöver ändras ibland; de kan behöva förstärkas och förbättras. I januari i år lades flera förslag på ändringar fram i ett betänkande som tagits fram av en parlamentarisk kommitté, där jag hade förmånen att representera Centerpartiet. Vi i kommittén uppnådde glädjande nog bred enighet i ett par viktiga frågor. Det handlade dels om att ge aborträtten ett starkt skydd, dels om att se till att grundlagsfästa rätten till domstolsprövning, som flera andra talare har varit inne på.

Något vi däremot inte uppnådde brett stöd för var att ge äganderätten ett starkt skydd. Detta är något som jag och Centerpartiet verkligen beklagar. Den nuvarande situationen med skogsägare och andra markägare som får utstå ingrepp i sin äganderätt utan att kompenseras för det är helt oacceptabel.

Därför har vi i Centerpartiet ett särskilt yttrande i betänkandet med förslag som jag själv har hört välkomnas av bland andra LRF. Det är förslag som innebär att man omgående måste tillsätta en ny utredning som bara har fokus på äganderättsfrågan och inte på ytterligare fem frågor. Så många hade vi att hantera i den senaste kommittén, som jag satt med i, och dessutom på mycket kort tid. Det här är frågor som är komplicerade och som man behöver bota i, och jag tror att detta är vad som krävs för att vi ska uppnå en bred majoritet.

Vi ser fram emot ett sådant initiativ från regeringens sida, och vi hoppas självklart att majoriteten av partierna i riksdagen också förstår vidden av behovet av denna ändring.

Herr talman! Av 1 kap. 2 § regeringsformen framgår att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Detta är och måste fortsätta att vara en självklarhet i det demokratiska Sverige. Frihet i Centerpartiets mening är inte förunnat bara vissa av oss. Alla människor oavsett bakgrund, hudfärg, ålder, kön eller härkomst ska ges möjlighet att utöka sina livschanser och känna frihet.

Därför är det viktigt att lyssna när vi uppmärksammas på att det finns människor i Sverige vars frihet och värdighet begränsas av rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi och diskriminering. Enligt statistik från Brå har hatbrott med främlingsfientliga eller rasistiska motiv konsekvent ökat under de senaste tio åren. Detsamma gäller hatbrott med antisemitiska eller islamofobiska motiv.

Det här är dystra siffror som visar på en utveckling i samhället som vi måste bryta. Vi kan inte och får inte acceptera att människor i vårt land begränsas av fördomar och diskriminering. Vi måste stå upp för varje enskild människas rätt till frihet och möjlighet att göra det mesta av sin förmåga och sina drömmar. Det är grundläggande och avgörande för att bygga ett samhälle starkt.

Centerpartiet anser att vi behöver stärka skyddet mot diskriminering ytterligare. Vi vill därför se en ändring i grundlagen som utökar diskrimineringsförbudet så att det motsvarar de diskrimineringsgrunder som

anges i diskrimineringslagen. Det innebär att även könsöverskridande identitet eller uttryck, funktionsnedsättning och ålder ska innefattas i grundlagsskyddet.

(Applåder)

Anf. 14 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Som nybliven riksdagsledamot hösten 2022 blev jag av mitt parti föreslagen att ta en plats i konstitutionsutskottet och blev då omedelbart indragen i grundlagsdiskussionerna om utlandsspioneri. Tidvis gick debattens vågor ganska höga där.

Med denna branta inlärningskurva i ryggen fick jag också möjlighet att delta i den grundlagsutredning som presenterades i januari och som handlade om några fri- och rättigheter och i vad mån sådana ändringar skulle göras i regeringsformen.

I det betänkande vi nu diskuterar finns några av de frågor utredningen diskuterade med. I avvaktan på beredningen inom Regeringskansliet föreslår utskottet avslag på de motioner som behandlar dessa frågor.

Från Miljöpartiets sida har vi, i likhet med övriga partier, delat uppfattningen att rätten till domstolsprövning och rätten till abort kan läggas till i regeringsformen. När det gäller rätten till domstolsprövning är det i stora drag en anpassning till rådande praxis; det ska vara möjligt att få sin sak prövad. Med rätten till abort följer att de mer detaljerade frågorna kring rätten att avbryta en graviditet regleras i vanlig lag.

Herr talman! Det har under åren lämnats in ett antal motioner om möjligheter att återta medborgarskap dels för olika brott, dels för oriktiga uppgifter alternativt otillbörlig påverkan vid själva ansökningstillfället. Dessa motioner har regelmässigt avslagits, och så föreslås bli fallet även i år för dessa motioner – som utan undantag väckts av ledamöter som representerar partierna i regeringsunderlaget.

Frågan om möjligheter att återta medborgarskap diskuterades vid åtskilliga tillfällen även av 2023 års fri- och rättighetskommitté, alltså den utredning jag nyss nämnde. Vi och Vänsterpartiet såg oss tvungna att lämna reservationer när det stod klart att regeringspartierna gärna såg att en rätt omfattande mängd brott skulle kunna leda till att medborgarskapet återkallades.

För vår del är det viktigt att betona medborgarskapet som ett tecken på integration och gemenskap snarare än något som kan användas i tillägg till det system vi redan har för att ställa kriminella till ansvar och utdöma straff.

Jag vill i sammanhanget instämma i det som ledamoten Malin Björk nyss lyfte: Eftersom det finns samsyn om två tredjedels majoritet vid det andra tillfället när en grundlag ska behandlas bör alla beslut som tas med anledning av de utredningar som nu finns omfattas av den nya regeln så att ingen i efterhand kan ifrågasätta att vi har gjort rätt.

Herr talman! Efter många turer kunde lagen om fastställande av kön i vissa fall antas under våren 2024. Det ger möjlighet för ungdomar från 16 år – och

givetvis alla som inte längre räknar sig som ungdomar – att själva bestämma sin könsidentitet.

Nu är kampen för rättigheter inte över för att en strid är vunnen och en lag är klubbad. Utvecklingen i Sverige och exempel från Europa visar att vi inte bara kan arbeta för nästa reform utan att rättigheter som redan finns behöver ett starkare skydd.

Att stärka skyddet för en utsatt minoritet i Sverige är en angelägen uppgift för politiken. Som jag ser det bör tillägg göras i 2 kap. 12 § regeringsformen – alltså den paragraf som handlar om att ingen får missgynnas för sin sexuella läggning – för att inkludera könsöverskridande identitet och uttryck i bestämmelsen. Då skulle vi tydliggöra att lagar och föreskrifter inte får missgynna transpersoner, vilket är angeläget eftersom transpersoners rättigheter allt oftare ifrågasätts i den offentliga debatten.

Herr talman! Staten ska skydda invånarnas rätt att utöva sin tro i trygghet. Trots det fortsätter samfund och enskilda troende att utsättas för hat, hot, trakasserier och våld. För att åtgärda det kan trossamfundet ansöka om statligt stöd för att investera i säkerhetshöjande åtgärder, till exempel övervakningskameror, säkerhetsdörrar och vakter. Det är bra att möjligheten att söka stöd finns, men det räcker inte. De judiska församlingarna, exempelvis, använder oproportionerligt stora delar av sina budgetar på säkerhet.

Vi menar att stödet för säkerhetsåtgärder måste reformeras ytterligare så att det kan utformas på ett mer ändamålsenligt sätt och för att möjliggöra mer långsiktiga och löpande investeringar i stället för engångsinsatser.

Herr talman! En stark och levande demokrati bygger på grundläggande principer om en fri akademi, fria domstolar, fri press och fri kultur. Akademisk frihet är dock något mer än friheten att fritt få välja forskningsfrågor och forskningsmetod och publicera forskningsresultat. Akademisk frihet omfattar också den högre utbildningen samt lärosätenas organisering, finansiering och utnämningar av styrelse och rektorer.

I en rapport från Universitetskanslersämbetet framgår att varannan lärare, forskare och doktorand anser att den akademiska friheten vid svenska lärosäten i dag är utmanad. Den akademiska friheten utmanas genom politisk påverkan och genom hur systemet för finansiering fungerar.

Enligt min mening måste regeringen initiera en utredning som tar ett brett grepp om den akademiska friheten i grundlagen och även föreslår ett stärkt skydd för akademisk frihet i hela lagstiftningskedjan som omfattar såväl högre utbildning och forskning som lärosätenas organisationsform, finansiering och utnämningar av styrelse och rektorer.

Herr talman! Jag har nått slutet av denna sammanställning av fri- och rättigheter som är viktiga för oss i Miljöpartiet och tänkte avrunda med några ord om Institutet för mänskliga rättigheter. Ledamoten Martin Westmont menade tidigare att det borde läggas ned. Jag har en diametralt motsatt uppfattning och menar att institutet gör stor nytta.

Det inrättades den 1 januari 2022. Institutets uppgifter är att följa, undersöka och rapportera hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska lämna förslag till regeringen om åtgärder som behövs, ha kontakter med internationella organisationer och även i övrigt delta i internationellt samarbete. Institutet ska även främja utbildning, forskning, kompetensutveckling, information och ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna.

Som den mindre myndighet det är ingick institutet i den utredning som skulle se över just hur mindre myndigheter är organiserade och om några av dem eventuellt skulle kunna slås samman till något större verksamheter. Utredaren konstaterade att Institutet för mänskliga rättigheter inte borde bli föremål för några ändringar, åtminstone inte för stunden, dels på grund av att det är en ny myndighet, dels för att dess ärenden är viktiga även om flera andra myndigheter är delvis verksamma inom området. Det ska vi vara glada för, tycker jag.

Jag vill avsluta med att lyfta institutets nyligen publicerade årsrapport för 2024. Där ägnas ett särskilt kapitel åt äldre och bland annat en diskussion om möjligheten av en särskild konvention om äldre personers mänskliga rättigheter – detta lite apropå diskussionen om diskriminering. Här ägnar man sig faktiskt åt precis det som Martin Westmont efterlyste.

Det är en arbetsgrupp inom FN som haft i uppdrag att identifiera, som det heter, möjliga brister i skyddet av äldre personers mänskliga rättigheter och att överväga åtgärder. FN:s arbetsgrupp konstaterar att de ramverk vi har inte är tillräckliga och att det finns brister inom bland annat – notera gärna detta – följande områden: diskriminering, våld och försummelse, rätt till självbestämmande, palliativ vård, omsorg, socialförsäkring och ekonomisk trygghet, utbildning och livslångt lärande, tillgång till rättvisa, rätt till arbete och tillgång till arbetsmarknaden, rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälsovård, delaktighet i samhällslivet, tillgänglighet, infrastruktur och delaktighet i beslutsprocesser.

Ålderism lyfts som en orsak bakom dessa brister.

Vi får för övrigt ständigt påpekanden om att riksdagen inte representerar de äldre särskilt väl. Jag kan för egen del tycka att det inte bara är beroende av hur många ledamöter som uppnått en viss ålder, men visst; det finns en poäng. Glädjande nog är fyra av de tio riksdagsledamöter som passerat 65 år av en egendommig slump också ledamöter från olika partier i konstitutionsutskottet. Kanske är det här kampen mot ålderismen börjar.

Med det sagt, herr talman, tackar jag för ordet och yrkar bifall till reservationerna 3 och 11. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 7 Kommunal och regionala frågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU26
Kommunal och regionala frågor
föredrogs.

Anf. 15 LARS JOHANSSON (M):

Herr talman! I Sverige finns det i dag 290 kommuner och 20 regioner – eller 21 regioner, om vi räknar in Gotland. Gotland har ju kommunala och regionala uppgifter som kan sägas tillhöra båda kategorierna.

Vid senaste årsskiftet var Dorotea kommun i Lappland med knappt 2 300 invånare landets minsta kommun sett till antalet invånare. De senaste 50 åren har den kommunen tappat nästan varannan invånare. Under samma tid har Stockholms stad, landets invånarmässigt största kommun, ökat sitt invånarantal med ungefär 50 procent och närmar sig nu 1 miljon invånare. Trots de stora skillnaderna har de båda kommunerna i grunden samma uppdrag. De ska erbjuda sina invånare god service i form av skola, äldreomsorg och socialtjänst. De ska sköta underhåll av gator, utföra miljötillsyn och hantera plan- och byggärenden. För detta behövs naturligtvis specialkompetens på en rad områden.

Kommunerna har samma uppdrag, men naturligtvis helt olika förutsättningar. Alla förstår att Stockholm, med ständig tillväxt och större volym, har bättre förutsättningar att lösa sina uppgifter än en kommun med konstant minskande befolkning. När man samtidigt vet att det är landets kommuner och regioner som svarar för merparten av all välfärd är det lätt att förstå engagemanget och intresset för landets kommuner och regioner, deras möjligheter att utföra sitt uppdrag och hur de kan organisera sig. Det är om detta dagens betänkande handlar. Ett antal motioner från allmänna motionstiden som rör kommunala och regionala frågor ingår.

Herr talman! Flera av motionerna berör kommunal samverkan och under vilka former den kan bedrivas. För de mindre kommunerna är det helt centralt att kunna samverka över kommungränserna för att upprätthålla en rimlig service i alla delar.

Den 1 juli 2018 gjordes en ändring i kommunallagen som gav kommuner och regioner en generell möjlighet att avtalssamverka. Lagändringen har nyligen utvärderats av Statskontoret, som konstaterat att den har haft avsedd effekt. Det finns alltså en väl fungerande, enkel lösning för kommuner som själva saknar tillräcklig kapacitet att sköta vissa uppgifter.

Man kan också konstatera att regeringen har gjort satsningar när det gäller kommunal samverkan. För att analysera hur de mindre kommunernas kapacitet kan stärkas inom vissa verksamhetsområden har regeringen avsatt 6 miljoner kronor för 2025 och 2026 till två olika samverkansprojekt, ett i Dalsland och ett i Norrlands inland. I det senare ingår bland annat Sveriges minsta kommun, Dorotea. Den försöksverksamheten är ett resultat av de förslag som togs fram i den så kallade Kommunperspektivutredningen, som

presenterades 2024. Utredningen konstaterar bland annat att det bland kommunerna inte finns något intresse av frivilliga kommunsammanslagningar men däremot av fördjupad samverkan.

Regeringen har avsatt ytterligare 6 miljoner för 2025 och 2026 för ökad användning av försöksverksamhet på statlig, regional och kommunal nivå. Exakt hur dessa pengar ska användas bereds just nu på Regeringskansliet.

Satsningarna är i linje med det den så kallade Produktivitetskommissionen rekommenderade för att öka produktiviteten i den offentliga sektorn. I april 2024 lämnade kommissionen sitt första delbetänkande. Där talas bland annat om att det är centralt för kommuner och regioner att genomföra försöksverksamhet och att detta görs på ett sätt som möjliggör effektiva utvärderingar och kunskapsspridning. Kommissionen anser också att möjligheten att testa statliga regelförändringar på kommunal nivå bör användas i högre grad än i dag.

Sammantaget kan det konstateras att det pågår ett arbete i Regeringskansliet som rör kommunernas och regionernas arbete med att möta morgondagens utmaningar samt hur de bäst ska vara organiserade för att klara uppdraget.

Herr talman! Andra motioner i betänkandet rör det kommunala partistödet. Det finns en motion som vill förändra villkoren för partistöd, medan en annan motion vill införa en reglering i kommunallagen av nivån på partistödet. Dessa frågor angränsar till arbetet i den pågående parlamentariskt sammansatta kommitté som benämns insynskommittén. De har i uppdrag att se över nuvarande reglering av insyn i finansieringen av politiska partier och överväga om det behövs förtydliganden eller kompletteringar. Insynskommittén ska redovisa sitt arbete senast den 15 maj i år. Det finns skäl att avvakta kommitténs arbete innan man tar några nya initiativ i frågan.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på samtliga motioner.

Anf. 16 PETER HEDBERG (S):

Herr talman! Jag tycker att det var passande inför mitt anförande att Jan Riise från Miljöpartiet i den tidigare debatten pratade om att det kanske är i konstitutionsutskottet kampen mot ålderismen tar sin början. Jag skulle nämligen inledningsvis vilja yrka bifall till reservation 8, om pensionsråd.

I regeringsformens portalparagraf anges det i andra stycket följande:

”Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.”

Det sistnämnda ger våra kommuner och regioner en väldigt tydlig roll i hur den svenska demokratin konkret ska ta sig uttryck. Den lokala demokratis kärna är medborgarna och de förtroendevalda som representerar dem samt åsiktsutbytet dem emellan i för kommunen eller regionen viktiga frågor.

Herr talman! Som man i några tidigare debatter har kommit in på besökte Institutet för mänskliga rättigheter konstitutionsutskottet förra veckan. De presenterade sin årsrapport, och en betydande del av både presentationen och den efterföljande diskussionen handlade om äldres rättigheter och representation i samhället.

I rapporten konstateras bland annat att äldre ofta behandlas som en mycket homogen grupp, med samma behov och förutsättningar. Men i själva verket är det så, herr talman, att äldre är en mycket heterogen grupp – inte minst som en konsekvens av förbättrad hälsa i vårt land, som möjliggör ett mycket mer aktivt liv längre upp i åldrarna. Äldre har erfarenheter och perspektiv att bidra med gällande samhällsfrågor, i samhällsdebatten och i olika typer av representativa organ. Det gäller både nu och framåt.

En av de personer som tydligast har arbetat för att visa på detta, i både teori och praktik, var naturligtvis den liberala riksdagsledamoten Barbro Westerholm, som lämnade riksdagen 2022 vid 89 års ålder. Hon kämpade länge mot ålderismen och för att äldres rättigheter och möjligheter skulle tillvaratas i samhället.

Herr talman! Vi som verkar i föreningsliv och politik även på lokal nivå vet hur viktiga våra äldre är för att bära upp flera delar av demokratin. Det handlar om både civilsamhället och föreningslivet i form av hembygdsföreningar, idrott, funktionsrättsföreningar, trosamfund och mycket mer. Men de äldre innehar också ofta politiska förtroendeuppdrag i våra kommuner och regioner.

Vi socialdemokrater menar att för att ytterligare stärka de äldres deltagande i den lokala demokratin bör varje kommun och region inrätta ett pensionärsråd. Det övergripande syftet med ett sådant ska vara att ge pensionärer och äldre inflytande och insyn i frågor som rör deras levnadsförhållanden. De exakta uppgifterna för ett sådant råd kan variera och hanteras bäst på den kommunala nivån. Men vi ser regelbundna överläggningar och samråd mellan pensionärsorganisationer, äldre och kommunala representanter som mycket viktigt för att tillvarata äldres synpunkter i den lokala demokratin.

Med det, herr talman, har jag slagit ett slag för kampen mot ålderismen. Jag tackar för ordet och yrkar återigen bifall till reservation 8.
(Applåder)

Anf. 17 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr talman! Vi ska i dag debattera området kommunala och regionala frågor. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 7.

Inom konstitutionsutskottet behandlar vi olika frågor som styr det lokala arbetet i våra kommuner. Det handlar om 290 kommuner och 21 regioner. Det är 290 kommuner med olika utmaningar och förutsättningar att lösa sina åtaganden såsom god äldreomsorg och fungerande infrastruktur.

Herr talman! Jag ska läsa ett stycke ur en dikt av Gustaf Fröding, som delvis beskriver tillståndet i många kommuner runt om i Sverige:

Vår tid är bedrövlig, jag gitter ej se,
hur tingen eländigt och bakfram sig te.
Jag hellre mig svingar från nutidens grus
till framtidens härliga lockande ljus.

Herr talman! Detta beskriver hur många kommun- och regionpolitiker ser på det uppdrag de fått från väljarna. Att se de problem som finns här och nu och hantera dem är inte alltid det roligaste när man styr en kommun – men ack så viktigt.

Många gånger lockas styrande politiker mer av att lägga skattepengar på ett spektakulärt byggnadsverk eller på något kostsamt konstverk på en central plats i stadsbilden. Att kommunen är helt beroende av det kommunala utjämnningssystemet och att skattebetalare framför allt i Stockholm bekostar dessa prioriteringar vill man ofta inte kännas vid. Många gånger upplevs ofta drivkraften för att få byggnaden eller konstverket på plats vara större än drivkraften att ta itu med de problem inom kärnverksamheterna som finns här och nu. Se bara hur många kommuner som inte har någon handlingsplan för hur de ska bekosta renoveringen av den infrastruktur som finns under mark! Det är inte att ta ansvar, herr talman.

Jag hellre mig svingar från nutidens grus till framtidens härliga lockande ljus, som Fröding skriver.

Vi från Sverigedemokraterna vill att medborgarnas röst ska vara en grundsten i det demokratiska arbetet. Politiker får ett mandat från sina väljare, och det är politikernas uppgift att hedra det uppdraget. För oss som parti är det viktigt att kärnverksamheterna prioriteras. Kärnverksamheter som skola, förskola, äldreomsorg och så vidare ska gå före dyra signaturbyggnader. Säger vi nej till sådana projekt? Nej, det gör vi inte, men kommunen får aldrig tumma på de grundläggande åtagandena.

Kommuner ska i den mån det är möjligt undvika alltför riskfyllda projekt som kan få förödande konsekvenser för kommunens möjligheter att upprätthålla de mest grundläggande åtagandena gentemot kommuninvånarna, såsom en fungerande social service. Utöver mottagandet av migranter, som har belastat de kommunala kärnverksamheterna i väldigt många kommuner och har bidragit till nedskärningar, ser vi också hur till exempel Skellefteå i många år kommer att få brottas med enorma problem efter den gröna kollapsen med Northvolt. Vi måste ha en politik som är förankrad i verkligheten och som tar ansvar för våra gemensamma resurser.

Tyvärr, herr talman, pågår det just nu ett liknande projekt i Boden, och här måste politiker på både kommunal och nationell nivå ta ansvar. Sverigedemokraterna tar ansvar på riksplanet, men även lokala politiker måste göra verklighetsförankrade analyser och inte bara se till framtidens lockande ljus.

Vad ska vi göra för att förbättra genomslaget för folkviljan så att det blir större? Ett redskap, herr

talman, är det som Sverigedemokraterna tar upp i en av sina motioner om att öka det lokala engagemanget och möjligheterna för kommuninvånarna att påverka genom fler lokala folkomröstningar. Det finns ett behov av reformer för att stärka den kommunala demokratin och få fler kommuninvånare att känna en delaktighet och att de kan påverka de beslut som tas regionalt. Folkomröstningar förstärker demokratis grundfundament, och vi vet att detta system fungerar väl i länder som Schweiz.

Hur går vi vidare för att få fler folkomröstningar till stånd runt om i våra kommuner?

För det första måste kraven för att göra en folkomröstning ses över. Antalet underskrifter som måste samlas in för att få till ett initiativ bör sänkas.

För det andra ser vi hur digitaliseringen snabbt gör intåg i våra kommuner, på samma sätt som i våra privatliv. I Schweiz fungerar ett digitalt system för folkomröstningar alldeles utmärkt, och ett liknande system skulle fungera utmärkt även i Sverige.

För det tredje bör man kunna skriva på en namnsamling med hjälp av bank-id eller liknande. Det ligger i tiden, och i samarbete med regioner eller andra kommuner kan även kostnaderna för inköp av ett sådant it-system motiveras.

Herr talman! När beslut har stor betydelse för medborgarna bör vi låta dem få möjlighet till ett större deltagande i beslutsprocessen. Det skulle öka tilltron till demokratin och det politiska system vi har i Sverige. Det är ett av flera argument för oss i Sverigedemokraterna för att förespråka fler lokala folkomröstningar runt om i kommunerna.

Anf. 18 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Martin Westmont för anförandet!

Det var ett remarkabelt anförande. Jag har sällan hört en sådan sägning av våra lokalpolitiker runt om i hela Sverige och i våra kommuner. Ledamoten anser att de missköter sina uppdrag, lägger pengarna på fel saker och inte förmår fatta rätt beslut.

Förutsättningarna ser ju väldigt olika ut ute i landet, vilket vi hörde av den moderata ledamoten tidigare. Jag uppfattade att även Martin Westmont lyfte fram det. Vi har kommuner med färre än 4 000 invånare och kommuner med uppemot 1 miljon invånare, och då är det klart att förutsättningarna blir väldigt olika för att kunna genomföra det uppdrag man har fått och den välfärdsverksamhet man ska ha.

Problemet är inte att man sätter upp konstnärliga utsmyckningar i exempelvis Dorotea eller Degerfors, utan det handlar om strukturerna och också om vilka beslut vi fattar i Sveriges riksdag. Där är Sverigedemokraterna högst bidragande till att skapa ohållbara strukturer för kommunerna.

Att Degerfors har mer än 6 kronor högre kommunalskatt än vad Österåker i Stockholmsområdet har beror på den detaljstyrning, den centralisering och den

byråkratisering som riksdagen står för, något som Sverigedemokraterna bidrar till.

Min fråga till Sverigedemokraterna, herr talman, är: Varför vill Sverigedemokraterna genom nya riktade statsbidrag, ny detaljstyrning och nya regleringar försvåra för kommuner på landsbygden att bedriva välfärdsverksamhet i stället för att hjälpa dem?

Anf. 19 MARTIN WESTMONT (SD) replik:

Herr talman! Tack, Christofer Bergenblock, för ditt inlägg i den här debatten!

Det är viktigt att varje kommun har en plan för hur de ska klara den kommunala verksamheten. Jag tror att vi hamnar på ett sluttande plan om kommuner förväntar sig att staten hela tiden ska komma och rädda dem när de inte får ekonomin att gå ihop. Jag vet att Christofer Bergenblock är fullt medveten om att det finns ett framtida behov av att renovera infrastruktur. Jag nämnde till exempel infrastrukturen under mark.

Jag kan dock hålla med om att vi självklart behöver bra strukturer för att klara de utmaningarna som vi ser runt om i våra kommuner. Det kan handla om att se de möjligheter som ändå finns med ett ökat samarbete mellan kommuner och mellan olika regioner.

Anf. 20 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Herr talman! Visst är ökat samarbete bra. Vi har hört om försök till samarbete mellan kommuner, något som också understöds av staten, men det finns väldigt mycket mer att göra.

Centerpartiet har lagt förslag om att inleda ett nytt frikommunsförsök, vilket finns med i betänkandet. Man kan skapa asymmetriska förutsättningar i kommunerna, så att de kan ha olika uppdrag lite beroende på storlek och lämna ifrån sig vissa delar av sina verksamheter.

När ledamoten talade här uppfattade jag snarare att han ville gå mot tvingande kommunsammanslagningar för att förutsättningarna att klara verksamheterna inte finns i de mindre kommunerna – i varje fall verkade han inte ha någon tilltro till att politikerna i de mindre kommunerna klarar av att sköta sina uppdrag.

Vad jag efterlyser, herr talman, är förmågan att se vad vi i riksdagen och ni från regeringens sida faktiskt gör och vad som skulle kunna göras. När vi inför nya riktade statsbidrag till kommunerna tror vi kanske att vi hjälper dem, men väldigt många av de mindre kommunerna har inte ens tid, resurser och kraft att söka dessa bidrag och får därmed aldrig del av pengarna. När vi inför nya detaljstyrningar som krav på bemanade skolbibliotek slår det hårt mot små enheter i små kommuner på våra landsbygder.

Kostnadsutjämningssystemet är en väldigt viktig förutsättning för småkommunerna. Problemet i dag är att vi skyfflar pengarna mellan storstadsområdena – mellan Stockholm och Malmö – när pengar i stället bör regionaliseras och till större del gå till våra mindre kommuner. Men ingen av de där frågorna tar Sverigedemokraterna tag i, utan i stället säger man att man ska

öka möjligheten till lokala folkomröstningar – som om det skulle lösa något av de strukturella problem som finns i dag.

Anf. 21 MARTIN WESTMONT (SD) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga så här: Vi i Sverigedemokraterna har varit väldigt tydliga med att vi vill ha en levande landsbygd. Då måste man också underlätta för människor att bo på landsbygden, och det arbetet skulle jag vilja säga att vi i stor utsträckning har drivit på. Vi har varit den ledande kraften i att få ned bränslepriserna så att människor ska kunna bo i hus och ha en bil så att vardagen går ihop. De ska kunna ta bilen till jobbet, skjutsa sina barn till träningar och så vidare.

Sedan har vi andra förslag. Vi introducerar nu något som vi kallar Sverigehus, vilket ska underlätta för människor att bygga ett eget hus. Det kommer också att göra att det blir mer attraktivt att bo på landsbygden. I mitt anförande tog jag också upp några förslag på hur man kan förbättra möjligheterna och villkoren för medborgarna i våra kommuner att vara med och påverka, men det är klart att det finns jättemycket arbete att göra.

Herr talman! Jag vill också tillägga att det inte är Sverigedemokraterna som har varit med och styrt i de kommuner där det är störst problem.

Anf. 22 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 2 under punkt 2 om nytt frikommunsför-sök.

Det finns i dag en stor ojämlikhet mellan Sveriges kommuner vad gäller möjligheten att bedriva välfärd på likvärdiga villkor. Att bedriva skola, vård och omsorg ställer helt andra krav på en liten kommun på landsbygden än på tätbefolkade kommuner i storstads-områden. Den högsta skatten betalas i kommuner på våra landsbygder, men trots det får man inte den bästa välfärden.

I våra renodlade landsbygdskommuner är det tyvärr färre elever som uppfyller kraven för att börja i gymnasiet. Färre personer överlever ett livshotande men behandlingsbart tillstånd i våra glest befolkade regioner, och det finns färre personer med adekvat utbildning i äldreomsorgen i våra mindre kommuner. Det finns tre tydliga orsaker till att det ser ut så här, och det är ekonomi, byråkrati och kompetensförsörjning. I den här debatten ska jag fokusera på byråkratin, herr talman.

Byråkratin växer, och det sker egentligen oberoende av vem som sitter i regeringsställning – det vill säga om statsministern är moderat eller socialdemokrat – eftersom viljan att detaljstyra, överreglera och centralisera ofta blir styrande. Centerpartiet står för en annan linje i den här debatten. Vi menar att det nu är dags att vända trenden.

Tillgången till en god välfärd måste vara likadan över hela landet. Däremot måste lösningarna och verksamheterna inte se likadana ut, helt enkelt därför att

olika delar av vårt land ser olika ut. Det är inte samma sak att driva en vårdcentral i norrländska Vittangi som att göra det på Södermalm i Stockholm. Det är inte samma sak att driva en skola med 37 elever i halländska Spannarp som att driva en skola med 600 elever i Bräcke i Göteborg.

Likväl sätter lagstiftning och förordningar upp spelregler som hela tiden utgår från stora enheter i tätbefolkade områden. Låt mig ta ett par exempel från skolans område.

Jag besökte Sollefteå kommun i höstas och träffade skolchefen där. Han berättade att man för tillfället sökte över 40 riktade statsbidrag. Dessa bidrag skulle man ansöka om, administrera och återredovisa. Det senast tillkomna bidraget var för att köpa in skönlitteratur. Det är naturligtvis jättebra med skönlitteratur; vi hörde nyss ett skönlitterärt citat i talarstolen, och jag är själv svensklärare och har läst väldigt mycket skönlitteratur med mina elever. Betyder det att det behövs ett specialdestinerat statsbidrag för inköp av skönlitteratur vid sidan av det statsbidrag för inköp av läromedel som redan finns? Nej, absolut inte.

Detta är ett exempel på politisk klåfingrighet som försvårar livet för våra mindre kommuner och våra mindre enheter. Den leder till byråkrati och administration. Från Centerpartiets sida vill vi att de riktade statsbidragen görs om till generella statsbidrag för kommuner med färre än 30 000 invånare. Det är dags att minska på både administrationen och detaljstyrningen från riksdagens sida.

Ett annat exempel, herr talman, är att riksdagen i höstas beslutade om bemannade skolbibliotek – återigen ett beslut som utgick från stora enheter i tätbefolkade områden. För att plocka ett exempel från mina hemtrakter i Halland: Ett bemannat skolbibliotek är naturligtvis inga problem för Ankarskolan i Träslövsläge, där jag själv bor, som har 600 elever. Men det är en fullständig utopi för Sibbarps skola, med 60 elever, i inlandet i Halland. Visst medger lagstiftningen viss flexibilitet, men var gränserna går är inte klarlagt än. Återigen skapar politisk detaljstyrning problem för våra mindre enheter i våra kommuner.

Från Centerpartiets sida vill vi därför återinföra en landsbygdssäkring av politiska beslut. Vi har valt att kalla det Ramviksmodellen. Den utgår från hur vår gamla Centerledare Thorbjörn Fälldin innan han gick till beslut brukade väga förslagen utifrån hur de skulle påverka hans grannar hemma i Ramvik. På samma sätt behöver vi i dag sätta upp en spärr för den nationella politiken så att vi väger förslag utifrån hur de skulle påverka kommuner och medborgare även utanför Stockholms tullar.

Vi tror inte heller, herr talman, att vare sig verksamheter eller medborgare gagnas av den centralisering som förordas av flera partier i riksdagen. I vissa fall kan det naturligtvis behövas mer av nationell styrning för att uppnå jämlikhet, men att skolan eller vården skulle bli bättre av att styras av en generaldirektör i Stockholm tror vi inte en sekund på. Vi i Centerpartiet har alltså en tilltro till att många frågor löses bäst

av lokala politiker på det lokala planet, där man har nära till sina väljare och sina verksamheter.

Vi vill se en jämlik välfärd i hela landet, men det betyder inte att den måste se likadan ut överallt. Det betyder inte heller att kommunernas uppdrag måste se likadant ut överallt. Det är därför vi i den här debatten och i det här betänkandet återigen vill lyfta fram behovet av asymmetriska lösningar i de kommunala och regionala uppdragen.

Vi menar att kommuner måste ha möjlighet att på frivillig väg flytta verksamhetsområden till en annan kommun eller till den regionala nivån. Det handlar inte om att alla verksamheter ska flyttas utan om en möjlighet att flytta verksamheter där det politiska inflytandet är begränsat, till exempel miljö- och hälsoskyddsverksamhet eller ekonomiskt bistånd.

Vidare vill vi se ett nytt frikommunsförsök där kommuner och regioner kan ansöka om att genomföra försöksverksamheter för att utveckla de demokratiska processerna och klara sina offentliga uppdrag. Det förra stora frikommunsförsöket genomfördes under 80-talet, inför revideringen av kommunallagen 1991, så det är ingen tvekan om att det är hög tid att återigen genomföra ett mer omfattande frikommunsförsök.

Från Centerpartiets sida tror vi inte att det kommunala uppdraget måste se likadant ut överallt. Norrländska Dorotea hade 2 294 invånare vid årsskiftet förra året, medan Stockholms stad hade nästan 1 miljon invånare. Att förutsättningarna är olika förstår nog var och en, men likväl ser det kommunala uppdraget precis likadant ut. Det är inte rimligt.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag framhålla att den detaljstyrning, centralisering och byråkratisering som såväl den sittande regeringen som tidigare regeringar har vurmat för behöver brytas. Det är inte rimligt att mallen för välfärdens verksamheter är stora enheter i tätbefolkade områden. Denna trend, som tyvärr accelererar under sittande regering, behöver brytas. Det kommunala uppdraget måste få se olika ut, och de kommunala verksamheterna måste få se olika ut. Däremot ska alla medborgare kunna förvänta sig en välfärd av god kvalitet var de än bor i landet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 8 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU22
Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor (skr.
2024/25:82)
föredrogs.

Anf. 23 IDA DROUGGE (M):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut, det vill säga avslag på motionerna och att vi lägger den skrivelse som betänkandet behandlar till handlingarna.

I regeringens skrivelse beskriver man den verksamhet som Internationella valutafonden, Världsbanksgruppen och de regionala utvecklings- och investeringsbankerna har bedrivit under 2023 och 2024. Man behandlar helt enkelt de frågor som rör den finansiella och monetära stabiliteten i dessa verksamheter, där Sverige ingår. Man belyser sådant som har varit av särskild vikt under 2023 och 2024.

Betänkandet tar också upp motioner från allmänna motionstiden som handlar om finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor. Det rör frågor om makrotillsyn, penningtvätt, konkurrens på finansmarknaden, bolån, bedrägerier, en hållbar finansmarknad, kontanter och mycket annat. Regeringen gör mycket arbete på de här områdena. Det är därför vi yrkar avslag på motionerna.

En hel del av det som står i motionerna, både i resonemang och i förslag, är sådant som vi moderater och regeringen instämmer i. Men eftersom arbete redan pågår, eller i vissa delar redan genomförs, finner vi inga skäl att tillkännage för regeringen att man ska jobba med det. Man jobbar redan med det, helt enkelt.

I morse trädde Trumps tullar i kraft. Cirka 60 länder har fått kraftigt höjda importtullar till USA. Sverige och övriga EU har fått höjda tullar på 20 procent. Kina vaknar upp till 104-procentiga tullar. Kina och flera andra länder också aviserat motåtgärder. Risken för en global lågkonjunktur har därmed kraftigt ökat. Fallande börser visar på detta och bekräftar den oron.

Vi befinner oss i en mycket turbulent tid. Det borde inte vara så här. Det skulle inte behöva vara så här, för det finns inga vinnare på handelskrig. Men det är så här. Regeringen och vi i Sverige kommer att behöva hantera detta, och vi kommer att behöva ta oss igenom detta.

Sveriges position mitt i allt detta är stark. Vi har starka offentliga finanser. Vi har under lång tid haft det, och vi har därför en låg statsskuld. När statsskulden för övriga länder i EU ligger på 80 procent i snitt är vår 32–34 procent. Vi har alltså möjlighet att agera vid behov.

Vi har också välkapitaliserade och lönsamma banker. Det ska vi vara glada för i de här tiderna, för det betyder att de är motståndskraftiga. Regeringen har intensifierat marknadsbevakningen och för en tät dialog med berörda myndigheter och berörda aktörer, centrala marknadsaktörer. Man prövar löpande om det finns åtgärder som man behöver vidta. Man har beredskap om det kommer några negativa överraskningar på det här området.

Vår nuvarande ordning för makrotillsyn i Sverige bygger på breda överenskommelser där Finansinspektionen spelar en mycket central roll. Att vi är överens i de frågorna är ytterligare en styrka i dessa tider av turbulens, där vi kan behöva hantera negativa överraskningar och saker vi inte kan förutse. Då är det av vikt och en trygghet att vi har regelverk som vi har bred samsyn kring.

Målet är givetvis att minimera systemriskerna och att eventuella saker som enskilda aktörer råkar ut för, som drabbar dem hårt, inte ska få spridningseffekter till den

övriga ekonomin. Där har vi stor nytta av regelverken och av det arbete som den här regeringen och tidigare regeringar har bedrivit under lång tid.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga några ord om det arbete som pågår för att motverka penningtvätt och bedrägerier. Den här regeringen har fattat 14 000 beslut hitintills. Den regering som vi moderater leder får saker gjorda, steg för steg.

Vi har en ny penningtvättslag på plats. Finansinspektionen har fått nya uppdrag för att stärka sin tillsyn av penningtvätten. Man har vidtagit åtgärder för att motverka missbruk i våra betalningssystem. De clearingföretag som förmedlar betalningar mellan banker har blivit skyldiga att övervaka betalningarna och att rapportera misstänkta betalningar till våra tillsynsmyndigheter och till bankerna. Vi har tillsatt en IDA-grupp, det vill säga att vi har ökat samordningen mellan de olika departementen i regeringen, som behöver styra och jobba tillsammans för att motverka den kriminella ekonomin, penningtvätt och bedrägerier och stärka tillsynen.

Post- och telestyrelsen har fått nya uppdrag. Finansinspektionen har fått nya uppdrag. Bankerna har vidtagit och vidtar ett flertal åtgärder. I dag meddelade regeringen att man skickar ut ytterligare ett lagförslag på remiss. Det handlar om att övervaka hur e-legitimationer används, i syfte att motverka bedrägerier och penningtvätt.

Det är för tidigt att säga vad resultatet av detta blir. Vi kan vara glada – jag gläds – över att det förra året, 2024, var första gången sedan 2020 som brottsvinsterna från bedrägerier minskade. De minskade med 16 procent, från 7,5 miljarder. Det är givetvis bra, men vi vet också att man i den här typen av verksamhet är duktig på att hitta nya sätt att tjäna pengar på hederliga, vanliga människors och företagens bekostnad. Detta i sig är alltså ingen garanti för att bedrägerierna kommer att fortsätta att minska framöver. Vi kommer att behöva arbeta vidare med frågan. Det gör också vår regering.

Med de orden vill jag återigen yrka avslag på motionerna.
(Applåder)

Anf. 24 BJÖRN WIECHEL (S):

Herr talman! Finansmarknaderna har stor betydelse för ekonomins funktion – att pengar kan flyttas, att varor och tjänster kan säljas och köpas, att företag kan få kapital till att expandera och att småsparare kan få ta del av tillväxten.

Sverige är ett framstående land här – med högt deltagande, tillit och transparens. Vi har också en stor finanssektor, vilket är bra för vårt näringsliv och vår konkurrenskraft. Därför är det viktigt med stabilitet på finansmarknaderna och att det finns tydliga regler som är rättvisa, så att förtjänsterna kommer medborgarna och landet som helhet till del.

Herr talman! Just nu domineras nyheterna av det ytterst osäkra och allvarliga läge som vi har kastats in i. Först är det Putins krig, och nu skakas världen även

av Trumps högerpopulism – politiskt och ekonomiskt. Här måste förstås Europa hålla ihop – för våra värderingar och för ekonomin. Det är av stort svenskt intresse. Det minskar dock inte ansvaret för att Sverige håller samman, får en bra politik och har motståndskraft att stå emot den här krisen – tvärtom. Ytterst handlar det om människors trygghet – om jobb, löner, sparande och pensioner.

Men utgångsläget i landet är att människor kämpar med vardagsekonomin. Prisökningarna har ätit upp tio års reallöneökningar, och priserna fortsätter att vara höga. Att vanliga hushåll har fått otillräckliga och på viktiga områden obefintliga ekonomiska stöd från SD-regeringen har bidragit till att de svåra ekonomiska åren drar ut på tiden.

SD-regeringen har till och med försämrat bostadsbidraget för dem som behöver det mest. Allt fler ensamstående vittnar om att de inte kan sätta tillräckligt med mat på bordet. Värst drabbas barnen, som utöver den materiella nöden även undandras sina idrotts- och fritidsaktiviteter.

Detta och nedskärningarna i välfärden gör Kristersson och Åkesson för att i stället finansiera stora skattesänkningar för de välbärgade i landet. Lättnader och stimulanser riktas främst till förmögna men får betalas av vanligt folk genom tunnare plånböcker och sämre skola och sjukvård. Det är en orättvis politik som drar isär Sverige. Den är också dålig för tillväxten, och den frestar på den ekonomiska motståndskraften.

Med en socialdemokratisk politik hade vi faktiskt inte varit i ett sådant här dåligt läge. Med oss hade vanliga hushåll och familjer fått mer i plånboken. Välfärden hade varit starkare. Och till skillnad från SD-regeringen, som när arbetslösheten stiger bakvänt nog väljer att skära ned i jobbåtgärderna, hade vi givetvis ökat insatserna för jobben. Vår tillväxtpolitik hade gynnat den ekonomiska tryggheten och motståndskraften i Sverige.

Herr talman! Socialdemokraterna har i det här betänkandet förslag för att göra finansmarknaderna bättre och för att de i högre grad ska tjäna folkets intressen. Det handlar om att man ska kunna betala med kontanter för livsnödvändiga varor och om att hela kontanthanteringskedjan ska fungera. Det är viktigt av både likvärdighetsskäl och beredskapsskäl. Det handlar om att unga bostadsköpare ska ges möjlighet till ett startlån. Alla har nämligen inte rika föräldrar, och unga ska inte pressas att ta dyra och dåliga blancolån.

Vi vill också förbättra konkurrensen på bankmarknaden. Under dyrtiderna har bankerna berikat sig på hushållen och lagt ytterligare sten på bördan. Det är otillständigt. Vi har därför föreslagit en bankskatt för att föra tillbaka en del av övervinsterna till hushållen och för att öka prispressen.

Därutöver vill vi stärka konsumenternas ställning gentemot bankerna och göra det enklare och billigare att byta lån och att binda lånen på en längre tid. För att ytterligare öka konkurrensen på bank- och bolåne marknaden lägger vi fram förslag om att nyttja den statliga banken SBAB, ge den tydligare uppdrag och

även möjlighet att tillhandahålla fler tjänster, som vanliga lönekonton. Det skulle stärka hushållens ekonomi och deras ställning gentemot bankerna. SBAB är ett viktigt verktyg.

Ett annat problem på bankmarknaden är den bristande kapitalförsörjningen i Sverige. Utvecklingen med att lokala bankkontor lägger ned för med sig att människor utanför större städer inte får lån till bostäder och att företag inte kan låna, investera och växa. Sverige går så miste om en bredare tillväxt och dras isär.

Servicekontoren kan användas av banker för att boka möten, träffa kunder och bibehålla närvaro. Flera banker har också varit positiva. Tyvärr ser vi nu hur regeringen nedmonterar den statliga servicen i landet och skär ned på antalet servicekontor – bort från kommunerna och längre ifrån medborgarna. Det är fel väg.

Herr talman! Det finns ett område där Sverige sticker ut i dag, dessvärre på ett dåligt sätt. Det gäller penningtvätt, ekonomisk brottslighet och skatteflykt. Det är allvarligt. Jag vill därför lyfta två förslag som vi socialdemokrater driver.

Det handlar dels om att det krävs en ordentlig översyn av de branscher där ekonomisk brottslighet och penningtvätt är särskilt framträdande – mycket viktigt. Det handlar dels om att skärpa straffen för penningtvätt och skattebrott. Vi har föreslagit att det ska införas ett särskilt straff för så kallade synnerligen grova brott när det kommer till ekonomisk brottslighet och penningtvätt för att stärka den avskräckande aspekten och förtydliga hur samhällsskadlig den kriminaliteten är.

Herr talman! Under den här kostnadskrisen har det aktualiserats en diskussion om hur den finansiella motståndskraften egentligen ser ut hos hushållen. Bekymret är att vi inte vet, och skälet till det är att vi inte har statistik. Det finns dock en färdig utredning och förslag om att införa fullgod sådan statistik. Men SD-regeringen sätter stopp trots att våra myndigheter som är ansvariga för finansiell stabilitet efterfrågar den och trots att det är normalt med den statistiken i andra länder eftersom den behövs för att man ska kunna bedriva en avvägd politik.

Sverige behöver få till statistik över individernas tillgångar och skulder utan att den personliga integriteten och skyddet för personuppgifter åsidosätts. Det är faktiskt vårt ansvar. Hur ser motståndskraften ut i det nya läge vi plötsligt befinner oss i? Det är inte rimligt att politiken famlar i blindo här.

Herr talman! Avslutningsvis: Det skakar i världsekonomin och på finansmarknaderna. Oron sprids när vi känner av högerpopulismens verkningar. Det visar på behovet av finansiell stabilitet.

Ytterst måste det dock till förbättringar i den reala ekonomin. Sverige behöver en ny riktning med en politik som skapar tillväxt och jobb, som ger vanligt folk högre löner, som stärker vår välfärd och som ökar vår sammanhållning. För detta krävs en ny regering.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 6 och 13.
(Applåder)

Anf. 25 CECILIA RÖNN (L) replik:

Herr talman! Ni från Socialdemokraterna lyfter ofta vikten av stabilitet och internationellt samarbete inte minst inom EU, vilket ledamoten även gjorde i talarstolen.

Mot bakgrund av detta skulle jag vilja fråga hur ni ser på euron i dag. Vi står i ett läge där den svenska kronan försvagas och eurozonens institutioner, till exempel Europeiska centralbanken, spelar en allt viktigare roll för Europas finansiella stabilitet. Borde vi inte åtminstone utreda eurofrågan på nytt så att svenska folket får en uppdaterad bild av vad ett medlemskap skulle innebära i dag?

Anf. 26 BJÖRN WIECHEL (S) replik:

Herr talman! Tack, Cecilia Rönn, för frågan!

Det är en mycket intressant diskussion, och jag uppskattar att den lyfts. Det finns många som spår att just den här debatten kanske kommer att ta fart.

Vi har som parti ett kongressbeslut i frågan, och jag förutsätter att det krävs en större intern debatt och ett kongressbeslut om vi ska byta position i en sådan fråga.

Dock är det så att när marken förflyttar sig förflyttas även idéerna. Det är mycket som har hänt i Europa. Brexit gjorde att Sveriges position i EU förändrades, och vi fick leta nya lägen. Nu när den regelbaserade världsordningen faller isär på grund av högerpopulismen måste vi kanske bygga upp ett nytt värn mot antidemokratiska rörelser, stormaktsambitioner och högerpopulism. Det ställer också frågan om samarbete i ett nytt ljus.

Det som det ändå hänger på är den folkliga viljan. Vi kan tycka vad vi vill i den här frågan, men det är både ett ekonomiskt beslut gällande makten över vår penningpolitik och ett politiskt beslut, där folk ska känna att de har makten över samhällsutvecklingen. Här måste man vara grannlaga och ta in alla aspekter så att vi som land vinner på en förändring och så att folk känner att de hänger med.

Jag tänker därför att steg ett egentligen är en diskussion om vad som står på spel när det gäller fördelarna med en egen valuta eller att fullt ut träda in i ett eurosamarbete.

Anf. 27 CECILIA RÖNN (L) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaret!

Det var precis den frågan jag ställde: Borde man inte utreda frågan på nytt för att få en uppdaterad bild av läget?

Jag kan inte Socialdemokraternas kongressbeslut i detalj, men jag undrar om Socialdemokraterna även har ett beslut om att säga nej till att utreda frågan just av den anledning som ledamoten menade var det första steget i diskussionen.

Sedan folkomröstningen 2003 har ju hela Europas ekonomiska karta ritats om. Vi har en valutaunion med mer sammanhållning och mer krisberedskap och starkare institutioner, medan kronan är kvar i ett hörn av Europa. Vi är sårbara för finansiella flöden som vi inte

rår på, vilket påverkar svenska hushåll, företag och vår konkurrenskraft.

För oss liberaler handlar inte eurofrågan om nostalgi eller prestige utan om framtidens stabilitet och tillväxt. Om vi ska kunna fatta kloka beslut framåt behöver vi ha fakta på bordet.

Att utreda frågan är inte att fatta beslut, utan det är att ta ansvar. Min fråga till ledamoten kvarstår därför: När vår egen valuta nu försvagas och det ekonomiska landskapet förändras snabbt, vore det inte då rätt tid för Socialdemokraterna att lyfta blicken och stödja oss i att driva på för att utreda frågan?

Anf. 28 BJÖRN WIECHEL (S) replik:

Herr talman! Det är roligt med den här diskussionen!

Jag vet inte om jag delar bilden av att en utredning är det första steget. Jag menar nog att debatten är det första steget. Den sker, och den är viktig.

Det är också skillnad mellan utredning som är någonting som experter genomför utifrån vissa variabler och en debatt som förs av folket. Det är liksom ingen institution som sitter och vet bäst, utan det är folk som tar ställning till vad vi vill att Sverige ska vara och vad vi vill med Sveriges framtid. Det är en demokratisk debatt. Det är skillnad mellan en folklig debatt och en utredning när det gäller vem som har svaret på frågan.

Visst är det här en ekonomisk fråga som handlar om våra räntor, om var finanspolitiska och penningpolitiska beslut ska ligga och om hur de förhåller sig till varandra och Sveriges självständighet i ett valutahav där vi förhåller oss på olika sätt. Det är en sak, och där finns det fördelar och nackdelar med en liten valuta.

Men det är också ett politiskt beslut, och det är lite annorlunda. Det är lite svårare att utreda vad Sverige vill ha för position i ett Europasamarbete, vilken roll vi vill driva och vilken utveckling vi vill se, alltifrån något mellanstatligt till något mer centralstyrt.

Jag kommer liksom inte ifrån att debatten finns där, och jag uppskattar den. Man kan säkert utreda saker, men jag tror inte att det är där vi kommer att få svaret, utan jag tror att svaret kommer att finnas i den folkliga debatten och i att många engagerar sig. Klas Eklund har till exempel förutspått att frågan kommer att ta fart.

Bara att jag får frågan är bevis på att debatten kommer att ta fart. Jag välkomnar debatten, men det är folket som måste avgöra. Det är ytterst en politisk fråga, och vi socialdemokrater väjer inga debatter utan tar oss an dem med glädje och entusiasm.

(Applåder)

Anf. 29 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Herr talman! Ett statligt förmögensregister, som Socialdemokraterna kallar det, skulle vara detaljerat ända ned på individnivå även om det skulle vara avidentifierat. Då är frågan varför man vill ha ett sådant register ändå ned på individnivå. Det finns ju uppgifter i dag på aggregerad nivå, till exempel när det gäller hushållens skulder i relation till disponibel inkomst.

Det här handlar därför inte om att Socialdemokraterna ställer sig på myndigheternas sida, utan det handlar som vanligt om att man har en annan agenda.

Ytterst handlar det om att man vill hitta nya sätt att beskatta befolkningen på. Det är därför man vill veta exakt vilken inkomst alla har, exakt vilken bil man kör och exakt vilka övriga tillgångar som hushållen sitter på.

För att man ska kunna införa exempelvis en förmögenhetsskatt måste man införa ett sådant här statligt register över alla medborgare i Sverige. Tycker man att det låter som en dålig utveckling är Sverigedemokraterna en garant för att det aldrig kommer att ske.

Anf. 30 BJÖRN WIECHEL (S) replik:

Herr talman! Tack för frågan – det är en viktig diskussion!

Utskottet var i Storbritannien i vintras och diskuterade bland annat finansiell stabilitet. Där var de väldigt förundrade över att vi liksom inte har någon koll på hur det ser ut, utifrån den finansiella stabiliteten.

Behovet av att veta vilken politik som är bra för den finansiella stabiliteten och att kunna fatta väl avvägda beslut är en diskussion som vi har haft i Sverige under lång tid. Inte minst har vi haft den i diskussionen om ett amorteringskrav: Vad har egentligen hushållen för motståndskraft? Hur har den senaste kostnadskrisen slagit mot denna motståndskraft? Det vet vi inte, och forskarna ägnar sig därför åt gissningar.

Många av de här aspekterna påkallar statistik. Det som har efterfrågats och det som flera myndigheter säger att de vill ha för att kunna göra bedömningar är, precis som i många andra länder, en anonymiserad statistik på individnivå som är helt safe när det gäller integritet och personuppgifter. Detta är vad de efterfrågar.

För oss är den finansiella stabiliteten i fokus. Det är den vi är ute efter – för att vi ska kunna ta ett politiskt ansvar för att ytterst upprätthålla stabiliteten för medborgarna. Vi vet ju vad som händer om vi inte gör det. Jag tycker att det också är ett politiskt ansvar att se till att försörja sig med de vederbörliga fakta man behöver för att kunna fatta de här besluten, och då är det statistik det handlar om.

Det som bekymrar mig är snarare oviljan – att man håller emot när det gäller den här statistiken. Vad ligger till grund för den oviljan, när det finns så många exempel i världen på att detta funkar och att man kan göra det på ett bra sätt?

Anf. 31 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Herr talman! Det som ligger till grund för den här oviljan från Sverigedemokraternas sida är att vi värnar medborgarnas integritetskänsliga uppgifter. Det är inte självklart för Sverigedemokraterna att servera politiker och myndigheter integritetskänslig information på ett silverfat bara för att detta efterfrågas. Som Björn Wiechel själv säger måste det alltid göras en politisk bedömning, och här gör Sverigedemokraterna bedömningen att riskerna överväger de eventuella fördelarna

med ett förmögenhetsregister, just på grund av att det handlar om integritetskänslig information.

Återigen: Det här handlar inte om att Socialdemokraterna ställer sig på myndigheternas och expertisens sida, utan det handlar om att hitta nya sätt att beskatta befolkningen på. Ett sådant här register skulle alltså innehålla information om vilka bilar och övriga tillgångar man har och vilken inkomst alla människor har. Det är ett sätt att på sikt kunna införa en förmögenhetsskatt.

Björn Wiechel och andra nämnde också amorteringskravet och att vi inte vet hur det har påverkat hushållen. Jag vill hävda att vi vet det, i alla fall med avseende på pandemin, då ganska många experter trodde att vi skulle få en nedgång med ungefär 30 procent i svenska bostadspriser. Det fick vi inte. Relativt sett står sig svenska hushåll som har bostadslån bättre än vad många kanske trodde, i alla fall till en början.

Anf. 32 BJÖRN WIECHEL (S) replik:

Herr talman! Tack, Dennis Dioukarev, för diskussionen!

Den här typen av statistik har efterfrågats väldigt tydligt av många instanser eftersom den behövs för att vi ska kunna fatta goda beslut med avseende på den finansiella stabiliteten. Det är egentligen inte jättemycket svårare än så. Som socialdemokrater känner vi att vårt ansvar ytterst är att upprätthålla den finansiella stabiliteten. Vi måste ha koll på hur motståndskraften hos hushållen ser ut.

Det jag dock har noterat är att det då börjar bubbla i delar av näringslivet. De tänker: Tänk om vi får reda på hur förmögenheterna faktiskt ser ut och det blir känt hur de är fördelade. De räds en allmän debatt om hur förmögenheterna i det här landet faktiskt är fördelade. Man kan fundera på varför man inom näringslivet är så rädd för en debatt om hur förmögenheterna i det här landet är fördelade.

Jag tror att om man ska fundera på vem som har avsikter hit eller dit kan man fundera på vem det är som värjer sig för den här debatten och av vilken anledning, snarare än på varför någon driver på för att vi ska ha en fullgod statistik för att kunna upprätthålla den finansiella stabiliteten. Det är nog mitt medskick: Kolla vem som värjer sig för den här debatten och vad de har för skäl! Vårt skäl är att vilja upprätthålla den finansiella stabiliteten.

(Applåder)

Anf. 33 YUSUF AYDIN (KD):

Herr talman! Vi lever onekligen i en tid präglad av stor osäkerhet i omvärlden, med geopolitiska spänningar, krig i vårt närområde och ekonomiska omställningar som påverkar både hushåll och företag. När vi precis bekämpat inflationen och vunnit den kampen har vi i stället hamnat i ett tull- och handelskrig som påverkar Sverige, EU och hela världsekonomin. I sådana tider är finansiell stabilitet en grundläggande förutsättning för trygghet, tillit och stabilitet i hela samhället. Samtidigt är det glädjande att kunna konstatera

att Sverige har ett stabilt finansiellt system och stark motståndskraft.

Vi välkomnar att betänkandet behandlar förslag om bolånetak och amorteringskrav. Kristdemokraterna vill se en balans mellan finansiell stabilitet och hushållens, särskilt ungas och barnfamiljers, möjligheter att köpa en bostad. Politikens roll bör vara att främja ett tryggt ägande utan att driva på så att människor hamnar i skuldsättning. Kristdemokraterna har därför länge kämpat för att det förstärkta amorteringskravet ska bort. Det straffar människor mitt i livet som kämpar som allra hårdast med att bygga upp sina liv och sina familjer. Vi kommer att fortsätta att driva på för att det förstärkta amorteringskravet ska tas bort.

Vi vill också understryka vikten av att värna kontanthanteringen i samhället. Kontanter är en nödvändig trygghet för många, särskilt äldre och personer som inte har full tillgång till digitala tjänster. Detta är särskilt viktigt i tider av kris eller som beredskap för att stärka motståndskraften i våra betalsystem. Därför behöver kontanter fortsatt vara tillgängliga i hela landet och kunna användas som betalningsmedel vid köp av vissa nödvändiga varor som mat, drivmedel och läkemedel.

Herr talman! Överskuldsättning är ett allvarligt samhällsproblem som drabbar många människor och hushåll som är sårbara, inte minst när räntorna ökar snabbt, vilket vi har sett de senaste åren. Det är oftast familjer med små marginaler som drabbas först. Därför måste vi skapa bättre förutsättningar för stabila och ansvarsfulla lånemiljöer.

Under de senaste åren har konsumtionskrediterna ökat snabbt, och privatpersoners skulder hos Kronofogden har ökat. Vid slutet av 2024 var 437 000 personer skuldsatta, och den totala skulden var 138 miljarder, en ökning med 16 procent på bara ett år. Det motsvarar en ökning med 52 miljoner om dagen. På tio år har skulderna nästan fördubblats.

Detta är oroande och allvarligt, både för de drabbade individerna och familjerna och för samhället i stort. Utvecklingen är oroväckande, och därför behövs olika åtgärder för att stärka konsumentskyddet.

Herr talman! Därför är det välkommet och angeläget att regeringen har presenterat ett flertal förslag för att stärka konsumentskyddet och motverka skuldsättningen.

I september 2024 lämnade regeringen propositionen *Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning*, som bland annat syftar till att ränte- och kostnadstak ska gälla för fler konsumentkrediter. Samtidigt sänkte man räntetaket från 40 till 20 procentenheter utöver referensräntan.

I januari 2025 lämnade regeringen en proposition om nya regler för ränteskillnadsersättning, som syftar till att stärka konsumentskyddet, öka konkurrensen på bolåneemarknaden och minska hindren för konsumenter som har behov av att binda sina lån.

I mars 2025 lämnade regeringen ytterligare en proposition om att konsumentkreditinstitut, så kallade snabblåneföretag, inte längre ska få lämna eller

förmedla krediter utan att ansöka om tillstånd för bank- eller finansieringsrörelse. Även detta syftar till att skydda konsumenterna från överskuldsättning och till att motverka osund kreditgivning.

I november 2024 tog regeringen emot en utredning där man tittat på makroekonomiska risker som är förenade med hushållens skuldsättning. Enligt utredningen är en gradvis justering av den nuvarande regleringen av bolånetak och amorteringskrav möjlig utan att riskerna för den finansiella stabiliteten ökar på ett oacceptabelt sätt. Dessa förslag bereds nu i Regeringskansliet.

De största problemen med överskuldsättning finns inte på bolånesidan. I stället handlar det framför allt om blankolån och konsumtionskrediter, som ökat explosionsartat de senaste åren. Därför ser Kristdemokraterna positivt på skärpningar av blankokrediter. Samtidigt bör vi kunna lätta på det förstärkte amorteringskravet för att möjliggöra för fler familjer att äga sitt boende, som är en plats att kalla sitt hem och där man kan känna trygghet.

Herr talman! Slutligen vill jag fokusera på ett annat viktigt område, nämligen bedrägerier. Att kriminella nätverk ger sig på samhällets mest utsatta måste tas på mycket större allvar. Vi har sett alarmerande rapporter om att kriminella på ett cyniskt och systematiskt sätt utnyttjar människors sårbarhet och ensamhet. Offren är i många fall äldre personer som blir av med sina livsbesparingar.

I dag har vi en hög grad av digitalisering inom banksektorn. Det är bra, men digitaliseringen skapar också sårbarheter. Skyddet har inte riktigt hängt med, och det har uppstått en obalans. Mycket ansvar har förskjutits till kunden, som nu står för risken. Vi välkomnar därför att bankerna vidtar åtgärder för att motverka detta.

Regeringen arbetar väldigt aktivt med att följa upp bankernas åtgärder och med att vidta olika åtgärder för att förebygga dessa bedrägerier. Kristdemokraterna vill låta se över huruvida bankernas ekonomiska ansvar borde skärpas om dessa åtgärder inte är tillräckliga för att bekämpa bedrägerierna. Att motverka organiserad brottslighet är en av Kristdemokraternas och regeringens mest prioriterade frågor. Bankbedrägerier, som drabbar utsatta människor i samhället, är en viktig del i detta arbete. Även värderingsmässigt är det riktigt att prioritera detta.

(Applåder)

Anf. 34 DENNIS DIOUKAREV (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor. Det är ämnen som kanske framstår som något abstrakta och svårdefinierade. Det är väl inte så att gemene man till vardags går och tänker på hur en betalningstransaktion går till eller vad bankernas kontryckiska kapitalbuffert är. Det är någonting som bara finns där i bakgrunden och som ska fungera.

Kortfattat kan man säga att det finansiella systemets huvuduppgifter är att förmedla betalningar,

omvandla sparande till finansiering och hantera olika slags risker. Det handlar om alltifrån traditionell försäkringsverksamhet till så kallade derivat, som används för att hantera ränte- och valutarisker.

Vi behöver stabilitet i det finansiella systemet för att det ekonomiska hjulet ska snurra och för att ekonomin ska få förutsättningar att växa. Med oberoende centralbanker upprätthålls prisstabilitet. Med ordning och reda i ekonomin står Sverige starkt för att hantera de kriser landet möter. Med reglering och hårda kapitalkrav på bankerna rustar vi oss starka mot finansiell oro.

Här har såväl Riksbanken som Finansinspektionen viktiga uppgifter för att förebygga finansiella kriser. Även regeringen och riksdagen har dock en viktig funktion i och med att de ansvarar för reglering av de finansiella företagen. Denna reglering sätter upp skyddsvallar och mekanismer som förhindrar att risker byggs upp i det finansiella systemet men sätter samtidigt inte upp onödiga hinder för privatpersoner och företag.

Som vanligt handlar politik om att göra dessa avvägningar på ett balanserat och eftertänksamt sätt. Sverigedemokraternas politik på området utvecklas år för år. Vi har hela tiden öronen mot rälsen och lyssnar på såväl expertis som konsumenter för att snappa upp aktuella frågor där det finns behov av förändring. Utifrån denna faktabaserade approach, tillsammans med grundläggande sverigedemokratiska värderingar om att tillgängliggöra sparande och investeringar för fler, utformar vi vår politik på området.

I praktiken har dessa värderingar tagit sig uttryck genom att vi genomfört många förbättringar och samtidigt skyddat konsumenter och privatpersoner – eller småsparare, om man så vill – mot aktiva försämringar. För ett par år sedan möjliggjorde vi flytträtt när det gäller pensionsförsäkringskapital. Pensionssparare var tidigare inlåsta i lösningar som de kanske inte var nöjda med. Vi har länge drivit på för en reformering av ränteskillnadsersättningen för att stärka svenskarnas makt gentemot bankerna och göra det enklare och billigare att byta bank om man är missnöjd med den ränta man får på sitt bolån. Tidigare i år kom också en ny modell för beräkning av ränteskillnadsersättning.

Tidöpartierna har sänkt skatten på sparande. Detta behandlas inte explicit här i dag, men det är ändå en angränsande fråga som förtjänar att lyftas upp. När det gäller investeringssparkonton var Sverigedemokraterna först ut med att motionera om att modernisera ISK-lagen så att även ISK-innehavare kan delta i så kallade särskilda börsnoteringar med mixade emissioner. Detta har nu genomförts.

I sammanhanget bör det nämnas att den svenska ISK-modellen över huvud taget är en framgångshistoria som gjort att svenskarna kanske har det bästa systemet i världen för sparande i termer av enkelhet och transparens. Det är en modell som nu eventuellt är på väg att exporteras ut i Europa i och med EU:s arbete med att försöka få fler europeer att investera sina

sparmedel, som i dag i ganska stor utsträckning ligger sparade i madrassen.

Sverigedemokraterna har fått igenom bättre villkor för personaloptioner. I klartext betyder detta att innovativa bolag, vilket det många gånger handlar om, ges bättre förutsättningar att attrahera och behålla nyckelkompetens i bolagets tidiga skede. Detta är något som länge har efterfrågats av branschen.

Det har införts ett räntetak för att stoppa oseriösa konsumentkreditbolags jakt på människor i en ekonomiskt utsatt situation. Detta skärptes dessutom ytterligare alldeles nyligen. Det här föreslog Sverigedemokraterna redan 2016 i just detta betänkande.

Vi fick en utredning om statligt gynnat bosparande på plats. Vi fick även en utredning om kontanter på plats, för att det ska vara enkelt att sätta in, ta ut och betala med sedlar och mynt för sådant som är livsnödvändigt, exempelvis mat och medicin. Detta har Sverigedemokraterna drivit på för under lång tid. När vi äntligen fick ett regeringsskifte och ett samarbete som tog dessa frågor på allvar tillsattes en utredning om kontanterna. Den är just nu ute på remiss.

Herr talman! Att äga sitt eget hem är en dröm för många. För att det ska vara möjligt är det viktigt att onödiga hinder inte sätts upp. Hinder och restriktioner i gällande regelverk drabbar i dag framför allt unga vuxna men också nyutexaminerade, ensamstående och personer som inte har föräldrar som kan hjälpa till med en kontantinsats. Därför föreslår Sverigedemokraterna att det andra amorteringskravet tas bort. Det skulle ge unga vuxna bättre möjlighet att ta sig in på bostadsmarknaden och dessutom ge dem bättre möjlighet att flytta dit där jobben oftast finns. Vi utgår från att den utredning som lämnats över till finansmarknadsministern, om bland annat det andra amorteringskravet, resulterar i en proposition på riksdagens bord.

Herr talman! Sverigedemokraternas politik på området följer en tydlig röd tråd. Det ska vara enkelt och billigt att spara. Det ska vara enkelt och billigt att byta bank. Unga vuxna ska ges en chans att äga sitt eget hem. Mer makt åt småsparare och konsumenter!

Jag yrkar bifall till reservation 4.
(Applåder)

Anf. 35 CECILIA RÖNN (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Det är jättebra att Sverigedemokraterna under senare år har fått en mer positiv hållning till Sveriges EU-medlemskap. I det säkerhetspolitiska och ekonomiska läge Sverige befinner sig i är det helt avgörande att vi är aktiva och pålitliga i det europeiska samarbetet, bland annat för vår finansiella stabilitet.

Detta väcker en följdfråga: Eftersom Sverigedemokraterna ser ett ökat värde av EU-medlemskapet, är det då inte rimligt att ni också ser seriöst på hur Sverige ska förhålla sig till eurozonen? Den svenska kronan är en liten, volatil valuta som har tappat i värde över tid, och det är stor risk att vår oroliga omvärld påverkar Sveriges finansiella stabilitet än mer negativt.

Givet det förändrade omvärldsläget och Sverigedemokraternas förflyttning i EU-frågan, är det inte dags att Sverige åtminstone utreder ett euromedlemskap så att vi fattar framtidsbeslut på grundval av dagens och inte gårdagens fakta?

Anf. 36 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Herr talman! För Sverigedemokraternas del är det definitivt inte aktuellt med en utredning om ett euromedlemskap.

I sådana här diskussioner är ofta ett bärande argument för Liberalerna och andra euroförespråkare att kronan har försvagats och att det är ett starkt skäl för ett euromedlemskap. Jag noterar dock att kronan på senare tid har stärkts, och det betyder i så fall med samma logik att stödet för ett euromedlemskap har försvagats.

Kronan hjälper oss dessutom i ekonomiska kriser eftersom kronan då generellt försvagas, vilket är bra för exporterande bolag och svensk ekonomi.

Ytterligare ett argument mot euromedlemskapet är teorin om optimala valutazoner. Den bärande tesen är att om Sverige inte kan bedriva en självständig penningpolitik kommer det att försvåra för svensk ekonomi, till exempel om ECB sätter en ränta som är betydligt högre än vad som är nödvändigt för Sverige – eller tvärtom.

Anf. 37 CECILIA RÖNN (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

För Liberalerna handlar det inte bara om ekonomiska argument, men de blir givetvis ännu mer aktuella när vi ser att den svenska kronan har försvagats successivt under drygt 20 år. Det handlar också om politiskt inflytande och gemenskap och om att sitta med vid bordet och påverka sådant som påverkar Sverige vare sig vi är med eller inte.

Jag hör vad Sverigedemokraterna säger men undrar: Vad är ni rädda för att utredningen ska visa? Det jag efterfrågar är inte ett beslut om att snabbt införa euron utan att vi samlar in dagens fakta, analyserar förutsättningarna i ljuset av den värld vi nu lever i och låter svenska folket ta del av en uppdaterad bild av vad ett euromedlemskap skulle innebära.

Att avfärda en utredning bara för att man redan har bestämt sig är inte att ta ansvar, utan det är att låsa in sig i gårdagens positioner, vilket särskilt förvånar mig med ett parti som säger sig ha ändrat sin syn på EU:s värde för Sverige.

Låt mig ställa frågan igen mer konkret: Vad är det i en ny, saklig och bred euroutredning som det vore fel att titta på?

Anf. 38 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Herr talman! Det finns ett antal olika utredningar, och det finns ett antal experter som har forskat på detta på universitetsnivå. Vi utgår från fakta i all vår politik, och här talar de fakta vi har på bordet tydligt emot ett euromedlemskap. Jag kommer inte ihåg namnet på den professor som nyligen diskuterade detta, men man har kunnat peka på att ett euromedlemskap inte skulle ha

medfört några betydande fördelar för Sverige de senaste åren, snarare tvärtom.

Svaret på varför vi inte vill se en utredning är helt enkelt att det skulle innebära ett slöseri med svenska skattemedel.

Anf. 39 BJÖRN WIECHEL (S) replik:

Herr talman! Jag har en liten fundering i ett allvarligt ämne. Sverige har ett växande problem med ekonomisk brottslighet, skatteflykt och penningtvätt. Detta måste vi hejda. Det är viktigt inte minst för den finansiella stabiliteten.

Socialdemokraterna har föreslagit ett införande av ”synnerligen grovt brott” för ekonomisk brottslighet och penningtvätt samt höjda straff – detta för att både avskräcka och förtydliga hur samhällsfarligt detta är.

Vill Sverigedemokraterna också ha det?

Anf. 40 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Herr talman! Sverigedemokraterna är ett parti som gärna höjer straff. Det har vi visat inte minst på det kriminalpolitiska området.

Jag misstänker att denna fråga angränsar till justitieutskottet eftersom ekobrottslighet ofta ligger under både finansutskottet och justitieutskottet. Jag ska ärligt medge att jag inte vet vad mina kollegor i justitieutskottet har sagt i denna fråga om den har hanterats där. Jag kan dock ge ett generellt svar: Sverigedemokraterna är oftast för att höja straff, och det gäller även för ekonomisk brottslighet.

Anf. 41 BJÖRN WIECHEL (S) replik:

Herr talman! Det är inte alltid lätt att svara om man inte är jurist eller sitter i justitieutskottet; det har jag respekt för. Men detta berör också de finansmarknadsfrågor vi nu pratar om, och penningtvätt ingår i det vi har ansvar för att debattera. Det var därför jag ställde frågan.

Vi ser flera fördelar med höjda straff. Förutom att det får de effekter jag nämnde tidigare ökar det polisens möjlighet att använda tvångsmedel. Sverige sticker ut när det gäller penningtvätt, och det är inte smickrande utan ytterst allvarligt.

Socialdemokraterna har också föreslagit att det ska införas en maffialag så att Sverige får ett nytt sätt att angripa denna brottslighet och komma åt kollektiv, det vill säga kriminella organisationer. Det är ett nytt grepp i Sverige men ett viktigt grepp.

Oavsett ledamotens tidigare svar, är ni för denna inriktning? Vill ni höja straffen? Ledamoten sa att Sverigedemokraterna generellt är för det. Men vill ni även höja straffen för ekonomisk brottslighet, penningtvätt och skatteflykt?

Anf. 42 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik:

Herr talman! Björn Wiechel kan upprepa sin fråga hur många gånger han vill, men han kommer att få samma svar från mig. Med all respekt för mina kollegor i justitieutskottet och i det fall dessa frågor har

behandlats där vågar jag inte ge ett exakt svar på den fråga Björn Wiechel ställer.

Formellt sett är Sverigedemokraterna ett parti som är för att höja straffen för diverse brottslighet, och här ingår även penningtvätt och ekonomisk brottslighet. Principiellt ser jag inget problem med att höja straffen även för det, men jag vågar inte ge ett definitivt svar här och nu och ta gift på det svaret.

Anf. 43 CECILIA RÖNN (L):

Herr talman! Vi debatterar nu finansutskottets betänkande om finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Debatten sker i en tid av ökad geopolitisk och ekonomisk osäkerhet. Vi ser en orolig omvärld, där protektionismens skuggor växer – senast genom USA:s president Donald Trumps agerande för att införa tullar i stor skala, vilket har orsakat stor osäkerhet på världens börser. Samtidigt pressas eurozonen av svag tillväxt och ökande skillnader mellan nord och syd.

I denna verklighet behövs ett Sverige som står upp för öppenhet, ekonomiskt ansvarstagande och långsiktighet. Det är också vad Liberalernas och regeringens linje i betänkandet står för.

Herr talman! Liberalerna ser finansiell stabilitet som ett grundfundament för ett fritt och öppet samhälle. Utan stabila banker, starka institutioner och fungerande kreditmarknader förlorar både företag och hushåll möjligheten att bygga sin framtid. Det är därför vi försvarar det internationella samarbetet med IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna.

Vi ser att IMF har spelat en avgörande roll i att stabilisera ekonomier i kris, inte minst genom stödet till Ukraina. Världsbanksgruppens insatser för att bygga upp hållbara banksystem i låginkomstländer är ett annat exempel. Dessa insatser stärker inte bara finansiell stabilitet, utan de främjar också demokrati, jämställdhet och utveckling – just det som en liberal utrikespolitik och ekonomisk politik ska göra.

Herr talman! När vissa krafter vill dra sig undan världen vill vi liberaler kliva fram. Därför välkomnar vi att Sverige har ökat sitt åtagande i IMF:s kvotsystem, trots att USA ännu inte har ratificerat ökningen. Det är viktigt att institutionerna har tillräckliga resurser för att agera, men lika viktigt är att dessa resurser används effektivt. Stöd ska ges till reforminriktade länder och alltid med ett tydligt mervärde jämfört med vad marknaden själv kan åstadkomma. Det är en liberal kärnprincip: begränsat offentligt risktagande, men strategiskt där det verkligen behövs för att hjälpa till.

Herr talman! Finansiell stabilitet behövs inte bara i omvärlden utan även här hemma i Sverige. Därför diskuterar vi inom ramen för betänkandet även frågor som makrotillsyn och bolånemarknaden. I höstas presenterade Kommittén om översyn av låntagarbaserade makrotillsynsåtgärder sitt betänkande, där den bland annat gav förslag om sänkt amorteringskrav och höjt bolånetak. Från Liberalernas sida följer vi noga arbetet som följer därefter.

Amorteringskraven och bolånetaket har fungerat väl som verktyg för att säkra den finansiella stabiliteten, och det är rimligt att hushållens skuldsättning hålls i schack genom den typen av verktyg. Men vi behöver också en funktionell bostadsmarknad som främjar rörlighet och som alla kan ta ett kliv in på, oavsett bakgrund. Därför är det rätt att inte låsa fast sig vid förändringar innan det finns ett samlat underlag från den utredning som just nu pågår.

Herr talman! Vår uppgift som liberaler är att inte fastna i symbolpolitik eller kortsiktiga lösningar. Finansiell stabilitet är inte bara siffror och regelverk, utan det är förtroende – förtroende för att staten har kontroll, förtroende för att långsiktiga spelregler gäller och förtroende för att pengar inte tappas bort i ineffektivitet eller slöseri.

Det är just därför som vi liberaler inte bara värnar stabilitet utan också reformvilja. Vi vill fortsätta att förbättra tillsynen, bekämpa den finansiella brottsligheten och stärka konkurrensen på finansmarknaden. Vi vill att fler, inte färre, ska få möjlighet att växa.

Herr talman! När vi blickar mot framtiden ser vi en värld där Sverige behöver vara mer globalt närvarande, inte mindre, där tillväxt skapas i samspel med omvärlden, inte i konfrontation, och där Sverige är ett föredöme i att bidra till och påverka de internationella institutioner som formar vår gemensamma ekonomiska framtid. I detta sammanhang behöver vi ställa frågan om inte Sverige borde ta steget in i eurosamarbetet. Det är verkligen på tiden.

Sedan folkomröstningen 2003 har eurozonen utvecklat kraftigt, med gemensamma stabilitetsmekanismer, en starkare centralbank och ökad politisk samordning. Samtidigt har den svenska kronan blivit alltmer volatil och tappat i värde. Det påverkar hushållens köpkraft, företagens investeringar och hela Sveriges konkurrenskraft.

För oss liberaler handlar eurofrågan inte om symbolpolitik utan om ekonomisk stabilitet, förutsägbarhet och europeisk integration. I en värld där riskerna ökar och valutafluktuationer snabbt slår mot våra ekonomiska villkor borde Sverige närma sig kärnan i EU, inte stå kvar vid sidan av.

Vi anser därför att det är hög tid att uppdatera kunskapsläget, analysera för- och nackdelar med euron och låta svenska folket få en modern bild av vad ett svenskt euromedlemskap skulle innebära i dag. Vi behöver låta debatten ta form och låta de politiska partierna ta ställning.

Att utreda frågan är inte att ta ställning, utan det är att visa ledarskap. Det hoppas jag att mina politiska kollegor från de andra partierna vågar göra. Även om Liberalerna har tagit tydlig ställning för att euron vore bra för Sverige vill vi att frågan ska utredas på ett konstruktivt sätt.
(Applåder)

Anf. 44 SAMUEL GONZALEZ
WESTLING (V):

Herr talman! Vi har under de senaste åren genomlevt en situation i Sverige där framför allt matpriserna har stuckit iväg otroligt mycket. Det gör att människor måste kämpa varje dag för att över huvud taget kunna köpa mat till sina barn. Vi vet att var tredje ensamstående mamma inte äter sig mätt på grund av detta.

Vi vet också att det här beror på att det råder en oligopolsituation när det gäller Livsmedelsföretagen, som styr 90 procent av livsmedelsmarknaden. Det är tydligt att det inte är några särskilda omständigheter i omvärlden som gör att priserna höjs, utan det beror framför allt på att företagen tar ut groteska vinster på det som de säljer. När livsmedelsföretagen får frågan om varför de gör det här och om de kan motivera varför det är rimligt att de ska ta ut de groteska vinsterna svarar de: Ja, men bankerna tar ju ut ännu högre vinster.

Herr talman! I likhet med dagligvaruhandeln har bolånemarknaden bristande konkurrens. Sverige har en mycket hög koncentrationsgrad på bankmarknaden. Där kontrollerar de fyra storbankerna SEB, Handelsbanken, Nordea och Swedbank runt 80 procent av marknaden, medan den statliga banken SBAB kontrollerar cirka 7 procent.

De svenska storbankerna har en hög lönsamhet som står sig väl även i europeisk jämförelse. Detta är något som Riksbanken konstaterar. Lönsamheten drivs framför allt av räntenettet, som står för cirka två tredjedelar av de svenska storbankernas totala intäkter. I takt med Riksbankens höjningar av styrräntan har bankerna passat på att höja utlåningsräntorna mer. Samtidigt har de kunnat dämpa sina finansieringskostnader på skuldsidan genom att inte höja inlåningsräntorna till allmänheten i samma takt. Räntenettet har alltså kunnat öka genom att räntorna på bankernas tillgångar har ökat mer än räntorna på deras skulder.

En kraftfullt bidragande orsak till hushållens kostnadsökningar har därmed varit de kraftigt höjda räntekostnaderna för hushållens bolån. Det statliga bolåneinstitutet SBAB har tidigare haft en tydlig roll på denna oligopolmarknad: att öka konkurrensen, till gagn för kunderna. Staten fastställde att SBAB skulle drivas afärsmässigt med ett för verksamheten rimligt avkastningskrav. År 2000 bestämdes att avkastningen på eget kapital över tid i genomsnitt skulle uppgå till den femåriga statsobligationsräntan plus 5 procentenheter.

En fallande trend i bolånemarginalen mellan åren 2002 och 2011 kom också att spegla ett fallande vinstkrav på SBAB, då den femåriga statsobligationen föll. Detta är dock historia nu. Förändringen har inneburit höjda marginaler för bankerna. Bankmarknaden är en oligopolmarknad. Det är därmed i högsta grad motiverat för staten att äga en aktör som driver affärsmässig verksamhet för att främja konkurrensen. SBAB bör därför återfå sitt tidigare uppdrag och avkastningskrav.

Med ett antagande att det skulle gå att pressa bolåneräntan med i genomsnitt 0,5 procentenheter skulle det innebära ungefär 20 000 kronor mer i hushållsbudgeten för ett hushåll med ett bolån på 4 miljoner kronor

och minskade vinster för bankerna med cirka 25 miljarder kronor per år. Åtgärden skulle vara hur enkel som helst att genomföra med ett enkelt regeringsbeslut.

Vi i Vänsterpartiet inser dock att det kan ta tid innan detta förslag får full effekt. Så länge det inte finns ett regelverk på plats som skapar sundare konkurrens på bankmarknaden anser Vänsterpartiet att bankernas övervinster ska beskattas. I linje med vad som införts i flera europeiska länder föreslår därför Vänsterpartiet en tillfällig bankskatt. Förslaget innebär att en skatt på 50 procent av bankernas övervinster införs under perioden 2025–2027. Den kan förlängas om den bristande konkurrensen kvarstår.

I korthet är alltså Vänsterpartiets förslag följande.

Att omedelbart ändra SBAB:s uppdrag till att genom en effektiv verksamhet bidra till mångfald, konkurrens och prispress på marknaden för bolån.

Att sänka SBAB:s avkastningskrav till det som gällde 2012: femårig statsobligationsränta plus 5 procentenheter.

Att tillsätta en utredning med uppdraget att se över om den risk SBAB:s utlåning innebär verkligen speglar långsiktig avkastning i linje med börserna eller om avkastningskravet ska sänkas ytterligare.

Att införa en bankskatt på 50 procent av bankernas övervinster.

Jag yrkar bifall till reservation 13.
(Applåder)

Anf. 45 MARTIN ÅDAHL (C):

Herr talman! Medan vi står här i kammaren och debatterar rasar ett tullkrig där ute som inte liknar någonting som vi sett sedan den djupa depressionens dagar, då president Hoovers Hawley–Smoot-lag drev det som var en djup ekonomisk kris till den värsta ekonomiska kollapsen under 1900-talet genom ett ras i den globala världshandeln.

Ändå var tullnivåerna då lägre än de som Trump sätter på västvärlden nu. Hela vår del av den fria världen betalar just nu ett oerhört tungt pris för nationalismen och populismen, och redan nu står det klart att Trumps tulltsunami kommer att få allvarliga följor inte bara för amerikanska jobb – det är där det kommer att smärta mest – utan även för svenska jobb och för det finansiella systemet.

Jag tycker att vi ska vara klarögdade här, herr talman. Vårt finansiella system är nu under mycket hård prövning. Det gäller börser. Det gäller banker. Det gäller alla finansiella aktörer. Just nu vet vi inte var turbulensen kommer att slå till hårdast, men vi vet att saker och ting kommer att ske under de närmaste veckorna och månaderna.

Jag tror att det är viktigt att vi inser här i kammaren och i svensk politik att första försvarslinjen för att värna de finansiella marknaderna är att värna svenska företag. Det är bara så vi kan trygga svensk tillväxt och svenska jobb just nu.

Vi är väldigt bekymrade över att regeringen inte under de år man suttit vid makten har lyssnat när vi

sagt att det inte går att öka kostnaderna för företagen, i synnerhet de små och växande företagen, och deras anställningar eller att över huvud taget öka deras bördor utan att det drabbar tillväxt och sysselsättning. Nu står vi i ingången till krisen – en ganska djup arbetslöshetskris med rekordartade siffror – innan tullarna ens har drabbat oss, med en tillväxt som är medioker och en återhämtning som har kommit av sig.

Vi måste akut komma fram med åtgärder som stärker svenskt näringsliv, svenska företag och svenska jobb på ett fundamentalt och rejält sätt, inte bara lappa och laga. Det räcker inte att höja subventionsgraden i rot även om det säkert är positivt på sitt sätt.

För att återgå till dagens ämne mer direkt: Hushållen är mycket pressade nu, även av den finansiella turbulensen. Många är oroliga, inte bara för sina jobb och sina räntor utan även för hur man ska klara betalningarna på sin bostad och framför allt hur man ska kunna köpa en bostad.

Som flera talare varit inne på är det problematiskt att regeringen ännu inte lyckats ta bort det så kallade förstärkta amorteringskravet. Det är bra att det är planen. Det är bra att bolånetaket har höjts. Men det är bråttom nu, herr talman. De här åtgärderna fanns till för att bromsa en uppgång i bostadspriserna som inte längre finns. De fanns till för att värna sparande, som nu tyvärr ändå urholkas i rask takt för många hushåll som kanske känner behov av att spara mer.

Därför vill vi i Centerpartiet inte bara avskaffa det förstärkta amorteringskravet, som vi länge har krävt. Vi vill pausa det vanliga amorteringskravet, som har funnits länge, för det är inte läge att fortsätta på den vägen. Vi måste lätta trycket på svenska hushåll.

Unga vill sätta bo. Det har nämnts i debatten, och det är alldeles riktigt. Människor vill flytta dit där jobben finns men har inte råd eller kan inte få ihop till ett nytt boende, för banken ger inte den möjligheten.

Därför vill jag yrka bifall till vår reservation – det är reservation 5 under punkt 3.

Vi måste också öka konkurrensen mellan bankerna. Räntemarginalerna fortsätter att vara för höga, och möjligheterna att flytta lån är för små trots förändringar i ränteskillnadsersättningen. De är bra men inte tillräckliga.

På makronivå måste regeringen nu ha högsta beredskap. Vi kan inte ha uttalanden av typen att det inte finns någon risk för finansiella krascher i ett sådant här läge från regeringens sida. Här ska man ha maximal beredskap. Man ska titta noga på den belånade kommersiella fastighetsmarknaden. Man ska titta noga på banksystemet och jobba tillsammans i Europa för att kunna hantera det.

Det är extra viktigt nu när USA eller Trump på flera sätt håller på att underminera det internationella finansiella systemet med dollarn som reservvaluta och de internationella finansiella institutionerna att vi bygger starkt i Europa. Och när vi bygger starkt i Europa måste vi se till att bygga på den kloka sparandekultur vi byggt upp i Sverige, inte bara med ISK utan också med effektiva marknader så att vanliga människor kan

spara inte bara i guld, som många gör runt omkring i världen, utan i aktier och till nytta för vårt näringsliv och vår utveckling.

Vi i Centerpartiet vill också nämna det som nämnts av Yusuf Aydin och andra i den här debatten: att gängkriminaliteten är ett stort problem på finansiella marknader i dag.

Som vi understrukit i våra förslag är bedrägeriepidemin, riktad framför allt mot äldre, i dag en större inkomstkälla än narkotika. Där bör regeringen göra mer. Jag tror att det är viktigt att vi, som Centerpartiet har föreslagit, får till ett slags ekokrim där vi samlar kompetensen och förstärker den i stället för att montera ned de myndigheter vi har på området – detta så att man kan ha en mycket effektivare och tätare dialog med bankerna så att de i sin tur tar större ansvar. I tider av finansiell oro blir värnandet av just de här frågorna ännu viktigare. Många oroar sig för vad som händer på börserna. Om inte bankerna i sin tur värnar sina kunder finns det tyvärr risk att de blir offer för bedrägerier.

Herr talman! Viktigast av allt, vare sig det berör de finansiella marknaderna eller vår ekonomi i stort, är att vi i Sverige nu värnar svensk konkurrenskraft, svenska företag och svenska jobb i hela landet. Tiden är knapp innan den fulla kraften av de nationalistiska tullarna slår sönder mycket som vi i Sverige är beroende av och som vi har byggt upp under många år.

Anf. 46 MÄRTA STENEVI (MP):

Herr talman! Jag tackar för möjligheten att med kort varsel träda in i stället för Janine Alm Ericson. Jag ska börja med att yrka bifall till Miljöpartiets reservation 22, så att jag inte glömmer bort det.

Vi lever i en mycket turbulent tid. Väldigt mycket i vår omvärld skakar, och vi ser en ny världsordning träda fram. Det är en världsordning som inte längre handlar om det gemensamma bästa och det långsiktigt hållbara utan om det kortsiktiga egenintresse som en enskild president väljer att fokusera på.

Vi ser konsekvenserna av en ny världsordning i Rysslands invasion av Ukraina. Vi ser det i hur omvärlden väljer att blunda för Israels krigsbrott i Gaza, och vi ser det i hur USA:s nyvalde president Donald Trump väljer att släppa lös ett tullkrig mot resten av världen.

Det är djupa kriser parallellt. Det är en säkerhetspolitisk kris som kräver beredskap både militärt och civilt och en finanspolitisk kris som kommer att kräva en stark beredskap från regeringen och handla om möjligheten för oss att kunna betala med kontanter.

Under dessa båda kriser har vi dessutom en klimatkris som fortsätter. Den har inte på något sätt tagit paus för att världsordningen nu står på huvudet. Det är en klimatkris som inte låter sig påverkas av att auktoritära ledare krokas arm och gör sitt bästa för att dela upp världen mellan sig i vad som mest liknar en återgång till 1700-talets feodala system. Klimatkrisen fortsätter att utsätta framför allt kvinnor och barn i stora delar av världen – delar av världen som samma auktoritära ledare nu drar in biståndet för.

I en sådan kris måste vi klara att låta det finanspolitiska systemet fortsätta verka för en stabilitet också i klimatarbetet och miljöarbetet. Vi kommer nämligen inte att komma ur den säkerhetspolitiska krisen eller den finanspolitiska krisen och upptäcka att klimatkrisen har löst sig av sig själv. Vi kommer inte att upptäcka att de tipping points som vi nu närmar oss har passerats obemärkta. Tvärtom riskerar effekterna av klimatkrisen och naturkrisen att i stället spå på den säkerhetspolitiska krisen och den finanspolitiska krisen.

Därför, herr talman, är det nödvändigt att också i dessa tider orka hålla fast vid finanspolitiska ramverk, taxonomi, hållbarhetsredovisningar och de krav som vi har möjlighet att ställa för att säkra att kapital går till de verksamheter som har möjlighet att hjälpa till att motverka denna klimatkris.

Jag yrkar bifall till reservation 22.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 9 Offentlig upphandling

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU34
Offentlig upphandling
föredrogs.

Anf. 47 MERIT FROST LINDBERG (M):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Sverige står inför stora utmaningar. Vi behöver stärka vår ekonomi, förbättra välfärden, möta klimatkraven och samtidigt värna varenda skattekrona. I detta arbete är offentlig upphandling ett av våra allra viktigaste verktyg. Varje år upphandlar offentlig sektor varor och tjänster för närmare 900 miljarder kronor. Därför måste upphandlingsprocesserna präglas av konkurrens, effektivitet och transparens.

Men alltför ofta ser vi någonting annat. Vi ser hur offentlig upphandling används som verktyg för att driva politiska agendor som saknar koppling till upphandlingens egentliga syfte: att säkerställa bästa möjliga kvalitet till bästa möjliga pris.

Vi moderater vänder oss mot denna politisering. Vi säger nej till upphandlingspolitik där politiska symboler och ideologiska krav väger tyngre än sunt förnuft. Detta är en linje som Socialdemokraterna och deras stödpartier står för, och det är en linje som fördyrar offentlig verksamhet och stänger ute företag.

Givetvis ska positiva samhällseffekter främjas, men krav ska vara rimliga, relevanta, möjliga att följa upp och stå i proportion till upphandlingens syfte. Det måste finnas en balans. När krav drivs av ideologi snarare än resultat förlorar både företag, arbetstagare och inte minst skattebetalarna på det.

Fyra av fem jobb i Sverige skapas i små och medelstora företag. Det är de som skapar tillväxt i hela landet, driver innovation, tar risker och i hög grad också deltar i offentlig upphandling. Dessa företag

förtjänar inte bara en rejäl klapp i ryggen utan också konkret stöd i förenklingar och förbättringar.

Det som är så ledsamt är att Socialdemokraterna med vänstern i ryggen aldrig missar ett tillfälle att tala illa om och dra undan mattan för Sveriges alla företagare. I det här sammanhanget är undertonen nästan alltid att företagare är giriga och potentiellt kriminella. Det ska tvingas fram kollektivavtal även för småföretag som följer lagen, och man drar sig inte för att begränsa antalet underleverantörsled trots att det är uppenbart att detta kommer att slå ut många småföretag. Det strider dessutom mot EU-rätten.

Miljöpartiet vill å sin sida ställa långtgående miljö- och klimatkrav utan att ta ansvar för vare sig kostnader eller möjlighet att följa upp. Och vad blir resultatet? Jo, det blir färre anbud, högre kostnader och sämre konkurrens. Detta är inte bara oansvarigt. Det är också ett svek mot de företag som skapar jobben och håller vår ekonomi levande och ett svek mot skattebetalarna.

Samtidigt har den moderatledda regeringen tagit krafttag mot arbetslivskriminalitet och de oseriösa aktörer som utnyttjar systemen. Regeringen har förstärkt samverkan mellan myndigheter som Skatteverket, Polismyndigheten och Arbetsmiljöverket, infört fler kontrollmöjligheter i utsatta branscher och skärpt kraven på personalliggare.

Ett konkret exempel är ökade insatser mot fusk och utnyttjande inom bygg- och städbranschen. Där har kontroller lett till att oseriösa aktörer har uteslutits och att rättssäkra villkor har kunnat upprättas.

Regeringen kommer också att gå vidare med Leverantörskontrollutredningens förslag gällande registerkontroll av leverantörer, och Konkurrensverkets upphandlingstillsyn kommer att förstärkas. Statskontoret har också i uppdrag att föreslå åtgärder för att förbättra kommuners och regioners uppföljning och kontroll av privata utförare vid upphandlingar.

Vi moderater tror på företagandet. Vi tror på konkurrens, kvalitet och innovation. Vi vet att varje skattekrona ska användas med största ansvar. Därför har den moderatledda regeringen under sina första två år vidtagit flera viktiga steg för att förbättra företagsklimatet och för att underlätta för företag att delta i upphandlingar. Omsättningsgränsen för moms har höjts, vilket innebär att flera små företag minskar sin administration och kan fokusera på kärnuppdraget. Företagsportalen verksamt.se har också förbättrats med upphandlingsstöd. Detta gör det enklare att hitta relevanta upphandlingar, förstå reglerna och delta.

Regeringen har beslutat om ändringar i hur upphandlingar annonseras. Då det blir tydligare vilka krav som ställs och lättare att hitta rätt uppdrag.

Upphandlingsstatistiken förbättras så att upphandlande myndigheter ska ange alla företag som har deltagit, inte bara den vinnande parten. Då skapar vi en bättre bild av konkurrenssituationen, framför allt för småföretag att ta del av.

Upphandlingsmyndigheten har också i uppdrag att identifiera åtgärder som kan underlätta för företag och idéburna aktörer att delta i offentlig upphandling.

Offentlig upphandling kan också vara ett kraftfullt verktyg för att främja innovation och hållbarhet. Det förutsätter dock att upphandlingsprocesserna är flexibla nog att möta framtidens utmaningar. Bland annat pågår arbete med att inrätta en innovationsupphandlingsarena.

Upphandling ska handla om kvalitet, pris och öppenhet – inte om ideologisk styrning. Hållbarhet och sjysta villkor – ja. Ineffektivitet, symbolpolitik och politiska krav som inte följs upp eller fungerar – nej. Vi ska öppna upp, göra det enklare, minska trösklarna och låta fler företag delta – inte färre.

Vi vill inte ha en upphandling som detaljstyr med politiska pekpinnar, utan vi vill ha en upphandling som bygger ett starkare Sverige.
(Applåder)

Anf. 48 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Ledamoten lyfte inledningsvis fram att det är viktigt att värna varje skattekrona. Det ska inte vara några politiska agendor som ska styra offentlig upphandling. Ska vi då tolka detta som att Moderaternas ideologiska krav och inriktning är att vi ska låta arbetstagare utnyttjas ute på arbetsplatser? Ska kriminella aktörer vinna upphandlingar, i stället för de seriösa aktörer som ledamoten lyfter fram? I dag befinner vi oss i ett läge där många seriösa aktörer väljer att inte ens gå in i en upphandling därför att de vet att de inte kommer att kunna konkurrera med de låga priserna. Många aktörer är seriösa och gör ett bra jobb – inte tu tal om annat – men en del förändringar behöver göras.

Nu pratar ledamoten om att gå vidare med Leverantörskontrollutredningens förslag, som lämnades till statsrådet Slottner 2023. Där föreslås att Bolagsverket ska ansvara för ett register över oseriösa aktörer. Upphandlande myndigheter och enheter kan vid upphandlingar gå in i registret och kontrollera om en leverantör verkligen har betalat alla skatter och lever upp till kraven.

I utredningen sa man att man ville att registret skulle vara på plats till 2025. Nu säger statsrådet att det ska vara på plats till 2028. Kan ledamoten tala om för mig varför det ska ta så många år innan ett register kan vara på plats?

Anf. 49 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Jag har räknat upp ett antal åtgärder som regeringen arbetar aktivt med för att motverka kriminalitet och oseriösa aktörer. Vi har också skärpt lagstiftningen inom flera andra områden där ett flertal andra partier har stretat emot. Att den här regeringen tar krafttag mot kriminalitet är tydligt på flera plan på många områden, varav det här är ett.

Precis som ledamoten konstaterar blir skattebetalarna lidande när oseriösa aktörer kan verka på

marknaden, och seriösa företag som försöker göra ett gott arbete slås ut. De tvingas konkurrera på helt ojämlika villkor till förutsättningar som i många fall är närmast omöjliga att följa upp. Situationen blir akut, och den här regeringen har agerat kraftfullt – precis som jag har räknat upp. Det finns flera delar i detta. Leverantörskontrollutredningen är en del av många förslag som regeringen har lagt fram.

På många områden vill partierna röra sig mot samma mål, men vi har olika vägar för att komma dit. När jag tittar på hur Socialdemokraterna driver sin politik framåt är jag inte så säker på att det stämmer. Jag tog senast i går del av information om att man vill avskaffa den fria etableringsrätten.

Min fråga tillbaka till ledamoten är följande. Vill Socialdemokraterna ens ha privata aktörer på marknaden? Hur tänker Socialdemokraterna om valen när det gäller skola, vård och omsorg för medborgarnas del?

Anf. 50 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att jag inte fick något svar från ledamoten vad gäller förslaget från Leverantörskontrollutredningen. Varför ska det behöva dröja ända till 2028 innan ett register kan komma på plats? Den här utredningen tillsatte den socialdemokratiska regeringen. Jag är glad att statsrådet och regeringen går vidare, men jag tycker att det är bedrövt att vi ska behöva vänta till 2028. Det är ett verktyg som skulle göra det möjligt för alla de upphandlande myndigheter och enheter som vill göra rätt att ta del av information om alla aktörer som inte gör rätt för sig och som inte värnar varje skattekrona, som ledamoten så tydligt säger är så viktigt.

Sedan var det frågan om den fria etableringsrätten. Jag tycker inte att det är mer än rätt att kommunen kan påverka när en ny aktör väljer att etablera sig i en kommun. Jag tycker att det är bra att vi socialdemokrater går fram med det förslaget.

Ett annat problem vi har på svensk arbetsmarknad är att många blir utnyttjade. De seriösa har allt svårare att komma in, och vi lyfter fram långa underleverantörskedjor. Här hänvisar ledamoten i talarstolen till att det inte går att göra en förändring eftersom EU-rätten säger nej till det. Men vi har möjlighet att påverka hur det nya EU-direktivet ska se ut. Allt handlar inte om att inte göra förändringar, utan politik handlar ju om att göra förändringar till det bättre.

Hur jobbar Moderaterna och regeringspartierna med att påverka det nya EU-direktivet och minska antalet underleverantörsled, just för att komma åt en hel del av kriminaliteten och otryggheten för många arbetstagare på svensk arbetsmarknad?

Anf. 51 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Begränsningen av antalet underleverantörsled har utretts i Leverantörskontrollutredningen. Förutom att begränsningar inte är förenliga med EU-rätten gällande fri rörlighet för tjänster, har de också en stor

negativ påverkan på konkurrensen. Jag konstaterade i mitt anförande att det är uppenbart att de kommer att resultera i att ett flertal små företag slås ut. Det är ett så stort ingrepp att det skulle innebära strukturella förändringar på en hel bransch. Ledamoten vet säkert att många offentliga upphandlingar rör större branscher och företag, och ett flertal mindre aktörer kan inte erbjuda en helhetslösning. Lösningarna bygger i stället på underleverantörsled.

Svaret på frågan om vi skulle vara beredda att gå vidare med att begränsa antalet underleverantörsled är inte nej bara med hänsyn till EU-rätten, utan det är framför allt nej med hänsyn till konkurrenssituationen och småföretagens möjligheter att fortsätta finnas och verka på dessa marknader.

Anf. 52 GUNILLA CARLSSON (S):

Fru talman! Som vi har hört tidigare omsätter offentlig upphandling i Sverige ungefär 900 miljarder kronor varje år. Det handlar om en betydande del av samhällets totala ekonomi och våra gemensamma skattemedel, som ska användas på ett ansvarsfullt och klokt sätt.

Jag vill börja med att lyfta fram de idéburna aktörernas möjlighet att bedriva välfärdstjänster i Sverige i dag. Jämfört med i de flesta andra länder i Norden och Europa är de idéburna aktörernas andel av välfärdssektorn liten i Sverige. I ett försök att öka andelen idéburna aktörer trädde en ny lag i kraft i januari 2023, efter att den socialdemokratiska regeringen hade låtit utreda och lämnat lagförslag.

I dag kan idéburna organisationer som bedriver välfärdsverksamhet registrera sig i ett särskilt register, och upphandlande myndigheter kan reservera rätten till dessa organisationer. Trots denna ändring ser vi att de idéburna välfärdsaktörerna endast står för 3 procent.

Enligt en undersökning som organisationen Famna låtit göra tror politiker att det ligger på 9 procent, och man vill gärna öka andelen till 17 procent. Det är med andra ord ett stort glapp mellan verkligheten och vad politikerna tror och gärna vill se. Vi socialdemokrater tycker att regeringen borde göra mer för att ge den idéburna sektorn större möjligheter att erbjuda välfärdstjänster.

Fru talman! När vi förra året debatterade offentlig upphandling här i kammaren lyfte jag i mitt anförande upp hur kriminella aktörer härjar på den svenska arbetsmarknaden. Tyvärr ser läget inte bättre ut i år. Oseriösa aktörer tjänar stora pengar genom kreativa upplägg. Man betalar ingen skatt. Det förekommer momsbedrägerier och parallell brottslig verksamhet. Och utländsk arbetskraft exploateras.

Inom välfärdssektorn har vi kunnat se att kriminella bedriver HVB-verksamhet eller vårdcentraler. För några veckor sedan rapporterades att polisen och Ekobrottsmyndigheten gjort tillslag mot vårdcentraler i Västra Götalandsregionen. I bolagen har man tvättat pengar och använt våra gemensamma skattepengar till att köpa lyxartiklar såsom dyra bilar och klockor. Miljontals kronor har i stället för att gå till vård använts

till lyxkonsumtion och till att finansiera kriminell verksamhet.

Regeringspartierna bara fortsätter att slänga våra gemensamma resurser på dessa marknadsmisslyckanden. I går tog Sverigedemokraterna i Västra Götaland tillsammans med de borgerliga partierna ytterligare ett steg när de beslutade att införa vårdval bup inom barn- och ungdomspsykiatri. Är det verkligen att värna om skattebetalarnas pengar? I stället för att erbjuda vård måste man nu lägga stora resurser på att kontrollera dessa privata aktörer, så att pengarna inte hamnar i de kriminellas fickor. Det måste väl ändå vara fel prioritering.

Vi socialdemokrater tycker att regeringen ska gå vidare med Leverantörskontrollutredningens förslag om att bestämmelserna om uteslutningsgrunderna i LOV ska ändras till att bli mer lika bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling. Exempelvis bör samma brott som kan vara uteslutningsgrundande i lagen om offentlig upphandling vara det även i lagen om valfrihetssystem, om vi ens ska ha ett sådant system.

Fru talman! Seriösa företag upplever att upphandlingar ibland har alltför stort fokus på låga priser, att de relevanta kvalitetskraven är för få och att man brister i avtalsuppföljning. Kombinationen av låga priser och bristande avtalsuppföljning riskerar att ge oseriösa företag en konkurrensfördel i förhållande till de företag som följer regelverk och avtal. Jag möter i dag seriösa företag som inte längre väljer att lägga anbud. De vet nämligen att de inte kommer att få dem. De vill inte heller konkurrera med så låga priser och dåliga villkor.

Genom upphandlingslagstiftningen har vi möjlighet att motverka korruption, godtycke och slöseri med skattepengar. Tyvärr ser vi en oroande utveckling av korruption även i Sverige. Korruptionen i Sverige ökar. Vi har fallit och är på den lägsta nivån sedan Transparency International började göra dessa rapporter. Det är verkligen oroväckande.

Vi har ansvar för att ställa krav på att pengarna går till företag som erbjuder goda arbetsförhållanden, att arbetstagarnas rättigheter tillgodoses och att man upphandlar med klimat- och miljöhänsyn. Det är viktigt att anlita företag som vill göra rätt för sig. Offentliga medel ska aldrig bidra till osund konkurrens och till att dumpa villkoren på svensk arbetsmarknad.

Att ställa krav gällande arbetsmiljö redan vid upphandling förebygger förstås både arbetsplatsolyckor och arbetssjukdomar. Det är också ett effektivt sätt att förhindra att oseriösa företag skaffar sig konkurrensfördelar genom att bryta mot arbetsmiljölagen för att vinna anbud.

Antalet underleverantörer påverkar också. Framför allt påverkar det hur arbetet planeras och genomförs och hur det kan utkrävas ansvar om något händer. I dag använder man underleverantör på underleverantör, i flera led. Det finns stor risk att huvudleverantören till slut inte har någon kontroll när det gäller de egna underleverantörerna.

Vi socialdemokrater anser därför att det ska införas en begränsning av antalet underleverantörsled till max

två vid offentlig upphandling. I detta betänkande hänvisas det till att det inte är förenligt med upphandlingsdirektiven i EU. Men precis som jag sa i replikskiftet tidigare genomförs det just nu en översyn av upphandlingsdirektivet på EU-nivå.

Våra socialdemokratiska EU-parlamentariker, med Johan Danielsson i spetsen, driver på för en förändring. Det skulle även de borgerliga partierna kunna göra både på nationell nivå och på EU-nivå, om man verkligen vill se en förändring på svensk arbetsmarknad och om man är beredd att jobba för att trygga arbetsmiljön för väldigt många arbetstagare.

Fru talman! Jag har full respekt för att det inte alltid är lätt att arbeta med upphandling. Man har väldigt olika förutsättningar med allt från stora upphandlingsorganisationer till någon enstaka person. Jag vet att Upphandlingsmyndigheten gör ett bra jobb med att hjälpa till och informera. Och i de flesta fall fungerar upphandlingarna faktiskt väl. Men vi ser också att det behövs en hel del förbättringar.

Fru talman! I augusti 2023 lämnade Leverantörskontrollutredningen över sitt betänkande till statsrådet Slottnér. I betänkandet föreslogs bland annat att Bolagsverket ska ansvara för att tillhandahålla ett system för samordnad registerkontroll. Ett sådant system skulle kunna innebära att upphandlande myndigheter och enheter kan få bättre kontroll på de företag som lämnar in anbud.

Nu – äntligen – har Bolagsverket i regleringsbrevet för 2025 fått i uppdrag att ta fram ett sådant system. Det låter jättebra, men det ska som sagt inte vara klart förrän 2028. Jag funderar på hur det kan behöva ta fyra år att få till ett sådant register, fru talman. Det är ett verktyg som skulle kunna innebära att upphandlande enheter kan gå in och kontrollera att de som lämnar anbud i en upphandling inte är oseriösa eller kriminella.

Det är anmärkningsvärt att regeringen inte agerar vidare i en sådan viktig fråga. Om vi ska få ordning på svensk arbetsmarknad och använda våra resurser på bästa sätt måste regeringen börja agera. Den kan inte bara sitta på läktaren och rulla tummarna.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 8, men jag står självklart bakom alla de socialdemokratiska reservationerna.

(Applåder)

Anf. 53 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Jag har en fråga. Jag tror också att det finns anledning att lägga till lite information.

Socialdemokraterna säger i utspelet om att avskaffa den fria etableringsrätten: Den fria etableringsrätten betyder inget annat än att det är den privata aktörens, marknadens och riskkapitalistens intressen som styr.

Jag tror att det behövs lite tilläggsinformation här. Socialdemokraterna behöver bli upplysta om en liten detalj. Det är nämligen så att det som styr var företagen etablerar sig och verkar är kundernas efterfrågan,

elevernas val av skola och patienternas behov av vård. Den delen verkar Socialdemokraterna helt bortse från.

Mycket riktigt kan man se hur en styrning av Socialdemokraterna skulle kunna se ut i hela Sverige om man bara tittar på Sveriges skyltfönster Stockholm. Här höjer man både skatterna och priset på SL-kort, och busslinjer dras in. Man drar också ned på vårdva-
len av ideologiska skäl, inte minst när det gäller kvin-
nosjukvård, gynekologiska verksamheter och ätstör-
ningsvård. Detta är dessutom ett hårt slag mot kvinn-
ligt företagande i den enda bransch där kvinnor är i ma-
joritet bland företagen. Det här är den bild som vi nu
ser.

Socialdemokraterna vill avskaffa fri etablering och
begränsa antalet underleverantörsled. Valfrihetssyste-
met ifrågasattes precis här av ledamoten också. Dess-
utom vill man begränsa vinster. Vilken valfrihet och
möjlighet till vård och skola vill Socialdemokraterna
att Sveriges elever, invånare och patienter erbjuds?

Anf. 54 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Precis som jag sa tidigare gör den fria
etableringsrätten att en kommun inte själv kan påverka
om en aktör väljer att förlägga sin verksamhet till den
kommunen. Vi ser exempel på att verksamhet får läg-
gas ned för att det kommer nya verksamheter i stället.
När man sedan inte klarar av att bedriva verksamheten
längre eller inte vill göra det ska kommunen ta ansvar
för de elever som inte längre har en skola att gå till.

I min egen region var det tre vårdcentraler som
drevs av en aktör som visade sig bedriva kriminell
verksamhet. Det var penningtvätt. Man använde våra
gemensamma skattemedel för att köpa lyxbilar och
klockor. Hur kan man ens tycka att det är okej? För
mig blir det upprörande när man i ena änden pratar om
att man ska värna om skattebetalarnas pengar och i
andra änden bara skickar ut resurser till de här aktö-
rerna. Hur kan ledamoten ens tycka att det känns bra?
Det är helt otroligt.

När det gäller underleverantörsleden: Vi ser hur det
ser ut på arbetsmarknaden, och det har inte alltid sett
ut på det här sättet. Tidigare har det till exempel funnits
aktörer inom byggbranschen som haft byggnadsarbe-
tare, elektriker, rörläggare och så vidare – en massa
olika kompetenser inom företagen. Arbetsuppgifterna
försvinner ju inte. Däremot behöver man ha bättre kon-
troll på alla de underleverantörer som i dag i många
fall lever under väldigt tuffa villkor. Och som jag sa i
mitt huvudansförande: Händer det en olycka vet man
knappt vem som är underleverantören i de här långa
leden.

Anf. 55 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Eftersom talartiden är begränsad väljer
jag att inte åter räkna upp alla de åtgärder som rege-
ringen nu genomför för att motverka kriminalitet och
se till att seriösa aktörer ska kunna verka på mark-
naden. Jag har redan redogjort för detta i mitt huvud-
ansförande.

Kommuner ska kunna påverka, säger ledamoten.
Jag läser: ”Samhället ska alltid ha veto när man etable-
rar en skattefinansierad välfärdsverksamhet, säger
Hallengren.” Nu är det så att vi har fått lära oss att be-
sked från Socialdemokraterna minst sagt kan vara det
ena eller det andra beroende på vem som talar. När det
gäller att begränsa arbetstiden säger den ena socialde-
mokraten att vi ska gå ned i arbetstid medan den andra
säger att det är motsatsen som gäller. Ni kanske inte
riktigt har koll på er politik själva. Med ödmjukhet in-
för att det är svårt att få besked från Socialdemokra-
terna vill jag ändå återigen ställa en fråga som jag inte
upplevde att jag fick svar på.

Man avskaffar fri etableringsrätt. Man vill be-
gränsa antalet underleverantörsled, vilket kommer att
utesluta väldigt många småföretag från att kunna
verka. Ska vi ens ha ett valfrihetssystem? Den frågan
var ledamoten inne på. Man vill också begränsa vins-
ter. Vilken valfrihet och möjlighet till vård och skola
tänker sig Socialdemokraterna att man ska kunna er-
bjuda Sveriges medborgare, elever och vårdtagare?

Anf. 56 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att det är så konstigt att
en kommun ska kunna ha veto när någon annan aktör
väljer att etablera sig i kommunen om kommunen re-
dan bedriver verksamhet. Den nya aktören kanske bara
vill ta över en viss del av verksamheten, medan kom-
munen står med ansvaret för den andra delen. Skulle
den här aktören välja att inte längre vara kvar i kom-
munen skjuts ansvaret över på kommunen, som ska stå
där med skollokaler eller vad det nu kan vara för verk-
samhet. Jag tycker inte att det är mer än rätt att kom-
munerna har den möjligheten att påverka det.

Vad gäller valfrihet tror jag att väldigt många i Sve-
rige i dag vill att deras barn ska gå i en bra skola och
att deras föräldrar ska ha en bra äldreomsorg eller hem-
tjänst. Jag tror att vi alla i den här kammaren vill veta
att vårdcentralen finns för oss om vi blir sjuka – eller
sjukhuset, om vi skulle behöva det. Det tycker jag är
det allra viktigaste, tillsammans med att vi använder
våra gemensamma skattepengar för att utveckla vården
och inte stoppar dem i fickorna på dem som ska kunna
plocka ut stora vinster. Jag menar inte att alla är krimi-
nella – absolut inte. Men det görs stora vinstuttag i
vissa företag som bedriver bland annat skolverksam-
het. Vi ser också hur kriminella driver HVB-hem och
använder dem för rekrytering till kriminell verksam-
het. Tycker ledamoten att det här är rätt sätt att driva
Sverige framåt? Jag som socialdemokrat tycker inte
det.

(Applåder)

Anf. 57 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Varje år genomförs cirka 17 000 upp-
handlingar till ett värde av cirka 900 miljarder kronor.
Det motsvarar ungefär 18 procent av bnp. Det är såle-
des allt annat än ett obetydligt ämne som vi diskuterar
här i dag. Det är snarare så att offentlig upphandling
borde få betydligt större plats i våra samtal.

Det är viktigt att vi utformar reglerna på ett korrekt sätt, så att upphandlingarna genomförs på det sätt som är avsett. De har stor påverkan på det privata näringslivet, i och med att en stor del av företagets intäkter kommer just från affärer med kommuner, regioner och stat. Görs detta rätt ser vi samtidigt till att vi får så mycket som möjligt för de skattepengar som används. Å andra sidan är det, givet det stora beloppet på cirka 900 miljarder kronor, ingen överraskning att det här även lockar till sig oseriösa aktörer.

Fru talman! Det finns i den här kammaren en gemensam – och även tydlig, skulle jag vilja säga – uppfattning om att oseriösa aktörer inte ska få en enda krona av skattebetalarnas pengar. Det är därför viktigt att hitta en lösning som gör att oseriösa aktörer inte får möjlighet att delta i offentliga upphandlingar. Genom att göra ordentliga kontroller av leverantörer som deltar i offentliga upphandlingar kan oseriösa aktörer identifieras men också uteslutas i ett tidigt skede.

Fru talman! Det finns i dag relevant information och uppgifter om leverantörer hos en rad olika myndigheter, men det finns inget bra system för inhämtning av uppgifterna. Regeringen har därför låtit meddela att man nu går vidare med Leverantörskontrollutredningens förslag att Bolagsverket ska ansvara för att tillhandahålla ett it-system så att en samordnad registerkontroll av leverantörer vid offentliga upphandlingar kan genomföras. Det kommer att bidra till en betydligt mer effektiv och mer strukturerad kontroll. Regeringen avsätter också medel så att det arbetet nu kan påbörjas.

Fru talman! Även LOV, lagen om valfrihetssystem, ses över i syfte att komma åt oseriösa företag. LOV är en förfarandelagstiftning som beskriver hur kommuner och regioner ska gå till väga när de väljer en aktör som ska utföra tjänster åt dem. Det här är i grunden någonting mycket positivt för medborgarna. Men det kräver samtidigt ett genomtänkt arbete från planering och utformande av förfrågningsunderlag till en grundlig uppföljning av kommuner och regioner.

Regeringen vill, även här utifrån Leverantörskontrollutredningens förslag, ändra uteslutningsgrunderna i lagen om valfrihetssystem, LOV, och inrätta ett rättsligt stöd för att behandla känsliga personuppgifter i samband med uppföljning av kontrakt enligt upphandlingslagarna. Utredningens förslag innebär bland annat att en sökande kan uteslutas på grunder som kommunen eller regionen i det aktuella fallet har skrivit in i underlaget.

Regeringen har också tydliggjort att Konkurrensverkets upphandlingstillsyn ska förstärkas och att myndigheten ges i uppdrag att bland annat utreda möjligheten att underlätta för upphandlande myndigheter och enheter att förkasta så kallade onormalt låga anbud.

Fru talman! Avslutningsvis: I syfte att öka idéburet deltagande i välfärden tog den tidigare socialdemokratiskt ledde initiativ till en utredning som lämnade ett förslag som trädde i kraft den 1 januari 2023. Det var bra.

Jämfört med i andra länder i Europa är de idéburna aktörernas andel av välfärdssektorn låg här i Sverige. Även om andelen välfärdstjänster som utförs av externa aktörer har ökat är det de kommersiella aktörerna som har ökat och inte de idéburna.

Regeringen jobbar därför vidare för att få andelen idéburna att växa. Socialminister Jakob Forssmed och civilminister Erik Slottner, båda kristdemokrater, har därför haft rundabordssamtal med företrädare för civilsamhället och idéburen sektor.

Som kristdemokrat tycker jag att det är viktigt. Pandemin visade om inte annat oss alla med eftertryck behovet av ett aktivt civilsamhälle. Det finns en kraft, en värme och ett mervärde hos de idéburna organisationerna som Sverige har all anledning att ta till vara på ett bättre sätt.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 58 DAVID PEREZ (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att för Sverigedemokraterna yrka bifall till reservation 17 i betänkandet.

Offentlig upphandling, som vi har hört här i dag, bidrar till en mer välfungerande offentlig verksamhet. Det motverkar även korruption i det offentliga.

Det är en av anledningarna till att Sverige ligger förhållandevis bra på Transparency Internationals korruptionsindex. Som vi hört här i dag har vi backat några placeringar. Ser man det med ett europeiskt mått ligger vi fortfarande väldigt långt före andra europeiska länder.

Regeringens arbete med att öka andelen små företag och mindre aktörer som tar del av upphandlingar är lovligt och något som fortsatt bör utvecklas.

Vi har sagt det förut, och jag säger det igen: Danmark är en förebild på många områden, och inte minst inom offentlig upphandling. Där ser man att fler småföretag deltar i upphandlingar. Det beror på att det finns lite mindre krav på deras upphandlingar.

Det i sig behöver inte vara dåligt, utan det kan som i det här fallet öka andelen småföretag i offentliga upphandlingar. De skräms i dag bort av alltför omfattande krav. Det är krav som sedan inte följs upp. De kanske låter bra. Men de har ingen reell betydelse om de inte följs upp.

För ett tag sedan träffade jag Skattebetalarna, som lyfte upp en rad förbättringsåtgärder och satte fingret på de svagheter som finns i dag. Det exempel som lyftes upp av i det här fallet Slöseriombudsmannen när det kommer till effektivisering var: Varför ska Sveriges samtliga 290 kommuner upphandla sina respektive hemsidor var för sig?

Det är en fråga man kan ställa sig. Är det rimligt att vi har 290 offentliga aktörer som samtidigt ska upphandla sina respektive hemsidor? Är det effektivt från statsförvaltningens sida?

Eller varför inte ta som exempel de återkommande problemen när kommuner och regioner upphandlar nya it- och journalsystem som sedan förkastas eller inte ens fungerar som det var tänkt?

Vad kan det offentliga då göra för att motverka dessa fel? Man kan arbeta förebyggande och ha en tydlig uppföljning av de krav som ställts. Det görs i bland annat Göteborgs kommun, som upphandlar för närmare 30 miljarder kronor årligen.

Där har man upptäckt ett trettiotal fall som kopplats till arbetslivskriminalitet eller avtalsbrott och som lett till vite. Kommunen har dessutom anställt särskilda personer som arbetar förebyggande innan avtal ingås och efter att avtal har ingåtts. På så sätt motverkar vi bedrägerier.

Det motverkas också delvis med hjälp av Upphandlingsmyndighetens och Bolagsverkets arbete inom området, som vi har hört här i dag från talarstolen. Just arbetet med att få bort oseriösa aktörer är oerhört viktigt. Det tycker inte minst Sverigedemokraterna i den här frågan.

Det finns också spännande verktyg som vi kan använda på området, inte minst med hjälp av artificiell intelligens. Det var en stor nyhet förra året, inte minst med Jens Nylanders granskning av det offentliga och felaktiga fakturor som skickades kors och tvärs runt om i Sverige. Detta måste det offentliga förstå och nyttja mer. Verktygen finns, låt oss nyttja dem.

Det kan vara viktigt med tydliga krav vid upphandlingar, och ibland tuffa sådana. Det vidhåller vi. Men det är också viktigt att de följs upp och har ett konkret syfte. Ett företag som saknar en specifik certifiering ska inte falla bort på en teknikalitet om varan eller tjänsten uppfyller övriga krav. Kollektivavtal är ett krav som gör att företag ibland gallras bort, trots att det som de erbjuder uppfyller allt annat i sakfrågan.

Fru talman! Gällande betänkandet har Sverigedemokraterna en rad motioner som exempelvis lyfter fram vikten att kunna ställa om vid händelse av kris. Syftet är framför allt att hjälpa inhemska producenter vid eventuella utbudschocker.

Det är något som i längden är betydelsefullt för landets civila beredskap. Vi har även velat se nationella riktlinjer inom området som gör att offentliga inköp kan styras om mot mer svenskproducerade varor.

I en annan motion för vi fram en fråga som vi drivit länge. Det är att öka andelen närproducerade livsmedel som köps in, och gärna ekologiska sådana när så kan göras. Men i vissa fall produceras de inte i tillräckligt stor utsträckning.

Det gör att det offentliga kan importera livsmedel i stället för att köpa det närproducerade som finns att tillgå, bara för att det inte råkar vara ekologiskt. Det kan fortfarande vara producerat under mycket goda förhållanden.

Sverige har tydliga krav på både djurhållning och djurskötsel. Användningen av exempelvis antibiotika är förhållandevis låg i vårt land ur ett europeiskt perspektiv. Bedövning innan slakt är enligt vår uppfattning ett måste, men det är det inte utomlands.

Det kött som ibland importeras och serveras kommer inte sällan från länder som saknar lika strikta lagar och regler på området. Därför anser vi att samtliga livsmedel som upphandlas offentligt ska produceras i

enlighet med svensk miljö- och djurskyddslagstiftning när det är möjligt.

Det ska inte råda någon tvekan om att den mat som serveras i våra skolor, på våra sjukhus eller på våra äldreboenden uppfyller samma tuffa krav som den vi producerar inom Sverige. Det är i dag upp till varje kommun att ställa denna form av krav, men vi anser att det ska vara vägledande.

Avslutningsvis, fru talman, ska det offentliga bidra till ett gott liv i den lokala kommunen och regionen. Det görs genom att vi stöttar småföretagandet, som vi hört från talarstolen här i dag.

Kan vi få fler entreprenörer att ge sig in i upphandlingar och komma med anbud kommer konkurrensen att leda till en mer kostnadseffektiv produkt, det är givet. Det leder till fler arbetstillfällen och möjligheter till entreprenörskap, och förhoppningsvis mindre slöseri när det görs rätt.

Anf. 59 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Inom bygg- och anläggningsbranschen ser vi hur långa och komplicerade kedjor av underentreprenörer skapar stora problem. Brister i arbetsmiljö, dumpande av löner och otrygga arbetsvillkor är vanligt förekommande, särskilt längre ned i kedjorna. Det är inte värdigt ett land som säger sig stå upp för sjösta villkor och trygghet i arbetslivet.

För att råda bot på detta infördes ett huvudentreprenörsansvar i Byggnads kollektivavtal 2014. Från och med den 1 januari 2015 är huvudentreprenören ansvarig för att regler och avtal följs, även av underentreprenörer. 2019 trädde lagen om entreprenörsansvar för lönefordringar i kraft. Det innebär att arbetstagare som inte får sin lön kan vända sig till andra aktörer i entreprenadkedjan för att få betalt.

En statlig utredning har nu utvärderat lagen. Den slår fast att lagen är ett effektivt verktyg men föreslår ändå inte att den ska utvidgas till andra branscher. Vänsterpartiet delar inte den slutsatsen. Vi står bakom LO:s uppfattning: Entreprenörsansvaret bör gälla på hela arbetsmarknaden. I alla branscher med långa kedjor av underentreprenörer skapas utrymme för fusk och utnyttjande. De branscher som inte har dessa problem påverkas inte, men för alla andra skulle detta innebära en enorm skillnad.

Fru talman! Vi ser hur nuvarande lagstiftning försvårar fackets möjligheter att utöva kontroll. I dag kan inte lokala fackligt förtroendevalda begära ut listor över vilka underentreprenörer som är verksamma på en arbetsplats. Det försvårar det fackliga arbetet just där det är som mest angeläget.

Det är dags att se över både förtroendemannalagen och lagen om entreprenörsansvar för lönefordringar så att de lokala fackliga företrädarna ges de verktyg som de behöver.

Fru talman! Varje år upphandlar det offentliga varor och tjänster till ett värde av över 800 miljarder kronor. Det är fortfarande ofta lägsta pris som får styra, med dumpade löner och arbetsvillkor som följd. Detta är en grogrund för och har lett till att kriminella gäng

och andra nätverk har kunnat vinna kontrakt inom vår välfärd.

Det är såklart fullständigt oacceptabelt. Skattemedel ska inte gå till företag som fuskar. Arbetstagare inom offentligt finansierade verksamheter ska ha rätt till kollektivavtalsenliga villkor, och kriminella aktörer ska givetvis hållas borta.

Vänsterpartiet vill därför se att lagen om offentlig upphandling ändras så att krav på skäliga arbetsvillkor kan ställas i alla upphandlingar, oavsett belopp. Krav ska kunna ställas även på pensioner, försäkringar och andra rättigheter.

Fru talman! Vänsterpartiet föreslår också att man i offentlig upphandling som huvudregel endast tillåter maximalt två led av underentreprenörer – detta för att underlätta kontroll och motverka fusk. Vi vill också införa krav på att anbudsgivare redovisar både personalstyrka och lönenivåer.

Fackförbunden är oftast de som har den absolut bästa kollen på branschen. Därför bör upphandlande myndigheter ha dialog med relevanta fack innan en upphandling genomförs. Det är ett enkelt och effektivt sätt att sälla bort oseriösa aktörer.

Fru talman! Det behövs en nationell samordning – ett system där alla upphandlande myndigheter deltar och där oseriösa företag kan listas så att de inte, som nu, kan gå från kommun till kommun och fortsätta sin verksamhet.

Upphandlingen ska också användas för att skapa framtidstro. Vänsterpartiet stöder Byggnads förslag att införa lärlingsklausuler i upphandlingar. Det råder brist på lärlingsplatser, och det är i våra gemensamt finansierade projekt vi kan ställa krav på att ungdomar ska få en chans att komma in i yrket.

Fru talman! Sverige har påbörjat viktiga reformer för ordning och reda på arbetsmarknaden, men mycket återstår. Vi måste också driva på förändringar på EU-nivå. Som vi har hört tidigare här i debatten hindrar EU:s upphandlingsdirektiv i dag Sverige från att ställa vissa krav. Det måste förändras.

Vänsterpartiet vill se ett arbetsliv där ingen utnyttjas, där våra skattemedel går till de seriösa företagen och där arbetstagare har trygghet, sjysta villkor och en framtidstro.

Jag yrkar bifall till reservation 13.

Anf. 60 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Det är mycket fokus här i dag på kriminalitet och oseriösa aktörer. Här finns inte någon skiljelinje, och även om det är en debatt här i dag uppfattar jag inte överlag att regeringen är ifrågasatt för att inte ta krafttag mot kriminaliteten. Regeringen har tvärtom gått minst sagt hårt fram.

Jag vill tydligt säga att vi är överens om målsättningen; det finns ingen här inne som vill se till att kriminaliteten kan fortsätta. Den ska bara bort.

Däremot har vi väldigt skilda bilder av företagan- det och Sveriges företagare. Jag skulle därför vilja passa på att få med en annan verklighetsbild. När vi pratar om småföretagen finns det en människa bakom.

Det är en person som har satsat tid, kraft och pengar – ofta familjens pengar – på att uppnå någonting gott. Det vanliga är inte att företag startas på grund av vinstintresse, utan det handlar om en eldsjäl som ser att någonting kan göras bättre och att någonting kan uträttas.

Jag träffar många företagare som tycker att det är oerhört tufft att mötas av den bild som basuneras ut av oppositionspartierna. Jag skulle därför vilja bjuda med ledamoten på en företagsdag, där vi träffar några av alla de företag som kämpar och försöker bidra med något gott. Min fråga är om ledamoten kan tänka sig att följa med på någonting sådant.

Anf. 61 CICZIE WEIDBY (V) replik:

Fru talman! Tack så jättemycket, Merit Frost Lindberg, för inbjudan! Självklart följer jag med på ett företagsbesök. Jag gör faktiskt sådana ganska ofta i mitt hemlän.

Det är precis som Merit Frost Lindberg säger: De flesta företagare är hyggliga och bra människor som startar ett företag för att de har en idé och så vidare. Jag tycker nog att ledamoten försöker läsa in saker både hos mig och hos Socialdemokraterna som handlar om att vi skulle utmåla alla företag som skurkar och oseriösa. Det är det aldrig någon som har gjort.

Däremot menar vi att det måste vara ordning och reda och att denna ordning och reda ska råda också på arbetsmarknaden. Vi vill få bort de oseriösa aktörerna.

Något som Moderaterna är väldigt noga med är ju att det ska finnas tydliga regelverk och även konsekvenser när man bryter mot reglerna. Det är nämligen otroligt viktigt hur vi använder våra gemensamma skattepengar. De kan inte gå till oseriösa företag som dumpar lönerna på arbetsmarknaden.

Jag hörde tidigare Merit Frost Lindberg säga att Vänstern håller på med en massa politiska och ideologiska inspel i detta. Då blir frågan tillbaka: Är det inte precis det som Moderaterna också gör? Moderaterna drivs väl också av en ideologi där man ska utmåla Vänstern på ett visst sätt och alltid vill ta bort så mycket regleringar och lagar som möjligt för alla företag, alldeles oavsett om de är seriösa eller inte?

Anf. 62 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Här får jag konstatera att ledamoten verkar ha missuppfattat Moderaternas politik. Vi vill inte nödvändigtvis ta bort så mycket som möjligt. Vi vill bara ta bort det som är onödigt och som försämrar möjligheterna för företag att verka – och då menar jag givetvis seriösa företag.

Vi debatterar i dag upphandling. Syftet med upphandlingslagstiftningen är att den ska vara effektiv och rättssäker men också ta till vara konkurrensen på marknaden. Om den ska göra det måste det också finnas några företag kvar som kan konkurrera.

Moderaternas politik uppmuntrar både stora och små aktörer. Vi vill ha en bred skara av företag, inte bara storföretag. Många av de åtgärder som har lyfts här i dag, både av Socialdemokraterna och av

Vänsterpartiet men även av Miljöpartiet, kommer att slå ut småföretag. Det kommer att omöjliggöra för många företag att verka på marknaden.

Återigen: Det Moderaterna vill – det är en självklar linje vi driver – är att oseriösa aktörer, fusk och kriminalitet ska bort. Jag tror också att vi har varit mer än tydliga när det gäller detta. Vi vill dock inte slå ut alla småföretag på köpet. Då blir det ju ingen konkurrens kvar. Det blir heller inte möjligt för dem som ska ta del av dessa tjänster att välja någonting. Det kommer också att bli svårare att få del av tjänsterna.

Anf. 63 CICZIE WEIDBY (V) replik:

Fru talman! Logiken haltar otroligt mycket. Å ena sidan måste man se till att det inte finns för mycket lagar och regler så att man inte slår ut de små företagen. Å andra sidan måste man få knäcka några ägg och tillåta oseriösa aktörer. Jag får inte alls ihop det.

Seriösa företagare som gör saker och ting rätt skadas ju av en osund konkurrens när vi tillåter andra företag att upphandla på ett helt annat sätt där man inte kollar upp vilka underleverantörer som finns. Det rimliga vore väl att Moderaterna, som värnar konkurrens och företag, såg till att samma regler gällde för alla så att det faktiskt blir sund konkurrens.

När Merit Frost Lindberg och jag sedan åker runt på våra företagsbesök kommer vi att få höra: Varför ska jag göra rätt? Varför ska jag göra de här sakerna när någon annan i ett annat led inte behöver göra det utan kan lägga underbud för att vinna upphandlingar och anställa människor, som då också far illa, i sin verksamhet?

Logiken haltar alltså ganska mycket hos Moderaterna. Det tycker jag är anmärkningsvärt med tanke på att det är de som säger sig värna företagen. Jag menar att det är Vänsterpartiet som värnar företagsamheten och vill se till att det finns hyggliga villkor och sund konkurrens. Ingen ska kunna fuska. Alla ska kunna göra rätt. Det är då vi får ett bra klimat. Det är också då vi bygger Sverige starkt med trygga arbetstagare.

Anf. 64 MARTIN ÅDAHL (C):

Fru talman! Som flera föregående talare har sagt är detta en av de absolut största ekonomiska frågor vi har att debattera i finansutskottet. Upphandling handlar om minst 800 miljarder kronor i Sverige i dag.

Det jag framför allt kommer att koncentrera mig på är småföretag, återvinning, beredskap och de kriminella nätverk som tyvärr infiltrerat ganska många upphandlingar i Sverige.

Jag tänkte börja med småföretagen. Det är intressant att lyssna på debatten, där Tidöregeringen menar att man i och med detta värnar småföretagen. Jag vill då påpeka att det är den här regeringen som har höjt kostnaderna för företagen med över 15 miljarder kronor, ganska mycket genom fördyrad anställning av ungdomar i de företag man upphandlar. Regeringens skattehöjningar på att anställa unga har bidragit till att fördyra upphandlingarna i Sverige med miljardbelopp.

Ikke desto mindre är det kanske största problemet för de små företagen att det vid upphandling från kommuner, regioner och stat nästan inte är någon idé att göra sig besvär eftersom det är så många kriterier. Det handlar inte om de kontroller som vi har diskuterat i dag och som måste skärpas – jag kommer till det senare – utan om att det är så många kriterier att det bara är storskaliga leverantörer som kan delta. Det är därför många småföretag ofta blir underleverantörer. De kan helt enkelt inte hantera den byråkrati vi ställer upp.

Om vi ska kunna få effektiva upphandlingar med konkurrens också ur aspekten närodlad, som har nämnts i debatten – till exempel att kunna få närodlad mat och närproducerat viltkött i skolmatsalen – kan vi inte utforma upphandlingarna så att småföretag över huvud taget inte kan delta.

När vi skärper kontrollerna och är noga med att oseriösa aktörer inte ska komma in måste vi också öppna dörren för de små företagen. Det är de som ofta driver förbättringar och möjligheter att få ut mer för varje skattekrona. Dessutom bidrar de till lokal och regional utveckling.

Ganska många av de småföretag som deltar i upphandlingar är också inriktade på de gröna aspekterna av upphandling, att inte bara förbättra den ekonomiska sidan utan också bidra till mindre klimatutsläpp och miljöpåverkan samt till återvinning. Tyvärr är kunskapen i Sverige i dag extremt låg om vilka gröna värden man genom upphandling kan gynna som en nation som åtminstone fram till för några år sedan strävade efter minskad miljöpåverkan och minskade klimatutsläpp. Det är bokstavligen så att textilier, möbler och byggmaterial för många hundratals miljoner kronor går till spillo vid renoveringar samtidigt som vi vet att detta kan återvinnas eller återbrukas. Då sparar vi både pengar, miljöutrymme och klimatpåverkan.

Vi vill se till att denna kunskap finns spridd bland upphandlarna. Ofta är det just det som är problemet när man är offentlig upphandlare: Man har en ganska tuff situation och alldeles för många kriterier att ta hänsyn till, och man har inte alltid den information som gör att man kan göra precis den rätta specificeringen så att det lilla företag som vill jobba med återvinning – jag har träffat flera av dem ute i landet – kan vinna en offentlig upphandling samtidigt som man får ut så mycket som möjligt för pengarna.

Sedan har vi den absolut största upphandling som vi ska göra de kommande åren, det vill säga upprustningen av det svenska försvaret – inte bara det militära utan totalförsvaret. Där har vi problemet att ansträngningen med totalförsvaret i Sverige krockar med det faktum att vi har underinvesterat på landsbygden, framför allt när det gäller vård och omsorg runt omkring i landet.

Vi har ett utgångsläge där det redan i dag är stora klyftor mellan olika delar av landet när det gäller den vård det offentliga levererar och kan leverera. Det systemet har debatterats tidigare i dag. Problemet är, när vi nu ska få ett totalförsvaret, att det också krävs att delar av detta inkluderar beredskap för att ha vård i krig och

konflikt men att lagen för upphandling på försvars- och säkerhetsområdet, som annars brukar appliceras på sådant som berör försvaret, inte gäller vården.

Vi i Centerpartiet tänker oss att det här är en enorm nationell ansträngning där totalförsvaret måste stå i centrum. Därför föreslår vi i vår reservation nummer 21 under punkt 15 att man ser över lagen om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet så att den ska inkludera totalförsvarsaspekter när det gäller vården.

Slutligen, apropå det hot som riktar sig mot Sverige, hjälper det inte bara att ha register och koll på underleverantörer för att komma åt den organiserade, samhällshotande kriminalitet som nu även förekommer i upphandlingar. Stora offentliga kontrakt som gäller infrastruktur har nämligen visat sig utföras av kriminella ligor kopplade till ryska oligarker, även om det naturligtvis inte var meningen. Vi behöver helt enkelt ha mycket djupare kunskap om den här typen av nätverk och kopplingar för att komma åt den organiserade kriminaliteten.

Vi har talat tidigare under dagen om att bedrägerier på det finansiella området är en större intäktskälla för kriminella än narkotika. Att gå in och manipulera, delta i och på olika sätt underminera offentliga upphandlingar är också en mycket stor intäktskälla för dem. Därför har vi i Centerpartiet – dock inte under just det här ärendet – föreslagit att man ska inrätta en ny myndighet, Ekokrim, som kan genomlysa strukturerna och samla och sprida kunskap så att bland annat upphandlingar kan hållas fria från de här nätverken.

Genom att betona småföretagande – och därmed gynna effektivitet men också lokal och regional utveckling – och gynna det gröna på effektiva sätt kan man spara både pengar och miljöutrymme. Genom att se till de här nya aspekterna i våra upphandlingar inom försvaret och när det gäller att hålla gängkriminaliteten borta från upphandlingar kan vi förbättra upphandlingarna och förutsättningarna för både kommuner och regioner och det offentliga i stort i hela landet.

Jag yrkar bifall till reservation 21 under punkt 15.

Anf. 65 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Vi kan väl åtminstone vara ärliga i debatten när det kommer till skattesänkningar och skattehöjningar, för det här är ju inte en regering som höjer skatten. Vi har tvärtom sänkt skatten, inte minst genom jobbskatteavdraget, i två omgångar.

Vi har också gjort väldigt många andra satsningar på företagen under den korta tid vi har hunnit vara i regeringsställning. En del av dem lyfte jag fram när jag talade om upphandling. Jag kanske inte behöver räkna upp allting. Men apropå småföretagen har vi höjt omsättningsgränsen för moms för att minska administrationen. Vi satsar även på investeringar i elförsörjning och energiproduktion. Räntheavdragsreglerna ligger fast, och vi har inte gått vidare med de skadliga skatteförslag som diskuterades av den tidigare regeringen.

Regeringen har också infört ett förenklingsråd och ett regelråd. Ett antal åtgärder har alltså vidtagits för att underlätta för Sveriges alla företagare – och då räknar jag som sagt inte upp allt jag lyfte fram i mitt anförande om just upphandling. Den här regeringen har verkligen haft fokus på småföretagen.

Men jag har en fråga. Centern pratar ju gärna om företag – just i dag småföretag. Det är glädjande. Men är det inte lite svårt för Centern att sätta planen för företagspolitiken i verket tillsammans med Socialdemokraterna eller Vänstern? Finns det någon annan plan som vi kan bli delgivna?

Anf. 66 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Det här är en väldigt viktig fråga nu när Sverige kommer att drabbas av det fruktansvärda tullkaos som Trump och hans nationalisterna skapat i världshandeln och när vi behöver rusta Sverige starkt och sänka företagens kostnader – inte höja dem – för att värna dem och de svenska jobben.

När vi – apropå den sista frågan – samarbetade med Socialdemokraterna i januariavtalet sänkte vi skatten för jobb och företag med 20 miljarder kronor. Vi är alltid noga med att det står i centrum för alla de samarbeten vi deltar i.

Det som bekymrar oss är att under de två och ett halvt år som Tidöregeringen suttit vid makten har de höjt skatten på att anställa unga, det vill säga arbetsgivaravgifterna, med 12 miljarder kronor. De har tagit bort högkostnadsskyddet i sjuklöneansvaret, vilket drabbar i synnerhet små företag – precis som arbetsgivaravgifterna för de unga – utan att ersätta det med någon annan skattesänkning. Detta kostar miljarder vid upphandling, men framför allt kostar det tiotusentals jobb ute i Sverige.

Vi har en situation med svag tillväxt och mycket, mycket hög arbetslöshet. Man skulle till och med kunna kalla det massarbetslöshet nu när den ligger över 9 procent. Nyföretagandet minskar och antalet konkurser ökar. Det är ett extremt dåligt facit för några som kallar sig företagsvänliga.

Jag vet att det har gjorts mycket små saker, men de utgör bara någon procents skattesänkning i förhållande till skatte- och kostnadshöjningarna på sammanlagt 15 miljarder som regeringen har genomfört. Här har vi definitivt någonting att debattera framöver.

Anf. 67 MERIT FROST LINDBERG (M) replik:

Fru talman! Regeringen fick en rejäl utmaning när den tillträdde. Det var nästan den högsta arbetslösheten i EU och en extremt hög inflation. Det viktigaste regeringen har gjort för både hushållen och företagen är att ha bekämpat inflationen. Därtill har vi som sagt genomfört ett flertal åtgärder för att underlätta för företagen.

Vad gäller skattesänkningar prioriterade den förra regeringen framför allt de välbeställda. Som moderat tycker jag att alla skattesänkningar är positiva, så länge de är effektiva. Men den här regeringen har prioriterat skattesänkningar för alla inkomstgrupper – framför allt

vanliga människor med vanliga yrken. Senast häromdagen deklarerade vi att vi kommer att höja subventionsgraden för rot, vilket också är positivt för företagen, när vi nu pratar om skatter.

Jag fick faktiskt inte svar på min fråga. Jag ställer den igen: Hur ska Centerpartiets företagspolitik planeras tillsammans med Socialdemokraterna eller Vänstern? Vilken plan finns?

Anf. 68 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! För det första vill jag bara påpeka att arbetslösheten var lägre när vi var med och förhandlade om regeringspolitiken under pandemin än den var under återhämtningen fram till Trumps tullar nu, som kommer att göra den ännu högre.

Under er period vid makten har arbetslösheten fallit i övriga Europa samtidigt som man har bekämpat inflationen där. Men den har stigit mycket kraftigt i Sverige. Det måste ni svara upp mot nu. Ni kan inte ignorera det längre. Samma problem gäller tillväxten och företaget.

Det är inte fel att jobba med rot. Men ställda inför den djupa ekonomiska kris vi har nu är det inte den krishantering vi behöver. Vi behöver verkligen värna de svenska jobben och företagen och minska deras kostnader så att de kan ta sig igenom krisen.

Det första ni kan göra är att ta tillbaka de skattehöjningar ni riktat mot småföretagen. Jag har inte hört någon självvrannsakan under debatten när det gäller dem. Ta tillbaka den börda på 12 miljarder plus sjuklöneansvaret – 15 miljarder sammanlagt – som ni har lagt på svenska företag. Det här har gjort att vi har tappat vår återhämtning och vår kamp mot arbetslösheten och för företaget. Börja där!

Vi lyckades i vårt avtal – det var det som var frågan – att verkligen sänka skatterna för både företag och vanliga människor, vill jag understryka, med totalt sett 20 miljarder kronor. Det betydde mycket för att vi skulle kunna ta oss igenom pandemin.

Nu är det er tur att klara den här krisen. Höj inte kostnaderna, utan sänk dem så att hela Sverige kan växa, så att de små företagen kan växa, så att vi kan värna jobben och så att folk kan känna sig trygga med att regeringen klarar av att hantera tullkrisen. Men ni måste göra mycket mer för tillväxten och företagen än så här.

Anf. 69 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Svensk offentlig upphandling står varje år för mer än 800 miljarder kronor och mer än 23,5 miljoner ton koldioxid. Det här är våra gemensamma pengar. Det är de pengar vi som samhälle pytsar in i investeringar i vår framtid, i våra barns välbefinnande, i vår hälsa och för att våra äldre ska få ett gott liv på ålderns höst.

Lagen om offentlig upphandling är ett avgörande verktyg för att vi ska kontrollera hur de pengarna används, om vi använder verktyget rätt. Det är också ett verktyg för att stimulera innovation och utveckling. Det finns utan tvekan mycket att göra för att förenkla

administrationen för de företag som deltar i offentlig upphandlingar. Det finns utan tvekan också väldigt mycket att göra med kontrollen och uppföljningen av de krav som ställs i offentlig upphandling. Men genom att ställa tydliga krav i offentlig upphandling – också på hållbarhet – kan vi stärka konkurrenskraften för de företag som leder den gröna omställningen även i dessa oroliga tider. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 10 Bostadspolitik

Civilutskottets betänkande 2024/25:CU13
Bostadspolitik
föredrogs.

Anf. 70 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! För två och ett halvt år sedan fick Tidöpartierna väljarnas förtroende att leda Sverige, men vi kom inte till ett dukat bord. Två och ett halvt år senare är det svårt att minnas hur det var då. Inflationen nådde toppnivåer och närmade sig tvåsiffrigt. Magdapriser var ett begrepp runt köksborden när många svenskar tvingades se över sin hushållsekonomi. Bensinpriset var uppe i över 23 kronor per liter, och för många kostade en full tank över 1 500 kronor. Elpriset var rekordhøgt, och vanliga människors elräkningar skenade. Samtidigt breddade otryggheten ut sig. Skjutningar och sprängningar blev vardag i många bostadsområden.

I februari 2022 inledde Ryssland sin fullskaliga invasion av Ukraina. Då röstade Vänsterpartiet nej till att skicka vapen, och den socialdemokratiska statsministern menade att det skulle vara destabiliserande om Sverige blev medlem i Nato.

Fru talman! På bostadsmarknaden drev byggsektorn på inflationen, allt påeldat av miljarder i investeringsstöd som gick rakt ned i fastighetsutvecklarnas fickor. På tidningarnas näringslivssidor kunde man läsa om de nya fastighetskungarna, som Oscar Engbert och den tidigare S-toppen Ilija Batljan. Samtidigt lade den dåvarande regeringen inga konkreta förslag för att öka rörligheten på bostadsmarknaden eller för att få igång flyttkedjorna.

Den enda flyttkedja man verkade fokusera på var den som bostadsminister. Under regeringen Löfvens åtta år vid makten satt hela fem olika personer på posten. Någon fick avgå efter samröre med turkiska fascister, men de allra flesta lämnade portföljen så fort tillfälle gavs att gå vidare i karriären.

Fru talman! Det är blott två och ett halvt år senare svårt att minnas hur det var. Nu ligger inflationen på 2–3 procent. Bensinpriset är 8 kronor lägre än 2022. Elpriset har stabiliserats, och arbetet med att bygga ny, grön kärnkraft är inlett. Det dödliga våldet i Sverige har minskat. Sverige är medlem i Nato, och vi är en av de största givarna till Ukraina per capita.

Bostadsmarknaden börjar åter långsamt att fungera. Byggbolaget Veidekke konstaterade i sin byggmärknadsbarometer från mars 2025 att bostadsbyggandet nu ökar, om än från låga nivåer. Men till skillnad från tidigare regeringar har bostadsministern varit densamma hela tiden.

Sverige är tryggare, friare och rikare än vad det var för bara två och ett halvt år sedan.

Fru talman! Det finns dock orosmoln vid horisonten. Låt mig börja med det uppenbara. USA:s tullar mot omvärlden och Kinas höga mottullar mot USA gör att världen nu står på randen till ett handelskrig. Konsekvenserna är svåröverblickbara, men risken för att den globala lågkonjunkturen biter sig fast är överhängande.

Att stärka svensk ekonomi inför oroliga tider har varit den moderatledda regeringens främsta budgetfokus. Därför har vi lagt full kraft på att bekämpa inflationen och säkra välfärden från dag ett. Det är något som många i den här kammaren var kritiska mot då men som jag är glad för nu. Om Sverige inte hade slagit in på en mer ansvarsfull ekonomisk politik för två och ett halvt år sedan hade vi som land varit sämre rustade att nu möta hotet om handelskrig och risken för global depression.

Samtidigt fortsätter kriget i Ukraina med oförminskad styrka. Det mesta talar för att Rysslands stormaktsambitioner inte stannar vid Ukraina. Det kommer att ställa krav på tuffa ekonomiska prioriteringar om vi ska säkra svensk försvarsförmåga nu och för överskådlig tid.

Fru talman! Att få en bostadsmarknad som fungerar är det främsta bostadspolitiska målet för oss moderater. För att nå dit krävs långsiktiga strukturella reformer. Det är något som såväl internationella bedömare som regeringens egen produktivitetskommission lyft fram som nyckelfaktorer för att stärka svensk produktivitet och konkurrenskraft.

Det krävs att regelbördan minskar både när man bygger nytt och när man bygger om och använder fastigheterna under deras livslängd. Det krävs att ledtiderna minskar. Uppskattningar visar att det tar i genomsnitt åtta till tio år från idé till färdigt hus. Tid är bokstavligen pengar i de här sammanhangen, och långa ledtider innebär i bästa fall fördröjningar, i värsta fall att byggen aldrig blir av.

Det krävs att den byggbara marken ökar. Det är ironiskt att vi i Sverige pratar om brist på mark när vi är ett av Europas mest glesbefolkade länder. Vi har inte brist på mark, men vi har som land satt upp så mycket regler och restriktioner att vi skapat oss en brist på byggbar mark.

Fru talman! Den moderatledda regeringen bedriver nu en offensiv politik för att få till strukturella reformer. För att minska regelbördan har regeringen bland annat fattat beslut om en lagrådsremiss för enklare regelverk kring bygglov. Det syftar till att effektivisera bygglovsprocessen, stärka enskilda fastighetsägares möjlighet att råda över sin fastighet och skapa ett bättre utnyttjande av befintliga fastigheter.

Regeringen har också lagt fram en proposition om att skapa mer ändamålsenliga regler för studentbostäder. Nuvarande regelverk har gjort det onödigt krångligt och svårt att bygga yteffektiva studentlägenheter med färre och dyrare bostäder till följd.

Enligt fallstudier från Studentbostadsföretagen och Akademiska Hus uppskattas förslagen leda till mellan 11 och 18 procent fler bostäder i projekten, upp till 18 procent fler boende i lägenheterna och mellan 3 och 11 procent lägre hyror – detta samtidigt som lägenheterna blir mer funktionella. Mer än var femte lägenhet blir fullt tillgänglig för funktionsnedsatta, och samtliga lägenheter blir besökstillgängliga.

Fru talman! För att minska ledtiderna gav den moderatledda regeringen i januari i år Miljötillståndsutredningen ett tilläggsdirektiv om att se över hur ledtiden i byggprojekt kan förkortas. Man ska bland annat bedöma hur behovet av utredningar i detaljplaneprocessen kan begränsas och förtydligas. Man ska också utreda hur handläggningstiden i överklagandeprocessen kan förkortas och titta på om överklagandekretsen kan minskas. Slutligen ska man utreda en avgift för överklagande.

Därutöver har regeringen arbetat med att se över ledtider i allt från markanvisningar till lantmäteriförordningar och handläggningar i domstol.

Fru talman! För att öka den byggbara marken har regeringen bland annat aviserat en tvåstegsreform för att lätta på strandskyddet. I ett första steg genomför vi de färdigberedda förslag som finns om att bland annat ta bort strandskyddet kring mindre vattendrag. Det som vissa partier i den här kammaren beskrev som genomgripande reformer konstaterar vi dock är mindre förändringar på marginalen. Därför kommer den moderatledda regeringen att i ett andra steg tillsätta en bredare strandskyddsutredning som bland annat ska titta på möjligheten att helt ta bort det generella strandskyddet.

Fru talman! Ett hus med en egen täppa är många svenskers dröm. Lite beroende på hur frågan ställs i olika opinionsmätningar svarar mellan hälften och tre av fyra svenskar att ett eget hus är drömbostaden. Men det är inte i huvudsak småhus som har byggts de senaste decennierna. Politiken och regelverket har i stället uppmuntrat och styrt mot mindre hyresrätter och bostadsrätter. Det ändrar vi på nu.

Regeringen har tillsatt en egnahemskommissionär för att ta ett bredare grepp kring småhusbyggandet och få igång en modern egnahemsrörelse. Vi har i budgeten gett planeringsbonusar till kommuner som tar fram detaljplaner för småhus. Vi kommer också att ta fram förslag på typgodkända småhus som blir bygglovsbefriade, så kallade Sverigehus.

Fru talman! Många upplever otrygghet i sina bostadsområden. Enligt Brottsförebyggande rådet känner sig nästan var fjärde svensk otrygg där de bor. Men otryggheten skiljer sig åt mellan grupper: Mest otrygga känner sig ungdomar och äldre, kvinnor känner sig mer otrygga än män och utlandsfödda känner sig mer otrygga än svenskfödda.

Nu lägger regeringen om rättspolitikerna från att fokusera på gärningsmännen till att fokusera på brottsoffer och allmänhet. Att öka tryggheten i bostadsområden är en grundsten i det arbetet. Vi har redan stärkt hyresrätten genom att göra det enklare att vraka kriminella som använder bostaden som brottsverktyg. Vi har infört vistelseförbud för kriminella som begår brott i ett visst bostadsområde, och vi har ökat möjligheterna att installera trygghetskameror för att förebygga brott och effektivisera polisens arbete.

Vi kommer också att införa lagstiftning som stöder så kallad BID-samverkan, det vill säga samverkan mellan fastighetsägare, näringsidkare, civilsamhälle, kommun och polis i syfte att öka tryggheten i ett område. Det finns redan i dag BID-samverkan i Sverige, men den internationella erfarenheten är att man får full utväxling på ett sådant arbete först när det finns en tydlig lagstiftning. Samma erfarenhet säger att det krävs någon form av obligatorium för fastighetsägare som inte vill ta ansvar på frivillig väg.

Fru talman! Många brott begås också innanför hemmets väggar. Därför har vi ändrat lagstiftningen så att brottsoffer vid våld i nära relationer får ökade möjligheter att ta över hyreskontrakt som står på förövaren. Vi har också stärkt kommunernas möjlighet att ge förtur i den kommunala bostadskön till bland annat våldsutsatta.

Det stora problemet är dock att en icke-fungerande bostadsmarknad med låg rörlighet försätter den som är våldsutsatt i en omöjlig situation. Att lämna relationen innebär att också lämna bostaden och i värsta fall bli hemlös. Det är bland annat därför det är så viktigt att återigen få en fungerande bostadsmarknad där bostäder inte längre är en bristvara.

Fru talman! Lågkonjunkturen och den globala oron biter sig fast, men i Sverige pekar det åt rätt håll. I dag är det svårt att minnas hur det var när den moderatledda regeringen tog över – hög inflation, skenande bensin- och elpriser och en utbredd otrygghet. Sverige är i dag tryggare, friare och rikare än för bara två och ett halvt år sedan.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 71 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Det stämmer att många i Sverige har blivit rikare med den här regeringen, inte minst efter årsskiftet. Andra har inte blivit det. Nästan hälften av ensamstående med låga inkomster har behövt låna för att klara hyran de senaste sex månaderna, och nästan var fjärde har haft svårt att klara räkningarna. Ensamstående mammor vittnar om att de inte har råd att betala näringsriktig mat till sina barn och ofta hoppar över måltider för att klara att köpa mat till barnen.

En ensamstående barnskötare i Stockholm som bor i en genomsnittslägenhet på 70 kvadrat förlorar 500 kronor i månaden med regeringens budget. Min fråga, fru talman, är därför: Kommer regeringen att förlänga det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget så att även de

här familjerna kan om inte bli rikare så åtminstone klara livhanken?

Anf. 72 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, Märta Stenevi, för frågan!

Precis som var uppe i den tidigare debatten finns det en tydligare skiljelinje mellan tidigare rödgröna regeringar och den nuvarande moderatledda regeringen, och det är hur vi fokuserar våra skattesänkningar. Medan tidigare regeringar avskaffade värnskatten sänker vi skatten bland annat för barnskötarna. Vi höjer det breda jobbskatteavdraget just för att det ska vara mer lönsamt att arbeta och för att man faktiskt ska ha råd att betala till exempel mat och hyra.

Jag skulle säga att det är grunden i den moderata politiken. En barnskötare som jobbar heltid ska inte vara beroende av bidrag, utan poängen är att barnskötaren faktiskt ska klara sig på egen hand, på sin egen lön – på sina intjänade pengar. Därför är svaret på frågan: Nej, jag tror inte att lösningen är högre bidrag, utan jag tror att lösningen är lägre skatt för vanliga, hederliga människor som går till jobbet. De ska ha råd att betala hyran, och de ska ha råd att betala för mat.

Anf. 73 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Jag får tacka för beskedet. Jag tolkar det som att man inte kommer att göra någon förlängning av det tillfälliga tillägget, vilket är ett otroligt bekymmersamt besked för alla de familjer som består av en mamma eller en pappa som arbetar heltid men som på grund av den inflation och de kostnadsökningar som har skett inte klarar sina kostnader.

På en barnskötarlön ger jobbskatteavdraget ungefär 100 kronor i månaden. Samtidigt försvinner över 600 kronor i månaden. De försvinner mitt i sommaren, samtidigt som det inte längre serveras någon skollunch, samtidigt som man inte har råd att åka på semester och samtidigt som man ska ta hand om barnen. De med lägst inkomster från arbete är de som förlorar allra mest på regeringens budget.

Det hade varit välkommet att i dag få beskedet att det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget förlängs så att även de här familjerna kan få en chans att klara livhanken. Men jag får åtminstone tacka ledamoten för beskedet att man fortsätter att göra de rika rikare och lämnar de ensamstående med låga inkomster i sticket, fru talman.

Anf. 74 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Som jag inledde mitt anförande med att säga: Det har hänt mycket på två och ett halvt år. Vi har inte längre den skenande inflation som vi hade under den förra regeringen. Vi har fått en bättre statsfinansiell situation.

Nu är det ju så att regeringen styr över mycket men inte över omvärlden. Vi är i en tuff global situation. Jag skulle vilja säga att det faktum att vi på dessa två och ett halvt år har fått ordning på ekonomin gör att vi har ett samhälle som nu har resurser och möjligheter.

Den här regeringen stänger inga dörrar för att stötta hushållen ytterligare. Jag konstaterar att den bästa vägen för att stötta hushållen är att sänka skatten och göra det mer lönsamt att arbeta, men just för att vi har så goda statsfinanser kan vi vidta även andra åtgärder.

Vad vi kommer att göra i budgeten återstår ju att kommunicera, men jag kan ändå lugnt konstatera att Sverige är i en bättre situation i dag än för två och ett halvt år sedan.

Vi har bekämpat inflationen, och vi har också kunnat lägga resurser på att stärka hushållens ekonomi. Det är prio ett. För oss är det vanliga människors skattesänkningar som är viktiga, inte höginkomsttagarnas. Det var den tidigare regeringen som avskaffade värnskatten – inte den här regeringen. Vi sänker skatten för vanliga människor.

Anf. 75 JENNIE NILSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, David Josefsson, för ditt anförande! Jag måste dock måste konstatera att David Josefsson beskriver en verklighet som jag tror att få känner igen sig i. Jag kan också konstatera, givet replikskiftet alldeles nyss, att David Josefsson och Moderaterna inte ser att skatter är fördelningspolitik och att den skattepolitik man bedriver väldigt ensidigt och tydligt gynnar dem med de höga inkomsterna – mest gynnas de med de allra högsta inkomsterna – och missgynnar alla med små inkomster, allra mest dem som har de allra minsta inkomsterna.

Men det var inte detta jag begärde ordet för, utan jag reagerade på någonting som David Josefsson sa i sitt anförande som jag i och för sig håller med om. Han sa att tid bokstavligen är pengar när det handlar om bostadspolitik. Det är sant. Det finns ett antal saker man behöver göra för att snabba på byggprocesser, få fram planlagd mark och annat. Men politik är en del av det.

Nu har det snart gått tre år av den här regeringens fyraårsperiod. Regeringen har inte lyckats leverera något konkret förslag för att se till att tiden för att bygga blir kortare. Min fråga till David Josefsson blir då: Har inte också regeringen ansvar för att säkerställa att tid är pengar?

Ett tydligt exempel är att vi har en utredning som kom redan i höstas, som handlar om att hantera bolånetaket och amorteringskravet. Den kom i höstas och är fortfarande inte skickad på remiss, nästan ett halvår senare. Min fråga till David Josefsson är: När kommer man att skicka denna utredning på remiss?

Anf. 76 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, Jennie Nilsson, för frågan!

Beskedet från regeringen är att remissen kommer att gå ut innan sommaren.

Anf. 77 JENNIE NILSSON (S) replik:

Fru talman! Det blir ju bara mer prekärt. Då har David Josefsson och regeringen precis bevisat att tid för politiken i det här sammanhanget är flytande.

Det första beskedet var att man skulle skicka utredningen på remiss när den kom. Sedan blev beskedet att

man skulle skicka den på remiss under första kvartalet i år. När vi nu har passerat första kvartalet är beskedet att den ska skickas på remiss före sommaren. Det innebär att man inte kan lita på vad regeringen säger.

Jag ska ge ett annat exempel. Vi får se om man där är beredd att ta sitt ansvar och se till att leverera på det man har sagt.

Man kom med ett ganska efterlängtat om än senkommet förslag om ett Norrlandsstöd i budgeten. Vi beslutade om det före jul, och det började gälla från den 1 januari. Men än så länge har jag inte sett någon promemoria kring vad detta bidrag ska kunna användas till eller av vem.

Beskedet i de handlingar som vi nu har på bordet inför dagens debatt är att frågan om hur stödet ska utformas bereds i Regeringskansliet, och det är snart påsk.

Min fråga till David Josefsson blir: Okej, ni lyckades inte leverera när det gäller amorteringskrav och bolånetak, men kommer ni att leverera på det som ni ändå har beslutat om? När kommer beskedet om hur man kan använda Norrlandsstödet?

Anf. 78 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, Jennie Nilsson, för frågorna! Man kan konstatera att det väl är här som också synen på bostadspolitik skiljer sig mellan Socialdemokraterna och Moderaterna.

Socialdemokraterna ser i bästa fall bostadspolitik och byggpolitik som en form av konjunkturregulator. Helt plötsligt är det lågkonjunktur och byggandet går ned. Då måste man snabbt stressa fram olika reformer.

Men vi ser att det stora problemet är att bostadsmarknaden i Sverige faktiskt inte fungerar. Det har den inte gjort på 30 år, för att citera Hyresgästföreningen. Då är inte problemet att den inte fungerar i lågkonjunktur, för den fungerar inte i vare sig lågkonjunktur eller högkonjunktur. Detta är vad internationella bedömare konstaterar. Det är vad Produktivitetskommissionen konstaterar.

Jag är väldigt tydlig med att säga att vi inte ska hasta fram saker för att rädda Sverige ur en lågkonjunktur eller vidta keynesianska åtgärder för att få igång byggandet. Vi kan bedriva en aktiv finanspolitik på vissa områden. Men just när det gäller bostadspolitik och byggpolitik säger branschen: Nej, hasta inte fram saker! Gör inte kortsiktiga saker, och ändra inte regelverket från en dag till en annan!

Vi behöver långsiktiga spelregler. Vi behöver strukturella reformer som får ordning på saker och ting. Då måste det få ta tid ibland. Vi måste till exempel ha ordentliga beredningsunderlag när det gäller kreditrestriktionerna, så att vi får tydliga regelverk. Det är för att hushåll och fastighetsutvecklare ska veta vad som gäller i dag, i morgon och de kommande åren. Då är det viktigare, skulle jag säga, att vi får en bra produkt som kan gå ut på remiss före sommaren än att vi snabbt ska leverera den bara för att det råkar vara lågkonjunktur.

Anf. 79 MALCOLM MOMODOU
JALLOW (V):

Fru talman! I dag är det dags att prata bostadspolitik igen här i kammaren. Man kunde önska att även regeringen, inte bara riksdagen, hade ett tillfälle som detta, alltså ett tillfälle då bostadspolitik fick stå i centrum, om än bara för en liten stund. Det skulle nämligen behövas.

Regeringen skulle behöva sitta ned och prata om bostadspolitik. Framför allt borde man prata om vad man faktiskt inte har åstadkommit under åren vid makten – tre år – för det är mycket. Vänsterpartiet långt ifrån ensamt om denna kritik.

Inte heller i dagens betänkande kan vi se några förslag om hur regeringen avser att få fram fler bostäder. Vi ser inga initiativ som skulle kunna få igång bostadsbyggandet rent generellt. Vi ser verkligen inga reformer som på något sätt kan gynna låginkomsttagares möjligheter att få ett eget hem.

Inte heller går det att förstå hur regeringen ska få stopp på den fortsatta ökningen av antalet vräkningar. Det finns ingen mer än regeringen själv som tror att regelförenklingar, ett utökat rotbidrag, utförsäljning av billiga hyresrätter och större vinster till bostadsägare som hyr ut sin bostad i andra hand kan lösa dessa frågor eller andra akuta problem som dagens krisande Sverige brottas med.

Fru talman! Nybyggnationerna fortsätter att utebli, och hyrorna fortsätter att stiga på ett mycket provocerande sätt år efter år. Det är samma sak med matpriserna: Månad för månad blir maten allt dyrare. Det räcker med att ta ett axplock från den senaste veckans nyheter på ämnet bostadspolitik för att se hur krisen fortgår.

Här är några rubriker: ”Inflationen stiger på nytt.” Hyreshöjningar är den näst största orsaken till det. Sammantaget ökade hyrorna med 6,3 procent förra året och bidrog med 0,5 procentenheter i februaris inflationssiffror. Men glöm inte att de höjda matpriserna drabbar alla. Hyreshöjningarna drabbar bara landets hyresgäster, det vill säga de mest utsatta hushållen.

Nästa rubrik lyder: ”Fyra år efter ombildningen blöder föreningens ekonomi – nu pressas hyresgäster att flytta.” I en Stockholmsförort uppmanade ombildningskonsulten bostadsrättsföreningen att ”ta i med hårdhandskarna för att vräka hyresgäster”. Flera hyresgäster har nu vräkts, inklusive barnfamiljer.

Här är ytterligare ett citat från den gångna veckan: ”Bostadsbyggarnas optimism dämpas.”

Fru talman! Orättvisor och svårigheter gör sig påminda i rubriker såväl som i verkligheten. Förra året gick över 2 000 byggföretag i konkurs. Det är den högsta siffran på över 20 år. Samtidigt låg arbetslösheten bland Byggnads medlemmar på historiska 10,7 procent i februari.

Ingen mer än regeringen själv tror på den enda åtgärd man presenterat, alltså ett höjt rotbidrag. Flera kritiker påpekar att förra årets justering av bidraget, då taket höjdes från 50 000 till 75 000, i princip inte har satt några spår alls i branschen. När nu bidraget ska

höjas igen – man går från 30 till 50 procents avdrag av arbetskostnaden – är kritiken än mer högljudd.

Kommunal kallar reformen för fullständigt tondöv och påpekar att deras medlemmar behöver hjälp med att fylla skafferiet, inte bygga om det. Byggnads liknar förslaget vid en jättehungrig elefant som regeringen försöker mata med en jordnöt åt gången. Man betonar att förslaget inte kommer att leda till att en enda ny bostad byggs. Arbetsgiversidan, Byggföretagen, säger i ett pressmeddelande att höjningen av rot inte vänder krisen för bostadsbyggandet.

Fru talman! Det är svårt att förstå varför regeringen väljer att lägga så många miljarder på – för att citera Byggnads ordförande igen – renovering av kök och byggande av swimmingpooler i en tid när bostadsbristen är akut och vi vet att allt fler inte har råd att bo över huvud taget.

Vräkningarna av barnfamiljer fortsätter att öka. Pensionärer har inte längre råd att betala för mat och hyra. Om man i ett sådant läge tror att vanliga hushåll har råd med renovering av villor och bostadsrätter vill jag påstå att man helt tappat all verklighetsförankring. Hur kan detta vara den enda prioritering som regeringen gör som riktar sig mot byggsektorn?

Fru talman! Man kan ställa rotbidragets kostnad mot kostnaden för det numera avvecklade stödet för byggandet av hyresrätter med billiga hyror. Skillnaden är inte så stor. Jag är medveten om att regeringen har stora ideologiska låsningar kring statligt stöd för byggande, i alla fall om det handlar om stöd för bostäder som även vanliga löntagare har råd att betala för – hyresrätter. Men Vänsterpartiet är långt ifrån ensamt om att efterfråga just någon form av statligt stöd som kan stabilisera de extrema svängningar i bostadsbyggandet som vi sett de senaste åren. Till och med analyschefen på Byggfakta säger att det behövs ”någon sorts statligt ingrepp som faktiskt kan stabilisera produktionen”.

Byggfakta presenterade för ett par år sedan en rapport om branschens syn på avskaffandet av investeringsstödet. Det var nästan 80 procent som menade att det slopade stödet skulle leda till minskat bostadsbyggande och som ville ha kvar det i någon form.

Sverige lider fortfarande av ett stort underskott av bostäder. De flesta är alltså överens om att staten med kraft måste gå in och stödja bostadsbyggandet. I närliggande länder, såsom Finland, Danmark, Norge, Nederländerna, Frankrike och Tyskland, är det en självklarhet att investera i byggande i form av subventioner på ett eller annat sätt.

Att staten subventionerar poolbyggen ger ingenting till samhället i stort. Det finns många andra alternativ som kan leda till en bättre framtid när det gäller både bostadsbyggande och arbetslösheten i byggbranschen. Det kan till exempel vara kreditgarantier, förmånliga byggglån, investeringsstöd och ett statligt byggbolag med uppgift att främst bygga billiga hyresrätter. Alternativen är många.

Branschen efterfrågar en blocköverskridande överenskommelse kring någon form av utökat och långsiktigt stöd för byggande av hyresrätter.

Jag uppmanar regeringen att svälja stoltheten och titta på olika alternativ. Låt oss tillsammans hitta långsiktiga lösningar så att branschen vet att det finns något stabilt att luta sig mot!

Fru talman! Vänsterpartiet vill att en nationell strategi ska tas fram för att säkerställa allas rätt till en bostad till överkomlig kostnad. Vi vill se en ny bostadsförsörjningslag som omfattar både stat och kommun. Samtidigt måste kommunernas lagstadgade bostadsförsörjningsansvar förtydligas. Det ska ställas högre krav på kommuner att frigöra byggklar mark, men kommunerna bör också ges ekonomiska incitament för att bygga mer utifrån faktiska behov. För dem som inte bygger enligt angivna mål bör vite införas.

Fru talman! Ett av kommunernas viktigaste verktyg för bostadsförsörjningen är allmännyttan. Det gäller inte minst möjligheten att föra en social bostadspolitik och att säkerställa att det finns ett varierat utbud av bostäder i den egna kommunen. Vänsterpartiet anser därför att det ska vara obligatoriskt för alla kommuner att ha minst ett kommunalt eller regionalt allmännyttigt bostadsbolag.

Försäljningen av allmännyttiga hyresrätter måste stoppas. Vi vill därför utreda hur ett långsiktigt förbud mot utförsäljning inom allmännyttiga bostadsbolag kan säkerställas. Dessutom bör alla kommuner ha en bostadsförmedling i kommunal eller regional regi som genom transparenta och rättvisa regler förmedlar hyresbostäder efter kötid. Krav bör införas på att även privata fastighetsägare ska fördela minst 80 procent av sitt lediga bostadsbestånd till en sådan förmedling.

Fru talman! Vänsterpartiet vill ändra lagen så att det inte längre ska vara möjligt för kommunerna att föra över stora summor från vinster i allmännyttan till kommunernas övriga verksamheter. Vinsten ska gå tillbaka till bolaget och gynna hyresgästerna. Allmännyttans hyresgäster betalar skatt, precis som övriga kommuninvånare. Det är inte rimligt att just dessa medborgare dessutom ska finansiera badhus och annat åt övriga kommuninvånare med sina hyresinbetalningar.

Fru talman! När det gäller de olovliga värdeöverföringar som sker av vinster från olika allmännyttor vill vi omgående införa sanktionsmöjligheter mot detta ofog. Olovliga värdeöverföringar ska återbetalas till bostadsbolagen.

Slutligen vill vi att begreppet affärsmässiga principer ska tas bort från allbolagen. Det är hög tid att Sverige tar den fajten mot EU om det skulle bli nödvändigt. Därför yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation 13.

Fru talman! Under ett par decennier har utsläppen i Sverige minskat varje år, men nu står vi inför en annan verklighet. Den nationella politiken leder till ökade utsläpp, och enligt Klimatpolitiska rådet har Sverige tappat styrfarten i klimatarbetet. Men, fru talman, den gröna omställningen av samhället är ett måste. För ett ökat bostadsbyggande och för en grön omställning krävs en statlig bostadspolitik där man

vågar investera i framtiden – både ekonomiskt och med nytänkande.

Bostäder och lokaler står för runt en tredjedel av landets energianvändning. Byggsektorn står för 35 procent av allt avfall inom EU. Och i Sverige står sektorn för över 20 procent av koldioxidutsläppen. För att lösa ekvationen krävs en statlig bostadspolitik för klimateffektiva bostäder. Vi måste bygga mer, men vi måste också bygga rätt. Detsamma gäller renoveringen av det befintliga bostadsbeståndet. Vi måste renovera mer, men vi måste göra det på rätt sätt. Vänsterpartiet vill omvandla rotbidraget till ett grönt renoveringsstöd, och för hyresrätter i flerbostadshus vill vi återinföra renoverings- och energieffektiviseringsstödet.

Utöver det måste återbruket av byggmaterial öka. Lägre energianvändning innebär lägre miljöpåverkan, och mer återvinning främjar det hållbara samhället. Branschen själv har uttalat höga ambitioner när det gäller att minska sin klimatpåverkan genom en högre andel återbrukade produkter. Sverige kan bli ledande i hållbart byggande och samtidigt skapa fler jobb om vi utvecklar ett mer cirkulärt byggande. Men då måste staten börja bidra med reformer som kan öka andelen återbrukat byggmaterial.

Fru talman! Regeringens politik för tankarna till 1800-talets Sverige. Det är ett Sverige där fattigdomen numera är så påtaglig att allt fler människor inte ens har råd med mat och boende, ett Sverige där de mest utsatta ständigt misstänkliggörs och utsätts för represiv politik, ett Sverige där vi omformulerar lagarna så att vi på nytt ska kunna bygga bostäder som stänger ute människor med funktionsnedsättningar och ett Sverige som blir alltmer tudelat och där bara de rika får privilegier och politikens makt.

Är det verkligen detta bakåtsträvande Sverige som befolkningen vill ha? Jag hoppas inte det. Jag hoppas och tror att ett uppvaknande redan har skett och att det kommer att visa sig vid nästa riksdagsval. Politiken måste fungera och prioritera på andra sätt än vad som är fallet i dag. Politiken ska ha som mål att skapa bättre och mer rättvisa regelverk och villkor som bättre återspeglar bostaden som en mänsklig rättighet.

Det är den politiken som jag och Vänsterpartiet vill föra när vi för Sverige vidare in i en bättre framtid.

Anf. 80 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)
replik:

Fru talman! Jag vill börja med att kommentera rotavdraget. Med tanke på det som framfördes i talarstolen undrar jag om Malcolm Momodou Jallow har missförstått eller om han medvetet vantolkar förslaget, men rotavdraget har aldrig handlat om att bygga bostäder. Det är det heller aldrig någon som har påstått. Rotavdraget är en marknadspolitisk åtgärd som är till för att förbättra sysselsättningen i branschen och hålla svarta arbeten borta. För detta är det mycket effektivt, och tvärt emot vad Malcolm påstod i talarstolen har det välkomnats av branschen.

Jag begärde replik eftersom jag har läst att Vänsterpartiet genomför en regeringsskola. Det har givetvis

Vänsterpartiet all rätt att göra, men man blir lite nyfiken på hur Malcolm Momodou Jallow, som jag förutsätter förbereder sig för att gå in som bostadsminister i denna kommande regering, ska få ihop sitt regeringsunderlag.

Tidigare socialdemokratiska regeringar har gett bort bostadsministerrollen, trots att Miljöpartiet i det närmaste verkar ha velat avstå den rollen. De har skickat titeln mellan varandra som en stafettpinne i princip utan att åstadkomma någonting alls på bostadsområdet. Hur ska man få ihop de stora skillnader som finns mellan Socialdemokraternas syn på fri hyressättning i nyproduktion och Centerns marknadshyror? Vänsterpartiet fällde ju tillsammans med Sverigedemokraterna den tidigare regeringen just utifrån den fria hyressättningen i nyproduktion.

Hur tänker Malcolm Momodou Jallow agera som bostadsminister i en sådan kommande regering?

Anf. 81 MALCOLM MOMODOU
JALLOW (V) replik:

Fru talman! Det gläder mig att höra att Tidöpartierna redan har gett upp och förutsätter att de kommer att förlora nästa val. Det gläder mig att regeringen har självinsikt. Det är bra!

Det känns bra att ni redan nu vet att svenska folket har tröttnat på er passivitet och dåliga politik. Man har tröttnat på att ni har dragit samhället hundra år tillbaka till något som påminner om 1800-talets Sverige. Folk har inte mat att äta! De lånar pengar för att betala hyran! Ni för en repressiv politik där ni underminerar hela den demokrati som vi har byggt upp under hundra år.

Folk är trötta, och det gläder mig att ni har självinsikten att Tidötiden är slut och att de rödgröna kommer att ta över. Då bygger vi Sverige som vi alltid har gjort. Då bygger vi Sverige till den välfärdsstat som vi har varit, det samhälle som hela världen har tittat på och ansett vara ett av de bästa länderna att leva i.

Så är det inte längre. Men ni har bara ett år kvar, och jag hoppas att ni har andra planer, för då tar vi över.

När det gäller rotavdraget nämnde jag i mitt anförande att Kommunal kallar reformen för fullständigt tondöv. Byggnads liknar förslaget vid en jättehungrig elefant som regeringen försöker mata med en jordnöt åt gången. Arbetsgiversidan, Byggföretagen, säger i ett pressmeddelande att höjningen av rotavdraget inte kommer att vända krisen för bostadsbyggandet.

Alla dessa kan inte ha fel. Ni påstår att ni genomför den här reformen just för den här gruppen. Men de ser inte det här som en bra reform. 2 000 byggföretag har gått i konkurs, och 600 000 människor är arbetslösa. Då ska folk få rotavdrag, men man kan inte använda rotavdraget om det inte byggs några bostäder.

Anf. 82 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)
replik:

Fru talman! Jag noterar att Malcolm tycks ha glömt bort det faktum att matprisernas rusning och den

enorma inflation som vi upplevde till stor del började innan den sittande regeringen tillträdde.

Jag fick inget svar på hur en ny regering skulle agera i alla de frågor för vilka Malcolm Momodou Jallow har stått i talarstolen och tydligt deklarerat Vänsterpartiets vilja. Det är ju väldigt få av de saker som Vänsterpartiet vill som också Centerpartiet vill, kan jag notera. Tvärtom är det en väldigt stor skillnad. Jag har svårt att se att Centerpartiet skulle gå med på de förbud mot olovliga värdeöverföringar som Malcolm precis stod och pratade om, att de skulle gå med på stopp för fri hyressättning i nyproduktion eller att de skulle gå med på andra delar av Vänsterpartiets förslag som försämrar för äganderätten.

Det är ju framför allt synen äganderätten som skiljer sig enormt mellan Centerpartiet och Vänsterpartiet. Hur ska man då få ihop det i ett regeringsunderlag? Det vill nog väljarna ha svar på; jag är inte alls säker på att väljarna kommer att gå och rösta på ett regeringsunderlag som inte klarar av att beskriva för väljarna vad de får. Det blir ju ett lotteri vems förslag som faktiskt går igenom. Och som alltid när det gäller lotterier där Socialdemokraterna är inblandade handlar det mest om nitlotter till väljarna.

Anf. 83 MALCOLM MOMODOU
JALLOW (V) replik:

Fru talman! Jag vill vända mig till alla väljare och till svenska folket: Regeringen med Sverigedemokraterna i spetsen har svikit vartenda löfte som de hade när de vände sig till er och sa att ni skulle rösta på dem, eftersom de ville leda Sverige till något bättre.

Sverige har blivit sämre i varenda sektor i jämförelse med alla andra EU-länder. Sverige har blivit betydligt sämre. Det känner ni i dag i era plånböcker. Om man inte är miljonär har man det inte bättre. Då är livet betydligt sämre. Varje vecka vräks barn från sina hem. Folk saknar pengar och kan inte köpa mat för att äta sig mätta.

Om man säger det här till folk utanför Sverige så tror de inte på det.

Vi har långa köer inom vården. Kommunerna går på knäna. Ni har helt enkelt underminerat allt som man har byggt upp i över hundra år. Och nu fortsätter ni med nya repressiva åtgärder varje vecka, till exempel frågan omandel. Ni underminerar yttrandefriheten och demokratin. Rasismen har normaliserats. Allting som ni lägger fram handlar om invandringen och invandrare. Det är det enda ni har att komma med.

Folket har fattat att ni har svikit och ljugit för dem. Många av dem som röstade på Sverigedemokraterna är hyresgäster. Ni har svikit varenda hyresgäst som har röstat på Sverigedemokraterna!

Inför nästa val vet ni väljare vad ni ska rösta på, och det är inte Sverigedemokraterna och Tidöpartierna, för de har svikit er.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag påminner om att vi använder både för- och efternamn när vi tilltalar varandra i kammaren.)

Anf. 84 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Även om Malcolm Momodou Jallow och jag nog inte delar en enda sakpolitisk åsikt kring hur problemen på bostadsmarknaden ska lösas delar vi ett brinnande engagemang för frågorna. Malcolm Momodou Jallows engagemang och kompromisslöshet kring bostadspolitiken går inte att ta miste på, inte heller hans debattglöd och kampvilja. Kritiken är stundtals lika hård mot den tidigare rödgröna regeringen som mot Tidöpartierna.

Johnny Cash sjöng i låten *A Boy Named Sue*:

Well, I tell you, I've fought tougher men
But I really can't remember when

En fri parafrasering skulle kunna vara att jag har debatterat mot tuffare motstånd än Malcolm Momodou Jallow, men jag kan faktiskt inte minnas när. Men, fru talman, politik handlar inte bara om politisk glöd och retorisk skicklighet. Det handlar också om kompromissvilja, samarbetsförmåga och leverans.

Ledamoten är civilutskottets nuvarande ordförande, och det är därför en lågoddsare att han skulle kunna bli Vänsterpartiets första bostadsminister om det bildades en rödgrön regering. Lika låga odds är det dock för att en sådan regering skulle ledas av Socialdemokraterna och även bestå av, eller åtminstone ta stöd av, Centerpartiet.

Min fråga liknar därför den som ledamoten Mikael Eskilandersson ställde och som Malcolm aldrig svarade på, kanske för att han inte har några svar. Frågan är vilken bostadspolitik han ser framför sig att han som bostadsminister faktiskt skulle kunna driva igenom. Vilka frågor är han beredd att kompromissa bort med Socialdemokraterna och övriga rödgröna partier? Vilket mandat ser Malcolm Momodou Jallow att han ska söka hos Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centerpartiet om han skulle utses till bostadsminister?

Anf. 85 MALCOLM MOMODOU
JALLOW (V) replik:

Fru talman! Återigen, David Josefsson: Det är glädjande att veta att ni redan har gett upp och föreställer er att vi kommer att leda det här landet. Det kommer vi att göra – man kan vara hundra procent säker på det. Väljarna har tröttnat på den här regeringen och på en repressiv och dålig politik som påverkar varenda en som bor i det här landet, om man inte är miljonär eller miljardär. Ni har visat era kort nu. Folk har fattat; de har vaknat.

När det gäller kompromisslösheten finns det vissa saker som jag inte kompromissar om. Jag tänker som bostadspolitik talesperson att bostaden är en mänsklig rättighet, precis som när vi pratar om vården och om utbildning eller skolan. Ingen skulle vilja se ett barn vänta ett eller två år på att få en bostad. Då skulle hela Sverige säga: Nej, det är inte acceptabelt. Men i dag kan människor få vänta i ett, två, tre eller fem år innan de får bostad. Det är inte acceptabelt. För mig är detta en mänsklig rättighet och något som jag aldrig kommer att kompromissa om.

Mänskliga rättigheter och rasism kommer jag aldrig att kompromissa om. Det är därför jag är hård när jag pratar med Tidöpartierna, för jag vet att ni driver en rasistisk politik och underminerar mänskliga rättigheter. Ni gör det omöjligt för människor att ha ett dragligt boende. Pensionärer som har jobbat hela livet är i dag hemlösa. Barn vräks från sina hem. Detta är något jag inte kan kompromissa kring.

Men som jag sa efterfrågar branschen en blocköverskridande överenskommelse om någon form av utökat och långsiktigt stöd för byggande av hyresrätter. Jag uppmanar regeringen att svälja stoltheten och sätta er ned med oss så att vi kan hitta ett sätt att finansiera byggande av bostäder som människor har råd med.

Anf. 86 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, Malcolm Momodou Jallow, för svaret!

Jag kan börja med att konstatera att det inte är något av Tidöpartierna som har en ledande företrädare som den här veckan har delat grovt antisemitiskt innehåll på sociala medier – bara så att vi kan lämna det.

Min fråga till Malcolm Momodou Jallow var vilka bostadspolitiska frågor han är beredd att kompromissa om med de övriga rödgröna partierna. Malcolm Momodou Jallow räknade upp ett antal frågor där han inte tänker kompromissa med de övriga partierna. Det var också ett svar – men det var inte ett svar.

Vi i Tidöpartierna har absolut inte gett upp om valet, tvärtom. Den här debatten visar, tillsammans med väldigt många andra, väldigt tydligt på en sak. Den visar att det finns ett Tidösamarbete där vi har gemensamma problembilder och gemensamma lösningar och metodiskt arbetar för att göra Sverige rikare, friare och tryggare. På den andra sidan har vi fyra rödgröna partier som egentligen inte är överens om någonting. I det här motionsbetänkandet finns inte en enda reservation som är gemensam för de fyra partierna.

Men det är ändå, tror jag, viktigt för väljarna att få reda på vad man är beredd att kompromissa kring. Malcolm Momodou Jallow skulle mycket väl kunna bli den första vänsterpartistiska bostadsministern. Då är min fråga återigen vilka frågor han är beredd att kompromissa kring. Kommer han att kunna driva igenom sin politik att stoppa ombildningar, driva statliga byggbolag och tvinga privata företag att ansluta sig till de kommunala bostadskoerna tillsammans med Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centerpartiet? Anser Vänsterpartiet över huvud taget att man står Centerpartiet nära när det gäller exempelvis synen på ombildningar eller regelförenklingar eller på att upphäva strandskyddet?

Anf. 87 MALCOLM MOMODOU
JALLOW (V) replik:

Herr talman! Tack så mycket, David Josefsson, för gratulationerna, eller vad jag ska säga, till att bli den första vänsterpartistiska bostadsministern i nästa regering! Jag kommer att komma ihåg detta när jag kommer till Rosenbad.

Den här regeringen är så verklighetsfrånvärd att det är häpnadsväckande. David Josefsson nämnde en sak som jag tänkte adressera, nämligen att det inte är hans parti som har någon som har delat något antisemitiskt. Jag visste att detta skulle komma upp, och jag har svar på det.

David Josefsson, som kommer från Moderaterna, kan inte läxa upp mig eller någon vänsterpartist när det gäller rasism eller antisemitism, för David Josefsson och Moderaterna samarbetar med ett parti, Sverigedemokraterna, som är nazistiskt – som grundades på och fortfarande har en nazistisk ideologi. Vi vet att nazismen dödade 6 miljoner judar, så om det är någon som är antisemitisk är det nazisterna. David Josefsson skakar hand med nazister och jobbar med nazister varenda dag. Ska han stå här och berätta för mig om antisemitism? Nej, inte en chans i världen.

På tal om självinsikt är det något som David Josefsson och Moderaterna själva måste ha. Gå tillbaka och titta på vad er partiledare, statsministern, sa om Sverigedemokraterna för bara några år sedan. Jag har det på film. Att vända kappan och samarbeta med nazister och så stå här och peka på mig och Vänsterpartiet och säga att vi är antisemitiska är för mig verklighetsfrånvänt. Det kommer jag aldrig att acceptera.

Jag är stolt antirasist. Hela mitt liv har jag varit det, och jag kommer att fortsätta vara det, precis som varenda vänsterpartist.

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Jag får påminna om att ämnet för debatten är bostadspolitik, så att alla kommer ihåg det.)

Anf. 88 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! Det är dyrt att bo i Sverige. Det vet ni som kämpar med hyran varje månad. Det vet ni unga som drömmer om ett eget hem men fastnar i långa bostadsköer och ni äldre som kanske bor kvar i ett hus som har blivit för stort och för jobbigt att sköta om – men det finns inte några bra alternativ att flytta till.

Vi i Kristdemokraterna vill förändra just detta. För oss handlar bostadspolitik om trygghet – om att människor, oavsett om de är unga, mitt i livet eller äldre, ska kunna hitta ett hem som passar just deras livssituation och ekonomi.

Därför vill vi se en bostadsmarknad där fler får möjlighet att äga sitt eget hem. Vi har föreslagit startlån och bospår för unga som vill köpa sin första bostad, något som redan finns i många andra länder. Vi föreslår höjt bolånetak och minskade amorteringskrav – allt för att öka rörligheten på bostadsmarknaden men även för att unga ska ha större möjligheter att köpa sin första bostad. Att äga sin bostad är socialt, ekonomiskt och ekologiskt bäst.

Det ska byggas mer, snabbare och effektivare. Det ska inte krävas årtal av byråkrati för att få sätta spaden i marken. Vi vill förenkla reglerna och få bort onödiga hinder för att bygga. Vi vill sätta ramar för vad som krävs i form av utredningar och för vad avgifter får innehålla och sätta en bortre gräns för hur lång tid

processen hos kommunerna får ta. För den som ger sig in i byggande är det viktigt att veta vad som gäller och att det är något förutsägbart när det tar slut och hur kostnaderna ser ut.

Hyresrätter ska finnas, med rimliga hyror. Det ska finnas möjlighet att bygga hyresrätter där det finns behov av det. Det ska också finnas en stark koppling till hur man arbetar med tryggheten i områden som är med på listan över utanförskapsområden.

Småhus och radhus ska prioriteras. För barnfamiljer som drömmer om en egen trädgård och för äldre som vill bo i ett eget ägt boende ska de alternativen finnas. Regeringen har gjort en del, men kommuner måste göra mer för att låta dessa boenden komma högre upp i prioriteringen när de planeras.

Vi kristdemokrater vill ha ett Sverige där det är möjligt för fler att hitta ett hem att trivas i utan att behöva flytta hundra mil bort, utan att ruinera sig och utan att fastna i ett system som inte fungerar. Vi tycker att det handlar om frihet och trygghet. Det handlar om att vi sätter människan först.

Boverket har i uppdrag att två gånger per år analysera utvecklingen på bygg- och bostadsmarknaden och ta fram prognoser för bostadsbyggandet. Boverkets senaste prognos publicerades i december 2024. I prognosen bedömer Boverket att cirka 31 000 bostäder påbörjades under 2024, varav nästan 29 000 genom nybyggnation och 2 000 genom ombyggnation. Det är ungefär samma nivåer som 2023. För 2025 bedömer Boverket att byggandet vänder uppåt något och att antalet påbörjade bostäder blir 35 000.

Boverkets prognoser visar att vi har nått botten och är på väg uppåt när det gäller antalet bostäder som byggs. Nu är det viktigt att fortsätta med reformerna på bostadsmarknaden så att vi kan trycka på med regel-förenklingar och fler delar som blir bygglovsbefriade, trycka på med att se över att kostnadsökningar är berättigade och trycka på så att kommuner planerar och bygger utifrån de behov som faktiskt finns.

Mäklarsamfundets vd uttalar sig så här: Månadens utveckling visar en stabil men försiktig marknad. Trots små prisrörelser är aktiviteten hög. Många affärer genomförs, men i en orolig omvärld blir det allt viktigare för hushållen att fatta långsiktiga och trygga beslut om sitt boende.

Detta säger mig att regeringens arbete med att reformera bostadsmarknaden är viktigt för att förstärka den trend som finns. Jag kan nämna några av de processer regeringen håller på med som exempel på vad regeringen gör.

Det finns ett uppdrag att verka för ökat småhusbyggande genom en ny egnahemsrörelse. Jag hade nöjet att samtala med dem i dag. Jag tycker att de gör ett bra arbete och hoppas att ni tar del av det.

Det finns en utredning om privatuthyrning och ändring av presumtionshyror som vi tror kan hjälpa till med att få igång byggandet av hyreslägenheter.

Det finns ett uppdrag att verka som samordnare för avyttring av statlig mark för bostadsbyggande. Marken är oerhört viktig för att vi ska kunna bygga fler

bostäder. Staten ska inte ligga på för mycket mark som kan användas till bostadsbyggande.

Produktivitetskommissionen ska analysera vilka faktorer som påverkar produktivitetens tillväxt samt identifiera hinder för produktivitetstillväxten i Sverige och möjligheter att höja den. Jag tror att vi ibland glömmer att produktiviteten på bostadsmarknaden är ganska låg. Vi måste hitta sätt att öka den.

Det finns en utredning om ett nytt regelverk för bygglov, som vi har pratat om i tidigare debatter. Den är färdig nu.

Vi kan också använda utredningen om ägarlägenheter och hyrköp.

Jag tror att många av dessa reformer kommer att göra att bostadsmarknaden står sig starkare i nästa lågkonjunktur. Det enda vi kan vara säkra på är att det kommer en ny lågkonjunktur. Då måste vi veta att vi står starka.

Anf. 89 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Vi hörde för en liten stund sedan en företrädare för ett annat regeringsparti än Larry Söders säga att man prioriterar vanliga människor i sin budget och hur viktigt det är att vanliga människor får en bättre tillvaro. Vi hörde också att regeringen styr över mycket men inte allt.

Som jag ser det styr regeringen inte minst över sin budget och sin vårändringsbudget. Vanliga människor borde väl i allra högsta grad vara de mammor och pappor som jobbar inom vård och omsorg och försörjer sina barn på egen hand. Ändå är det så att regeringens budget innebär att de förlorar många hundralappar varje månad med start mitt i sommaren.

Jag har därför samma fråga till Larry Söder och Kristdemokraterna som jag tidigare hade till hans kollega i regeringen: Kommer regeringen – den regering som Kristdemokraterna sitter i – att förlänga det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget så att ensamstående föräldrar med låga inkomster har möjlighet att leva på sin lön, försörja sina barn och sätta mat på bordet?

Anf. 90 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Barnfamiljer har det väldigt svårt i dag. Vi måste medge att de ökningar som har skett på grund av inflationen och andra delar gör att många barnfamiljer har problem. Kristdemokraterna värnar om barnen, om att barn ska få en trygg uppväxt och om att vi som vuxna ska kunna se till att de får en trygg uppväxt. Man ska givetvis kunna ha en trygg bostad, men man ska också kunna äta sig mätt, gå till skolan med rena kläder och ha en fritid där man kan idrotta som andra barn.

Det finns ju en anledning till att det höjda bostadsbidraget har varit med i regeringens politik förut. Bostadsbidraget är träffsäkert och når dem som har det svårt. Vi tror att det är ett jättebra sätt att använda pengarna för att möta dem som har det svårast. Man skulle ju kunna höja barnbidraget eller något annat, men det skulle vara mindre träffsäkert. Bostadsbidraget är betydligt mer träffsäkert.

Vi kämpar på. Vi tycker att det skulle vara bra, men vad utfallet blir får vi se när vårändringsbudgeten läggs fram.

Anf. 91 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för vad jag uppfattar som ett mycket uppriktigt engagemang för den här gruppen.

Jag kan bara säga att jag hoppas att Kristdemokraterna får genomslag för sin linje i budgetförhandlingarna och att man ganska snart kan komma med ett tydligt besked till de föräldrar som nu kämpar. Jag är övertygad om att också de drömmer om att bo i ett småhus, men det är väldigt långt ifrån deras verklighet. Just nu handlar det om att slippa gå in till grannen och låna de sista 300 kronorna till hyran. Just nu handlar det om att kunna äta någonting annat än gröt till lunch och om att klara att en unge tappar bort en sko på vägen hem från skolan. Jag tror att detta händer de flesta tonåringar vid något tillfälle, men det innebär totalt haveri i ekonomin för de här familjerna.

Dessa familjer har ingen glädje av rotavdraget, för de har ingen ägd bostad som de kan använda det på. De får ut extremt lite av jobbskatteavdraget samtidigt som de förlorar oerhört mycket på att regeringen valde att ta bort det tillfälliga tillägget.

Jag tillåter mig, åtminstone för en liten stund, att bli hoppfull av att Kristdemokraterna har lyssnat på den massiva kritik som har kommit mot beskedet i höstbudgeten. Jag hoppas att detta innebär att alla dessa fantastiska och makalösa föräldrar får ett gott besked och inte behöver ha så ont i magen på grund av sin ekonomi som de i dag har.

Anf. 92 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! För mig handlar det om att barn ska känna sig trygga. När känner barn sig trygga? Jo, när föräldrarna är trygga och har en ekonomisk situation som gör att de faktiskt kan ge barnen trygghet.

Jag är lite ledsen för att jubelsångerna för det tillfälliga bostadsbidraget kommer först nu när det börjar diskuteras i stället för när det kom. Det var ju väldigt viktigt även när det kom, och det har i alla fall funnits i två omgångar.

Problematiken med det som har varit är att kommunerna inte alltid har följt med hela vägen. Detta har räknats in i socialbidragsnormen hos en del kommuner. Man måste alltså fatta ett särskilt beslut i kommunen för att det här ska gå utöver socialbidragsnormen. Det betyder att de som har fått socialbidrag ibland inte har kunnat ta till sig de extra pengarna, som i stället har hamnat hos kommunerna. Det gör ont i hjärtat, för höjningen av bostadsbidraget kom faktiskt till för att vi skulle underlätta för barnfamiljerna. Jag hoppas att man tittar på detta om man fortsätter med det, så att man kan få det att fungera.

Engagemanget för barnfamiljer är uppriktigt. Jag tror att barn mår bäst av att vara med sina föräldrar och av att vara med trygga föräldrar. Föräldrar blir trygga

när de har en stabil ekonomisk situation. Om vi kan hjälpa till med det är det alltid något.
(Applåder)

Anf. 93 JENNIE NILSSON (S) replik:

Herr talman! Låt mig börja med en faktaupplysning apropå det förra replikskiftet. Det tillfälligt höjda bostadsbidraget infördes av den socialdemokratiskt ledda regeringen under pandemin. Det förlängdes sedan av nuvarande regering i ett par omgångar. Men nu löper det ut mitt i sommaren och mitt i en kostnadskris då hyra och mat är dyrare än någonsin.

Men det var inte detta jag tänkte ta replik på. Jag uppskattade stora delar av Larry Söders anförande, men det blev också en illustration av att Tidösamarbetet i slutänden innebär att hur fina ambitioner ett enskilt parti än har, i detta fall Larry Söders, blir det ingen leverans. Med anledning av det ställer jag samma fråga som jag ställde till din kollega tidigare i debatten, men jag kan nöja mig med att ta upp det Larry Söder själv tog upp i sitt anförande, nämligen utredningen om förändrat bolånetak och amorteringskrav. Varför är den ännu inte skickad på remiss, och när kan vi förvänta oss att få behandla denna produkt här i kammaren?

Nästa fråga gäller något Larry Söder också tog upp i sitt anförande: startlånen. Förslaget var färdigt redan före valet, och i valrörelsen tror jag att samtliga partier sa sig stå bakom det. Men det har ännu inte skickats till riksdagen för beslut. Varför inte? Kan vi förvänta oss att det görs och i så fall när?

Anf. 94 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Jag är riksdagsledamot för Kristdemokraterna och företräder mitt partis bostadspolitik. Det betyder att vi kan ha andra ingångar i bostadspolitiken än de tre övriga partierna i Tidösamarbetet och kämpa för dem. Men det vore förmätet av oss kristdemokrater att tro att vi skulle få 100 procent av vår bostadspolitik genomförd, för det är ju ett samarbete mellan partierna.

När det gäller amorteringskravet och bolånetaket är vi ganska överens om att det är rätt väg att gå. Vi tror att man skulle kunna göra detta på ett bra sätt. Regeringskansliet ska dock kunna leverera olika saker, och prioriteringar föreligger. Jag tror att ett förslag kommer, men exakt när vågar jag inte svara på.

Kristdemokraternas politik ligger fast. Vi tycker att bolånetaket ska höjas och det förstärkta amorteringskravet sänkas av de anledningar jag sa i talarstolen.

Partiernas politik utvecklas hela tiden. I och med det kommer nya saker in i Tidöpartiernas diskussioner, och då tar man kanske olika vändningar. Jag är glad och stolt över det samarbete vi har haft på det bostadspolitiska området. Jag kan inte svara för hela Tidösamarbetet, men i civilutskottet har vi fyra partier samma inriktning på bostadspolitiken. Vi kanske inte alltid har samma lösningar och prioriteringar, och då kan det skava lite grann. Men jag tror att vi kommer att gå i

mål med mycket före valet, och väljarna kommer därför att kunna se stora förändringar.

Anf. 95 JENNIE NILSSON (S) replik:

Herr talman! Larry Söders svar får mig plötsligt att förstå frågorna som ställdes av Moderaterna och Sverigedemokraterna i tidigare replikskiften. Uppenbarligen är det en stor utmaning att leverera där man säger sig dela problembild och inriktning eftersom man har olika prioriteringar. Jag menar inte att raljera över det, för så tror jag att det är i alla samarbeten. Förhandlingar handlar om att ge och ta. Det som är udda i detta sammanhang är att delar av regeringsunderlaget nu försöker göra en grej av att någon annan behöver förhandla och ge och ta när man bevisligen inte själv lyckas särskilt bra med det.

En tolkning av Larry Söders svar på min fråga om varför inget händer med bolånetak och amorteringskrav är att det är Moderaternas och Sverigedemokraternas fel. Det var ändå upplyftande att få det bekräftat.

Larry Söder får gärna svara på min fråga om och när förslaget om startlån kommer, för jag noterade att han inte gjorde det. Kanske hann han inte; talartiden är ju begränsad.

Jag har även en fråga om något som jag tror ligger Larry Söder varmt om hjärtat, nämligen bostadsbidraget. Eftersom ett tidigare replikskifte handlade om det förhöjda bostadsbidraget lämnar jag det därhän. I stället frågar jag om BUMS-utredningens förslag om månadsrapportering. Jag tror att förra eller möjligen förrförra gången vi hade en budgetdebatt här i kammaren sa Larry Söder att detta skulle införas under 2024. Men efter att ha kollat kan jag konstatera att det inte är gjort. När kommer detta förslag på plats?

Anf. 96 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Vi är fyra partier som samarbetar, och alla har givetvis inte samma ingångar. Jag tror dock att vi har samma målbild, det vill säga att vi måste se över de stora reformerna inom bostadspolitiken och inte lappa och laga utan gemensamt hitta vägar framåt som gör att Sverige står bättre rustat vid nästa lågkonjunktur.

Problemet har varit att regeringar vid varje lågkonjunktur har öst in pengar i bostadspolitiken för att fler bostäder ska byggas, men de har inte tagit tag i själva grundproblemet, det vill säga att bostadsmarknaden som sådan är dysfunktionell. Vi har dock denna inriktning. Man kan alltid diskutera i vilken ordning saker ska göras och i vilken takt, men arbetet i civilutskottet visar ändå att Tidöpartierna har jobbat gemensamt.

Man kan alltid önska sig mer leverans. Men Tidöpartierna har ett avtal som innebär en överenskommen om leverans på ett antal områden, och inom vårt område är det exempelvis BID som ska levereras, det vill säga samverkan för tryggare områden. Här krävs ett gediget arbete och att vi kommer överens om hur, när och i vilken takt.

Jag är dock lika orolig som mina Tidöpartikamrater för hur andra sidan ska komma överens givet att partierna där över huvud taget inte har samma ingångar. Det är mycket svårare.

En kamrat från min hemkommun var med i januariöverenskommelsen, och där försökte man hitta sådant som var svårast för de andra partierna att komma överens om i stället för att hitta minsta gemensamma nämnare, vilket Tidöpartierna gör.

Jag tror att även andra sidan står inför utmaningar om man ska bilda regering.

Anf. 97 JENNIE NILSSON (S):

Herr talman! Bostadsministern och Tidöpartierna beskriver ofta och gärna att man inledde mandatperioden med en rivstart på det bostadspolitiska området. I någon mening är det sant. Man avbröt Sverigeförhandlingen och avskaffade investeringsstödet, med konsekvensen att man bröt ingångna avtal och bidrog till att förvärra den då begynnande byggkrisen. Cirka 2 000 projekterade och färdigplanerade bostäder åkte ut med badvattnet, vilket sannolikt på ett betydande sätt bidrog till den akuta byggkris vi nu står i.

Sedan dess har inte mycket hänt, och frågan är om det beror på okunskap, ovilja eller oförmåga. Regeringens och Sverigedemokraternas bostadspolitik så här långt kan sammanfattas på följande sätt: Man har tillsatt ett antal utredningar.

Två propositioner var aviserade att komma till riksdagen för beslut under våren, men det har bara kommit en så här långt: *Lättnader i byggkraven för studentbostäder*. Den andra, om ett nytt regelverk för bygglov, väntar vi fortfarande på, och tiden börjar rinna ut för att hinna med behandling och beslut under det här halvåret.

En annan och kanske viktigare utredning kom i höstas med sitt betänkande *Reglering av hushållens skulder*, där förändringar av bolånetaket och amorteringskravet föreslås. Det har av oklar anledning ännu inte skickats ut på remiss, och det färdiga förslaget om startlån, som samtliga partier i valrörelsen sa sig stå bakom, tycks ha gömts undan i en byrålåda.

Regeringens senkomna och av allt att döma nyvakna, men likväl välkomna, besked i budgeten för detta år om ett Norrlandsstöd för orter med stora industriableringar, som skulle börja gälla den 1 januari, bereds fortfarande – till dags dato den 9 april – i Regeringskansliet. Det finns inga besked om exakt vad det avser, vem som kan söka det eller vad det kan sökas för, vilket också bekräftades i replikskiftet för en stund sedan.

Och i vårändringsbudgeten, som är till för att justera för oundvikligheter och sådant som inte kunde förutses när man beslutade om ordinarie budget strax före jul, meddelade regeringen häromveckan att man nu, inte fem i tolv utan fem över tolv, föreslår en höjning av rotavdraget till 50 procent och byggkrediter på 500 miljoner kronor som ska administreras av Norrlandsfonden.

Detta är bantade varianter, med halvårseffekt, av förslag som vi socialdemokrater haft länge och som Tidöpartierna vid upprepade tillfällen har röstat ned. Det är oundvikligheter, absolut, men knappast svårt att förutse.

Löftet att under 2024 genomföra BUMS-utredningens förslag om månadsrapportering av bostadstillägg, något som skulle hjälpa bland annat studenter och personer med osäkra anställningar att kunna och våga använda ett bostadsbidrag som de i grunden har rätt till, har ännu inte infriats. Och vi får inga svar i replikskiftena.

Man väljer dessutom att avskaffa det förhöjda bostadsbidraget, som infördes av den socialdemokratiska regeringen under pandemin för att stötta dem med tuffast förutsättningar, såsom barnfamiljer och pensionärer. Detta väljer man att göra trots att vi har en kostnadskris och trots att mat och hyra är dyrare än någonsin. Här kan jag bara hoppas att de indikationer som vi kanske fick i replikskiftet nyss innebär att regeringen tänker om och kommer med förslag som gör att bostadsbidraget inte avskaffas mitt under sommaren.

Herr talman! Det hade kunnat vara roande och rent av tacksamt för mig som oppositionspolitiker att beskåda och kunna peka på det haveri som regeringens och Sverigedemokraternas bostadspolitik utgör, men det är det inte. I stället är jag djupt bekymrad, för det får konsekvenser både här och nu och på lång sikt. Den verklighet som utgör fond för vad vi politiker förväntas hantera är att vi har den djupaste byggkrisen sedan 90-talet.

Förra året påbörjades byggandet av drygt 28 000 bostäder. Det är drygt hälften av de 52 000 bostäder som behöver byggas årligen. Som en tydlig konsekvens av detta har nära 5 000 företag inom byggsektorn gått i konkurs under den här mandatperioden. Under 2024 noterades det största antalet konkurser sedan 1993.

Byggarbetslösheten ligger nu på över 10 procent och stiger konstant. Bara sedan september i fjol och fram till februari i år har ytterligare 2 500 personer skrivits in i Byggnads a-kassa. Det exkluderar alla som har gått till ett annat jobb, mest sannolikt utanför byggsektorn, och alla som inte är med i a-kassan.

Vi har också sett varselvågor, vars motstycke vi återigen inte har sett sedan 90-talskrisen, inom trähusindustrin och GS-fackets område. Man slog rekord på rekord i tråkiga varselsiffror under föregående år.

Arkitekterna hade den högsta arbetslösheten inom Sacoförbunden förra hösten. Det är ett tydligt kvitto på att högerpartiernas bostadspolitik inte fungerar. Om vill man ha ytterligare ett kvitto kan man konstatera att inte ens regeringens och Sverigedemokraternas enda bostadspolitiska prioritering, nämligen blygsamma satsningar på ökat småhusbyggande, har gett något synbart resultat, troligtvis därför att den var felriktad och summan var försumbar. Endast 5 500 småhus påbörjades under 2024. Det är en rekordlåg siffra, som liknar 90-talskrisens bottennoteringar.

Resultatet av den förda politiken innebär att byggkris och bostadsbrist driver på lågkonjunkturen och hotar jobb och tillväxt brett, vilket i sin tur påverkar bnp negativt, så mycket som med 1 procent, enligt flera bedömare. Det kan låta lite med 1 procent, men det motsvarar i runda slängar 60 miljarder kronor. Det är 60 miljarder som hade kunnat fördelas och investeras i skola, sjukvård, civilt försvar, föreningsliv eller pensioner. Behoven är oändliga, och hålen att fylla är många. I stället gör Tidöpartierna Sverige och svenska folket fattigare.

Herr talman! Det här duger självfallet inte, och vi socialdemokrater har lagt fram ett antal förslag för att få en annan utveckling.

Vi har sedan tidigare lagt fram förslag om att införa ett produktionsstöd riktat till studentbostäder och till orter med stora företagsetableringar.

Vi föreslår statliga byggkrediter, där staten går in och delar risken i ett utmanande och svårt ekonomiskt läge.

Vi vill se ett statligt fastighetsbolag som kan agera som en konjunkturdämpare och vara en långsiktig och stabil aktör i segregerade utanförskapsområden.

Vi har föreslagit ett grönt rotavdrag och medel för energieffektivisering i flerfamiljshus, därför att det är bra för jobben, för klimatet och för hushållens plånböcker.

Vi vill också att regeringen tillsätter en bostadskommission med syfte att hantera den akuta byggkrisen här och nu, men också – lika viktigt – skapa förutsättningar för ett långsiktigt stabilt byggande och stabila spelregler över tid.

Vi anser också att kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen i vissa stycken behöver förtydligas. De allra flesta kommuner tar sitt ansvar, men kommuner som inte gör det och som därmed överlåter sitt bostadsförsörjningsansvar till grannkommunen, exempelvis genom att inte ta sitt ansvar för byggande, inte använda sig av möjligheten till förturer eller sociala kontrakt i bostadsförmedlingen eller genom så kallad social dumpning, ska heller inte kunna räkna med statens stöd när det gäller andra satsningar.

Också kommuners ansvar för kvinnor och barn som utsätts för våld behöver ses över och förtydligas, dels genom att säkerställa förturer till allmännyttiga bostäder i samtliga Sveriges kommuner, dels genom att se över möjligheterna att införa en nationell bostadskö för våldsutsatta kvinnor och barn.

Fysiskt, psykiskt och sexuellt våld åtföljs ofta av ekonomiskt våld. Det finns därför också behov av att hitta lättnader i inkomstkraven och ta bort kravet på skuldfrihet för att kunna beviljas en lägenhet som våldsutsatt.

Herr talman! Det här var ett axplock av vad betänkandet innehåller och vad vi vill och föreslår. Vi står självfallet bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1. (Applåder)

Anf. 98 HELENE ODENJUNG (L):

Herr talman! En väl fungerande bostadsmarknad i hela landet med tillgång till bostäder i varierande upplåtelseformer är en viktig förutsättning för människors trygghet och livskvalitet och för en konkurrenskraftig ekonomi och tillväxt. Fler ska kunna förverkliga sina boendedrömmar, och människor ska kunna flytta dit där arbeten finns.

Det behöver byggas fler bostäder över hela landet. Människors behov och efterfrågan ska vara styrande för hur bostadsbeståndet utvecklas. Samtidigt behöver det befintliga byggnadsbeståndet utnyttjas effektivare.

Det är viktigt att fler har möjlighet att äga sitt boende. Ökat eget ägande innebär att fler känner ansvar för sitt boende och sin boendemiljö. Ökat eget ägande och en blandning av upplåtelseformer är viktiga faktorer för att få till stånd en positiv utveckling i bostadsområden som präglas av utanförskap.

Om ni känner igen de här formuleringarna har ni förmodligen läst regeringens budgetproposition väldigt noga, för de är tagna direkt därur.

Det nämndes tidigare i debatten här att det tar mellan åtta och tio år från idé till inflyttningsfest när man planerar bostäder. Det är många som drömmer om ett eget boende. Man vill flytta hemifrån. Man vill flytta ihop. Man tvingas flytta isär. Men alternativen är inte alltid så många, och trots den långa planering som krävs och trots dialoger med medborgare och blivande grannar uppstår protester ofta just när grävskeporna börjar komma. Det är kanske inte så konstigt, för folk har hunnit flytta därifrån sedan dialogen hölls.

Det är ett stort problem att dagens planprocess för både bostadsbyggande och annat byggande tar för lång tid. Det beror dels på en övertung regelbörda i själva handläggningen, dels på de många och långa överklagandena.

För att korta processen från godkännande till byggstart anser Liberalerna bland annat att kravet på startbesked i plan- och bygglagen ska tas bort. Långa överklagandeprocesser bidrar till att det byggs mindre. Det borde alltså finnas en betydande potential att se över reglerna för överklagande utan att detta leder till inskränkningar av den grundläggande och självklara rätten att överklaga beslut som man verkligen drabbas av.

Herr talman! Vi behöver också se över och förenkla byggreglerna. Enligt EU:s statistikorgan Eurostat är svenska byggpriser med råge de högsta i hela Europa. Även i relation till jämförbara länder är svenska byggpriser betydligt högre. Finland har samma klimat och tätortsstruktur som Sverige, men i Finland är kostnaderna för att bygga 19 procent lägre.

Liberalerna anser därför att vi behöver fortsätta se över hur vi kan skapa möjligheter till billigare produktion och kostnadseffektivare processer. Vi vill gå längre än att avskaffa de kommunala särkraven. Vi vill att det ska bli möjligt att en hustyp bara behöver prövas mot byggnormen en gång för att sedan vara förhandsgodkänd. På så sätt kan byggkostnaderna pressas effektivt och handläggningstiden i bygglovsärenden kortas.

Det behövs en stor förenklingsutredning med fokus på att alla grupper inte behöver samma regler. För en student kan vissa ytor vara mindre, och för familjer mitt i livet kan reglerna för utbyggnad av villa behöva förenklas. Riktmärket för en förenklingsutredning är att byggregler ska garantera att alla bostäder är säkra men att konsumenterna ska få mer att säga till om i övrigt.

Vi behöver en ny egnahemsrörelse. Under 1900-talets egnahemsrörelse var det liberaler som drev på för att vanliga löntagare skulle ha möjlighet att köpa ett eget hem. Mycket har såklart förändrats sedan dess men inte människors längtan efter ett eget hus. Sju av tio svenskar säger att de vill äga sitt eget boende.

Vi vill att hälften av bostäderna i områden som i dag är utsatta ska bestå av ägda boendeformer. De som har minst i plånboken är faktiskt de som ofta har den dyraste boendeformen: hyresrätten. Utmärkande för utsatta och särskilt utsatta områden är bristen på privatägda bostäder. Det gör att de som vill äga sitt boende ofta lämnar området samtidigt som boendekostnaden i allmänhet blir högre för dem som bor i utsatta områden. Genom ombildningar och nyproduktion kan andelen som äger sitt boende öka. Ett väl avvägt mål i flera områden skulle kunna vara att andelen hyresrätter inom en tioårsperiod ska minska till hälften av bostadsbeståndet.

Herr talman! Liberalerna förespråkar en ny boendeform. Behovsbostäder kallar vi den.

Den generella bostadspolitik som bedrivits sedan den bostadssociala utredningen på 40-talet är i realiteten inte renodlat generell. Kommunerna har fått ta notan för de särskilda insatser som krävts för att rädda människor från att bo på gatan. Vi har de senaste åren sett hur sociala kontrakt vuxit fram som en outtalad svensk modell för sociala bostäder.

Liberalerna föreslår en modell för sociala bostäder som fungerar för Sverige – behovsbostäder som kompletterar hyresrätter, bostadsrätter och äganderätter och som förmedlas utifrån den sociala situation som den sökande befinner sig i. Vårt förslag innebär att kommunerna ska förmedla en betydande andel av hyresrätterna i de kommunala förmedlingssystemen genom en behovsbedömning som utgår från ekonomisk situation, risk för hemlöshet, extrem trångboddhet, medicinska behov och utsatthet för våld.

Systemet kommer att byggas upp långsiktigt genom att ett flöde skapas från nyproducerade och befintliga bostäder till behovsbostäder utan att grundas på statliga subventioner. I stället använder vi den resurs som det befintliga beståndet innebär och inrättar en hyresgaranti och indexerad hyra för att motverka kostnadsökningar för de kommunala bolagen.

Vi behöver också en förändring av bruksvärdessystemet och en friare hyressättning.

Den svenska hyresregleringen beskrivs av OECD som en av de striktaste bland organisationens medlemsländer. Vi skiljer därmed ut oss från våra nordiska grannländer. I Norge, Finland, Danmark och Island råder marknadshyror på hela eller delar av

hyresmarknaden. Den svenska hyresregleringen har fått kritik av EU-kommissionen, OECD, IMF, Världsbanken och Finanspolitiska rådet. Upprepade gånger har Sverige fått kritik som lyft fram problemen på den svenska bostadsmarknaden och förespråkats bland annat en mer flexibel hyressättning.

Liberalerna har länge arbetat för fri hyressättning vid nyproduktion och för att hyressättningen i det befintliga beståndet i högre utsträckning ska avspegla konsumenternas efterfrågan och individuella val. Förändringar i bruksvärdessystemets tillämpning ska kombineras med regler som ger hyresgäster långsiktigt förutsägbara villkor och ett skydd mot plötsliga höjningar av hyran för den befintliga bostaden.

Inom bruksvärdessystemet behöver läget få betydligt större genomslag. Det är rimligt att en centralt placerad lägenhet har högre hyra än en mindre centralt placerad lägenhet. Fri hyressättning vid nyproduktion borde införas, och i det befintliga beståndet ska lägenheternas kvalitet och läge få större genomslag i hyressättningen. Det är en central del av utvecklingen mot en friare och mer välfungerande bostadsmarknad.

Herr talman! Flera större reformer är utredda och färdiga att behandla i riksdagen under våren, så vi kommer att få all anledning att diskutera flera av dessa frågor igen.

Anf. 99 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Tidigare hörde vi David Josefsson från Moderaterna säga i bästa fall nja till en förlängning av det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget.

Larry Söder uttryckte att Kristdemokraterna vill se en förlängning.

Min väldigt konkreta fråga är om Liberalerna kommer att se till att det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget förlängs så att inte barnfamiljer som redan lever på marginalen ska behöva förlora ytterligare 500–600 kronor i månaden i sommar.

Anf. 100 HELENE ODENJUNG (L) replik:

Herr talman! Märta Stenevi ställer frågan, och jag vill instämma i att det tillfälliga bostadsbidraget var och är väldigt träffsäkert.

Det infördes under tiden med mycket hög inflation, ska vi vara medvetna om, och den har regeringen lyckats pressa tillbaka. Men jag vill understryka att vi både hör och ser behovet av att ha möjligheter till riktade insatser. Vi utesluter ingenting för att kunna hjälpa utsatta hushåll.

Men jag vill också poängtera det som Larry Söder sa här tidigare. Många kommuner gjorde inte rätt utan räknade av på försörjningsstödet. Då tappade det hela sin funktion.

Anf. 101 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Det tappar ju inte hela sin funktion eftersom det inte tappar funktionen för dem som inte har försörjningsstöd, till att börja med. Det är ju ett lite märkligt argument. Det är en väldigt stor grupp som jobbar och har inkomst från lön men som inte klarar

sig på lönen. De behöver det här tillägget i bostadsbidraget för att priserna har ökat så mycket.

Herr talman! Det är också så att inflationstakten visserligen har sjunkit, men priserna har fortfarande inte gått tillbaka. Framför allt har matpriserna inte gått tillbaka. Jag skulle faktiskt inte vilja se ledamoten gå ut till dessa familjer och förklara för dem att de inte längre behöver sitt bostadstillägg eftersom inflations- takten nu är nere på 2–3 procent. Jag tror inte att detta skulle tas emot väl.

Tvärtom tror jag att det i stället skulle vara oerhört viktigt med ett samtal utifrån att man faktiskt förstår precis hur svårt människor har det i Sverige i dag och att detta även – och i väldigt stor utsträckning – drab- bar människor som har heltidsarbete men som faktiskt inte klarar sig på sin lön.

Jag vill än en gång rikta en uppmaning till rege- ringen. Jag kan också tipsa om att man har ett ganska starkt verktyg att förhandla med om man sitter i rege- ringen. Det är nämligen möjligt att lämna en regering som faller om man inte sitter kvar i den. Det är ett fan- tastiskt bra påtryckningsverktyg när man till exempel vill hjälpa familjer som inte kan sätta mat på bordet.

Anf. 102 HELENE ODENJUNG (L) replik:

Herr talman! Jag förutsätter att regeringen har sett över de möjligheter som finns och övervägt både det ena och det andra. Vi har naturligtvis framfört var vi står i denna fråga. Jag tror att debatten gällande vilka åtgärder som kommer att gynna både barnfamiljer och andra är nästa vecka.

Och att lämna regeringar har jag förstått att Miljö- partiet är bra på.
(forts. § 13)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.51 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 11 Beslut om ärende som slutdebatterats den 2 april

TU11 Vägtrafik- och fordonsfrågor

Punkt 1 (En fossilfri fordonsflotta)

1. utskottet
2. res. 1 (V, MP)
Votering:
244 för utskottet
34 för res. 1
19 avstod
52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 15 KD, 13 L, 1 -
För res. 1: 20 V, 14 MP
Avstod: 19 C
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 3 (Laddinfrastruktur för elfordon)

1. utskottet
2. res. 5 (S)
3. res. 6 (V)
Förberedande votering:
94 för res. 5
20 för res. 6
183 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 5.
Huvudvotering:
150 för utskottet
94 för res. 5
53 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 15 KD, 13 L
För res. 5: 93 S, 1 -
Avstod: 20 V, 19 C, 14 MP
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 9 (Parkeringsfrågor)

1. utskottet
2. res. 18 (SD)
Votering:
108 för utskottet
62 för res. 18
127 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 60 M, 20 V, 15 KD, 13 L
För res. 18: 62 SD
Avstod: 93 S, 19 C, 14 MP, 1 -
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 18 (Vinterunderhåll av vägar)

1. utskottet
2. res. 23 (S)
3. res. 24 (C)
Förberedande votering:
94 för res. 23
19 för res. 24
184 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 23.
Huvudvotering:
184 för utskottet
93 för res. 23

19 avstod
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 15 KD, 14 MP, 13 L
För res. 23: 92 S, 1 -
Avstod: 19 C
Frånvarande: 14 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU23 Offentlig förvaltning

Punkt 3 (Korruption)

1. utskottet
2. res. 5 (C)
Votering:
183 för utskottet
20 för res. 5
94 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 15 KD, 13 MP, 13 L
För res. 5: 19 C, 1 MP
Avstod: 93 S, 1 -
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -
Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 6 (Lokal statlig service)

1. utskottet
2. res. 6 (S, V, C, MP)
Votering:
150 för utskottet
147 för res. 6
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 15 KD, 13 L
För res. 6: 93 S, 20 V, 19 C, 14 MP, 1 -
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 7 (Myndighetsaktivism och opinionsbildande verksamhet)

1. utskottet
2. res. 7 (SD)
Votering:
234 för utskottet
63 för res. 7
52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD, 14 MP, 13 L, 1 -

För res. 7: 1 S, 62 SD

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 14 (Resetjänster)

1. utskottet
2. res. 12 (MP)

Votering:

283 för utskottet

14 för res. 12

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD, 13 L, 1 -

För res. 12: 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU25 Fri- och rättigheter

Punkt 4 (Diskrimineringsskyddet)

1. utskottet
2. res. 1 (SD)
3. res. 3 (MP)
Förberedande votering:

62 för res. 1

14 för res. 3

221 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

203 för utskottet

62 för res. 1

32 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 15 KD, 1 MP, 13 L, 1 -

För res. 1: 62 SD

Avstod: 19 C, 13 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Nils Seye Larsen (MP) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 10 (Skyddet av äganderätten)

1. utskottet
2. res. 8 (C)
Votering:
278 för utskottet
19 för res. 8
52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 15 KD,
14 MP, 13 L, 1 -
För res. 8: 19 C
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 11 (Förbud mot rasistiska organisationer)

1. utskottet
2. res. 9 (S)
Votering:
203 för utskottet
94 för res. 9
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD,
14 MP, 13 L
För res. 9: 93 S, 1 -
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 14 (Skyddet för den akademiska friheten)

1. utskottet
2. res. 10 (V)
3. res. 11 (MP)
Förberedande votering:
20 för res. 10
14 för res. 11
263 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 10.
Huvudvotering:
263 för utskottet
20 för res. 10
14 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD,
13 L, 1 -
För res. 10: 20 V
Avstod: 14 MP
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 15 (Utländsk finansiering av religiös verksamhet)

1. utskottet
2. res. 12 (S)
Votering:
203 för utskottet
94 för res. 12
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD,
14 MP, 13 L
För res. 12: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU26 Kommunala och regionala frågor

Punkt 2 (Nytt frikommunförsök)

1. utskottet
2. res. 2 (C)
Votering:
279 för utskottet
18 för res. 2
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 1 C, 15 KD,
14 MP, 13 L, 1 -
För res. 2: 18 C
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -
Helena Lindahl (C) anmälde att hon avsett att rösta nej
men markerats ha röstat ja.

Punkt 19 (Kommunala folkomröstningar m.m.)

1. utskottet
2. res. 7 (SD)
Votering:
235 för utskottet
62 för res. 7
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD,
14 MP, 13 L, 1 -
För res. 7: 62 SD
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 20 (Pensionärsråd)

1. utskottet
2. res. 8 (S)
Votering:
203 för utskottet
94 för res. 8
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD,
14 MP, 13 L
För res. 8: 93 S, 1 -
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU22 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor

Punkt 3 (Det andra amorteringskravet)

1. utskottet
2. res. 4 (SD)
3. res. 5 (C)
Förberedande votering:
62 för res. 4
19 för res. 5
216 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 4.
Huvudvotering:
216 för utskottet
61 för res. 4
20 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 15 KD, 14 MP, 13 L, 1 -
För res. 4: 61 SD
Avstod: 1 SD, 19 C
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -
Göran Hargestam (SD) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 4 (Hushållens tillgångar och skulder)

1. utskottet
2. res. 6 (S, V)
Votering:
183 för utskottet
114 för res. 6
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD, 14 MP, 13 L
För res. 6: 93 S, 20 V, 1 -
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 8 (SBAB)

1. utskottet
2. res. 13 (S, V)
Votering:
169 för utskottet
113 för res. 13
14 avstod
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD, 13 L
För res. 13: 92 S, 20 V, 1 -
Avstod: 14 MP
Frånvarande: 14 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -
Johanna Haraldsson (S) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkt 12 (En hållbar finansmarknad)

1. utskottet

2. res. 22 (MP)
Votering:
283 för utskottet
14 för res. 22
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD, 13 L, 1 -
För res. 22: 14 MP
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU34 Offentlig upphandling

Punkt 5 (Miljökrav)

1. utskottet
2. res. 7 (MP)
Votering:
264 för utskottet
14 för res. 7
19 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 15 KD, 13 L, 1 -
För res. 7: 14 MP
Avstod: 19 C
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 6 (Antal underleverantörer)

1. utskottet
2. res. 8 (S)
Votering:
184 för utskottet
93 för res. 8
20 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 1 S, 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD, 14 MP, 13 L
För res. 8: 92 S, 1 -
Avstod: 20 V
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 8 (Oseriösa aktörer och skäliga villkor)

1. utskottet
2. res. 13 (V)
Votering:
169 för utskottet
21 för res. 13
107 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 19 C, 15 KD, 13 L

För res. 13: 20 V, 1 MP

Avstod: 93 S, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Leila Ali Elmi (MP) anmälde att hon avsett att avstå
från att rösta men markerats ha röstat nej.

Punkt 11 (Direktupphandling och tröskelvärde)

1. utskottet

2. res. 17 (SD)

Votering:

235 för utskottet

62 för res. 17

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 19 C, 15 KD,
14 MP, 13 L, 1 -

För res. 17: 62 SD

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Punkt 15 (Nationell säkerhet)

1. utskottet

2. res. 21 (C)

Votering:

184 för utskottet

19 för res. 21

94 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 15 KD, 14 MP,
13 L

För res. 21: 19 C

Avstod: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 4 KD,
4 MP, 3 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 13 (forts. från § 10) **Bostadspolitik** (forts. CU13)

Anf. 103 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Ibland blir man alldeles varm i kroppen när man hör kollegors anföranden. Brandtalet som Helene Odenjung höll till försvar för den friare hyressättningen kunde jag inte låta gå obemärkt förbi.

Med anledning av det ledamoten sa i talarstolen undrar jag: Hur går det med den färdiga utredningen om friare hyressättning i nyproduktion?

Med tanke på det engagemang som ledamoten uppvisade i talarstolen i den frågan utgår jag ifrån att Liberalerna kämpar med näbbar och klor för att utredningen ska läggas fram som en proposition på riksdagens bord.

Anf. 104 HELENE ODENJUNG (L) replik:

Herr talman! Jag får tacka Alireza Akhondi för berömmet för att det var ett sådant brandtal!

Jag tycker att det är varje liberals skyldighet att varje dag arbeta för fler liberala reformer i Sverige. När exakt propositionen landar på riksdagens bord kan jag inte svara på. Jag får skylla på att jag är så pass ny i kammaren att jag inte har koll på det.

Vi jobbar vidare med frågan. Det kan jag också lova ledamoten.

Anf. 105 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Det var ändå glädjande att höra att Helene Odenjung står upp för de viktiga liberala frågorna.

Friare hyressättning i nyproduktion är inte till för att göra centerpartister glada. Det är för att vi ska få en bättre funktionalitet för den misslyckade bostadsmarknad som få har vågat adressera de senaste decennierna.

Jag har också en till fråga. Man hör ändå mellan raderna både när kollegan Larry Söder och även när Helene Odenjung pratar om att vi eventuellt kommer att se att det tillfälligt höjda bostadsbidraget kan tänkas bli kvar.

Var det en budgetnyhet som kollegorna här i kammaren försökte att diskret förmedla? Eller hur ser verkligheten ut när propositionen för vårandringsbudgeten ska läggas på riksdagens bord?

Ett argument som felaktigt lyfts fram är att kommunerna har lagt beslag på de extra medlen. Som tidigare chef för socialtjänsten kan jag säga att man alltid kan höja nivån för socialbidraget.

Då kommer man också runt den lagstiftning som socialhandläggarna har att förhålla sig till. Det är inte så att kommunerna tar de pengarna. Man kan faktiskt höja normen i samma vea.

Jag skulle ändå vilja höra Helene Odenjungs budgetnyhet, om vi vågar glädjas åt detta eller inte.

Anf. 106 HELENE ODENJUNG (L) replik:

Herr talman! Jag får be ledamoten om ursäkt om han hade förväntat sig en nyhet från mig. Jag är inte ekonomiskpolitisk talesperson, och jag kan inte kan presentera budgetnyheter här i dag.

Dessutom trodde jag att betänkandet handlar om bostadspolitik och kanske inte specifikt om bostadsbidrag, som inte ens hanteras i vårt utskott.

Men med det sagt vill jag ändå understryka hur viktigt det är att se till att det finns en träffsäkerhet i de insatser som görs för ekonomiskt utsatta familjer. Det fortsätter Liberalerna att slåss för.

Anf. 107 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! Sverige är ett av Europas minst tätbefolkade länder. Vi är landet där både plats och utrymme borde finnas. Varför, herr talman, hamnar vi då så långt ner på listan när det gäller att bygga villor och radhus?

I Sverige har vi under lång tid byggt en mycket liten andel småhus och villor. I andra, även betydligt

mer tätbefolkade länder, är andelen småhus högre. Min syn på det svenska folkhemmet är inte att det ska vara höghus där familjer trängs i trånga lägenheter. Våra bostäder är en viktig del av folkhemmet och vad vi vill uppnå för levnadsförhållanden.

Under tidigare mandatperioder har alltför mycket fokus lagts på att bygga hyreslägenheter. Marknadens aktörer pratar nu själva öppet om att det var tur att bostadssubventionerna avslutades när de avslutades och inte fortsatte. Annars hade vi stått inför en situation där vi haft ännu fler tomma lägenheter runt om i våra små och medelstora kommuner.

Det tillhör också bilden att vi hade en regering som under många år låtit gränserna vara vidöppna och därmed behövde bostäder till alla dem som kommit hit. En ansvarsfull flyktingpolitik har definitivt påverkat efterfrågan på lägenheter.

Allmännyttan har i dag enligt egen utsago mer än 8 000 lediga lägenheter runt om i Sverige. Även många andra fastighetsägare runt om i Sverige har nu svårt att hitta hyresgäster, särskilt till de nybyggda lägenheter som byggdes på mindre attraktiva adresser.

Subventionerna kunde delas upp i två huvudkategorier, de hyreslägenheter som ligger på attraktiva lägen och som skulle ha byggts ändå, och de som ligger på mindre attraktiva adresser och kanske aldrig borde ha byggts.

Det finns stora problem på den svenska bostadsmarknaden. Särskilt alvarligt är det för två kategorier. Det är den kategori människor som står helt utan bostad och den kategori människor som inte hittar den typ av bostad som de söker.

När det gäller de människor som är helt utan tak över huvudet, vilket är ungefär 750 stycken enligt Socialstyrelsens siffror, hjälper det inte att det finns lediga lägenheter. De har helt enkelt inte möjlighet att efterfråga det som finns på marknaden. Här måste kommunernas socialtjänster bli bättre. Det är framför allt i de större kommunerna som dessa människor finns.

Lägenheter att använda till sociala kontrakt eller bostad först finns i dag inom rimligt avstånd. Vårt system med sociala kontrakt ska lösa dessa situationer. De små kommunerna har överlag klarat det mycket bättre än de stora. Sämst i klassen är utan tvekan det socialdemokratiskt styrda Stockholm.

Att ändra systemet i grunden och till exempel kopiera Finlands system, vilket jag har hört många föreslå genom åren, är knappast någon lösning då motsvarande siffra i Finland är runt 700. Så många personer saknar tak över huvudet. Per capita räknat är alltså Finland betydligt sämre än Sverige på att hantera akut hemlösa, då landet har betydligt färre invånare än Sverige.

När det gäller den andra gruppen, alltså den grupp som inte hittar rätt typ av bostad, får detta allvarliga konsekvenser för hela samhället. Vi ser hur svårt det är att rekrytera arbetskraft där det saknas bostäder.

Vi har också sett att barnafödandet är nere på extremt låga nivåer. Det finns givetvis flera

bakomliggande anledningar till detta, men det bör definitivt inte uteslutas att en del av förklaringen är bristen på lämpliga bostäder för barnfamiljer. Den som står i begrepp att bilda familj behöver en bra, trygg och tillräckligt stor bostad. Alla de små lägenheter som tidigare regeringar har lagt enorma summor på genom subventioner är inte det som barnfamiljer efterfrågar eller behöver.

Jag är glad att vi sverigedemokrater tillsammans med regeringen har ändrat fokus i bostadspolitik. Vi står för en politik som förändrar chansen för vanliga människor att kunna finna sitt drömboende. När runt 80 procent av befolkningen vill äga sitt boende och en stor del av dem vill bo i villa eller radhus är den politik som nu bedrivs mycket mer rätt.

Vi ser fram emot kraftfulla regelförenklingar för vanligt folk. Det sker först genom de förenklingar av plan- och bygglagen som kommer att ge den vanliga villaägaren fler möjligheter att utveckla sitt boende och dessutom att skapa fler bostäder.

Boverkets byggregler förändras och möjliggör en bättre utveckling av nya byggtekniker.

Därefter kommer även Sverigehuset, ett typgodkänt småhus som kan byggas i hela Sverige, att bli en naturlig följd. Det kommer att bli märkbart billigare att bygga när 290 kommuner inte längre behöver kontrollera precis likadana hus flera gånger. Risken att kommunerna sätter upp onödiga hinder elimineras.

Till detta ska läggas kommande förändringar för finansiering av förändrade bolånetak. Vi är flera partier i Tidösamarbetet som ser att det finns behov av att underlätta för förstagångsköpare och även barnfamiljer att ha råd med sitt boende. En möjlighet att låna en större andel behövs. Men det behövs också någon form av statlig garanti så att unga kan komma in på bostadsmarknaden. Startlån för unga är en variant på statlig garanti som kan införas.

Genom de åtgärder som nu ligger på bordet vad gäller finansiering beräknar man att byggandet bör öka med runt 10 procent. De cirka 28 000 bostäder som byggdes redan förra året, innan särskilt många åtgärder hade kommit på plats, tyder på att vi med ökningen efter åtgärder kommer upp till åtminstone 30 000 bostäder. Det är vad storbankerna beräknar behövs långsiktigt.

Strandskyddet förändras så att det skyddar det som behöver skyddas men inte i onödan hindrar byggande. När det gäller strandskyddet är det intressant att den kommun som av naturliga skäl borde skydda mest stränder, det vill säga Stockholm, är den kommun som får flest undantag. Ute i landet, där det finns hur många mil orörda stränder som helst, är det mycket ovanligare att undantag görs trots att påverkan på naturen totalt borde bli betydligt mindre.

Nu förändrar vi så att mer mark kan bebyggas, även utanför Stockholm. Drömmen om Volvo, villa och vovve blir därmed inte längre lika ouppnåelig som den har varit. Fler småhus, radhus och villor är också bra för att frigöra hyresrätter. Inga hyresrätter blir så billiga som dem som redan finns och kan utnyttjas bättre.

Vi behöver komma ur den onda spiral som vi tidigare fastnat i där människor som vill bo någon annanstans tvingas bo kvar och uppta lägenheter, vilket i sin tur skapar en onödig brist på lägenheter för dem som är i behov av hyreslägenheter.

Det är viktigt för hela samhället att den som kan och vill äga sitt boende också får möjlighet att göra det. Ägande skapar trygghet och gör hela samhället robustare. När vi nu också ser att allt fler kommuner har överskott på hyreslägenheter behöver fler ägarformer bli en naturlig del på marknaden. På sikt bör en del av dagens hyresrätter omvandlas till ägarlägenheter för att bättre matcha efterfrågan på ägt boende. Detta är något som också är på gång då utredningen är klar och skickad på remiss.

Beroende på den egna ekonomin och hur det egna behovet ser ut ska människor kunna välja mellan att köpa, äga, hyrköpa eller hyra. Men, herr talman, oavsett om man äger, hyr eller hyrköper sitt boende är det för oss sverigedemokrater självklart att det ska vara tryggt i våra bostadsområden. Förra året infördes lagstiftningen som gör det möjligt att vräka hyresgäster som förstör tryggheten genom kriminalitet och genom att missbruka sitt våldskapital. Tillsammans med en lång rad straffskärpningar och andra trygghetsskapande åtgärder har det haft märkbar effekt. Under 2024 minskade antalet skjutningar med 30 procent jämfört med året innan.

Vi kommer också inom ramen för Tidösamarbetet att gå vidare med obligatorisk samverkan mellan myndigheter och fastighetsägare. Jag är övertygad om att det kommer att få effekt i våra i dag mest utsatta områden. Den så kallade vandelsutredningen, som nyligen presenterades, kommer också att göra att våra bostadsområden inte längre fylls på med kriminella människor med högt våldskapital som får uppehållstillstånd. Vi sverigedemokrater kommer att återskapa tryggheten i hela Sverige.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag be om ursäkt för att jag drog över talartiden lite grann. Jag vill ändå avsluta med att yrka bifall till vår reservation 29. Sverigedemokraterna står givetvis bakom alla våra reservationer, men för att spara tid vid voteringen yrkar jag bifall endast till denna reservation.

Anf. 108 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Vi har tidigare i debatten hört hur David Josefsson från Moderaterna har sagt nja när det gäller om man ska förlänga det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget. Vi har hört Larry Söder för Kristdemokraterna säga att de väldigt gärna vill förlänga det. Vi har hört Helene Odenjung från Liberalerna säga att också de gärna vill förlänga det.

Då blir frågan vad som kommer att hända nästa vecka. En kvalificerad gissning är att det kommer att bli Mikael Eskilandersson som man skyller på om det inte blir någon förlängning.

Jag tänker därför att jag ställer frågan direkt till honom: Har Sverigedemokraterna sett till att det blir en förlängning av det tillfälliga bostadsbidraget? Eller har

man blockerat det? Det är ganska uppenbart efter den här debatten att det inte är regeringen som kommer att besluta i ärendet.

Anf. 109 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)

replik:

Herr talman! Jag kan börja med att glädja Märta Stenevi med att jag är ganska övertygad om att man inte kommer att skylla det på Mikael Eskilandersson eftersom jag sitter i civilutskottet, och civilutskottet hanterar över huvud taget inte frågan om bostadsbidrag.

Däremot tenderar bostadsbidraget ofta att komma upp i våra debatter på grund av att det är ett sätt att stödja familjer som är utsatta. Och det är någonting som vårt parti, liksom partierna i regeringen, är måna om att göra.

Exakt vad som kommer att stå i vårpropositionen vet inte jag, och jag har särskilt lite insyn i de delar som inte berör det utskott jag sitter i. Bostadsbidraget är, liksom det Helene Odenjung tidigare tog upp, en fråga som faktiskt inte berör vårt utskott. Det finns inte heller, vad jag minns, någon reservation från Miljöpartiet som berör just bostadsbidraget. Jag ser därför inte riktigt att det i sig är uppe för debatt.

Däremot gör vi väldigt mycket på bostadsområdet för att stödja människor. Inte minst gör vi det genom skatteavdrag och grundavdraget, som är riktat till alla de människor som arbetar.

Jag vill påstå att även rotavdraget, som egentligen inte heller berörs i vårt utskott, riktar sig mot vanliga människor. Det finns väldigt många vanliga människor som kan behöva byta en kontakt eller någonting hemma, och så fort du behöver anlita en hantverkare har du faktiskt nytta av att vi höjer rotavdraget – särskilt när vi som nu gjorde det genom att höja den andel man får dra av. Tidigare höjde man summan.

Anf. 110 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Det var inte så mycket till svar. Ledamoten ägnade först en minut åt att prata om vad som inte hör hemma i civilutskottet och sedan nästa minut åt att prata om saker som enligt samma logik inte hör hemma i civilutskottet.

Jag är av den åsikten att bostadspolitiken, som vi debatterar i dag, i allra högsta grad kommer att behöva omfatta också diskussionen om bostadsbidrag, även om den formellt inte hanteras i utskottet.

Frågan är dock om detta är svaret från Sverigedemokraterna till de föräldrar som måste låna pengar till hyran. Är svaret till undersköterskor, vårdbiträden, barnskötare, våldsutsatta kvinnor och andra som inte kan sätta mat på bordet att de kan få rotavdrag om de vill byta en kontakt? Är det Sverigedemokraternas svar på deras utsatthet?

Anf. 111 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)

replik:

Herr talman! Nej, självklart är det inte svaret, Märta Stenevi.

Bostadsbidraget är ett bidrag som vi tycker är bra. Ingen har föreslagit att bostadsbidraget ska försvinna. Vad det har handlat om är den extra del som varit en tillfällig ökning. Jag kan inte uttala mig om vad man har kommit fram till i regeringssamarbetet eftersom jag inte har varit inblandad i just diskussionerna om bostadsbidraget. Givetvis måste man dock se till att det finns ett grundstöd till de människor som behöver det.

I förlängningen är det kommunerna som står för det grundstödet. Om man inte har råd att handla mat och så vidare hamnar man hos det sociala i kommunerna. Jag tycker att det är ganska viktigt att vi håller det där. Kommunerna är de som bäst kan hjälpa. De kan gå in och hjälpa den enskilde individen på ett helt annat sätt än vad vi som regeringsföreträdare kan göra.

Jag är även inblandad i hur min kommun hanterar sin socialtjänst och vet att det ofta krävs att man går in väldigt noggrant i hur ekonomin ser ut för respektive person.

Jag är glad att vår regering, den regering jag stöder, har höjt grundavdragen och ökat möjligheterna för människor att försörja sig själva. Det är lite det som skiljer våra partier åt: om man ska betala in allt i skatt och sedan få bidrag tillbaka eller om man ska få behålla pengarna och klara sin egen ekonomi. Sedan finns det alltid undantag, och det finns alltid ett skyddsnät som trots detta behövs.

Anf. 112 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Jag blev faktiskt provocerad på riktigt, inte bara av Mikael Eskilandersson utan också av Helene Odenjung. Jag skulle gärna vilja ha svar på den här frågan: När vår moderata kollega pratar om bensinpriser, när mina Tidökollegor pratar om antalet skjutningar och när man pratar om grundavdraget, på vilket sätt har det mer med bostadspolitiken att göra än bostadsbidraget? Det är min första fråga.

Min andra fråga, som jag faktiskt vill ha svar på, är: På vilket sätt har Sverigedemokraterna under de här två och ett halvt, snart tre åren bidragit till ett bättre bostadsbyggande och en bättre bostadspolitik? Har vi byggt fler bostäder under de här åren? Har vi minskat kostnaderna, som ledamoten påstod i talarstolen med sitt typgodkända Sverigehus? På vilket sätt skulle den sverigedemokratiska drömmen om något hus som man kan ställa på en tomt möjliggöras av den politik som vice ordföranden i civilutskottet talar om?

Ibland kanske man ska låta saker och ting vara. Man vet ju svaret redan på förhand.

Anf. 113 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Det var en lång rad frågor som ledamoten framförde. På vilket sätt har skjutningar, otrygghet och kriminalitet i våra bostadsområden påverkats av vår bostadspolitik? Det är nu lite mer än ett halvår, faktiskt nio månader, sedan lagen som gjorde det möjligt för fastighetsägare att vråka kriminella gick igenom. Möjligheten att vråka kriminella påverkar definitivt möjligheten att få ett tryggt boende.

Till det ska vi lägga den BID-samverkan som vi har skrivit in i Tidöavtalet, det vill säga den samverkan som ska ske mellan fastighetsägare, polis och socialtjänst för att få det tryggare i våra bostadsområden. Det är en samverkan som redan finns på många ställen och som har stor inverkan i form av att det faktiskt blir tryggare. Vissa fastighetsägare har dock valt att ställa sig utanför och bryr sig inte om sina hyresgäster på det sätt som vi skulle önska. Då krävs det att vi som politiker går in och säger: Här måste vi lagstifta om att ni faktiskt har en skyldighet som fastighetsägare att delta i denna samverkan.

På det sättet har vi definitivt påverkat så att det har blivit betydligt tryggare.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga tillbaka, nämligen på vilket sätt Centerpartiet skulle kunna få igenom sina önskemål i det regeringsunderlag som ledamoten ser ut att gå till val tillsammans med. Jag har svårt att se hur ledamoten tillsammans med Malcolm Momodou Jallow, som tyvärr har lämnat salen, ska komma överens om exempelvis marknadshyror.

Anf. 114 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Billiga poäng ägnar vi oss inte åt, i alla fall inte vi som vill vara seriösa i vår opposition. Min vänsterpartistiske kollega har bett om ursäkt för att han var dubbelbokad. Att i talarstolen påtala att han lämnat salen visar vilken låg nivå det är på debatterna i det här utskottet.

Detsamma gäller angreppen på Centerpartiet i tidigare replikskiften när vi inte hade möjlighet att svara på några frågor. Det är också barnsligt, Mikael Eskilandersson. Vill man veta vad Centerpartiet tycker ställer man en fråga till den ledamoten, dock inte för att undvika att svara på den väldigt relevanta fråga som jag ställde till Mikael Eskilandersson: I dag är det den 9 april 2025. Vad har Sverigedemokraterna gjort för att vi ska få ett ökat bostadsbyggande i Sverige? När regeringen tillträdde byggdes över 55 000 bostäder. Den siffran är nu nere på 28 360. På vilket sätt har den här regeringen gjort det billigare att bygga hus eller lägenheter i Sverige?

Det är de frågorna som civilutskottets vice ordförande måste svara på.

Anf. 115 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag noterar att ledamoten ägnade lång tid åt att förklara vad som var passande och inte passande men väldigt lite tid åt att faktiskt svara på min fråga om marknadshyror, som jag ställde här i talarstolen. Den undvek han helt att svara på. Det är kanske inte så konstigt, för Centerpartiet kommer att ha väldigt svårt att få igenom marknadshyror tillsammans med Vänsterpartiet.

Vad gäller det Sverigedemokraterna har gjort är det kanske svårt att hinna med att säga det på strax över minuten. Vi har bland annat gjort betydande regel-förenklingar, som vi står bakom tillsammans med

regeringen. Vi trycker på för att regeringen ska gå vidare med flera av de utredningar som är gjorda.

I talarstolen nämnde jag en lång rad åtgärder som vi vill genomföra för att få ett förbättrat byggande. Vi är väl medvetna om att konjunkturen har gjort att bostadsbyggandet gått ned. Men det är inte den nya regeringen som har gjort att bostadsbyggandet har gått ned. Att vi tog bort subventionerna – vilket Centerpartiet faktiskt var med och gjorde innan den nya regeringen bildades, vill jag minnas – var ju för att de var skadliga.

Subventionerna var ingen större vinst för alla de kommuner som nu står med tomma lägenheter. Det handlar om många medelstora kommuner, och jag kan räkna upp en hel lång rad. I Helsingborg, Hässleholm och flera andra kommuner finns i dag lägenheter som ingen hyr. Tomma lägenheter måste betalas av andra hyresgäster. Det blir inte billigare när man har tomma lägenheter.

Anf. 116 ALIREZA AKHONDI (C):

Herr talman! Min moderata kollega inledde sitt anförande med att säga att Sverige är rikare, tryggare och friare. Men 8 868 konkurser drabbade över 20 712 anställda 2023. Det var 10 762 konkurser 2024. Hittills i år är det 2 999 konkurser. Många av konkurserna är inom byggsektorn; det gäller över 2 000 företag. Antalet arbetslösa per januari 2025 var 592 000. Hösten 2022 var det 369 000.

Två och ett halvt år in i mandatperioden har vi sett två propositioner som rör bostadspolitikens område. Den ena handlar om strandskyddet, alltså lättnader i strandskyddslagstiftningen. Det var ett arbete som Centerpartiet gjorde förra mandatperioden och som den här regeringen röstade nej till då. Den andra propositionen handlar om vräkningar av folk.

Min sverigedemokratiska kollega påstod att han behövde mer än en minut på sig att säga vad Sverigedemokraterna har bidragit med till bostadspolitiken under mandatperioden. Jag behövde ungefär tio sekunder för att redogöra för vad regeringen de facto har gjort inom bostadspolitikens område under två och ett halvt år.

Min moderata kollega pratade om bensinpriset, som egentligen inte har någonting med den här debatten att göra. Men som svar kan jag säga att hösten 2022 kostade ett fat olja 120 dollar. Nu kostar det 64. Att världsmarknadspriset på saker sjunker är inte regeringens förtjänst.

Vad har den här regeringen gjort? Det första man gjorde var att stoppa investeringsstödet. Sedan bröt man mot det avtal som man hade skrivit med kommuner som hade lovat att bygga bostäder i utbyte mot att regeringen fullföljde sin del i ett ingånget avtal om höghastighetsbanor – eller stambanor som det egentligen är. Det är regeringens politik i ett nötskal.

Boverket, vår myndighet, säger i sina prognoser att man behöver bygga 52 300 nya lägenheter per år de närmaste åren. Alltså behöver 523 000 nya bostäder byggas fram till 2035. Men 2024 byggde man – eller

snarare påbörjade – bara 28 330 lägenheter. Året man tillträdde var det 55 448.

Vad vill Centerpartiet göra, fru talman? Vi lyfte fram behovet av en kommission för bostäder, som ett av våra första förslag i utskottet. Vi vet – och det har vi hört i replikskiftena – att frågor som rör bostadspolitiken, alltså det som debatteras i dag, ligger i flera utskott.

För att kunna göra något riktigt bra behöver man samla de utskott och de företag, organisationer och politiker som jobbar med de här frågorna som en helhet. Då kan man faktiskt adressera de systemfel som även Tidögänget medger har varit bostadspolitikens problem i decennier. Vi föreslog det. Men Tidöpartierna ville inte ens ta upp det till diskussion i utskottet.

Vi har år efter år föreslagit fler bygglovsbefriade åtgärder. Vi har till och med föreslagit bygglovsbefriade områden i kommuner. Det sägs – hörsägen, fru talman – att det kanske kommer en proposition någon gång som föreslår just det som Centerpartiet har föreslagit, nämligen att man ska ta bort det skärpta amorteringskravet. Var är det förslaget? Ni säger ju här i talarstolen att ni håller med. Men var är de konkreta förslagen så att man kan fatta beslut?

Vi har föreslagit att man ska se över regelverken för ränteskillnadsersättning, det vill säga det man ska betala till bankerna. Men bankerna får fortsätta att ta ut oskäligen belopp. De får fortsätta att göra miljardvinster när vanligt folk brottas med att betala hyran.

När vi frågar hur det går med att behålla det tillfälligt höjda bostadsbidraget – jag vet inte om man får kalla det tillfälligt när det har gått några år – skyller man ifrån sig och säger att det inte har någonting med bostadspolitiken att göra. Säg det till undersköterskan, polisen och alla andra som brottas med att få ihop ekonomin, givet hur kostnadsläget har ökat för vanligt folk!

Centerpartiet har föreslagit fler kreditgarantier för småhus. Jag är ledsen att medge detta, men det är lösningen för det sverigedemokratiska Sverige. Om man vill få till fler småhus ska man jobba med att sänka kostnaderna – inte tillsätta en egnahemskommissionär som kanske ska redovisa i januari 2027.

Vi har också föreslagit att man ska öka det gröna avdraget för klimatåtgärder. Men ordet ”klimat” verkar inte finnas i Tidögängets vokabulär. Jag hade gärna velat fortsätta med våra förslag och berättat om allt som Tidögänget inte gör. Men jag respekterar den anmälda talartiden. För tids vinning yrkar jag bifall till reservation 8.

Anf. 117 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! När man läser de centerpartistiska bostadspolitiska motionerna och kanske framför allt när man lyssnar på ledamoten Alireza Akhondi får man intrycket att partiet i mångt och mycket är enigt med oss moderater i väldigt mycket sakpolitik. Ledamoten tycker syrligt, med den frihet man har när man sitter i opposition, att regeringen gör för lite och gör det för sent, men i sak håller han och hans parti oftast med oss.

Som partier delar vid synen på minskad regelbörda, kortare ledtider och mer byggbar mark. Vi vill få fler boendeformer och öka valfriheten för hushållen. Vi vill öka möjligheterna till utveckling på landsbygden och stärka möjligheterna för företagande. Ändå, fru talman, har Centerpartiet valt att stå utanför regerings-samarbetet och pekat ut att man vill ha Magdalena Andersson som statsminister. Det skulle innebära en röd-grön regering, förmodligen med vänsterpartistiska statsråd och eventuellt också med centerpartistiska statsråd.

Samtidigt är den rödgröna sidans gemensamma nämnare på den bostadspolitiska fronten åtminstone inte uppenbara för betraktaren. I det betänkande som vi nu debatterar finns inga gemensamma reservationer på någon punkt.

Min fråga till ledamoten är därför om han skulle kunna beskriva vilken bostadspolitik han ser framför sig som Centerpartiet ska komma överens om med Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet när man efter valet har röstat fram Magdalena Andersson som statsminister. Vilken bostadspolitik ska Alireza Akhondi driva som centerpartistisk bostadsminister i en S-ledd rödgrön regering?

Anf. 118 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! David Josefsson! Jag hör till dem som faktiskt sörjer att Alliansen inte finns längre. Jag har sedan den dagen jag blev myndig och kunde rösta alltid röstat blått eller centerpartistiskt. Vid mitt första val röstade jag på Kristdemokraterna, mycket tack vare Alf Svenssons mycket varma framtoning. Jag uppfattade att han såg den lilla människan. Det gjorde mig väldigt varm om hjärtat.

Ledamoten har alltså rätt i att i sak finns det rätt mycket samsyn mellan Centerpartiet och Moderaterna. Men att stå här i kammaren och klappa varandra på axeln löser inte bostadspolitikens utmaningar, David Josefsson. Det är ni som sitter i Rosenbad och har tillgång till Regeringskansliets över 5 000 anställda.

Jag har i den här talarstolen gång på gång tagit upp att det sedan 2006 gjorts över 60 utredningar på bostadspolitikens område. Man kunde, om man ville, damma av några av förslagen och pröva att lägga fram dem på riksdagens bord, däribland den utredning som rör friare hyressättning i nyproduktion, som jag vet att mina moderata kollegor de facto har samma syn om som vi centerpartister. Men i stället har vi pseudodebatter om vem som eventuellt blir Sveriges statsminister. Mig veterligen äger ingen av oss någon spåkula.

Anf. 119 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Vi står inte i den här talarstolen för att klappa varandra på axeln. Vi står här för att tydliggöra för väljarna hur regeringsalternativen ser ut och hur de politiska alternativen i olika regeringar ser ut.

Jag ställde en fråga till Malcolm Momodou Jallow tidigare om vilken politik han såg att en rödgrön regering skulle kunna driva. Mikael Eskilander från Sverigedemokraterna ställde samma fråga. Vi fick

inga svar. Jag frågade vilka saker han kunde kompromissa om, och han svarade vad han inte skulle kunna kompromissa om.

Nu ställer jag frågan till Centerpartiet: Vilka politiska sakfrågor skulle ledamoten kunna tänka sig att samarbeta om? Vilken bostadspolitik skulle kunna vara grunden för en socialdemokratisk och centerpartistisk regering?

Ledamotens partiledare har ju sagt att han vill se Magdalena Andersson som statsminister. Alireza Akhondi svarar vilken politik han skulle kunna tänka sig att driva med mig som är moderat. Det är jättebra. Moderata samlingspartiet är ju samlingspartiet i Sveriges riksdag. Vi hade gärna sett att fler partier ingick i ett regeringssamarbete.

Centerpartiet har stängt dörren. Man har sagt att man inte vill se Ulf Kristersson som statsminister, utan man vill se Magdalena Andersson som statsminister. Då blir, fru talman, den naturliga frågan: Vilken bostadspolitik tänker man driva? Vad kommer man att kompromissa med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om? Vilken är den rödgröna bostadspolitiska frågan?

I det betänkande som vi debatterar i dag finns inte en enda gemensam reservation från de fyra oppositionspartierna. Man har inte kunnat enas ens om en enda fråga. Eftersom Centerpartiet säger att man vill stödja Magdalena Andersson som statsminister blir frågan till Alireza Akhondi: Vilken bostadspolitik kommer en rödgrön regering att driva?

Anf. 120 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Tydligt ska vi fortsätta med en pseudodebatt med gissningar om vem som blir statsminister – men för all del, David Josefsson. Vet David Josefsson varför det inte finns gemensamma reservationer? Jo, för att jag som Centerpartiets ledamot företräder Centerpartiet. Det innebär de facto att jag som ledamot för Centerpartiet i civilutskottet yrkar bifall till Centerpartiets förslag. Jag sitter inte i någon förhandling i utskottet där jag ska förhandla till mig ett alternativ. Jag företräder centerpartister.

Är det någon som frågar: Vem ser du som statsminister för Sverige, Alireza Akhondi? Så länge Muharrem Demirok är vår ordförande är svaret faktiskt Muharrem Demirok. Och när vi väljer en ny partiledare den 3 maj kommer hen att vara den som har mitt fulla förtroende som Sveriges statsminister.

Förra mandatperioden satt jag och förhandlade riktig politik om det största som har hänt svensk arbetsmarknad sedan 1938. Jag satt och förhandlade LAS och omställning, och vi adresserade äntligen det livslånga lärandet. Jag har lärt mig att i förhandlingar drar man inga röda linjer. Vem vi däremot ska förhandla med för att få igenom Centerpartiets politik avgör väljarna i allmänna val. När vi vet slutresultatet får David Josefsson svar från mig.

Anf. 121 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Hur använder man 4 miljarder i bostadspolitiken? Man kan lägga dem på ett investeringsstöd för att stimulera byggandet av bostäder med lägre hyror än vad som annars hade varit möjligt. Då räcker de i två eller kanske till och med tre år. Man kan lägga dem på att stimulera energieffektiviseringar som permanent sänker kostnaderna för hushåll och företag för uppvärmning och belysning under lång tid framöver. Man kan lägga dem i ett stöd för att renovera upp det äldre beståndet i miljonprogrammen, eller så kan man lägga dem på stadsmiljöavtal eller investera dem i infrastruktur. Sedan kan man naturligtvis också bränna dem på ett halvårs köksrenoveringar i villor och hoppas att det ska rädda en byggbransch i kris.

Fru talman! Jag hade den stora äran att under tio månader tjänstgöra som bostadsminister i Sveriges regering. Jag hade gärna gjort det längre, men jag är av uppfattningen att politikens innehåll är viktigare än vilka poster man kan förhandla sig till eller klamra sig fast vid. När riksdagen valde att rösta igenom den servettkiss till statsbudget som hade förhandlats fram av Sverigedemokraterna i stället för den budget som vi hade förhandlat fram lämnade jag mitt uppdrag. Det är jag stolt över, för politik spelar roll.

Fru talman! Under det knappa år som jag var statsråd påbörjades över 70 000 bostäder, vilket är mer än dubbelt så mycket som under förra året och mer än dubbelt så mycket som prognosen för det här året. Missförstå mig rätt nu; jag tar absolut inte åt mig äran för det personligen. Men faktum är att det under den tid som Miljöpartiet hade bostadsministerposten byggdes fler bostäder i Sverige än det hade gjorts på decennier.

Under vart och ett av de sju åren påbörjades fler bostäder än under de senaste två åren. Vi kanske bytte person på posten vid ett antal tillfällen, men vi arbetade målmedvetet och strukturerat med att få till stånd fler bostäder – och det gav resultat. Det är jag också stolt över, för politik spelar som sagt roll.

Fru talman! En bostadspolitik är dock inte bara byggnad. En bostadspolitik kräver också att de människor som bor, jobbar och lever i Sverige har råd att betala för sin bostad och kan leva på sin lön. Bostadspolitik är att ha ambitioner om goda bostäder, tillräckligt stora bostäder och trygga hem för barn.

Fru talman! Det serverades lunch på Mynttorget i dag. Makalösa Föräldrar, en förening för de sannerligen makalösa föräldrar som lever ensamma med sina barn, bjöd på gröt. De bjöd på gröt eftersom det är vad de äter till lunch – när de äter lunch.

Regeringen lägger miljarder av våra skattemedel på att låta villaägare renovera kök – eller, förlåt, byta kontakter. Ännu många fler miljarder går till att sänka skatten för de allra, allra rikaste. Den som äger sitt boende får ett bidrag på en tredjedel av räntekostnaden, betalat med skattemedel. Det är ett bidrag som finansieras av alla som betalar skatt, även de som inte äger sitt boende.

Fru talman! En ensamstående barnskötare med två barn i hyresrätt i Stockholm får däremot inte del av de här miljarderna. Hon får en hundralapp i skattesänkning – grattis! Men hon förlorar många fler hundralappar när det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget tas bort. Mitt i sommaren försvinner det, när barnen är hemma från skolan och ingen skollunch serveras. För mamman i mitt exempel innebär det att hon förlorar mer än 500 kronor i månaden – 500 kronor i månaden! Därför äter hon gröt till lunch, när hon alls äter lunch.

Allt fler låginkomsttagare i Sverige, särskilt ensamstående, väljer bort att äta lunch för att ha råd med mat till sina barn. Hyran är nämligen alltid prioriterad. När pengarna inte räcker lånar man av grannen, av en vän eller av en förälder. Närmare hälften av de ensamstående med låga inkomster har behövt göra det de senaste sex månaderna.

Låt det sjunka in en stund: 40 procent av ensamstående med inkomster under medianlön har lånat till hyra eller motsvarande kostnader de senaste sex månaderna! Förstår ni vilken fattigdomskris vi sitter med?

Fru talman! Vi har ett tydligt bostadspolitiskt mål som riksdagen har slagit fast, nämligen att barnfamiljer ska ha råd med en tillräckligt stor bostad. I stället har de familjer som skulle erbjudas hjälp för att kunna bo på ett bra och rimligt sätt tvingats flytta till allt mindre bostäder. Familjer med låga inkomster blir alltmer trångbodda, och nu är vi i en situation där pengarna inte längre räcker till mat. De räcker inte heller till mediciner, som dessutom ska bli ännu dyrare nu. Och de räcker definitivt inte till någon semester.

Det är i den situationen som regeringen har valt att dra in tillägget till bostadsbidraget. Man har inte valt att förstärka det och inte att permanenta det, utan man har valt att dra in det. Man slopar det, mitt i sommaren, och lämnar familjerna i sticket – trots att barnvårkningarna ökar. Det borde inte kunna ske i Sverige att barn ställs utan hem. Det borde vara en fullständigt självklar uppgift för oss som samhälle att se till att det inte sker.

Fru talman! Bostadspolitik borde vara mycket mer än byggnad. Bostadspolitik borde handla om rätten till en bostad och om att ge barn som växer upp i Sverige en tillräckligt bra bostad för att de ska kunna ta sig an sin utbildning. Det borde handla om möjligheten att klara sin hyra på en heltidslön även om man är kvinna och arbetar inom vård och omsorg och även om man lever ensam med sina barn.

Fru talman! Låt oss fortsätta debattera hur vi bygger bostäder, hur vi planerar goda samhällen och hur vi kan investera i en byggbransch som har haft det riktigt, riktigt tufft. Men låt oss också fortsätta debattera hur vi stärker betalningsförmågan för alla dessa makalösa, fantastiska föräldrar som arbetar och sliter varje dag men inte får ihop ekonomin.

Visst ska det väl ändå löna sig att arbeta – inte bara för den som arbetar i industrin, som riskkapitalist eller riksdagsledamot utan också för den som arbetar med omsorg? Visst vill vi väl att även vårdbiträdet på äldreboendet och barnskötaren på förskolan ska ha råd att betala hyran och sätta mat på bordet? Visst tycker vi

väl att även ensamstående mammor ska kunna äta lunch, och då inte bara gröt? Och visst tycker vi väl att deras arbete är värt lite mer än bara applåder?

Fru talman! Nog tycker vi att det är en skam att samhällets skyddsnät har blivit så fullt med hål att barn kan vräkas från sina hem? Jag trodde i alla fall det. I stället hör jag nu att Tidöpartierna tycker att det är bra, önskvärt och rimligt att heltidsarbetande föräldrar kan hänvisas till socialtjänsten och få försörjningsstöd när pengarna inte räcker till hyra. Det var Sverigedemokraternas svar på den här problematiken.

Att förlänga – permanenta – tillägget till bostadsbidraget borde vara en självklarhet, fru talman. Att stoppa vräkningar av barn är ett krav. Jag yrkar bifall till reservation 18.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 april.)

§ 14 Terrorism

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU13
Terrorism
föredrogs.

Anf. 122 HELENE BJÖRKLUND (S):

Fru talman! I måndags var det åtta år sedan. Vi hade just klivit av tåget i Göteborg. Jag hade gott om tid och kände mig inte ett dugg stressad på väg till hotellet där vi skulle ha möte med partistyrelsen innan vår stora partikongress skulle starta.

Eftersom jag hade gott om tid och vädret var fint hittade jag ett bord vid en uteservering och beställde en pasta och lite gott att dricka. Men jag hann bara ta en tugga innan min vän sa: Nu är det en lastbil som har kört in i en folksamling på Drottninggatan.

Jag vill börja det här anförandet med att uttrycka min starka medkänsla för offren och de anhöriga till dem som drabbades av terroristattentatet på Drottninggatan i Stockholm den 7 april 2017. Det finns stunder som bränner sig fast i vårt kollektiva minne för alltid, och den dagen är en sådan. Jag är säker på att vi delar den känslan.

Tidpunkten för attentatet tycktes väl vald för målet att göra illa så många som möjligt. Det var fredag eftermiddag och folktätt på Drottninggatan. En stulen lastbil kördes i sicksack för att träffa så många som möjligt. Jag tror att vi alla den dagen insåg att Sverige aldrig mer skulle bli sig likt. Det var ett brutalt angrepp på många människor men också på Sveriges öppenhet. Fem människor dog, och många skadades för livet.

Gärningsmannen flydde från platsen men greps redan senare samma kväll, dömdes till livstids fängelse och utvisning. Domen slog fast att gärningen var ett försök att injaga allvarlig fruktan i befolkningen – ett kriterium för terroristbrott enligt svensk lagstiftning.

Vi svenskar har drabbats fler gånger. I oktober 2023 mördades två svenska fotbollssupportrar i

Bryssel. De var där för att fira och att uppleva gemenskap och fotbollsglädje när Sverige mötte Belgien i en landskamp, men de kom aldrig hem. De blev måltavlor för ett hat som drabbade svenskar enbart för att de var svenskar.

Vårt lands säkerhet har prövats, och den prövas ännu. För oss socialdemokrater handlar kampen mot terrorism inte bara om lag och ordning, även om det är en viktig del. Det handlar också om att försvara människovärdet och att skydda liv, vår demokrati och den tillit som håller samman samhället. Det betyder att vi också står upp för ett samhälle där ingen ska behöva känna rädsla för sin tro, sitt ursprung, hur man klär sig eller vilka åsikter man har.

Vi glömmet heller aldrig Utøya i Norge, vårt grannland, som drabbades av ett fruktansvärt terrordåd den 22 juli 2011. Det var en högerextrem terrorist som mördade 77 människor – de flesta unga socialdemokrater som hade samlats för att prata om rättvisa för framtiden. Det var ett angrepp på våra värderingar och på oss. Och det är inte bara historia för oss: Det är också en ständig påminnelse om varför vi aldrig kan vara tysta inför hat och extremism.

Fru talman! Med detta sagt är vi socialdemokrater beredda att göra vad som krävs för att förebygga, upptäcka och avvärja terrorhandlingar. Vi har i bred samverkan här i riksdagens kammare, både i regeringsställning och nu som opposition, medverkat för nödvändiga förändringar av lagstiftningen. Som exempel kan nämnas skärpta straff för terrorbrott och deltagande i terrororganisationer, förbud mot att resa ut för att delta i väpnade konflikter på uppdrag av terrororganisationer och en förstärkning av säkerhetspolisen. I dag låter det självklart, men för bara några år sedan var det inte lika angeläget.

Dagens betänkande tydliggör hur avgörande det är med internationellt samarbete för att bekämpa terrorism. Det är en linje som vi socialdemokrater fullt ut står bakom. I kampen mot terrorism finns inte utrymme för nationellt navelskåderi. Vi måste samarbeta, utbyta information och agera tillsammans med andra demokratiska stater.

Men kampen börjar här hemma. Säkerhetspolisen har i sina senaste lägesbedömningar varnat för att terrorhotnivån i Sverige fortsatt är förhöjd. Det största hotet kommer, som vi förstår det, från ensamagerande gärningspersoner – individer som ofta radikaliserar snabbt och i det tysta via nätet och sociala medier. I dag är det väldigt många som radikaliserar på det sättet. Vi tror att det behövs fler patrullerande poliser även på nätet. Vi behöver också ett starkt förebyggande arbete för att tidigt upptäcka radikalisering och bidra med insatser som förhindrar att hat omvandlas till våld.

Fru talman! Med internationella partner, ett starkt Säpo, förebyggande arbete mot radikalisering och en tydlig lagstiftning kan vi stå upp för det Sverige vi tror på – öppet, demokratiskt och fritt från rädslor.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 123 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Vi debatterar som sagt motionsbetänkandet om terrorism, och vi får här också en historisk redogörelse för Socialdemokraternas tid vid makten – deras två regeringar som varade mellan 2014 och 2022.

Vi sverigedemokrater var under den tiden, då vi såg resandet till Syrien och Irak, väldigt tydliga om att vi måste kunna ta medborgarskapet från de personer som deltar i terrorkriget i Syrien och Irak och reser från Sverige för att slakta människor, elda människor i burar och genomföra värsta tänkbara terrorattentat.

Socialdemokraterna valde dock att välkomna de personerna tillbaka till Sverige. I dag arbetar dessa personer till exempel i skolan med våra svenska barn. 25 procent av dem som återvänt återfinns i våra skolor. Då som nu är frågan aktuell, och jag skulle vilja fråga Socialdemokraterna: Anser Socialdemokraterna att de som ansluter sig till exempelvis Syrien, Irak, Islamiska staten, al-Qaida och liknande och har dubbla medborgarskap – vi kan göra det enkelt och tala bara om dem som har dubbla medborgarskap – ska få behålla sitt svenska medborgarskap och därigenom ha en ovillkorad rätt att finnas och verka i Sverige och kanske till och med arbeta med våra barn i våra skolor? Anser Socialdemokraterna fortfarande att detta är en rimlig hållning?

Anf. 124 HELÉNE BJÖRKLUND (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Mitt självklara svar är naturligtvis att inga kriminella ska arbeta i svenska skolor. Och såvitt jag kan se av betänkandet har det resande som ledamoten talar om tack och lov minskat i hög grad. Det gläder mig, och jag hoppas att det är våra gemensamma insatser som har bidragit till det. Men i den mån det fortfarande fortgår – vi vet ju att terrorismen fortsätter; det är därför vi står för att hålla diskussionen levande – måste såklart varje sådant ärende bedömas.

Jag är inte här för att debattera svenskt medborgarskap i dag. Men jag tror att vi kommer att behöva diskutera det fortsättningsvis, ja.

Anf. 125 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Anledningen till att de som återvände från Syrien och Irak inte kunde dömas för brott i särskilt hög utsträckning var att den socialdemokratiska regeringen var väldigt senfärdig med att kriminalisera exempelvis resande till konfliktzoner. När den första lagstiftningen kom var det till och med tillåtet att resa till ett medborgarskapsland för att delta i terrorkrig, någonting som Sverigedemokraterna kritiserade redan då.

Först när alla hade rest klart och kommit tillbaka valde Socialdemokraterna att kriminalisera terrorresor till eget medborgarskapsland. Anledningen att de inte kunde dömas för brott när de väl kom tillbaka var alltså att Socialdemokraterna var senfärdiga med att kriminalisera de handlingar som ledde till de fruktansvärda terrorövergreppen i Syrien och Irak.

Nu får vi ett besked från Socialdemokraterna som svajar, men jag vill fortfarande ställa frågan: Anser Socialdemokraterna att det är viktigt att personer med dubbla medborgarskap som har invandrat till Sverige och här uppvisar starka terror sympatier ska få behålla sitt svenska medborgarskap och därmed också kunna verka fritt i Sverige på samma villkor som andra svenska medborgare och till och med jobba i skolor med att ta hand om våra svenska barn? Anser Socialdemokraterna att det är en viktig princip, eller är det en princip som Socialdemokraterna är beredda att ompröva?

Anf. 126 HELÉNE BJÖRKLUND (S) replik:

Fru talman! Jag förstår att den sverigedemokratiska ledamoten mycket hellre pratar om den socialdemokratiska regeringen än om den regering som hans parti just nu stöder och samarbetar med. Men det är inte därför vi står här i dag.

Mitt besked är väldigt tydligt: Ingen kriminell ska jobba i svensk skola. Det ska vi såklart inte tillåta. Det är mitt tydliga svar på den frågan.

Jag är inte den som söker konflikt här. Jag söker hellre samverkan och samarbete. Men jag förstår att Sverigedemokraterna lever av den konflikten, och jag kommer inte att gå in i den. Jag hoppas att vi även i justitiekottet i bästa samförstånd ska hitta bra lösningar framåt för att motverka terrorism och kriminalitet och se till att det är bra pedagoger som är välutbildade som jobbar i svenska skolor.

Anf. 127 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! Att skydda oss mot terrorism är att skydda vår demokrati – den demokrati som bygger på yttrandefrihet, mötesfrihet, föreningsfrihet, demonstrationsfrihet och meddelarfrihet och, inte att förglömma i dessa dagar, akademisk frihet. Det är en demokrati som bygger på öppenhet och insyn, på frånvaro av korruption med mutor, jäv och insider som utnyttjar sin situation. Det är en demokrati som bygger på fria val, maktodelning och ansvarstagande.

Detta kan tyckas vara självklarheter och borde vara så. Men vi vet alla att så inte är fallet. Terrorism är gärningar som syftar till att skada en stat eller mellanstatlig organisation allvarligt och att injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller befolkningsgrupp.

Syftet är att förändra statsskicket eller i vart fall påverka den politiska agendan till förmån för sin egen politiska, ideologiska eller, för den delen, religiösa agenda. Terrorism är i mångt och mycket motsatsen till demokrati.

Terrorism tar sig olika former. Vi vet också att den helt nyligen tagit sig nya vägar. Den tar hjälp av systemen till terror, som är stater och staters agenter som spionerar på andra stater och även grov organiserad brottslighet, där man står till förfogande med sitt våldskapital. Den här syskonskaran har börjat samarbeta med förödande resultat.

Vi ser även olika former av terrorism och våldsbekämpande extremism, med sina olika syften. Det är

viktigt att påminna sig om att det inte finns ett slags terrorism. Den är islamistisk. Den är höger. Den är vänster. Det finns olika varianter. De driver ofta ensamagerande individer med dödliga och förödande resultat.

Det innebär att detta måste motarbetas på många olika sätt. Det behövs bland annat en effektiv statsapparatur där rätt person och rätt instans har rätt information vid rätt tillfälle. Det betyder att vi behöver skapa allianser av goda krafter. Därför ser vi från Centerpartiet att vi behöver samarbeta mer i EU. Vi behöver samarbeta bilateralt med länder som vi litar på, men vi behöver också ha utbyte med organisationer.

EU är en viktig arena i arbetet mot terrorism. Tillsammans har vi bättre förutsättningar att motverka attacker genom att till exempel dela underrättelser om potentiellt farliga, radikaliserade personer och genom att stoppa smuggling av vapen och annat som kan användas vid attacker. Det behövs överenskommelser om EU-ländernas skyldighet att informera om sådant.

Fru talman! En annan viktig del i arbetet framåt är den statliga utredningen kring Säkerhetspolisens, Säpos, informationshantering. Det var sagt att den skulle överlämnas den 1 april, men den kommer säkert att överlämnas till regeringen i dagarna.

Vi har nämligen en ny situation och ett nytt säkerhetsläge. Här behövs en rättssäker men samtidigt effektiv och användbar lagstiftning som handlar om hur vi ska kunna hantera information om misstänkta så att vi kan förebygga och förhindra samt stoppa och lagföra dem som hotar vårt lands säkerhet och trygghet och som har en annan agenda än vår demokrati.

Vi ser även att internet och cyberrymden är en brottsplats när det gäller de här brotten. Det är viktigt att möjligheten att stänga ned eller att ta bort material som driver terrorism och extremism finns. Men det är viktigt att även i det här sammanhanget säga att det måste ske utan att vi tar bort möjligheten till krypterad kommunikation. Regeringen och S har arbetat tillsammans med att till exempel få chat control eller annan lagstiftning på plats. Här kommer Centerpartiet att följa utvecklingen noga.

Centerpartiets angreppssätt här är precis detsamma som när det gäller annan brottsbekämpning. Det är effektiva och rättssäkra verktyg som behövs, inget annat.

Med det, fru talman, yrkar Centerpartiet bifall till reservationen.

Anf. 128 ADAM MARTTINEN (SD):

Fru talman! Vi debatterar justitieuskottets betänkande om terrorism. När vi gör det så här i början av april månad är det svårt att inte tänka tillbaka på årsdagen av det fruktansvärda terrorattentatet den 7 april 2017. De allra flesta av oss minns säkert var vi var någonstans, hur våra tankar sorterades och hur svårt det var att förstå vad det var som hade hänt.

En terrorist hade svurit trohet mot Islamiska staten. Han skulle såklart aldrig ha släppts in i vårt land. Men han befann sig på fri fot mitt i Stockholm, trots att han saknade uppehållstillstånd. Han hade dessutom ett

utvisningsbeslut, ett beslut som han kunde strunta i utan några som helst konsekvenser. Han befann sig i vårt land och planerade ett terrorattentat. I terrorattentatet omkom fem personer, och ett helt land fick uppleva skräcken av de yttersta konsekvenserna av ett terrorattentat.

Mina tankar går fortsatt till dem som skadades den dagen, till anhöriga till dem som omkom och till alla som där och då tvingades uppleva detta nationella trauma på plats.

Fru talman! Tyvärr vet vi hur det känns när arbetet mot terrorism misslyckas. Därför är det av största vikt att vi återkommande debatterar de här frågorna på politisk nivå här i Sveriges riksdag – dels för att göra en ansvarig regering ännu vassare, dels för att belysa politiska svagheter i den här församlingen som aldrig borde få politiskt inflytande igen.

Fru talman! Sverigedemokraterna är partiet som tydligast pekat på den uppenbara kopplingen mellan en naiv syn på invandring, en frälst tro på mångkultur och en ökad sårbarhet för terrorattentat. Att det är just så kan dessvärre illustreras med mängder av verkliga exempel.

Exempelvis vet vi att en fjärdedel av de terrorister som återvände till Sverige från Islamiska staten började arbeta med barn och unga inom skolan. Det var en nyhet som vi kunde ta del av hösten 2023. Det var såklart en nyhet som de allra flesta blev väldigt, väldigt upprörda över. Men några som inte blev upprörda var Socialdemokraterna. Det beror på att Socialdemokraterna inte vill göra skillnad på svenskar, som enligt mig har rätt att bo i Sverige, och IS-terrorister, som enligt mig borde utvisas med huvudet före. Enligt Socialdemokraterna har nämligen alla de en ovillkorlig rätt att bo och verka i Sverige, precis på samma villkor, garanterat av ett svenskt medborgarskap.

En naturlig konsekvens av att ingen IS-terrorist skulle fängslas och utvisas blev såklart att de skulle återintegreras i det svenska samhället.

Behöver jag säga att det finns någonting i den ideologi där Socialdemokraterna hämtar sin näring som gör dem lite naiva?

De två senaste socialdemokratiska regeringarna vägrade stifta lag som skulle göra det möjligt att frånta terrorister deras medborgarskap så att vi skulle kunna utvisa dem på livstid från vårt land.

Jag tycker att detta på ett bra sätt illustrerar skillnaden mellan Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna.

I vårt Sverige släpper vi inte in illegala migranter som kan ha en dold terroragenda. Vi vill frånta dem deras medborgarskap om de lyckats ta sig in i vårt land, och vi vill utvisa dem på livstid från vårt land. Socialdemokraterna vill tvärtom välkomna dem hit och ge dem svenskt medborgarskap som aldrig går att ifrågasätta. De vill dessutom låta IS-terrorister jobba i våra skolor med våra svenska barn.

Fru talman! Det finns såklart mycket att debattera inom ramen för terrorism. Olika radikala miljöer utvecklas snabbt. Det handlar om hur vi ska möta nya

fenomen där gängkriminalitet blir en del av andra staters förlängda arm för att utföra attentat i Sverige. Vi har givet det säkerhetspolitiska läget en ansträngd situation med ett hot från Ryssland. Det är en variation av både kortsiktiga och långsiktiga sårbarheter och direkta hot.

Det sker mycket arbete för att hantera allt det här, och många attentat förhindras lyckligtvis tack vare ett väl underbyggt arbete med underrättelser, inte minst i nära samarbete med andra länder.

I betänkandet finns en mer detaljerad redogörelse för detaljerna. Därför känner jag mig väldigt trygg med att yrka avslag på Centerpartiets motion och i övrigt yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 129 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Fru talman! Vi behandlar nu, som redan nämnts från den här talarstolen, justitieutskottets motionsbetänkande om terrorismfrågor. I betänkandet finns det endast en reservation. Jag kan därför inledningsvis konstatera att det i huvudsak tycks finnas en bred uppslutning bakom regeringens politik inom området, och det tycker jag är mycket glädjande.

Fru talman! Sveriges säkerhetsläge har förändrats och försämrats under en längre tid. I dag möter vi tre huvudsakliga, parallella hot mot vår inre säkerhet: terrorism och våldsbejakande extremism, olika statliga aktörer som agerar fientligt mot Sverige och grov organiserad brottslighet.

Terrorhotnivån är fortsatt förhöjd och ligger på en fyra på en femgradig skala. Under förra året gick Sverige från att vara ett prioriterat mål i propagandan till att åter betraktas som ett legitimt mål för islamistiska terrororganisationer. Det finns också osäkerhetsfaktorer i omvärlden som påverkar terroristhotet.

Det främsta attentatshotet mot Sverige bedöms komma från ensamutförande aktörer som agerar utifrån våldsbejakande islamism alternativt våldsbejakande högerextremism. Det förekommer också ideologiska hybrider i form av att våldsbejakande extremister använder varandras tankegodar. Vi ser också ökade kopplingar mellan statliga aktörer, nätverkskriminella individer och personer med olika ideologiska motiv.

Fru talman! Terrorism har i modern tid utövats i många olika syften med olika tillvägagångssätt, alltifrån flygplanskapningar till ensamagerande personer som med skjutvapen eller fordon urskillningslöst dödar civila. Under 1970- och 80-talen stod separatistiska grupper som IRA i Storbritannien och Eta i Spanien för många attentat. I mer närliggande tid har ett stort antal attentat utförts av grupper eller individer med koppling till våldsbejakande islamism, såväl i Europa som globalt. Vi har också upplevt ett antal mycket allvarliga attentat begångna med motiv kopplade till våldsbejakande högerextremism.

Fru talman! Inte heller Sverige har gått fritt från terrorn. Det är den här veckan åtta år sedan en lastbil i hög fart körde in på Drottninggatan och fem personer fick sätta livet till. Gärningsmannen blev senare dömd för bland annat terroristbrott.

Gemensamt för alla former av terrorism är det systematiska och hänsynslösa användandet av våld eller förstörelse för att därigenom injaga rädsla i en befolkning. Våldet drabbar ofta människor slumpvis utifrån att de råkar vara på fel plats vid fel tillfälle.

Fru talman! Den svenska lagstiftningen mot terrorism var länge allvarligt eftersatt, vilket vi moderater i många år kritiserade i oppositionsställning. Efter många års väntan trädde den nuvarande terroristbrottslagen i kraft 2022. Samtidigt trädde lagen om särskild kontroll av vissa utlännningar i kraft.

Vi moderater välkomnade de nya lagarna men konstaterade att flera problem samtidigt kvarstod som olösta liksom att straffskalorna för flera brott var alltför milda. För två år sedan kriminaliserades till slut också deltagande i terroristorganisation.

Sverige har nu förvisso en vidsträckt lagstiftning när det gäller terroristbrottslighet. Men arbetet med att ytterligare stärka skyddet mot terrorismen behöver fortgå. Den nuvarande regeringen har därför tillsatt en utredning om stärkt skydd mot utlännningar som utgör kvalificerade säkerhetshot eller som har koppling till kriminella nätverk. Utredaren ska, när det gäller de utlännningar som utgör kvalificerade hot mot Sveriges säkerhet, bland annat ta ställning till om förutsättningarna för att ta en utlännning i förvar bör utökas och föreslå längre förvarstider samt föreslå utökade möjligheter att använda tvångsmedel.

Utredaren ska också analysera de rättsliga förutsättningarna för att besluta om utvisning med hänsyn till Sveriges säkerhet och dessutom lämna förslag som innebär ökade möjligheter att tillämpa lagen om särskild kontroll av vissa utlännningar, även i de fall där en utlännning indirekt utgör ett kvalificerat hot mot Sveriges säkerhet.

Detta går helt i linje med den kritik som Moderaterna med flera riktade mot den dåvarande socialdemokratiska regeringen i samband med att den nya lagen behandlades i riksdagen våren 2022. Utredningen ska överlämnas till regeringen nu i höst.

Fru talman! Terrorhotet varierar som sagt över tid, i fråga om både aktörer och intensitet. Det har dock varit ständigt närvarande i Sverige och i vår omvärld under de senaste decennierna. Många andra länder har levt med höga terrorhotnivåer under lång tid, men där har samhället i stort kunnat fortsätta fungera som vanligt. Det måste vi i Sverige också klara, samtidigt som arbetet för att bekämpa terrorhotet pågår med oförminskad kraft.

Arbetet med att skydda samhället mot våldsbejakande extremism och terrorism måste därför vara ut hålligt, långsiktigt och strategiskt. Att ha mål och inriktningar i en nationell strategi har varit en framgångsfaktor i det arbetet. Regeringen beslutade därför förra året om en ny strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Arbetet ska utgå från fyra tydliga strategiska områden: att förebygga våldsbejakande extremism och terrorism, att förhindra terroristattentat och andra ideologiskt motiverade brott, att skydda

samhällets människor och funktioner samt att hantera situationen under och efter ett attentat.

Vi ser redan nu, ett år efter att man beslutade om strategin, hur den mobiliserar kraften i vårt samhälle och att flera myndigheter har vidtagit åtgärder till följd av strategin.

Slutligen, fru talman, innebär det skärpta säkerhetspolitiska läget och den ökade hotbilden mot Sverige bland annat från våldsbejakande islamism liksom ny lagstiftning att det är viktigt att säkerställa att Säkerhetspolisen har tillräckliga ekonomiska resurser för sitt uppdrag. Regeringen har därför tillfört Säkerhetspolisen betydande resurser. Från 2022 till 2027 kommer Säkerhetspolisens budget att öka med närmare 70 procent – från 1,8 miljarder kronor 2022 till 3,1 miljarder kronor 2027.

Fru talman! Sverige ska präglas av öppenhet och värderingar som frihet, demokrati och respekt för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Människor ska kunna röra sig tryggt och fritt, delta i sammankomster och uttrycka sina åsikter utan rädsla för att utsättas för hot eller våld. Arbetet mot terrorism är därför centralt för att skydda vårt sätt att leva i ett fritt, demokratiskt samhälle.

(Applåder)

Anf. 130 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru talman! Även Vänsterpartiet ställer sig bakom utskottets förslag i betänkandet. Samtidigt vill vi fortsatt önska både fler och starkare förebyggande insatser. Utskottet redovisar exempel på viktiga internationella samarbeten där Sverige bidrar och också får ett bättre skydd inom ramen för särskilt FN och EU.

Men vi måste också göra mer på hemmaplan. Rekruteringen sker ofta via nätet, inklusive gromningsgrupper, vilket flera rapporter visar. Det finns till exempel en rapport från Sverok som heter *Extremister i gamingvärlden*, där man i en undersökning fann att var tionde ung person som spelar dataspel online någon gång hade mötts av försök till rekrutering av antidemokratiska rörelser. Också Expo har uttryckt oro för hur högerextremister missbrukar plattformar i rapporten *Fulspel i spelrummet*.

Som en motkraft finns inom EU TCO-förordningen, som bland annat innebär att nätet kan "saneras" från visst terrorisminnehåll. Då är det Polismyndigheten som kan ha rätt att utfärda en order till en värdtjänstleverantör, en plattform, om att avlägsna visst terrorisminnehåll eller göra det otillgängligt. Det har relativt nyligen gjorts en utvärdering som visar att det har beslutats om fler sådana order och att material har avlägsnats.

Något förvånande har jag också funnit att sett ur ett europeiskt perspektiv betraktar vissa Sverige som ett föregångsland när det handlar om brottsbekämpning online. Det är bland annat Europols talesperson Claire Georges som har yttrat detta. Det ska vi kanske vara stolta över, men samtidigt ska vi inse att mycket mer behöver göras också på den arenan – dock inte i form av chat control.

Jag vill förstås också nämna Säpo som en viktig motkraft, men det krävs ändå mycket mer. Vi måste arbeta förebyggande genom att minska tillväxten och över huvud taget påverka riskerna för en radikalisering, särskilt bland barn och unga. Vi måste öka motståndskraften mot desinformation, falska rykten och våldsbejakande extremistisk propaganda.

En bra utbildning i en trygg och säker skola som arbetar med skolans demokratiska uppdrag kan förebygga att unga involveras i våldsbejakande extremism och terrorism. Skolan kan även göra stor skillnad för barn som riskerar att hamna i en våldsbejakande extremistisk miljö.

Center mot våldsbejakande extremism, CVE, har medverkat i framtagande av strategier för att möta påverkan från bland annat våldsbejakande extremistiska auktoriteter och aktörer. Skolan behöver stöd, och det har vi också sett exempel på, även om det inte har handlat om terrorism men ändå extremism och våldsamheter. Det gäller stöd för att utveckla förmågan att upptäcka och förhindra att barn och unga radikaliseras.

CVE erbjuder kommuner stöd, bland annat genom ett mobilt stödteam och telefon. Metodstöd har framför allt riktat sig till verksamma inom socialtjänsten, men nu kan stödet med utgångspunkt i regeringens uppdrag specialiseras för att användas inom skolväsendet.

Jag vill också komma in på avhopparverksamheter och lyfta fram viktiga exempel från det civila samhället. Fryshuset startade redan under 80- och 90-talen ett avhopparstöd som kallas Exit. Skapandet av Exit triggades av dem som man då kallade skinnskallar och andra aktiva i vitmaktrörelsen. Fryshuset fick viktigt stöd av bland annat Förintelseöverlevaren Emerich Roth.

Exit finns än i dag och har breddats, och Exit hjälper numera människor som vill lämna våldsbejakande radikala, nationella eller religiösa grupper.

Det är förstaså också viktigt att vi frågar oss vilka orsakerna är till att människor rekryteras till våldsbejakande extremistiska grupper och terrorism. Det är min övertygelse att vi måste minska segregationen och utanförskapet och öka insatser för en social rättvisa. Det är en viktig barriär mot rekrutering.

Jag vill också uttrycka min oro för att fängelserna utgör en allvarlig grogrund för radikalisering. Riskerna där på grund av dubbelbeläggningar och trängsel gör att den återfallsförebyggande verksamheten utmanas och utarmas. Personalen är pressad och har inte alltid tid, och det finns dessutom inte alltid lokaler till utbildning och behandling. Risken finns då att den som frigges fortsätter att vara farlig på grund av radikalisering eller blir än mer hatisk. Det finns också en risk för att fler har radikaliserats under fängelsetiden.

Jag vill också adressera en fråga som jag tror att de allra flesta är medvetna om, nämligen vad jag kallar elefanten i rummet. Vi nämner sällan att det är en extrem dominans av män på arenan, liksom i våldsbrottsligheten i stort. Det finns forskningsöversikter, bland annat *Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism*, som tar upp värderingar kring kön, att kvinnor och

män uppfattas som olika och att våldet triggas av en destruktiv manlighet. Det här är farligt och är något vi kan adressera brett i samhället. Forskarna visar i rapporten att våldsbejakande extremism och terrorism har betydelse för det våldsförebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor och vice versa.

Jag läste i dag ett nyhetsbrev från Brottsoffermyndigheten. Man bjuder in till ett seminarium om sambandet mellan gängkriminalitet och pojkar som upplevt eller utsatts för våld i nära relation. Vi har mycket kvar att göra och mycket att vinna genom ett starkt förebyggande arbete.

Anf. 131 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Jag tar tillfället i akt. Vi hanterade för någon vecka sedan ärendet om särskild kontroll av vissa utlänningar som kan utvisas på initiativ av Säkerhetspolisen. Lagen hette tidigare lagen om särskild utlänningskontroll, och lagen heter nu lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar. Jag tror att den är bekant för ledamoten.

Vänsterpartiet hade ett särskilt yttrande i skrivelsen som botten i tidigare motstånd till hur lagen fungerar i dag, nämligen att Säkerhetspolisen kan initiera ett ärende som sedan prövas av migrationsdomstolen. Slutligen tas ett beslut av regeringen, om ärendet överprövas så långt.

Vänsterpartiet har velat att dessa ärenden ska avgöras i förvaltningsdomstol och att samtliga bevis som Säkerhetspolisen har till grund för sin utvisningsansökan ska göras tillgängliga för allmänheten. Det här är något som på riktigt skulle försvåra för Säkerhetspolisen att faktiskt bedriva sin verksamhet när de tvingas exponera sina underrättelser. Jag tror inte att Säkerhetspolisen skulle lyfta fram några fall om de tvingades exponera hur de arbetar för att inhämta sina underrättelser.

Jag skulle vilja veta om Vänsterpartiets krav på att hänvisa ärenden till en förvaltningsdomstol skulle vara ett krav som Vänsterpartiet kommer att ställa på en rödgrön regering, eller om det är en åsikt som Vänsterpartiet nöjer sig med att hålla för sig självt.

Anf. 132 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Jag tackar Adam Marttinen för frågan.

Vi har under flera år drivit krav på rättssäkerhet generellt. Vi tycker att det borde gälla också i en så viktig fråga. Vi tycker att det krävs en domstolsprövning, inte att det enbart ska vara ett beslut av regeringen – som oundvikligen blir en politisk instans.

När det gäller hur vi förhåller oss nämnde Adam Marttinen att all bevisning skulle redovisas där. Det kan rimligen inte ske helt öppet och offentligt. Men man skulle i alla fall kunna lyfta upp de väsentliga beviskraven, så att försvararen och den som är misstänkt har möjlighet att bemöta det. Det är egentligen förutsättningen för en rättssäker process vi vill komma åt genom att kräva en domstolsprövning.

Anf. 133 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Det gläder mig att det finns tydlighet och stringens i Vänsterpartiets hållning i frågan. Det gör det enklare att debattera.

Uppfattningen är glasklar. Säkerhetspolisen kommer inte att vilja lyfta upp några ärenden där deras underrättelser exponeras i allmän domstol. Detta är ett upplägg som har fungerat förhållandevis väl genom åren.

Men min fråga var kanske inte om Vänsterpartiet vidhåller sin ståndpunkt i frågan. Eftersom vi nu vet att Magdalena Andersson inte säger nej till Vänsterpartiet i en framtida regering undrar jag lite, på temat säkerhet och terrorism, om Vänsterpartiet kommer att lyfta upp ett sådant krav mot en rödgrön regering. På så sätt skulle man äventyra möjligheten som finns i dag att under väldigt strikta förhållanden kunna utvisa personer som utgör ett hot mot rikets säkerhet.

Jag tycker att det är en bra möjlighet som Säkerhetspolisen har i dag. Den borde användas mer. Men med Vänsterpartiets politik blir det svårare för Sverige att utvisa utlänningar som utgör ett säkerhetshot, under de förutsättningar som lagen i dag beskriver.

Är det ett krav som Vänsterpartiet kommer att ställa för att kunna ingå i en rödgrön regering?

Anf. 134 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Tack, Adam Marttinen, för en preciserad fråga!

Först och främst tror jag att vi alla är medvetna om att om det ska bli ett regeringssamarbete, oavsett konstellation, krävs det förhandlingar. Vänsterpartiet är långt ifrån att vara framme vid en kravlista, att vi skulle önska det här och det här som förutsättning för att gå in i en rödgrön regering. Vi önskar att göra det, men kravlistan är inte klar. Därmed lämnar jag öppet om detta skulle vara något som ingår i vår kravlista.

Anf. 135 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Fru talman! Jag vill till att börja med bekräfta det som ledamoten Nordborg lyfter upp när det gäller betydelsen av det arbete som bedrivs av CVE, Center mot våldsbejakande extremism. Vi är helt eniga om att det är ett väldigt viktigt arbete.

Vi ser även att mycket av den historiska brottsförebyggande offensiv som regeringen nu genomför också har betydelse vad gäller rekrytering till våldsbejakande extremism. Där tror jag att vi till stora delar är överens.

De senaste åren har Vänsterpartiet dock konsekvent röstat nej till i stort sett varje skärpning av svensk terroristlagstiftning. Det vore inte något större bekymmer om det var enbart Vänsterpartiet som röstade nej. Men vi vet att Vänsterpartiet är väldigt offensiva och bestämda med att man vill ingå i en framtida rödgrön regering, om olyckan skulle vara framme.

Regeringen är nu i ett läge där vi förbereder skärpningar av lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar. Om denna lagstiftningsprodukt skulle ligga på bordet hos en nyutträd rödgrön regering där

Vänsterpartiet ingår, kommer Vänsterpartiet då att blockera skärpningar av svensk terroristbrottslagstiftning?

Anf. 136 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Tack, Mikael Damsgaard, för frågan!

Jag är glad att vi är helt överens om att rikta beröm till Center mot våldsbejakande extremism. De gör ett oerhört värdefullt arbete. Det arbetet borde få ytterligare ekonomiskt stöd, så att resurserna hos kommuner och regioner kan förstärkas så att man verkligen kan verkställa de förslag på åtgärder som kommer via bland annat Center mot våldsbejakande extremism.

När det gäller frågan kan jag återigen säga, så som jag svarade i förra replikskiftet, att ingenting är bestämt om vad som kommer att stå på en eventuell kravlista inför en eventuell rödgrön regering.

En rödgrön regering skulle vara en lycka, tycker jag, för vårt parti och för Sverige, inte en olycka. Men då kommer våra vitt skilda politiska uppfattningar att bli väldigt tydliga. Vi prioriterar inte på samma sätt. Jag är övertygad om att vi tillsammans i en rödgrön majoritet kan genomföra väldigt viktiga förändringar för Sverige, och de skulle kanske dra undan mattan för att vi skulle behöva diskutera strängare lagstiftning.

Anf. 137 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Fru talman! Jag har full förståelse för att regeringsförhandlingar måste få ha sin gång. Men det är ändå intressant att diskutera och ta del av ledamotens bild av Vänsterpartiets röda linjer. Det här är en fråga där Vänsterpartiet konsekvent har röstat nej på ett väldigt ideologiskt och – får jag lov att säga – ändå rakryggat sätt, även om vi har helt olika perspektiv och ingångar i frågan.

Det vore därför intressant att få ta del av ledamotens egen bild av om detta är en fråga där Vänsterpartiet skulle kunna vika sig för att Socialdemokraterna vill någonting annat, eller om man kommer att stå upp för sina principer och sin uppfattning i en sådan regeringsbildning.

Jag är också nyfiken när det gäller frågan om återkallande av medborgarskap på grund av terroristbrottslighet, som har varit uppe tidigare i debatten. Grundlagskommittén kom ganska nyligen med ett förslag om att skapa vissa möjligheter för det. Miljöpartiet och Vänsterpartiet reserverade sig mot kommitténs förslag.

Anser ledamoten att det är rimligt att en person med dubbelt medborgarskap som har begått mycket allvarlig brottslighet, som står under Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion, ändå ska kunna behålla sitt svenska medborgarskap och komma tillbaka och leva i Sverige?

Anf. 138 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Tack, Mikael Damsgaard, för ännu vassare och tydligare frågor!

Jag vill återvända till att det handlar om en kontext när det gäller vilka förhandlingar som skulle komma upp inför en eventuell rödgrön regering. Jag är inte

säker på att detta kommer att vara en av de allra viktigaste frågorna. Den kommer kanske inte ens att vara med på en lista i förhandlingarna. Det återstår verkligen att se.

Mina personliga värderingar, som vi egentligen inte ska lyfta upp i de här politiska sammanhangen, är att jag är kritisk till att man ständigt krymper möjligheten för dem som är invandrare att stanna i Sverige. När det handlar om detta exempel, om det skulle vara ett mycket allvarligt terrorbrott, tror jag att också jag kan tänka mig att personen blir utvisad.

Jag tycker dock, återigen, att vi ibland hamnar otroligt fel i justitiekottet. Vi är i och för sig satta att hantera framför allt lagstiftningsfrågor. Men vart tar våra värderingar vägen? Vad ska vi uppskatta? Vad ska vi värdera högt?

Vi är ense om att vi tar avstånd från terrordådet som skedde på Drottninggatan, vilket har nämnts flera gånger i debatten här i dag. Men vi har högtidlighållit minnet av det med ett monument som är fyllt av värme och hyllar den solidaritet som växte fram som en oerhörd motkraft till terrordådet. Det är sådan solidaritet jag vill se växa i Sverige.

Anf. 139 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! Den våldsbejakande extremismen och terrorismen utgör ett av vår tids största hot mot människors trygghet och i förlängningen även vår demokrati. Terrorhotet vilar tungt över många länder, och Sverige är inte på något sätt förskonat. Flera talare före mig har nämnt händelserna på Drottninggatan, men jag vill också påminna om självmordsbombaren som utlöste sprängladdningen av misstag och orsakade sin egen död. Minns även att vi har personer födda och uppvuxna i Sverige som anslutit sig till IS och medverkat vid fruktansvärda terrorbrott i bland annat Paris och Bryssel. Minns också Lars Vilks, som utsattes för mordförsök vid flera tillfällen för att han framställt en karikatyr av Mohammed och tvingades ha livvaktsskydd under resten av sin levnad.

Fru talman! Sverige har i dag en förstärkt hotbild, till en del beroende på regimer i andra länder som agerar fientligt, men vi upplever även i vårt land en radikalisering och polarisering som förstärker hotbilden. Det som ytterligare bygger på hotet är den nära kopplingen mellan terrorism och den organiserade brottslighet som fått fäste i vårt land och orsakar död och förödelse. Det här är påtagliga och konkreta hot mot enskilda människors trygghet. De påverkar även näringsliv och offentlig sektor.

Tydliga kopplingar finns till styret i Iran, som genom Islamiska revolutionsgardet, IRGC, planerar och initierar aktioner mot israeliska mål i Sverige där svenska kriminella gäng använts som ombud. IRGC har mellan 150 000 och 190 000 anställda. En del av IRGC utgörs av Quds Force, med mellan 5 000 och 15 000 anställda, handplockade från IRGC för sin kompetens och sin lojalitet till regimen. IRGC:s Quds Force riktar sig mot amerikanska, israeliska, saudiska och Förenade Arabemiratens intressen samt mot

iranska olikstänkande grupper i Iran och den iranska diasporan.

IRGC misstänks ha planerat mord på svenska judar. Två hemliga agenter kopplade till den iranska underrättelsetjänsten kartlade tre tilltänkta mordoffer. I april 2021 greps ett par i Stockholmsområdet, misstänkta för stämpling till terroristbrott. Paret utvisades, och mycket pekar på att de haft den iranska regimens uppdrag att kartlägga och mörda svenska judar. De ska ha kommit långt i sin planering när de greps, med både bilder och adressuppgifter kopplade till tilltänkta offer.

Med detta sagt och med anledning av en rad andra omständigheter menar jag och många med mig, inte minst från den iranska diasporan, att Europeiska unionen bör klassa IRGC som en terrororganisation.

Fru talman! Regeringen har nu presenterat en ny strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism inom fyra områden: förebygga, förhindra, skydda och hantera. Alla områden är självklart prioriterade, men primärt måste fokus vara på att förebygga och förhindra brott med koppling till sådan brottslighet. Inom de områdena krävs insatser från samhällets alla aktörer. Alla kan och måste bidra efter förmåga.

Sett i ett större perspektiv krävs ett gott och nära samarbete över landsgränserna, särskilt inom ramen för det europeiska samarbetet i Europol och Eurojust i samverkan med medlemsländernas säkerhetstjänster. Ett sådant arbete är avgörande för framgång i det proaktiva arbetet.

Säpo lyfter i dag fram tre grupperingar med koppling till våldsbejakande extremism och terrorism som har kapacitet att utföra terrorhandlingar: islamismen, högerextremismen och vänsterextremismen. Men det finns även andra former av aktivism med deltagare som kan radikaliseras där det finns anledning att vara vaksam. Samtliga grupper som nu nämns använder digitala plattformar och anpassar ständigt sina budskap och metoder för att attrahera och rekrytera inte minst våra unga.

Fru talman! Det största och mest påtagliga hotet utgörs i dag onekligen av den våldsbejakande islamismen. Av de senaste årens terrorangrepp har i stort sett samtliga varit kopplade till islamistiska grupper som IS, al-Qaida och al-Shabab. Hotbilden mot Sverige har även förstärkts genom händelser i landet som upplevts som provocerande angrepp på islam och muslimer. Yttre händelser som konflikten Israel–Hamas har ytterligare spätt på och stärkt hotbilden, liksom ogrundade anklagelser mot Sverige och svensk socialtjänst.

För att förebygga och förhindra vålds- och terroristbrott krävs som sagt insatser från alla goda krafter. Sverige har i dag ett 60-tal utsatta områden, varav drygt 20 anses som särskilt utsatta. Områdena präglas av hög arbetslöshet, kriminalitet, dåliga skolresultat, andra värderingar och bristande integration. I den miljö utvecklas och frodas en form av parallellsamhälle med egna normer och regler. Boende i dessa områden, inte minst unga, är särskilt påverkade av och mottagliga för budskap från aktörer som vill angripa och skada vårt samhälle, som ogillar eller rent av hatar vår

livsstil och våra värderingar och som vill se ett annat samhälle baserat på en annan ideologi.

Fru talman! För att bryta detta mönster krävs rejält ökade insatser och hög närvaro av såväl polis som andra aktörer. Skola, socialtjänst, näringsliv, föreningsliv och polis måste göra gemensam sak för att identifiera inte minst unga som visar tecken på radikalisering. Vi måste spåra upp, identifiera och hindra personer som underblåser hatet. Den subversiva verksamheten måste stoppas.

Informationsutbytet måste förbättras och förenklas. Personer som inte har rätt att vistas i vårt land ska omhändertas och utvisas. Permanenta uppehållstillstånd bör återkallas om det finns grund för det, och det bör även bli möjligt att under vissa förutsättningar frånta personer medborgarskap om de har dubbelt medborgarskap.

Fru talman! Med detta sagt yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 140 ULRICA WESTERLUND (MP):

Fru talman! I vår följdmotion med anledning av regeringens skrivelse *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera* betonade vi i Miljöpartiet att det även på det här området är centralt med förebyggande arbete. Detta kräver givetvis kunskaper om de strukturella grundorsakerna till våldsbejakande extremism och terrorism och såklart förslag på åtgärder för att bekämpa dessa. Det kan till exempel handla om insatser för minskad segregation och utanförskap samt för ökad social rättvisa. Om inte grundorsakerna bekämpas kommer extremistmiljöerna att ha fortsatt tillgång till en rekryteringsbas.

I samma motion tog vi också upp att vi anser att strategin bör lägga större vikt vid tidiga insatser för att fånga upp barn och unga som är i riskzon för att exempelvis radikaliseras eller rekryteras, såväl i skolan, socialtjänsten och vården som i den digitala miljön. Det krävs också mer stöd till föräldrar. Det är även av stor vikt att staten säkerställer stöd till civilsamhällesorganisationer som arbetar mot radikalisering och extremism.

Ett annat viktigt område är arbetet med förebyggande insatser inom Kriminalvården och på ungdomshemmen. Detta adresseras i den nationella strategin, och regeringen betonar vikten av att förebygga radikalisering i fängelsemiljöer för att minska tillväxten av terroristbrottslighet. Regeringens inriktning på det fortsatta arbetet riktas mot Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete med åtgärder för att underlätta avhopparverksamhet. Detta är mycket viktigt. Men Miljöpartiet skulle också vilja se fler konkreta förebyggande åtgärder i strategin för att förhindra att personer radikaliseras och rekryteras under sin tid på anstalter eller ungdomshem.

Fru talman! Terrorism är ett allvarligt hot mot det fria demokratiska samhället som vi alla värnar. Arbetet mot terror måste bedrivas såväl i Sverige som i samarbete med andra länder.

Det är Säkerhetspolisen som ansvarar för terrorbekämpningen i Sverige. Vi var nyligen där på ett intressant studiebesök. Säpos resurser har stärkts, och flera nya lagar har också kommit på plats för att förhindra terror.

Det är också angeläget att Säpo har tillräckliga resurser för att arbeta effektivt med terrorbekämpning. I takt med att Säpos uppdrag utvidgas och blir mer komplext måste vi även stärka den interna granskningen av myndighetens arbete, så att insatser och utredningar sker på ett rättssäkert sätt.

Att förhindra radikaliseringsprocesser hos grupper eller individer och på platser där det finns särskilt stor risk att radikaliseringsprocesser kan ske.

Fru talman! Vi behöver ett kraftfullt förebyggande arbete för att minska risken att utsatta, marginaliserade människor blir indragna i extremistiska miljöer. Det kräver långsiktighet och att åtgärder som genomförs inte är enskilda och lösryckta.

Vi vill se en grundläggande social rättvisa som kompletteras med ett nationellt avhoppsprogram, som komplement till den verksamhet som bedrivs i olika regioner, för att underlätta avhopp från extremistmiljöer. Människor ska inte behöva känna sig så trängda socialt och ekonomiskt att de finner extremistiska miljöer attraktiva.

Vi bör även satsa särskilt på att motarbeta finansiering av terrorism. Där gäller det både att bekämpa finansiering av terrororganisationer inom Sverige och att förhindra att pengar från Sverige bidrar till terror utomlands.

I relation till de målen är det internationella samarbetet oerhört viktigt, särskilt inom EU och genom Europol, för att kartlägga finansieringskällor och överföringsmetoder. För att bekämpa terrorfinansiering effektivt bör vi även stärka arbetet mot penningtvätt. Relevanta myndigheters kapacitet måste stärkas.

I den nationella strategin anger regeringen som inriktning att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska fortsätta att utveckla sitt samarbete med andra myndigheter och relevanta privata aktörer för att intensifiera arbetet med att bekämpa finansiering av terrorism.

Regeringen skriver också att de brottsbekämpande myndigheterna bör fortsätta att utveckla kunskaps- och erfarenhetsutbytet om hatbrott och demokratihotande brottslighet och förbättra förmågan att identifiera ideologiska komponenter i olika typer av brott. Att utveckla samarbetet mellan aktörer och kunskaps- och erfarenhetsutbytet är mycket viktigt, men regeringen ger ingen konkret vägledning till myndigheterna om hur arbetet ska utvecklas. Miljöpartiet menar därför att skrivelsen kan kompletteras med fler konkreta åtgärder.

Avslutningsvis vill jag nämna vikten av långsiktighet och samsyn i de här frågorna. För att arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism ska ge effekt över tid bör den politiska inriktningen ligga fast. Därför tänker vi att det vore glädjande om regeringen kunde ta initiativ till en ny blocköverskridande överenskommelse på området.

Anf. 141 MARTIN MELIN (L):

Fru talman! Ämnet för dagen är terrorism. Jag tänkte ägna några minuter åt det, och då kanske främst åt den inhemska terrorismen.

Till att börja med är terrorism en handling som är ägnad att skapa rädsla. Det är genom rädslan som man vill påverka folk, beslutsfattare, myndigheter, företag eller stater. Rädslan ska sedan göra så att människor gör som terroristen vill.

I klarspråk säger terroristen: Om ni inte gör som jag vill, om ni inte tycker som jag vill, då spränger jag er. Jag struntar i att ni är oskyldiga. Jag struntar i om ni är barn. Jag spränger er eller jag skjuter er. Ni ska dö, för ni tycker och vill inte som jag.

Det är vad terroristen säger. Han eller hon hotar demokratin, hotar tryggheten i samhället och hotar människors liv, genom att begå våldshandlingar och skapa rädsla.

Den inhemska terrorismen är terrorhandlingar som begås av personer här i Sverige. Under många år vet jag att det i varje fall inom polisen inte talades så mycket om *ifall* det skulle bli en terrorattack i Sverige. Det talades mer om *när* det skulle bli en terrorattack i Sverige. Nu år 2025 har vi haft ett par terrorattacker, och varje år avslöjar Säkerhetspolisen planerade attacker i Sverige.

Fru talman! Det är alltså fortfarande i allra högsta grad aktuellt att prata om risken för kommande terrorattacker. Vi får inte vara naiva, vi får inte blunda och vi får inte sluta att vara på tårna när det kommer till att prata om terrorbekämpning.

Det jag med oro ser på just nu är hur unga personer i Sverige i dag alltmer radikaliserar. Det måste vi prata mer öppet och nyktert om. Det handlar om allt från högerextremism och religiös extremism till konspirationsteorier och kvinnohat. Det finns många där ute som är mottagliga för manipulation och påverkan. De är lätta att övertyga.

På internet i dag sprids allt ifrån hat och propaganda till försköning av våldsamma attentat. För en ung människa, kanske knappt tonåring, kan det vara lätt att ryckas med. Man får en tillhörighet, man får en gemenskap och man blir sedd. Man får en vägledning och kanske till och med en mening med livet.

Vi vet att unga personer är lätta att påverka. De har inte samma möjlighet eller förmåga att ifrågasätta som vuxna. Det är också svårt att komma åt de här unga. De rör sig på forum som för en vuxen, en förälder, kan vara svåra att känna igen. De kan se ganska normala ut. Det kan vara ett gejmingsforum eller ett Tiktok-konto.

Det är små budskap som sedan, inte sällan med hjälp av algoritm, växer till mer konkreta åsikter, mer radikala åsikter och åsikter som sedan blir en sanning. Helt plötsligt har vi en tonåring med radikala åsikter som är beredd att begå våldsbrott för sakens skull.

Det här måste vi alla jobba aktivt mot. Vi vill inte och vi ska inte fostra terrorister i Sverige.

Fru talman! När det slutligen kommer till den internationella terrorismen säger jag som jag har sagt här i kammaren tidigare: Ingen terrorist ska bo, planera eller verka i Sverige. En terrorist ska helt enkelt inte vistas i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 april.)

§ 15 Processrättsliga frågor

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU16
Processrättsliga frågor
föredrogs.

Anf. 142 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet, så att jag inte glömmer bort det.

Fru talman! Den svenska rättsstaten är en hörnsten i vårt demokratiska samhälle. Den vilar på förtroendet att den som utsätts för brott får upprättelse, att den som begår brott ställs till svars och att detta sker rättssäkert, snabbt och med hög kvalitet.

Men rättsstatens styrka är inte statisk. Den måste vårdas, utvecklas och anpassas till en tid där brottslighetens karaktär förändrats, där tempot ökar och där hot och tystnadskultur prövar systemets hållfasthet.

Det är därför denna regering, med Moderaterna i spetsen, driver ett brett och reforminriktat arbete för att återupprätta tryggheten, och rättsprocessen är en del av detta.

Fru talman! Låt mig inleda med att tala om en process som har varit igång ett tag. Det är ett exempel på en snabbare lagföring. Det är sedan april 2023 ett arbetssätt som är infört i hela landet.

Det innebär att enklare brott – som ringa narkotikabrott, stöld eller trafikbrott – utreds direkt av polisen på plats. Det kan leda till åtal samma dag som brottet begås. I många fall får den misstänkte en rättegångstid redan vid ingripandet.

Det är inte bara ett nytt arbetssätt. Det är ett nytt synsätt. Det är en rättsstat som agerar i realtid och säger till brottsoffer: Vi ser dig, vi lyssnar och vi agerar. Till gärningspersonen säger den: Du möter rättsstaten här och nu, och inte om sex månader.

Under mitt senaste besök hos polisen tidigare i denna vecka lyftes just detta som ett framgångsrikt verktyg i arbetet mot vardagsbrottsligheten. Det frigör utredningsresurser, minskar belastningen i domstolarna och skapar en tydlig återkoppling i rättskedjan. Det är helt enkelt smart, snabbt och rättssäkert.

Det här vill vi ta vidare, och det har fattats beslut om att utöka och möjliggöra det här även när det gäller gärningsmän under 18 år. Det är positivt. Detta görs på prov, och det går framåt och ska vara igång i hela landet under 2026 för att sedan utvärderas. Resultatet talar sitt tydliga språk när det gäller just snabbare lagföring: från ungefär 22 veckor till knappt 7 veckor från brott till dom. Det är en positiv förändring, inte på marginalen utan faktiskt i rättsprocessens hjärta.

Fru talman! När jag lyfter fördelarna med detta vill jag passa på att nämna att samtliga av de partier som brukar räknas till det socialdemokratiska potentiella regeringsunderlaget hade reservationer när det här behandlades i kammaren och sedan infördes. Det kan man välja att fundera över.

Fru talman! Digitaliseringen förändrar också bevisningen. Brott sker i dag lika ofta i ett chattflöde som på en fysisk plats. Regeringen säkerställer därför att domstolarna får rätt teknik, rätt kunskap och rätt metoder för att hantera digital bevisning, fjärrförhör och liknande. Vi möjliggör för vittnen som riskerar att utsättas för hot att delta via videolänk, något som också aktualiseras i en av reservationerna från Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Fru talman! Här vill jag understryka att regeringen redan bereder konkreta förslag om att stärka möjligheten till videonärvaro genom processrättsliga reformer i allmän domstol. Domstolarna ska få större flexibilitet när det gäller att besluta om videolänk, både av effektivitetsskäl och av trygghetsskäl. Det är alltså inte brist på vilja som föranleder ett avslag på reservationen utan det faktum att arbetet redan är i full gång.

Fru talman! En effektiv process kräver också verktyg för att kunna lagföra dem som söker undkomma rättvisan. Därför har vi förstärkt möjligheten att använda hemliga tvångsmedel, hemlig dataavläsning, rumsavlyssning och kameraövervakning i kampen mot brottsligheten. Där breddar vi tillämpningen till fler brottstyper och tidigare skeden och möjliggör även mer preventiv användning.

Regeringen är också på väg att lägga fram och tidigarelägga införandet av att hemliga tvångsmedel ska kunna användas även mot barn under 15 år. Det är en nödvändig reform. Barn ska inte skyddas från rättsstaten, fru talman, utan av den. När barn begår mord, bär vapen eller utnyttjas av gäng måste samhället kunna agera med beslutsamhet och rättssäkerhet och med barnets framtid i fokus.

Fru talman! Jag vill också lite kort bemöta reservationer som finns kring hemliga tvångsmedel. Där argumenteras att lagstiftning som inskränker den personliga integriteten alltid bör tidsbegränsas och utvärderas. Det är en viktig diskussion som vi såklart ska ha. Men det är också en diskussion som förutsätter att man ser hela bilden, både behovet av rättssäkerhet och behovet av långsiktigt fungerande verktyg i brottsbekämpningen.

Det är därför regeringen har infört en hel del tidsbegränsad lagstiftning på området, bland annat möjligheten till dataavläsning i preventivt syfte. Vi lämnar

dessutom årliga redovisningar till riksdagen av hur tvångsmedlen använts.

Regeringen har också redan tillsatt en systematisk utredning för att se över hela regelverket för hemliga och preventiva tvångsmedel, där syftet är att skapa ett tydligt och samlat regelverk.

Fru talman! Vi behöver inte bara nya verktyg. Det behövs också varaktiga arbetssätt. Tillfälliga undantag, även om de ibland kan vara goda, kan aldrig på sikt ersätta ett fungerande, legitimt och långsiktigt regelverk. Därför ser vi till att reformerna införs och att de utvärderas medan de används, förbättras i tid och förankras för framtiden.

Fru talman! Vi rustar inte bara verktygen. Vi måste också rusta rättsväsendet i sig självt. Vi har tillfört betydande resurser till Sveriges Domstolar och Åklagarmyndigheten. Vi möjliggör att fler domare och åklagare anställs, att ärendebalansen betas av och att rättsprocessen återfår den hastighet och tyngd som rättsstaten kräver och behöver.

Domstolsverket har fått i uppdrag att ta fram en kompetensförsörjningsplan med fokus på att stärka rekrytering, utveckla karriärvägar och fokusera på arbetsmiljön inom hela kedjan. Det handlar om att bygga en långsiktig förmåga.

Detta är också någonting som lyfts upp i en reservation, där man menar att det behöver göras. Men det är, fru talman, någonting som redan görs. Redan i 2023 års regleringsbrev lyftes detta upp, och Domstolsverket fick det i uppdrag. I regleringsbrevet för 2024 lyftes det igen för utvärdering av hur vi ska kompetensförsörja våra domstolar.

Fru talman! Det är inte punktinsatser som gör skillnad; det är det systematiska långsiktiga arbetet.

En annan sak som nämnts i reservationer, fru talman, är säkerhetsrisker kopplade till myndigheternas lokaler. Där har regeringen redan agerat och gett Domstolsverket, Kriminalvården och polisen i uppdrag att identifiera och hantera säkerhetsrisker i fastighetsäggande och hyresförhållanden.

Myndigheterna har bland annat nu föreslagit förvärvstillstånd och statlig förköpsrätt och att vissa samhällskritiska fastigheter bör kunna ägas permanent av staten. Också här är arbetet alltså redan igång och fungerar på bredd.

Fru talman! Avslutningsvis: Rättsstaten är inte bara paragrafer och protokoll. Det är ett löfte till varje brottsoffer att vi ser, att vi bryr oss och att vi agerar. Vi kan inte vänta in framtiden. Vi måste bygga den med reformer som biter, med verktyg som fungerar och med en målmedvetenhet där man inte skäms för att kalla brott för brott och rätt för rätt. Vi reformerar för att människor ska få sin rätt i tid på riktigt.

Vi avstyrker reservationerna i betänkandet, inte av brist på engagemang utan därför att vi redan gör jobbet. Vi har tagit initiativet, vi har kraften och vi har förmågan. Vi vet vart vi ska, och vi har redan börjat gå dit för en tryggare morgondag. (Applåder)

Anf. 143 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Jag reagerar på Ludvig Ceimertz reaktioner på flera reservationer. Det började med kommentarerna till digital möjlighet till deltagande i rättsprocessen, och sedan följdes det upp av fler kommentarer av Ludvig Ceimertz.

Jag vill nog påstå att jag är väl medveten om det som kom fram här om att en del arbete pågår. Men jag ser också att det finns en väldig kluvenhet. När det gäller digital tillgång till rättsprocesser har Domstolsverket velat använda olika servicecenter för att etablera bra videomiljöer på olika håll ute i landet. Samtidigt drar regeringen tillbaka möjligheten för ett antal servicecenter. Det här är inte bra ur demokratisynpunkt över huvud taget, och allra minst när det handlar om rättsväsendet.

När det handlar om domare har vi från Vänsterpartiet haft kontakter som har lett till att vi är oroade över hur situationen ser ut. Vi tycker att arbetet måste accelerera och att man måste ge mer stöd på olika sätt för att rekrytera domare och avlasta dem som är hårt pressade i dag. Det gäller också lokalerna, som jag kommer att återkomma till i mitt anförande. Men låt oss börja med det här.

Ger man med en hand och tar tillbaka med en annan?

Anf. 144 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Ja, det kan vara lämpligt att vi börjar med de frågeställningar som lyfts upp. Ledamoten Gudrun Nordborg lyfter upp deltagande via distans. I dag är huvudregeln att deltagande ska ske fysiskt på plats. Vi ser goda anledningar att se över det. Detta ska inte behöva vara huvudfallet, utan det ska i fler fall än i dag kunna fattas beslut om digitalt deltagande genom videolänk från en annan plats av hänsyn till trygghet för brottsoffer och vittnen, av rent logistiska skäl eller av andra skäl.

Det var därför Domstolsverket fick i uppdrag att titta på frågeställningen för att se vilka förändringar som behövde göras. Detta bereds just nu inom Regeringskansliet.

Kompetensförsörjningen för domstolarna är ett bekymmer. Det är ett problem när ärenden fastnar i flödet och det skapas köer. Det är därför viktigt att kunna ändra på processer, som jag redogjorde för i mitt anförande, med snabbare lagföring där vi på ett bra sätt kan frigöra resurser. Det är också viktigt att vi arbetar systematiskt och långsiktigt för kompetensförsörjningen, och det var därför regeringen gav Domstolsverket i uppdrag att se över sin kompetensförsörjningsplan och sedan utvärdera vilka insatser som var genomförda och vilken effekt de fått.

Dessutom har regeringen tillskjutit 1,2 miljarder kronor för att våra domstolar ska kunna arbeta effektivare, säkra kompetensförsörjningen och hantera fler ärenden.

Arbetet är alltså på gång. Det tas på allvar, och det är viktigt.

Anf. 145 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Jag hör vad du säger, Ludvig Ceimertz. Nu är det ju så att praxis när det gäller möjlighet att delta digitalt i en rättsprocess varierar stort över landet. En del domare är otroligt restriktiva med detta, vilket skapar bekymmer, oro och rädsla för många både offer och vittnen. Så får det inte vara.

När det handlar om att göra det möjligt med digital närvaro har jag också erfarenhet efter att länge ha arbetat både i och utanför rättsväsendet, och det kräver att man gör det under säkra förhållanden. Där vore servicecentren utmärkta att behålla för att garantera det.

Jag känner också igen sedan många reformer tillbaka att man har försökt ändra på möjligheten att rekrytera kvalificerade jurister till domartjänster. Det går ibland trögt. Där måste det göras mer. Detta är dock ingenting som den SD-ledda regeringen på egen hand har hittat på nu. Det är ett krav sedan mycket länge.

Jag sparar att kommentera frågan om det viktiga med lokaler som är skyddade och icke-privata och inte riskerar kriminell inblandning. Det handlar om hela rättskedjan, inklusive domstolslokaler ibland.

Anf. 146 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Jag måste säga att det är lite intressant att frågan om lokaler nu har lyfts i två repliker med kommentaren att vi inte ska prata om det nu. Ändå läggs det tid på det.

Jag vill bara passa på att säga att jag delar uppfattningen att lokaler där domstolar finns, där polisen finns och där Kriminalvården finns ska vara trygga, säkra och stabila. Det ska inte finnas några oegentligheter. Det är därför regeringen har gett dessa myndigheter i uppdrag att kartlägga just detta. Regeringen har alltså agerat i frågeställningen. Jag tycker att det är viktigt att få det sagt eftersom det ändå lyftes två gånger, med medskicket att det inte skulle lyftas.

När det sedan gäller statens servicecenter är det inte det enda sätt som finns att delta digitalt under rättegångar. Det kan man göra på många fler sätt. Vi har också sett en stor ökning av antalet tillfällen där man deltar digitalt, från ganska få tillfällen. Vid de allra flesta rättsprocesser, åtminstone de lite större, finns det nu någon form av digitalt inslag.

Vi tycker att det är positivt och bra att den möjligheten finns och vill gärna att den ska utökas och kunna användas mycket mer. Det är nämligen bekymmersamt, som ledamoten Nordborg ger uttryck för, att det ser så olika ut runt om i landet. Det behöver bli mer likvärdigt. Det är också därför vi tittar på att ta bort principen att huvudregeln ska vara fysiskt deltagande. Den utredningen bereds just nu i Regeringskansliet.

När det gäller kompetensförsörjningen är det ett bekymmer som det arbetas med. Regeringen har i två raka regleringsbrev till Domstolsverket lyft fram att man ska arbeta med, utvärdera och komma tillbaka i den frågan.

Anf. 147 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation nummer 1 från Socialdemokraterna. Där markerar vi tydligt att de utökade tvångsmedel och befogenheter som polisen tilldelats, ofta på vårt initiativ, ska vara tidsbegränsade och utvärderas. Vi vet nämligen att med större makt följer större ansvar. Det handlar om att försvara rättsstaten, inte urholka den. Vi ska vara tuffa mot brottsligheten men aldrig slarva med rättssäkerheten.

Rättsstaten är inte starkare än sin svagaste länk. Det räcker inte med fler poliser eller vassare verktyg om vi inte ser till att hela rättskedjan fungerar – från polisutredning till åtal, dom och verkställighet.

En ofta förbisedd, men ofta också helt avgörande, del av denna rättskedja är våra nämndemän. De representerar medborgarna i domstolen och är en unik del av svensk rättstradition. Deras närvaro säkerställer att rättskipningen sker av inte bara av jurister utan även med en folklig förankring och sunt förnuft.

I dag finns det stora utmaningar. Det är svårt att rekrytera nya nämndemän, särskilt i glesbygd och mindre kommuner. Många lämnar uppdraget i förtid på grund av bristande stöd och arbetsmiljöproblem. Det saknas också systematisk fortbildning, trots att nämndemän ofta förväntas delta i mycket komplexa rättegångar.

Om inte nämndemannasystemet ges bättre förutsättningar genom tydligare nationellt ansvar för utbildning, stöd och arbetsvillkor riskerar vi att detta folkförankrade inslag i vår rättsstat förlorar både kvalitet och legitimitet.

Jag vill även lyfta fram två andra områden där vi måste agera kraftfullare för att bevara och stärka allmänhetens tilltro till rättsväsendet: mängdbrotten och den grova ekonomiska brottsligheten.

I Dalarna, som jag kommer ifrån, har vi nyligen haft två uppmärksammade fall av smitningsolyckor. Det finns både foton och filmer på dem som kört bilen, men ändå har ärendena lagts ned. Det handlar om personer som blivit påkörda, en person med stora skador. Trots foton och filmer på både bil och förare möts man av beskedet: Utredningen läggs ned.

Det här är tyvärr inget undantag. Riksrevisionen har slagit fast att polisen hanterar mängdbrott ineffektivt och att det saknas uppföljning och analys. Brottsförebyggande rådet pekar på en oroväckande låg uppläringsgrad och att detta skapar ett glapp mellan det brottsoffret förväntar sig och vad rättsväsendet faktiskt levererar.

Det här är en rättvisefråga. När inbrott, stölder och skadegörelse inte leder till någon reaktion undermineras förtroendet för hela systemet. En viktig förklaring är bristen på lokala poliser. Brottsförebyggande rådet konstaterar att närpolisens närvaro och kännedom om det lokala samhället är avgörande för att hantera just dessa brott.

Vi socialdemokrater menar att alla kommuner ska ha en närvarande polis. Det är en trygghetsfråga, men

det är också en fråga om respekt – för kommunmedborgarna, för brottsoffren och för rättvisan.

Jag vill även lyfta den grova ekonomiska brottsligheten, som är ett hot både mot tilliten till samhället och mot själva välfärdsstaten. Det handlar om avancerade upplägg: system där företag töms på pengar, bolag kappas och skattemedel hamnar i fel fickor. Dessa brott sker inte i stundens ingivelse utan är ofta planerade och genomtänkta med syftet att berika sig på samhällets bekostnad.

Ekobrottsmyndighetens generaldirektör Rikard Jermsten har varit tydlig: Straffen är för låga, vilket gör att denna typ av brott riskerar att inte prioriteras tillräckligt trots att de kan kosta samhället miljardbelopp.

För oss socialdemokrater är detta en fråga om rättvisa och en brottsförebyggande verkan. Högre straff spelar en avgörande roll för att avskräcka från den här typen av brottslighet. För dessa planerade ekonomiska brott måste risken för straff väga tyngre än vinsten från brottet.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill höja straffen för grova ekonomiska brott. Vi vill införa en svensk antimaffialagstiftning så att vi kan slå mot hela den kriminella infrastrukturen. Vi vill göra det möjligt att konfiskera kriminellas tillgångar och återföra dem till samhället. Det handlar om att säga att du inte kan fuska dig till framgång och inte stjäla från välfärden och tro att du kommer undan.

Vi socialdemokrater har en tydlig linje. Rättsstaten ska vara stark, rättvis och folkligt förankrad. Vi ska ge polisen verktyg att knäcka gängen. Vi ska stärka skyddet för brottsoffer. Vi ska aldrig tumma på rättssäkerheten. Vi ska säga nej till ett system där brottsoffer får sina ärenden nedlagda utan åtgärd och nej till att ekonomiska brottslingar får fuska sig till framgång på bekostnad av hela vårt samhälle. Den som sköter sig ska inte vara en förlorare. Vi säger ja till en rättsstat som fungerar för alla i hela landet. (Applåder)

Anf. 148 PONTUS ANDERSSON
GARPVALL (SD) replik:

Fru talman! Från oppositionens sida är det väldigt spretigt på det justitiepolitiska området och även här på det processrättsliga området. Socialdemokraterna har tidigare sagt nej till visitationszoner. Senare ville de göra hela södra Stockholm till en visitationszon. De sa nej till anonyma vittnen. Sedan sa de ja till anonyma vittnen. De sa nej till att gängkriminella ska bli av med sina medborgarskap. Sedan sa de ja till det – eller gjorde de det?

Dessutom har Socialdemokraterna en ambition att styra ihop med partier som säger nej till mycket av det vi gör på det justitiepolitiska och processrättsliga området. Jag undrar nu om allt som vi genomfört under den här mandatperioden kommer att rivas upp om Sverige mot förmodan får en ny regering och Socialdemokraterna ska försöka samarbeta med de partier som säger nej till det mesta.

Anf. 149 LARS ISACSSON (S) replik:

Herr talman! Tack till Pontus Andersson Garpvall för frågan! Svaret på ledamotens fråga är nej. Allt som har beslutats här kommer inte att rivas upp. Det vore väldigt dumt av oss socialdemokrater att göra det eftersom sju av tio propositioner som har tagits fram under mandatperioden är initierade av en socialdemokratisk regering. Det vore alltså att dra tillbaka den politik vi själva har fört fram. Nu är man ändå inne på tredje året av den här mandatperioden.

Vad gäller hur man ska samverka framöver kommer vi socialdemokrater med största sannolikhet att gå till val som ett eget parti med egen politik. Sedan kommer ett valresultat. Jag är van att samarbeta med både Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Jag har bra erfarenhet av det. Vi får se hur framtida samarbeten ser ut. Socialdemokraterna är ett parti som kan samarbeta med andra.

Anf. 150 PONTUS ANDERSSON
GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Lars Isacsson, för svaret!

Som jag ser det är problemet med socialdemokrater att de säger en sak nu, men sedan ska de kompromissa och försöka samarbeta med de andra på vänstersidan i politiken.

Inom andra politikområden försöker Socialdemokraterna framställa det som att de alltid har varit för kärnkraft, exempelvis. Men sedan reglerar de med Miljöpartiet och stänger ned kärnkraften. De påstår också att de alltid har varit för en kontrollerad invandring. Men sedan styr de ihop med Miljöpartiet och Vänsterpartiet och lämnar dörren till Sverige på glänt. De säger att de vill beskatta de rika, men senast valde de att styra ihop med Centerpartiet och avskaffade värnskatte för de allra rikaste så att dåvarande finansminister Magdalena Andersson hade råd med ytterligare en dyr skidsemester i fjällen.

Hur ska väljarna kunna lita på Socialdemokraterna? Kommer de att kunna hålla det de lovar när de har haft svårt för att hålla det de har lovat tidigare?

Anf. 151 LARS ISACSSON (S) replik:

Herr talman! Tack, Pontus Andersson Garpvall, för frågan!

Överlag tror jag att det är viktigt för alla politiska partier att vara beredda att ompröva tidigare ställningstaganden. Jag tror att det är så som Socialdemokraterna har kunnat vara det statsbärande partiet i Sverige sedan demokratins införande. Vi hänger med, har nya lösningar på nya problem och fastnar inte.

Vad gäller kärnkraft var vi initiativtagare till att ta fram en energiöverenskommelse, som sedan bröts av de andra partierna. Vi sträcker ut handen fortfarande och vill ha en bred energiöverenskommelse. Det tror jag även efterfrågas av näringslivet.

Herr talman! En restriktiv invandring och en reglerad arbetskraftsinvandring är nog ingenting nytt.

Åter till frågan om vilka man kan samarbeta med och inte. Jag kommer från en del av Sverige där det inte är helt ovanligt att vi socialdemokrater styr med egen majoritet. Det är väl inte helt troligt, men jag tycker att med tanke på hur regeringen och SD levererar borde det inte vara en omöjlighet att det skulle kunna vara så 2026.
(Applåder)

Anf. 152 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! I dag debatterar vi processrättsliga frågor. Det är ett viktigt område som handlar om att kunna lagföra inte minst de grovt kriminella. Det är i hur man utreder, frihetsberövar, åtalar och dömer som rättvisan prövas.

Kristdemokraterna och regeringen har tillsammans inom ramen för Tidösamarbetet fått mycket gjort inom processrätten på kort tid. Det handlar om åtgärder som borde ha vidtagits för länge sedan men som nu kommer på plats tack vare Tidöpartiernas paradigmskifte i synen på lag och ordning. Det handlar om nya och effektivare verktyg för polis och åklagare – bland annat en helt ny förverkandelagstiftning, som började gälla hösten 2024 och som ger utökade möjligheter att beslagta och förverka kriminellas tillgångar, exempelvis i form av pengar, bilar och värdefulla lyxprylar.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 oktober 2023 och den 1 september 2024 har vi också gett de brottsbekämpande myndigheterna utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot gängkriminella. Detta är en lagstiftning som redan har förhindrat flera skjutningar och sprängningar.

Vi har även utökat kamerabevakningen, och den 1 april infördes nya förenklade regler för att sätta upp fler kameror. Tillståndskravet för offentliga verksamheter togs då bort, och brottsbekämpande myndigheter gavs rätt att bedriva kamerabevakning på fler ställen. Detta är en tydlig och trygghetsskapande åtgärd som förebygger brott och även säkrar bevisning då brott begås.

Herr talman! Kristdemokraterna och regeringen stärker vittnesskyddet och bryter tystnadskulturen runt gängen genom att det sedan den 1 januari är möjligt att under vissa förutsättningar vittna anonymt i brottmål. Kristdemokraterna var första riksdagsparti att föreslå att man skulle tillåta anonyma vittnen, och nu kommer det antligen på plats.

Det är viktigt att påpeka att möjligheten att vittna anonymt enbart gäller om det finns en påtaglig risk för vittnet eller dess närstående att utsättas för allvarlig brottslighet om vittnets identitet blir känd. Brottet som vittnet ska höras om måste motsvara minst två års fängelse. Skälen för anonymitet ska också vägas mot den misstänktes möjligheter att försvara sig.

Vi kristdemokrater vill även se åtgärder för att stärka Brottsofferjourens viktiga arbete genom utökade resurser. Vi vill också se en höjning av inkomstgränsen för rättshjälp så att fler kan ta del av denna. Kostnadsfrågan och att man inte över huvud taget har

råd med ett juridiskt ombud ska inte få utgöra ett hinder för att inleda en rättsprocess och få sin sak prövad.

Herr talman! Stegvis återtar vi den trygghet som gått förlorad i Sverige. I detta är vår prioritering tydlig: Tryggheten och brottsoffret ska sättas främst. Jag vill därför även lyfta regeringens arbete med att se över frågan om ersättning till frihetsberövade, Justitiekanslerns praxis och lagstiftningen på detta område. Det är fullkomligt orimligt att gärningsmän i vissa fall kan få ut mångdubbelt mer i skadestånd än deras offer.

I Malmö fick en våldtäktsman 840 000 kronor i frihetsberövandeersättning, inte för att han var oskyldig utan för att han visade sig vara yngre än vad rätten först trott och därför hade varit frihetsberövad för länge. Denna typ av skadestånd till gärningsmän borde endast kunna betalas ut när det är rimligt och då till rimliga belopp. Det är hög tid att stoppa liknande ersättningar, och nu har vi en regering som tar tag i detta.

Med detta sagt, herr talman, yrkar jag bifall utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 153 PONTUS ANDERSSON
GARPVALL (SD):

Herr talman! Vi är nu snart tre år in i mandatperioden, och på det justitiepolitiska området börjar våra åtgärder synas alltmer i verkligheten. Att stifta lag är i Sverige en omfattande process som trots att vi vill rusa fram med nya åtgärder tar tid. Socialdemokraterna har under mandatperioden kritiserat oss för att åtgärderna kommer för fort, men för Sverigedemokraterna och regeringen finns ingen tid att vänta.

Även att knäcka den gängrelaterade och organiserade brottsligheten är någonting som kommer att ta tid. Statsministern varnade tidigt för att det kanske till och med kommer att bli värre innan det blir bättre, men än så länge har de värsta farhågorna inte inträffat – tvärtom.

Vad gäller det dödliga skjutvapenvåldet har vi sett en minskning under både 2023 och 2024, detta efter Socialdemokraternas rekordår med 62 dödsskjutningar under 2022, vilket var en ökning med 232 procent under deras senaste åtta år vid makten. Under våra första två regeringsår minskade i stället skjutningarna med ungefär en tredjedel, och det dödliga våldet är nu nere på samma nivå som 2014. I mars skedde färre skjutningar i Sverige än på nästan tio år.

Detta kan naturligtvis ha många olika förklaringar, men låt mig peka på några.

Den 1 januari 2023 avskaffades ungdomsrabatten för grova brott. Det innebär bland annat att alla över 18 år kan dömas till livstids fängelse. Med de tidigare socialdemokratiska straffen gick många unga mord-dömda fria långt före sin 30-årsdag. Förändringen höjde insatserna för dem som tidigare var beredda att ta en annan persons liv och bara riskera ett mindre antal år på en svensk anstalt.

Ett år senare dubblade vi minimistraffet för grovt vapenbrott. Det innebär att personer som går med vapen på offentlig plats får spendera minst fyra år i fängelse, och ännu jobbigare blir det för dem när vi senare

under mandatperioden kommer att införa dubbla straff för gängkriminella. Då får de räkna med minst åtta år i fängelse, kanske på en anstalt i Baltikum. Det är en stor skillnad mot minimistraffet på ett år, vilket var fallet för bara några år sedan när Socialdemokraterna fortfarande hade makten.

Detta i kombination med den kanske viktigaste faktorn i sammanhanget, att uppkläringen av gängmord gått från ungefär 20 procent till över 70 procent, sätter ännu mer på press på de kriminella gängen. Du riskerar inte bara ett långt fängelsestraff bara för att du burit vapen på offentlig plats och ett livstidsstraff om du blir påkommen, utan sannolikheten att du faktiskt blir påkommen är nu också betydligt större än tidigare.

Detta förklarar polisen inte minst med de förändringar som Sverigedemokraterna och regeringen gjort på det processrättsliga området, framför allt möjligheten till preventiv avlyssning av gängkriminella. Många brott förhindras innan de ens hinner begås, och ännu fler klaras upp i efterhand.

Förutom möjligheten till preventiv avlyssning kommer vi under mandatperioden att göra det möjligt med dessa typer av hemliga tvångsmedel även mot minderåriga. Inom det processrättsliga området har vi infört en möjlighet för polisen att inrätta visitationszoner och utfärda vistelseförbud samtidigt som vi har genomfört lättnader gällande kameraövervakning och förlängt preskriptionstider. Kort sagt är det betydligt jobbigare att vara kriminell i dag än för tre år sedan.

Att upprätthålla tryggheten i ett land är statens absolut viktigaste uppgift. Vår försvarsmakt ansvarar för att hålla svenskarna trygga från yttre hot, och våra brottsbekämpande myndigheter ansvarar för att hålla oss säkra från inre hot. Sverige är svenskarnas plats på jorden. Det är vårt enda hem, och i vårt hem ska vi inte välkomna folk som missköter sig eller inte vill bidra till det gemensamma, de som utnyttjar oss, förstör eller beter sig illa. De får helt enkelt vända om.

Att Sverigedemokraterna och regeringen nu skärper straff, möjliggör för polisen att beslagta mer av de kriminellas ägodelar, ökar möjligheterna till att avlyssna kriminella, möjliggör mer kameraövervakning, ser till att fler kriminella utvisas från landet och ser till att gängkriminella blir av med sitt medborgarskap genomförs i första hand för att det är både rätt och nödvändigt. Är av nedmontering av Sverige har satt oss i en situation där dessa förändringar av lagstiftningen inte bara är nödvändiga, utan de hade behövt genomföras för årtionden sedan.

Alla ansvariga politiker som sjungit mångkulturalismens lov är ansvariga för dagens situation. Det är en naiv samhällssyn, och alla beslut i massinvandringens namn har försatt Sverige i en allt sämre situation. Dessa beslut har aldrig varit för Sveriges bästa.

Många av de förslag som vi driver igenom under denna mandatperiod är sådana som Sverigedemokraterna drev för 15 år sedan när vi för första gången tog plats i den här kammaren. Men det är först nu, när Sverigedemokraterna sitter vid makten, som vi äntligen ser en vändning, ljuset i tunneln. Tillsammans med

regeringen städar vi nu upp efter tidigare regeringars misslyckanden och bedriver en politik som äntligen sätter svenskarnas trygghet och säkerhet i främsta rummet.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 6, Sverigedemokraternas reservation.

Anf. 154 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Ämnet processrättsliga frågor rymmer oerhört mycket. Jag ska beröra bara några aspekter. För säkerhets skull börjar jag med att yrka bifall till reservation 5.

När vi talar om processrättsliga frågor handlar det ytterst om tillgång till rättvisa, vilket är en central princip i en demokrati och en rättsstat. Man ska ha tillgång till det i tid, och det får väldigt gärna handla om snabbare lagföring, vilket den moderata ledamoten lyfte upp tidigare.

Det behöver också handla om ekonomi med rätts-hjälpsmöjligheter och möjligheter till juridiska biträden utan alltför höga kostnader eller helst inga kostnader alls. Det här skapar tillgång till rättvisa på riktigt.

Jag vill också ta upp en dimension som har berörts tidigare, nämligen möjligheten att närvara vid förhandlingar via video. Det ger väldigt många fördelar. Det underlättar både för parter och för vittnen i olika typer av processer att inte behöva resa långa sträckor.

Domstolsverket har försökt etablera det här på ett starkare och tryggare sätt genom att använda statens servicecenter. Jag skulle verkligen önska att dessa servicecenter fick stå kvar, för där kan man ha faciliteter som gör det tryggt även i den situationen. Det är inte säkert att det går att komma undan rädsla och oro enbart genom att lämna domstolslokalerna eller att man kan få det rättssäkert om man genomför videoförhör lite var som helst.

Det förekommer också skild praxis mellan olika domstolar. Meningen är att vi åtminstone ska få riktlinjer där man särskilt ska försöka bedöma vad det innebär för kostnader eller andra olägenheter om en part eller ett vittne behöver inställa sig fysiskt i en domstolsbyggnad. Det kan förstås också handla om att vi ska hantera rädslor och om att det kan finnas risk för påtryckningar i övrigt. Det handlar alltså även om säkerheten.

Åtskilliga processer ger i dag möjlighet till närvaro via videolänk. Det är inte minst viktigt i mål om exempelvis grov kvinnofridskränkning, där kvinnorna kan ha en väl befogad rädsla för att möta en gärningsman i rättssalen. I andra mål finns det kanske också rädsla för att råka ut för förföljelse när man som brottsoffer eller vittne lämnar domstolen. Det är också ett riskmoment.

Det finns alltså både effektivitetsskäl och säkerhetsskäl till att erbjuda videomöjligheter. Jag menar att det ytterst handlar om rättssäkerheten. Vänsterpartiet och Miljöpartiet menar att närvaro via videolänk regelmässigt bör erbjudas om målsägande eller vittne till följd av rädsla inte vill delta på plats i rättssalen.

Sedan vill jag fokusera på framför allt domstolslokaler men även andra lokaler som rättsväsendet

förfogar över. Det var detta jag avvaktade till mitt anförande med att beröra och inte tog upp i replikväxlingen.

Många av rättsväsendets fastigheter ägs – tack och lov, skulle jag vilja säga – av Specialfastigheter Sverige Aktiebolag. Det är ett bolag som ägs av svenska staten. Det handlar om olika typer av lokaler och hus, såsom kriminalvårdsanstalter, ungdomshem, domstolsbyggnader och polisfastigheter. Det är verksamheter som är oerhört viktiga samhällsfunktioner, vilket ställer höga krav inte minst på säkerhet. Men det finns även privata fastighetsägare som rättsväsendet hyr av, och dessvärre finns det exempel på att samhällsviktiga fastigheter ägs av bolag med kopplingar till grov kriminalitet.

Här är det rimligt att vi försöker hitta en annan ordning. Det är inte rimligt att samhällsfastigheterna ska stå utanför demokratisk kontroll. Vi önskar en ordentlig kartläggning av hur stor andel av rättsväsendets lokaler som ägs av privata bolag och hur många av de bolagen som har kopplingar till grov kriminalitet.

Det finns nu förslag som kan komma att verkställas. Det är myndigheter som har samverkat om och diskuterat de här frågorna. Det handlar om Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten och andra relevanta aktörer och myndigheter. Detta redovisades nyligen, och man har förslag på hur problematiken kan hanteras som verkar väldigt positiva.

Det man trycker på är att vi kanske kan ha kontroll i samband med att vi säljer en fastighet men att vi när det gäller ägarförändringar som sker senare är bundna av hyresavtal och då inte kan hantera maktförskjutningar där. Man kan dock göra som myndigheterna nu föreslår och skapa ett system för kontroll av ägarförändringar där man kräver förvärvstillstånd och där statlig förköpsrätt är ett instrument för att hantera risken att lokaler ägs av illegala aktörer. Det är någonting som jag menar behöver övervägas på stort allvar. Så kan vi också bidra till en bra tillgång till rättvisa – och det i trygga lokaler.

Anf. 155 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Sveriges domstolar är platsen där Sveriges framtid och utveckling ligger och väntar. Jag tar det en gång till: Sveriges domstolar är platsen där Sveriges framtid och utveckling ligger och väntar.

I stort sett all tillväxt – nya jobb, ny infrastruktur, nya bostäder och ny energi – förutsätter bygglov, detaljplaner, miljötillstånd eller andra beslut. Det är beslut som ofta överklagas, vilket prövas i sak eller processuellt. Det görs laglighetsprövningar av politiska beslut. Men handläggningstiderna i våra myndigheter, domstolar och överprövande instanser är alldeles för långa, och det är ett stort problem för enskilda och för samhället.

Som vi har hört har regeringen en målsättning om rimliga handläggningstider. I regeringens regleringsbrev för Sveriges domstolar anges att handläggningen av annat än förtursmål ska ta mellan fem och sju månader för 75 procent av ärendena. Det gäller i såväl

brottmål som tvistemål, i såväl tingsrätt som förvaltningsrätt och i såväl underrätt som överrätt. För 25 procent av ärendena kan det ta längre tid, och det står inte ens hur länge. Detta gäller alltså i varje enskild instans. Man ska också veta att ärendena innan dess har varit uppe hos en myndighet eller kommun för handläggning och eventuellt beslut. Vi pratar alltså om år av handläggning – helt i enlighet med uppdraget.

Vi i Centerpartiet tycker att det här är för låga ambitioner. Dessutom överskrids handläggningstiden ofta, vilket flera JO-beslut visar på. Regeringens ansvar och arbete slutar ju inte med regleringsbrevet, utan ansvaret är att se till att enskilda och företag får tillgång till rättvisa i god tid. Ansvaret är att styra och leda landet så att detta genomförs, inte enbart att skriva uppdrag.

Vi i Centerpartiet är medvetna om att måltillströmningen till och komplexiteten i målen hos Sveriges domstolar har ökat under senare år. Det vet vi om. Detta har lett till alldeles för långa handläggningstider för alla mål som inte är prioriterade. Jag vill särskilt lyfta brott mot barn, som i flera fall inte är förtursmål. Där är det bokstavligen landets framtid som ligger och väntar på beslut.

Det är därför avgörande att Sveriges domstolar nu faktiskt får möjlighet att utöka verksamheten på ett hållbart och långsiktigt sätt. Att rekrytera, utbilda och fortbilda domare är ett arbete som tar tid. Notarieutbildningen är en aspekt av detta, och rekryteringen av jurister med andra erfarenheter än rättsväsendet är en annan – men även att få domare att vilja vara verk samma i hela vårt land.

Vi vet att det utöver jurister finns många andra kvalificerade nödvändiga medarbetare inom landets domstolar, där vi också måste vara en bra arbetsgivare. Domstolar i hela vårt land, med deras medarbetare, är också en del av den intellektuella infrastruktur som bygger hållbara samhällen. För att både vara en attraktiv arbetsplats för kvalificerade jurister och uppfylla rollen som rättsstatens yttersta väktare måste domstolarna ha goda möjligheter att löpande rekrytera och utbilda domare. Vi behöver också se över skyddet av domare och anställda för att kunna säkerställa att de har ett adekvat skydd i den utsatta situation de ofta befinner sig i.

Allt detta är sammantaget avgörande för att vi ska ha självständiga domstolar som står för den viktiga delen i vår maktdelning. Dagens domstolar vilar tungt på att domare som är över 60 år arbetar kvar. Det är vi mycket tacksamma för, men det är inte långsiktigt hållbart, av många skäl. Därför är det välkommet att regeringen till slut har tillskjutit mer pengar till landets domstolar.

Vi vet att polisen och Kriminalvården har fått betydande och välbehövliga tillskott. Men i ett rättssystem behöver varje länk vara stark nog för att helheten ska hålla. Här vill jag nämna Statens servicecenter, som framhålls som en plats som kan användas för att till exempel avlägga vittnesmål. Men då är det inte ett steg i rätt riktning att lägga ned 35 av de 150 kontoren.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga att utvärdering av integritetskänslig lagstiftning med tvångsmedel, skydd av aktörer i domstolsprocessen och rätts hjälp som ger fler möjlighet att få rättvis rättegång är mycket viktiga frågor. Vi håller i många delar med om det som har sagts av andra partiers ledamöter gällande detta. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till Centerpartiets reservation 3, som rör just personalförsörjning.

Anf. 156 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Kära kollegor! Nu tänkte jag beröra ett ämne som jag inte tror har varit uppe hittills. Miljöpartiet har dock tagit upp det flera gånger, och därför tror jag att det hamnade i en förenklad behandling den här gången.

Det handlar om ett oberoende rättsväsen och vikten av detta. Fristående domstolar är en av grundvalarna i det svenska statsskicket. Att det finns ett avstånd mellan riksdagen och regeringen i förhållande till domstolarna är avgörande, men det borde också vara fallet mellan de politiska partierna och den dömande makten. I dag är det ju partierna som nominerar och i landets kommunfullmäktige i praktiken utser nämndemän som sedan dömer i landets tingsrätter. Nämndemän till hovrätt, förvaltningsrätt och kammarrätt väljs av regionfullmäktige på samma vis.

Miljöpartiet anser att det är ett stort problem att partierna utser de lekmannadomare som finns. På senare år har det varit flera uppmärksammade fall som visat att partipolitiken kan ha påverkat hur nämndemän agerar vid våra domstolar. Det har skett över hela den politiska skalan. Det är oacceptabelt, tycker vi, oavsett vilket parti som nominerat en nämndeman.

En studie från Uppsala universitet 2015 visade exempelvis att utgången i de migrationsmål som studerats hade påverkats av vilka partier som nominerat de tjänstgörande nämndemännen. Bara misstanken om att politisk färg kan påverka hur nämndemän dömer i enskilda mål utgör skäl för oro.

Miljöpartiet vill stoppa politiseringen av domstolarna och öka domstolarnas oberoende från politiken. Vi föreslår därför att de politiska partierna inte längre ska ha någon roll i rekrytering, nominering eller val av nämndemän. Den processen kan bedrivas av exempelvis Domstolsverket, domstolsstyrelsen, länsstyrelserna eller andra aktörer och rikta sig till kandidater i många olika delar av samhället.

Hur modellen ska se ut måste förstås utredas grundligt. Det är viktigt att sammansättningen av nämndemän speglar hela samhället och blir mer representativ vad gäller till exempel ålder, yrke och bakgrund. Vi vill helt enkelt tillsätta en utredning som ska lämna förslag på hur ett nytt system kan se ut, där för- och nackdelar med olika modeller kan vägas.

Det är också viktigt att de ekonomiska villkoren för nämndemän förbättras, oavsett om det nuvarande systemet behålls eller om ett bättre kommer till. Det är i dag av ekonomiska skäl svårt för många att ta på sig ett uppdrag som nämndeman eftersom ersättningen är

så låg. Det är ett av skälen till att ålderssammansättningen inte speglar befolkningen och att andelen pensionärer är hög.

Herr talman! Under kort tid har omfattande utökningar genomförts vad gäller polisens möjlighet att använda olika former av tvångsmedel. Det handlar bland annat om att i betydligt större omfattning än i dag kunna använda tvångsmedel preventivt, alltså utan att det finns någon konkret brottsmisstanke. Syftet är förstås att upptäcka och förhindra allvarlig brottslighet. Hemliga tvångsmedel ska också i större utsträckning än i dag få användas vid fler och mindre allvarliga brott. Dessutom ska den överskottsinformation som framkommer i samband med till exempel avlyssning också få användas.

Detta är verktyg som är efterfrågade av polisen och kommer att göra stora skillnader för möjlighet att förebygga och klara upp brott, men samtidigt innebär den omfattande utvidgningen stora integritetsinskränkningar. Därför bör den här typen av lagstiftning vara tidsbegränsad och kontinuerligt utvärderas för att se om syftet med lagstiftningen verkligen uppnås och är proportionerligt i förhållande till integritetsinskränkningen.

Herr talman! Det finns flera reformer av de rättsvårdande myndigheternas arbete som skulle underlätta och förbättra arbetet. Jag vill nämna några av dem här. Några av dem har också varit uppe tidigare i den här debatten. Jag vill först nämna närvaro vid domstolsförhandlingar via videolänk. Det är glädjande att höra att detta bereds i Regeringskansliet, men som vi brukar göra här kommer oppositionen ändå att lägga sina reservationer så länge det hela inte är genomfört.

Deltagande via videolänk har ökat kraftigt på senare år och skapat rimligare förutsättningar för brottsoffer att redogöra för vad som har hänt. Detta nämndes också av kollegan från Vänsterpartiet. Inte minst har det handlat om mål som rör grov kvinnofridskränkning.

Men det förekommer att rätten nekar målsägande att delta via videolänk. Miljöpartiet och Vänsterpartiet menar att det är fel. Vi anser att närvaro via videolänk regelmässigt bör erbjudas i situationer där målsäganden och vittnen till följd av rädsla inte vill delta på plats i rättsalen. Regeringen bör därför ge Domstolsverket i uppdrag att utveckla och sprida tekniken för att delta i rättegång på distans via videolänk till samtliga domstolar.

Jag vill också här nämna det som Centerpartiet betonade i sitt anförande, nämligen vikten av att arbeta för att rekrytera, utbilda och fortbilda domare. Under senare år har måltillströmningen och målen komplexitet hos Sveriges domstolar ökat. Det har lett till långa handläggningstider för alla mål som inte är prioriterade. Här måste regeringen ta situationen på allvar och bistå domstolarna med det de behöver för att hantera hela ärendebördan, inte bara det som är relaterat till den grova organiserade brottsligheten.

Det är därför avgörande att Sveriges domstolar får faktisk möjlighet att utöka verksamheten på ett hållbart

och långsiktigt sätt för att både vara en attraktiv arbetsplats för kvalificerade jurister och uppfylla rollen som rättsstatens yttersta väktare.

Avslutningsvis vill jag lyfta fram behovet av att införa hemmarrest och områdesarrest som alternativ till häktning. Detta är en riktigt gammal fråga, har jag förstått. Det gäller vid viss typ av brottslighet, och det föreslogs redan 2016 i en utredning som hette *Färre i häkte och minskad isolering*. Införandet av dessa nya alternativ till häktning kan antas minska antalet personer som behöver uppta häktesplatser.

Som Kriminalvården har fört fram ligger det både i den enskildes och i samhällets intresse att utöka möjligheten för en brottsmisstänkt att under utredningstiden behålla bostad, lön, arbete och daglig kontakt med familj. Som sagt gäller det alltså vid vissa typer av brott. Jag anser att regeringen bör gå vidare med utredningens förslag.

Vi står bakom samtliga våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 2.
(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 april.)

§ 16 Internationellt bistånd genom multilaterala organisationer

Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU11
Internationellt bistånd genom multilaterala organisationer (skr. 2024/25:61)
föredrogs.

Anf. 157 KATARINA TOLGFORS (M):

Herr talman! Vi lever i en orolig och omtumlande tid när mycket i vår omvärld förändras i rasande fart. Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina har förändrat säkerheten inte bara i Europa utan också i världen. Den regelbaserade världsordningen utmanas, och det internationella systemet är under stark press. Med ny administration i USA råder stor osäkerhet runt USA:s engagemang i Ukraina men också stor osäkerhet kring den globala ekonomin.

Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer är värden som är på tillbakagång på alltför många platser i världen. Det är oroväckande och måste bemötas med gemensam kraft. Med nya förutsättningar måste vi reformera flera områden för att möta dessa utmaningar i omvärlden, som också påverkar oss i vår vardag här hemma i Sverige.

Den moderatledda regeringens tydliga fokus i utrikespolitiken är att sätta Sverige och svenska intressen först och att fortsatt stödja Ukraina. Det är vid det här laget uppenbart för de flesta varför det är en viktig prioritering samtidigt som regeringen också genomför stora reformer på andra områden för att bygga Sverige säkrare, rikare och tryggare.

Herr talman! Regeringen har inlett en omfattande reformering av det svenska biståndet, vilket också berör de multilaterala organisationerna. Det tas upp i betänkande UU11, som vi debatterar här i kväll. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i det betänkandet.

Stödet till multilaterala biståndsorganisationer minskade från 2022 till 2023 med 1,8 miljarder kronor som ett led i den totala minskningen och omprioriteringen av det svenska biståndet, som regeringen gjort med sin reformagenda. År 2022 uppgick Sveriges kärnstöd till 20,7 miljarder kronor, och 2023 minskade det till 18,9 miljarder kronor. Slutgiltiga siffror för 2024 har jag inte än.

Herr talman! I december förra året beslutade regeringen om en strategi för det multilaterala utvecklings-samarbetet och det humanitära biståndet. Det övergripande målet för Sveriges multilaterala bistånd är, som för övrigt bistånd, att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Det multilaterala biståndet ska bidra till ett effektivt genomförande av regeringens biståndspolitiska mål. I strategin anges principer för svensk finansiering, svenska prioriteringar och Sveriges förväntningar på multilaterala partnerorganisationer. En sådan förväntning handlar om effektivisering och minskad byråkrati, så att pengar och resurser når fram till dem resurserna riktas till och att målen uppnås.

Herr talman! I strategin anges också åtgärder för att antalet svenskar på strategiska positioner ska öka, hur Sverige ska verka för att de multilaterala organisationerna ska tillvarata svenska företags kunskaper och innovationsförmåga för global hållbar utveckling och hur man stärker styrning och uppföljning.

De multilaterala organisationerna är viktiga arenor för svensk utrikespolitik. De utgör plattformar för dialog och förhandlingar om prioriterade frågor, däribland det internationella stödet till Ukraina. Exempel på multilaterala organisationer är FN och Världsbanken. Det multilaterala systemet är centralt för att utveckla och upprätthålla internationella normer och överenskommelser.

Herr talman! Låt mig ge ett par exempel där det multilaterala biståndet spelar en avgörande roll:

Jag börjar med Ukraina, där de ryska attackerna den senaste tiden, mitt i fredsförhandlingarna, ökat. Civila ukrainare drabbas varje dag av krigets fasor. Kvinnor blir fortfarande våldtagna. Barn mister sina föräldrar, och människor ser sina hem och livsgärningar raseras. Den psykiska ohälsan ökar dramatiskt. Infrastruktur och energiförsörjning slås ut, och landet är ett av de mest minerade i hela världen. De långvariga miljökonsekvenserna av Rysslands fullskaliga anfallskrig är omfattande.

I Ukraina verkar till exempel UNHCR, UN Women, ICRC, Unicef, WFP, World Food Programme, och FN:s humanitära landfond för Ukraina men också EU-institutioner som EIB, Europeiska investeringsbanken, och säkerhetsorganisationer som OSSE. Insatserna fokuserar på vatten och sanitet, hälsovård,

livsmedelsförsörjning, skydd och säkerhet för utsatta grupper och boende.

De multilaterala organisationerna har enligt regeringen en avgörande roll för hanteringen av Ukrainas utmaningar. De är viktiga samarbetspartner för Sverige på grund av sin förmåga att hantera budgetstöd och större program.

Herr talman! Ett annat exempel som är aktuellt är situationen i Gaza. Den 7 oktober 2023 utförde Hamas en fruktansvärd och barbarisk attack mot unga israeler på en musikfestival och mot lokalbefolkningen. Civila attackerades, och flickor och kvinnor våldtogs. Hela familjer mördades brutalt, och israelisk gisslan togs av Hamas.

Den djupgående och komplexa konflikten i Gaza drabbar de civila mycket hårt. På grund av den humanitära situationen ger Sverige ett betydande stöd, men det går inte längre via UNRWA utan kanaliseras efter beslut av regeringen via organisationer som UNFPA, WFP, UNDP och ICRC.

Herr talman! Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer är högst aktuella värden och frågor, där vi tyvärr ser ett alltmer skriande behov av stöd. Även här hemma måste vi fortsätta att arbeta för att slå vakt om dessa värden.

För någon dag sedan delade Vänsterpartiets ledamot Lorena Delgado Varas en bild på sociala medier – en starkt antisemitisk bild, som skulle kunna vara tagen från 30-talet. Judarna illustreras, i någon typ av konspirationsteori, som att de styr världen. Jag tycker att det är anmärkningsvärt. Detta gör mig fruktansvärt upprörd.

När vi nu, i en orolig värld, jobbar för de värden som Sverige står för och som samtliga partier i Sveriges riksdag borde stå för är detta skamligt. Jag skulle vilja höra Vänsterpartiets ledamot kommentera detta.

Slutligen: Det multilaterala biståndet i världen spelar en viktig roll. Det ska vara effektivt. Det ska vara samordnat, och det ska verka på de platser i världen där de stora organisationerna är. Det är de som kan se till att insatserna som Sverige deltar i faktiskt får verkan för de människor som är drabbade.
(Applåder)

I detta anförande instämde Gudrun Brunegård (KD) och Joar Forssell (L).

Anf. 158 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Tack, Katarina Tolgfors, för ditt anförande och för det engagemang som ni visar när det gäller det multilaterala systemet och vikten av det! Varje morgon när man slår på nyheterna hör man om världsordningar som raseras.

Men jag skulle vilja ställa en fråga till er moderater. Ni säger ofta att biståndet måste moderniseras och att man ska fokusera på resultat. Jag håller med om det, men problemet är att den här regeringen river ned det som fungerar. De nedskärningar på närmare 2 miljarder kronor som har gjorts i kärnstöd till FN-organ är

inte att ta ansvar. Det är att göra en reträtt och kliva bort när multilateralismen är mer hotad än någonsin.

Ni säger att ni vill värna svenska intressen. Ja, det vill vi väl alla här inne. Frågan är vilka intressen man vill värna och på vilket sätt man gör det – om det är ett snävt egenintresse eller om det är ett upplyst egenintresse som är generellt och gäller för många länder, också Sverige.

Men min fråga till Katarina Tolgfors är: Var i er strategi finns det något om att fylla det tomrum som uppstår? Det gäller inte hela tomrummet – alla förstår att Sverige inte ensamt kan fylla det. Men vilken strategi finns för att ta initiativ till att fylla något av det tomrum som uppstår multilateralt i FN? Det gäller mängder av biståndsinfrastrukturer som nu raseras när Elon Musk och company går fram med motorsåg över det internationella – framför allt det humanitära – biståndet?

Vad är er strategi? Är det att acceptera att det blev så här? Ska Sverige rätta in sig i ledet av länder som inte kliver fram, eller ska Sverige kliva fram?

Anf. 159 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Thorell, för frågan!

Jag har tidigare uttryckt här i talarstolen när vi har debatterat det internationella biståndet att det såklart är väldigt oroväckande när vi ser utvecklingen och även det hastiga tillbakadragandet av USAID som USA aviserat och som får stora konsekvenser. Ledamoten Thorell och jag var ju på en utskottsresa i Sydafrika för inte så länge sedan och kunde då med stor oro konstatera att till exempel stödet för att motverka hiv/aids är i farozonen.

Självklart ska Sverige kliva fram och göra det vi kan. Vi kan inte ersätta den stora andel av biståndet i världen som USA har bidragit till, men om man ska försöka förstå USA:s tankar är det klart att det är rimligt att Europa inte bara på försvarsområdet utan även på det här området kliver fram och tar ett större ansvar. Det måste fler länder än Sverige göra.

Jag tror inte att ledamoten Thorell och en annan regering skulle kunna trolla fram mer medel. Däremot måste vi hitta nya allianser och nya, smartare sätt att jobba tillsammans inte minst i EU men också i FN, som Sverige fortsatt är en stor givare till och arbetar med.

Anf. 160 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Tack, Katarina Tolgfors, för svaret! Jag tror att vi håller med varandra i sak. Sverige kan inte fylla hela tomrummet, men man måste ta initiativ för att göra det man kan och mobilisera andra.

Det ser jag dock inga tecken på. Jag ser inga presskonferenser i Rosenbad där man kallar till ett internationellt toppmöte med Sverige i ledningen för att mobilisera humanitärt bistånd och för att bygga en ny infrastruktur tillsammans med andra länder som också ser samma problem. Jag ser inte hur Sverige står upp i talarstolar i FN, i Europaparlamentet eller i andra forum. Jag ser inte den svenska regeringen och dess

företrädare agera för att mobilisera stöd för att reparera det som nu rivs ned av vad man kan kalla USA:s självskadebeteende. Även USA drabbas ju av att världen faller in i kaos, som den kommer att göra. Det är en säkerhetsrisk för alla människor i världen om det humanitära biståndet helt försvinner från kartan, konflikter förvärras och människors desperation ökar.

Tack för de vackra orden, men var finns initiativen?

Anf. 161 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Ledamoten Thorell, jag har egentligen ingen annan uppfattning än att Sverige fortsatt ska vara en aktiv aktör på den internationella arenan även när det gäller stöd till utveckling i fattiga länder. Regeringen är väldigt tydlig med prioriteringarna i sin biståndsagenda.

Från den utredning som jag återkom till om Sveriges insats i Afghanistan kan man dra en hel del lärdomar som är användbara även för det fortsatta arbetet. Det är att det inte alltid är mer pengar som är den rätta vägen för att nå resultat, utan det är att man har riktade insatser som möter behov. Transaktionsleden måste bli färre, och man måste också kunna prioritera.

Sverige kan inte vara ute i hela världen och har inte resurser för att hjälpa alla överallt, utan då måste man prioritera och samarbeta mer med andra.

När det gäller presskonferenser på Rosenbad tror jag att ledamoten Thorell och jag har olika glasögon. Jag tycker att det är ganska många presskonferenser. Om man aktivt följer regeringens arbete och dess olika företrädare som utrikesministern, bistånds- och handelsministern, statsministern och så vidare tror jag att det är ganska uppenbart för var och en att världen just nu står inför väldigt stora utmaningar på många områden som samtidigt hänger ihop – säkerheten, den ekonomiska osäkerheten, fattigdom, tillbakagången för demokrati och mänskliga rättigheter.

Det är inte bara vackra ord, utan det finns nu i budgeten och det finns många som jobbar med detta dagligen. Det är mål som är väldigt viktiga och prioriterade i regeringens utrikespolitiska agenda.

Anf. 162 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket till ledamoten Tolfors för inlägg och diskussion!

Jag uppfattar att vi egentligen står väldigt nära varandra när det handlar om synen på den avgörande roll som det multilaterala systemet har och också betydelsen av biståndet i det multilaterala systemet.

Det finns som sagt var ett före och ett efter den 20 januari. Det gör det verkligen. Därmed får man kanske även lov att omvärdera en del saker. En sak som verkligen står i regeringens olika skrifter, både reformagendan och de olika strategierna, är förmågan till flexibilitet, just för att få ett effektivt bistånd som kan anpassas utifrån de förutsättningar som är.

Det multilaterala systemet och kärnstödet har en stor fördel, och det handlar just om förmågan att väldigt snabbt kunna omprioritera och fylla hål där det

behövs absolut mest. Nu har regeringen börjat en resa där man till viss del mjukt har börjat styra kärnstödet, som fortfarande är en stor del, till preciserade teman eller områden. Min fundering är följande: När det nu har blivit på det här sättet, finns det då en diskussion om att åtminstone tillfälligt öka andelen kärnstöd, just för att de multilaterala organisationerna har möjligheten att väldigt snabbt omgruppera om det behövs?

Anf. 163 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan!

Som jag tidigare svarade på ledamoten Olle Thorells fråga är det fortsatt så att Sverige ser de multilaterala organisationerna och inte minst FN som en viktig global plattform. Där säkerställer vi att vi följer de gemensamma regler som vi sätter upp internationellt, där har man ett forum där man diskuterar och fattar beslut och där har vi också tillsammans i dessa mycket oroliga tider kraften, möjligheten och resurserna för att faktiskt göra någonting och agera.

Det finns ingen annan syn från regeringen och Tidöpartierna än att vi ska fortsätta att vara en bidragande kraft ute i världen. Däremot gör vi andra prioriteringar. Ja – vi drar ned på totalen, men vi är fortfarande en av de största givarna i världen, och vi arbetar med många verktyg i många forum för att säkerställa att vi kan få en säkrare värld och se till att länder kan utvecklas åt rätt håll. Men den kraften och viljan måste också komma från mottagarländerna.

Nu pratar vi om just de multilaterala organisationerna, som har en särskild roll och möjlighet, inte minst till exempel i Ukraina i vårt närområde. Det är högt prioriterat, och dit vi också har flyttat en del pengar från andra insatser, just för att Ukraina är så oerhört viktigt för vår egen säkerhet. Det handlar om Ukrainas styrka i förhandlingar men också om möjligheten att återuppygga landet.

Det multilaterala systemet och den världsordning vi har och tror på ska vi försvara, och det fortsätter Sverige att göra även med den här regeringen och den här biståndspolitik.

Anf. 164 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Vad gäller stödet till Ukraina är vi fullständigt eniga. Där finns inte någon diskussion, utan där måste vi bara ge det stöd som behövs – i synnerhet nu. Det är inget snack om detta.

Att vi har olika syn på hur stor ramen ska vara och vissa olika prioriteringar är en sak, men min fråga gäller om regeringen funderar över om man i den här situationen behöver öka andelen kärnstöd för att korta ledtiderna. Även om vi i Sverige anser att vi är bra kan organisationerna agera snabbare. Funderar regeringen över om man just nu kan öka på kärnstödet inom den ram som finns? Då får man prioritera om. Jag är intresserad av att veta om diskussionen förs.

Anf. 165 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Lasses.

I det läge vi befinner oss i nu måste vi vara beredda att släppa sargen och gamla sanningar och strukturer och att hitta nya vägar framåt. De måste vara snabbare, flexibla och i samarbete med andra.

Jag kan inte stå här och säga att regeringen ska öka kärnstödet just nu. Det ligger inte i de beslut och överenskommelser som finns. Med den ekonomiska utvecklingen och osäkerheten på grund av Rysslands ökade attacker mot Ukraina och utvecklingen i andra delar av världen som inte går åt rätt håll – när vi nu ser hur EU agerar, kommer snabbt samman och hittar nya lösningar och konstellationer – finns däremot en möjlighet att i krisen finna nya lösningar genom att vara innovativa. Men detta betyder inte alltid att man ökar påsen med pengar.

Ett fokus som regeringen har med sin biståndspolitik är att hitta metoder och vägar som gör att länder som är mottagare av svenskt bistånd själva med hjälp av egen makt kan bygga trygghet, säkerhet och ekonomi. Det är bara så man får bestående resultat och så världen kan bli lite tryggare och säkrare. Det hänger ihop med att människorna i ett land kan stå på egna ben. Det långsiktiga målet måste vara att inte behöva få bistånd.

Anf. 166 OLLE THORELL (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Socialdemokraternas reservationer 1 och 6 i betänkan-

det. Det multilaterala biståndet är en bärande del av Sveriges internationella arbete för hållbar utveckling, fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter, bland mycket annat. Genom kärnstöd till FN-organ och andra multilaterala organisationer har Sverige i decennier bidragit till att bygga starka, transparenta och effektiva institutioner i länder som kämpar mot hunger, sjukdomar, konflikter och klimatkrisen.

Kärnstöd till FN är en finansieringsform som gör det möjligt för organisationerna att planera långsiktigt, agera snabbt i kriser och anpassa insatser efter skiftande behov. Det är effektivt och strategiskt och ger dessutom Sverige inflytande i organisationerna. Det kräver ansvarstagande, men det ger också genomslag för svenska prioriteringar som jämställdhet och mänskliga rättigheter.

Sverige har länge varit ett föredöme genom att ge stora, stabila och långsiktiga kärnstöd. Detta innebär att beslutet från regeringens sida att minska kärnstöden med närmare 2 miljarder kronor är särskilt beklagligt. Att regeringen sedan i strategin tonar ned tidigare uttalade ambitioner om att aktivt begränsa kärnstöden är förstås välkommet, men det räcker inte med nyanse-erade formuleringar. Neddragningarna är redan gjorda, och de får konsekvenser.

Särskilt svårt att förstå är att regeringen helt avvecklar kärnstödet till UNDRR, det vill säga FN:s organ för katastrofförebyggande arbete, i en tid av ökande klimatrelaterade katastrofer. Det förebyggande arbetet är redan gravt underfinansierat och borde snarare förstärkas. Det är också svårt att se logiken i att

skära i stödet till UNFPA och Globala fonden inför nya fleråriga avtal – eller att helt avsluta stödet till Unaid, en nyckelaktör i arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa – inte minst nu i skenet av USAID:s nedläggning och de konsekvenser det får i södra Afrika och i andra delar av världen.

Regeringen talar om att biståndet ska värna svenska intressen. Det är klart att vi ska försöka värna svenska intressen i allt det vi gör. Men vilka intressen, och på vilket sätt? Vi socialdemokrater menar att Sverige alltid har haft ett upplyst egenintresse av att bidra till en stabil, rättvis och hållbar värld. Det är ett intresse som bygger på solidaritet, jämställdhet, demokrati, respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna.

När biståndet sänks under enprocentsmålet samtidigt som politiken för global utveckling har avskaffats och Agenda 2030-arbetet nedprioriteras sviker regeringen inte bara våra åtaganden utan också världens mest utsatta människor. Det är särskilt allvarligt i en tid då det internationella biståndet står inför sin största kris på decennier. Med Donald Trump i Vita huset ser vi hur USA kliver bort från den multilaterala arenan. USAID, som länge var en av världens största givare, monteras nu ned i snabb takt. Konsekvenserna är förödande och mycket tydliga.

I Sydafrika tvingas kliniker stängas, och hiv-patienter i Sydafrika, Uganda och i andra hårt drabbade länder blir utan sin medicin. I Nigeria står tiotusentals människor utan behandling. I Tigrayregionen i Etiopien har miljontals förlorat tillgång till matbistånd. Det här är bara några exempel. Beräkningar visar att uppåt 34 miljoner människor riskerar att dö till följd av beslutet. 34 miljoner människor! Det är alldeles oerhört.

När en aktör som står för runt 40 procent av det globala humanitära biståndet drar sig tillbaka krävs ledarskap av andra. Sverige har historiskt varit en sådan ledande röst, men i dag ser vi en regering som drar ned på biståndet, vänder bort blicken och fokuserar mer på regionen än på de globala utmaningarna och abdikerar från det ansvar och den roll som vi tidigare har burit med stolthet.

Vi ser hur den svenska regeringen blir en del av det internationella sluttande planet. Det är ett plan där man skär i biståndet, har frångått enprocentsmålet och rört sig raskt i en riktning som snart riskerar att placera Sverige under 0,7 procent av bni till bistånd. Det är en anständighetens gräns som FN har satt för rikare länder. Det vore ett historiskt svek om Sverige hamnar under den anständighetens gräns. Vi är faktiskt ett av världens rikaste och mest framgångsrika länder, även om vi förstås också har utmaningar.

När vi socialdemokrater får tillbaka regeringsmakten kommer vi att återställa biståndet steg för steg tillbaka till enprocentsnivån. Vi vill att Sverige ska vara en förebild och ett föredöme, inte ett rikt land bland många andra rika länder som vänder ryggen åt de globala utmaningarna.

Vi beklagar att regeringen fortsätter att prioritera ned det multilaterala arbetet. Det drabbar de mest fattiga och utsatta människorna i världen, och det är ett

svek mot de värderingar som Sverige tidigare har stått för och varit stolt över i internationella sammanhang. Därför reserverar vi oss socialdemokrater, och därför kommer vi att fortsätta att kämpa för ett bistånd som är principfast, generöst, behovsstyrt och internationellt respekterat.

Anf. 167 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Jag noterar att Vänsterpartiets ledamot har strukit sig från talarlistan. Jag undrar om det är ett sammanträffande i dag. Det känns ganska fegt.

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till ledamoten Thorell. Jag vill ärligt veta om det skulle vara möjligt för Socialdemokraterna och ledamoten Thorell att släppa sargen, tänka nytt och möta de nya tankar och idéer som faktiskt kommer ur reformagendan men som också skulle kunna komma från Socialdemokraterna.

Behöver man inte, för att hitta en väg framåt i den situation och det landskap som vi nu ser i omvärlden, vara flexibel även i sitt tänkande – inte bara när det gäller biståndet – för att det ska bli en förändring? Annars är det lite som att försöka trycka ned en fyrkantig kloss i ett runt hål. Man kör med samma medicin som man gjort i alla år. Men världen ser inte ut längre så. Man måste hitta nya vägar.

Ett mål för biståndet måste vara att länder ska kunna stå på egna ben. Det är inte bara mer av allt som ger resultat. I så fall skulle fler länder, efter tidigare regeringars stora andel bistånd, redan stå på egna ben.

Jag vill höra om ledamoten Thorell har några idéer om nytänkande.

Anf. 168 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Jag vill tacka snälla Katarina Tolgfors för att hon ger mig chansen att berätta om alla nya idéer och funderingar som Socialdemokraterna har om att utveckla biståndspolitiken. Den behöver nämligen utvecklas. Världen förändras. Tiderna ser annorlunda ut. Behoven är stora i världen. Och hur man skapar ett effektivare och bättre bistånd som ger ännu mer pang för skattepengarna är förstås av intresse för oss.

Vi vet att biståndet inte kommer att lösa världens alla problem. Även om vi skulle ge 5, 7 eller 10 procent av bni – vilket vi inte har några planer på att göra – skulle det ändå inte lösa världens alla problem. Bistånd är en del i det maskineri som kan lyfta upp fattiga länder och utsatta människor ur utsatthet och fattigdom. Men det är inte det enda verktyget.

Handel är jätteviktigt. Det är positivt att regeringen vill hitta synergieffekter mellan handel och bistånd och se till att det finns företagande, entreprenörskap och framtidshopp i fattiga länder, så att de kan försörja sig själva.

Man behöver hitta nya finansieringskällor. Det ska inte bara vara statliga skattepengar som finansierar. Det finns också privata medel, organisationer och stiftelser, som Gates Foundation. Det finns massvis med privata initiativ och rika oligarker där ute som ägnar mycket tid åt att ge bort sina pengar.

Sverige måste vara engagerade och se till att vi kan få utväxling på de insatser vi gör också med andra finansieringar.

Det handlar även om regleringar av internationell handel och denna galenskap med tullar som förstör ekonomier världen över. Alla sakerna hänger ihop.

Vi menar dock att biståndet är en viktig del. Vi är flexibla, nytänkande och innovativa. Men vår ryggrad är inte flexibel när det gäller enprocentsnivån. Vi tycker att den ska vara en styråra för svenskt bistånd.

Anf. 169 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! I ditt inledande svar, ledamoten Thorell, låter det som att du till och med skulle kunna yrka bifall till förslaget i betänkandet. Du radade faktiskt upp en hel del av det som regeringen föreslår för omvägningen av biståndspolitiken. Men jag saknar lite svar på hur det ska gå till.

Och var kommer den extra påsen pengar in? Skulle man inte kunna nå de här målen med en mindre påse pengar men genom att jobba mer effektivt? Kan systemet bli mer effektivt genom att det blir färre mellanled och genom att man säkrar upp, minskar korruptionen och ser till att pengarna och resurserna faktiskt når fram?

Ledamoten går först på spåret att det ska vara nytänkande, men sedan går han tillbaka till det gamla igen och står upp för att biståndet ska vara så stort som möjligt.

När vi nu ser utvecklingen i omvärlden tycker jag att det är bra att regeringen har varit så förutseende och redan genomfört en reformagenda för biståndet. Man är i en process där man är öppen för att titta på olika lösningar.

Ledamoten Thorell! Jag undrar igen om du skulle kunna utveckla lite mer hur det ska gå till.

Anf. 170 OLLE THORELL (S) replik:

Herr talman! Jag ska be att få tacka ledamoten Tolgfors för frågorna.

Jag vill påpeka att ledamoten visar upp en falsk motsättning. Det finns ingen motsättning mellan att vara effektiv och att vara generös. Ett stort bistånd innebär inte att det är ett slösaktigt, illa fungerande bistånd, lika lite som att ett mindre bistånd per automatik blir mer effektivt av att det blir mindre. Det blir det inte. Det blir mindre av att det blir mindre, inte mer effektivt.

Vi är nytänkande och innovativa. Men vi har en del principer som vi håller fast vid. En sådan är att vi anser att det är moraliskt riktigt, anständigt och rätt och strategiskt klokt att avsätta en hundradel av vårt gemensamma välstånd i det här landet till att bidra till en mer rättvis värld. Det är inte gammaldags. Det är inte stelbent. Det är något att vara stolt över. Och det är vi socialdemokrater.

Jag längtar tillbaka till den tid då allihop i den här kammaren var överens om att vi har råd med den hundradelen.

Anf. 171 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag om att lägga skrivelsen till handlingarna, och jag yrkar avslag på motionerna.

Det här betänkandet behandlar regeringens skrivelse 2024/25:61 *Internationellt bistånd genom multilaterala organisationer*. Multilaterala organisationer är enkelt uttryckt internationellt verksamma organisationer som har avtal med många andra länder. De klassiska exemplen är de olika FN-organen men också organisationer som Världsbanken, Internationella valutafonden, IMF och internationella Röda Korset.

Världen står just nu i ett mycket oklart läge, inte minst när det gäller förutsättningarna för det multilaterala biståndet. USA har avslutat i stort sett allt internationellt bistånd, trots att man till en början hade lovat att behålla livräddande verksamhet. I ett pennstreck försvann runt 40 procent av världens bistånd, som bland annat har gått till mattransporter till flyktingar i Sudan och östra Kongo, HIV-mediciner och polio vaccinationer.

Konsekvenserna riskerar att bli katastrofala, först och främst för enskilda människor som är i behov av mattransporter och mediciner men indirekt för hela världen. Det spår nämligen på den internationella instabiliteten.

Behoven är större än någonsin. Hela 122 miljoner människor var enligt UNHCR på flykt i oktober 2024. 362 miljoner människor är beroende av humanitär hjälp. Och mer än 260 miljoner människor har akuta behov av hjälp med livsmedelsförsörjning för att överleva. Detta sker samtidigt som klimatförändringar med svår torka varvat med häftiga regn och översvämningar förstör odlingsmöjligheterna.

Rysslands sedan tre år tillbaka pågående fullskaliga krig i Ukraina påverkar direkt världens livsmedelsförsörjning och har drivit upp priserna. Hamas terrorattack och gisslantagande i Israel för ett och ett halvt år sedan utlöste ett krig i Gaza som medfört en mycket svår humanitär situation för civilbefolkningen. Kriget i östra Kongo har länge förorsakat stort lidande bland civila, då väpnade grupper systematiskt använt sig av sexuellt våld för att destabilisera samhällsstrukturen.

Inbördeskriget i Sudan förorsakar den just nu största humanitära katastrofen, med över 14 miljoner människor som tvingats lämna sina hem. 1 miljon av dessa har tagit sin tillflykt till Sydsudan, ett redan sårbart land som 2024 klassades som världens fattigaste land. Andra har flytt till Tchad, där 42 procent av befolkningen redan lever under den nationella fattigdomsgränsen.

Herr talman! I detta perspektiv har de multilaterala organisationerna en oersättlig roll. De är internationellt erkända, finns representerade i de allra flesta länder och kan därmed snabbt sätta in nödvändiga resurser för att avhjälpa katastrofer.

Dessutom utgörs en stor del av det svenska bidraget till de multilaterala organisationerna av så kallat kärnstöd. Det innebär att pengar betalas in utan öronmärkning och snabbt kan omdisponeras om det uppstår

en kris någonstans i världen. Det förekommer också så kallad mjuk öronmärkning, där Sverige exempelvis kan styra pengar till prioriterade länder och tematiska områden, till exempel stöd till flickors och kvinnors rättigheter.

Bland FN-organen vill jag särskilt nämna World Food Programme, som fick Nobelpriset häromåret och som gör helt avgörande insatser, inte minst genom tusentals livsmedelstransporter till Gaza, UNHCR, som hanterar olika flyktingkriser runt vår jord, och OCHA, som samordnar de olika FN-organens humanitära insatser.

Men det är också nödvändigt att arbeta långsiktigt och förebyggande, som exempelvis UNDP gör, för att stärka den demokratiska utvecklingen i länderna, minska deras sårbarhet för klimatförändringar, minska konfliktnivåerna och bygga en grund för fredlig samexistens mellan olika etniska och religiösa folkgrupper. Det har jag själv sett exempel på i Ferganadalen i Uzbekistan, där skärmytslingar ofta förekommer vid gränsen mot Tadzjikistan. Genom olika projekt bidrar UNDP där till att öka förståelsen mellan olika etniska grupper, vilket sänker konfliktnivåerna. Utan detta arbete är det inte osannolikt att skärmytslingarna vid gränsen hade utvecklats till något långt allvarligare.

Herr talman! Av betänkandet framgår att Sveriges internationella bistånd genom multilaterala organisationer under 2023 uppgick till 31,8 miljarder kronor. Det motsvarar 59 procent av Sveriges totala utbetalningar av bistånd.

Av annan statistik framgår att runt 40 procent av Sveriges bistånd förmedlas via civilsamhällesorganisationer, medan själva civilsamhällesstrategin utgörs av 1,7 miljarder kronor. I själva verket är det ofta så att de multilaterala organisationerna samverkar på ett väldigt fint sätt med civilsamhällesorganisationerna på det lokala planet. Så är fallet inte minst i Ukraina, som ledamoten Katarina Tolgfors nämnde i sitt anförande.

De multilaterala organisationerna är viktiga plattformar för dialog och förhandlingar om prioriterade frågor, såsom det internationella stödet till just Ukraina. De är också centrala för att utveckla och upprätthålla internationella normer och överenskommelser.

För att återgå till diskussionen om USAID och vad som blev konsekvenserna när presidenten tillkännagav att det stödet skulle minska: Budgeten för USAID var 450 miljarder kronor för 2023 – att jämföra med Sveriges budget för bistånd 2023, som låg på 56 miljarder. Med 83 procents minskning, som blev resultatet efter pausen, har nu alltså 374 miljarder försvunnit, om jag räknat rätt. Det finns naturligtvis ingen möjlighet för Sverige att ersätta de pengarna, utan här krävs gemensamma tag.

Jag vill poängtera att Sverige i detta sammanhang har stora möjligheter att inta en ledarposition, med det höga anseende som finns för vårt internationella engagemang och med grund i den reformering och effektivisering som pekas ut genom reformagendan. Med

knappare tillgängliga resurser globalt efter USA:s och andra länders tillbakadragande är effektivisering och fokusering på de strategiskt viktigaste områdena desto viktigare.

Anf. 172 YASMINE ERIKSSON (SD):

Herr talman! Jag inleder med att yrka bifall till reservation 5.

Herr talman! Regeringen har inkommit med en skrivelse till riksdagen med en resultatredovisning av Sveriges multilaterala bistånd under 2023. Det året gick 59 procent av Sveriges totala biståndsmedel till dessa organisationer, det vill säga större delen av vårt internationella bistånd.

I skrivelsen behandlas Ukraina, Demokratiska republiken Kongo, Kenya och Colombia särskilt. Det är länder där svenska medel via FN-organ och andra multilaterala aktörer har bidragit både till akut humanitär hjälp och till utveckling, fredsbyggande och reformstöd av mer långsiktigt slag.

När kriget bröt ut i Ukraina stod världen inför en humanitär katastrof. På bara dagar förlorade miljontals människor sina hem, sin trygghet och i många fall sina anhöriga. Det multilaterala biståndet möjliggjorde att hjälp nådde fram snabbt. Organisationer som UNHCR, WHO och Unicef var redan på plats, redo att agera. Det är ett exempel på hur multilateralt bistånd fungerar när det är som mest verkningsfullt – när många länder går samman för att snabbt kunna ge hjälp där behoven är som störst. Totalt uppgick det bilaterala biståndet till Ukraina 2023 till över 2 ½ miljard kronor, varav merparten genom multilaterala organisationer.

Insatserna hanterar inte bara de mest akuta händelserna utan arbetar också mer långsiktigt. Ukraina står inför enorma utmaningar, inte bara humanitärt utan också inför sin EU-integrering. Här kan de multilaterala organisationerna med normgivande mandat göra mycket genom att bland annat stödja reformer och stärka lagstiftning. Det är ett tydligt exempel på hur bistånd kan bidra till fred, utveckling och geopolitisk stabilitet.

Herr talman! Kriser runt om i världen skapar ofta rubriker, men främst i den inledande fasen. Långt ifrån alla stannar kvar där. Många av kriserna syns inte så mycket. De får inga stora rubriker. De glöms bort.

I Sudan pågår just nu världens största flyktingkris. 14 miljoner människor är på flykt. I Demokratiska republiken Kongo befinner sig över 7 miljoner människor på flykt inom landets gränser. I Myanmar dödades över 3 000 människor nyligen i en jordbävning, mitt i ett redan pågående inbördeskrig.

Människor i dessa regioner lider i tysthet, medan mycket av världens fokus riktas någon annanstans. Och det är där, just i skuggan, som de multilaterala biståndsorganisationerna ofta spelar sin viktigaste roll. Många organisationer har strukturer på plats. De har erfarenhet, närvaro och kapacitet. De kan skala upp snabbt, långt innan enskilda länder hinner agera.

Men just därför måste vi också våga prata om kontroll, uppföljning och prioritering. Bistånd är inte bara

ett uttryck för solidaritet. Det är också ett politiskt verktyg och ett ansvar. När Sverige ger stöd till en organisation måste vi kunna se vad pengarna används till. Vi måste kunna mäta vad vi uppnår. Vi måste också kunna agera om samarbetet inte fungerar, oavsett hur etablerad mottagaren är.

Herr talman! Det handlar inte bara om hur mycket vi ger. Det handlar om hur vi ger och varför. Bistånd lindrar nöd och hjälper de allra mest utsatta. Men det är också en investering i stabilitet, säkerhet och framtida relationer, vilket gynnar oss alla.

Till exempel minskar det trycket på migration. När människor kan få skydd, sjukvård och försörjning i närområdet minskar behovet av att fly till en annan del av världen. Det är bra för dem, men det är också bra för Sverige.

Bistånd motverkar också konflikter och extremism. Stöd till rättsstatens utveckling och demokratiska strukturer kan minska grogrunden för våldsbejakande extremism. Det stärker säkerheten även för oss.

Avslutningsvis, herr talman, har FN med sina olika organisationer bidragit till ekonomisk utveckling i en lång rad fattiga länder och till att lindra följderna av naturkatastrofer och konflikter. Men FN dras även med stora problem. Det finns för många organisationer, och overheadkostnaderna är för stora.

Återkommande indikationer på korruption när det gäller både ekonomi, tilldelning av tjänster och stöd till olika länder är oroande. Dessutom har flera av FN:s cirka 40 organisationer inriktningar som tangerar samma verksamhetsområden.

Sverige bör därför verka för en sammanslagning av FN-organisationer. Vi bör särskilt verka för att utveckla UNRWA och i stället lägga över dess verksamhet på andra FN-organisationer, till exempel FN:s huvudsakliga flyktingorgan UNHCR, Unicef eller någon annan. Det är organisationer som klarar av samma uppgifter runt om i världen. Det är inte rimligt att ett folk ska ha en särställning inom FN.

Sverige bör fortsätta att vara ett stort givarland men fokusera på samarbetet med ett urval av FN-organisationerna.

(Applåder)

Anf. 173 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Eriksson, för anförandet!

Ledamoten säger många bra saker om biståndet och ger bra exempel på när biståndet fungerar alldeles utmärkt, bland annat i Ukraina, och ger också sken av att tycka att multilaterala organisationer är bra och att det är bra med kärnstöd. Ändå ser man att regeringen skär ned på just kärnstöd till många av de multilaterala organisationerna.

Sedan talar ledamoten också om att vi måste ha mer kontroll och agera om det inte fungerar. Jag skulle vilja veta ifall ledamoten har exempel på tillfällen där det inte har fungerat och där man gärna hade velat ha mer kontroll.

Kopplat till detta är också det som regeringen har börjat tala om när det gäller mjuk öronmärkning. Man ska börja med mjuk öronmärkning i stället för kärnstöd, trots att man inte har gjort någon form av utvärdering av hur FN-organen ser på mjuk öronmärkning och om det över huvud taget fungerar.

Jag skulle gärna vilja veta vad ledamoten tycker om mjuk öronmärkning kontra kärnstöd. På vilket vis skulle det vara bättre, och på vilket vis tror vi att det blir mer effektivt?

Anf. 174 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! De multilaterala organisationerna fyller en funktion, precis som NGO:erna fyller en funktion.

Det är lite svårt att komma ihåg alla frågor. Det var väldigt många i en rad på slutet.

När det kommer till kontroller handlar det om att ställa krav, vilket regeringen nu gör. Det är också därför regeringen ser över de olika biståndsorganisationer som man ger till. Det handlar om huruvida man ska prioritera kärnstöd eller kanske ett mjukt öronmärkt stöd.

Neddragningar av kärnstöd kan ibland behövas för att kunna uppfylla de strategier som vi har valt ut. Vi har genom reformagendan pekat ut ett visst antal områden som Sverige ska fokusera på när det kommer till vårt bistånd.

För att vi ska kunna uppnå de strategier och de mål vi vill se kan det ibland behövas ett mjukt öronmärkt stöd. Det kan vara som ett komplement till kärnstöd. Det behöver inte alltid vara det ena eller det andra. Man kan ha både och.

Anf. 175 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag blev nog ännu mer konfunderad av ledamoten Erikssons svar. Det talas om strategier, utvärderingar och olika typer av kontroll.

Ett av de viktigaste ledorden jag hört från regeringen är effektivitet. Biståndet ska vara effektivt. Det har vi också sett exempel på. Även ledamoten stod här och talade om hur effektivt det var med stora, multilaterala organisationer när man till exempel agerar i Ukraina under det pågående kriget där och när man är helt beroende av kärnstöd.

Om det visar sig att vi med mer öronmärkning bidrar till mindre effektivitet, är det då viktigare med styrningen och kontrollen, eller är det viktigare med själva effektiviteten i biståndet? Om man måste väga de två, är det mer effektivt att få fler människor ur fattigdom, eller är det att kunna mäta de mål som regeringen sätter upp?

Sedan fick jag inte speciellt mycket tydlighet om den mjuka öronmärkningen och vilken typ av bedömning som har gjorts som visar att den mjuka öronmärkningen på något vis skulle vara bättre än kärnstödet. Skulle ledamoten även kunna ge någon form av exempel på denna mjuka öronmärkning?

Anf. 176 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Om vi ger kärnstöd till en organisation är det inte alltid säkert att de medlen kommer att användas just i de områden som vi har en landstrategi om eller inom just det tematiska område vi vill satsa på.

Det kan vara en del av en strategi. I stället för att enbart ge kärnstöd till vissa organisationer kan vi i vissa fall komplettera med mjukt öronmärkt stöd just för att nå måluppfyllelsen inom en viss strategi.

Vad som är viktigast är såklart effektiviteten och att vi når resultat. Det är resultaten som är det viktiga och att människor får den hjälp de behöver.

Därför kan det ofta behövas olika insatser. Därför ger vi kärnstöd till olika organisationer, och ibland mjukt öronmärkt stöd till samma organisationer, och vi ger till exempel till civilsamhällesorganisationer inom samma land.

Ibland är det mest effektiva att hitta dem som jobbar på det bästa sättet på just den platsen.

Anf. 177 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Tack för en god debatt!

Vi har den här debatten i ett väldigt tuftt läge för världen och för friheten i världen. De stora nedskärningarna som har gjorts i biståndet från USA drabbar många människor runt om i världen och kommer att drabba många människor runt om i världen.

Samtidigt ser vi länder som Kina som försöker att flytta fram sina positioner och just använda biståndet politiskt för att sprida sin auktoritära ideologi, för att det kinesiska kommunistpartiet ska kunna sprida sin auktoritära ideologi och sitt inflytande över världen.

Herr talman! Det är precis den skärningspunkten som man nu måste se i all utrikespolitik. Det finns ett pågående kallt krig mellan länder som Sverige, europeiska länder och andra länder som är demokratiska i världen och å andra sidan länder som Kina, Ryssland, Iran och Nordkorea.

Det är precis ur den synvinkeln som man behöver se också på biståndet. Biståndet spelar en viktig roll i att upprätthålla våra värderingar och nå de mål vi har satt för vår politik.

Det gäller att se till att Kina inte tar över de roller som vi har haft i världen. Det är det absolut största hotet mot frihet i vår tid. Det handlar om det kinesiska kommunistpartiet och dess verksamhet, som det också bedriver genom andra.

Herr talman! Biståndet som går till multilaterala organisationer är en viktig komponent i detta. Olika delar av biståndet är bra på olika saker. De här organisationerna är till exempel bra på att leverera god kvalitet på en ganska kort tid. Det kan gå fort, och man kan få en bra kvalitet. Det kan samtidigt vara lite dyrare. Det beror på att man är duktig och har organisationer uppbyggda, har erfarenhet, kunniga människor och så vidare.

Men har man den typen av stora organisationer uppbyggda har man också en byråkrati uppbyggd; det går så att säga hand i hand. Det är inte något konstigt,

och det är ingenting nytt. Det är därför det är viktigt att biståndet är differentierat mellan olika typer av organisationer.

Herr talman! Behoven var oändliga redan före USA:s neddragningar. Behoven var oändliga när det gäller fattigdomsbekämpning, när det gäller vaccinering och när det gäller olika hälso- och sjukvårdsprogram runt om i världen. Behoven var oändliga när det gäller att bygga demokrati, när det gäller att stötta journalister och så vidare. Behoven var alltså oändliga redan innan detta hände.

Sedan har en stor del av världens bistånd försvunnit på mycket kort tid, och då har behoven fortsatt att vara oändliga. Men som alla som har studerat minsta lilla matematik vet finns det ingenting som är mer än oändligt. Det gör att de biståndspolitiska prioriteringar som regeringen har gjort dels genom att prioritera Ukraina, dels genom reformagendan, måste ligga fast. Det går inte att förhastat göra stora omförflyttningar inom biståndet för att kompensera någonstans, för då börjar skutan läcka någon annanstans.

Det vi måste göra nu är att gå tillbaka till vad vi tycker är det viktigaste biståndet. Vi har slagit fast vad vi tycker är det viktigaste biståndet i reformagendan genom de beslut som regeringen har fattat och de prioriteringar som regeringen har gjort. Det är fortsatt så att behoven är oändliga, och det är därför de biståndspolitiska målen ligger fast.

Man kan alltid stå och hävda sådant som några har gjort här i debatten: Titta på den här saken som skulle behöva pengar! Eller titta på den här saken, där pengarna försvinner just nu! Men om vi tittar på den kanske vi tappar blicken från någonting annat. Det är det som är klurigheten i biståndspolitiken: Det finns väldigt många behov på väldigt många ställen samtidigt.

Vissa saker görs bäst av de multilaterala organisationerna, och andra saker görs bäst av civilsamhällesorganisationer, som vi debatterade här för någon vecka sedan. Det är viktigt att komma ihåg att vi måste ha effektivitet. Och det är såklart sant, som har sagts tidigare i debatten, att mindre pengar inte per automatik betyder mer effektivitet. Det är vi eniga om.

Jag tror att alla som fortfarande trots den sena timmen lyssnar på debatten känner till att exempelvis Liberalerna och Kristdemokraterna och även Centerpartiet, för den delen, vill att Sverige ska uppnå enprocentsmålet. Det är sant. Men det är inte sant att mindre pengar alltid behöver betyda mindre bistånd, som vissa låter påskina. Man kan göra saker mer effektivt.

Ibland kan det låta på vänstersidan, herr talman, som att det är omöjligt att effektivisera. Det finns alltid ett stort behov av att effektivisera stora organisationer som har byggt upp byråkratier under lång tid. Någon annan syn vore helt orimlig. Vi har stora behov av att effektivisera även i små företag, små kommuner eller vad det nu kan vara för organisationer. Det är klart att stora organisationer har stora behov av effektivisering.

Herr talman! När vi driver vår biståndspolitik ska de prioriteringar som regeringen gör och som vi har kommit överens om mellan Tidöpartierna skina

igenom i varje del av biståndet, oavsett om det går till en stor etablerad organisation eller till en liten och mindre etablerad organisation och oavsett om det är bistånd som ska gå till en tematik eller en annan tematik. Det är viktigt. Våra övergripande prioriteringar behöver alltid skina igenom.

Det är därför det är så viktigt för oss att vi får igenom detta, och det är också därför jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 178 ANNA LASSES (C):

Herr talman! Fram till februari i år stod USA för ungefär en tredjedel av allt bistånd i världen och för hela 40 procent av det humanitära biståndet. Det är det där lite mer kortsiktiga och mest nödvändiga som tillgång till mat, vatten och akut sjukvård och att se till att barn i kris har tillgång till skola. Det är basen.

Men så rycktes detta undan i ett slag. Formellt pausades biståndet från USA, men skadan är redan gjord. Tusentals insatser har ställts in, livsnödvändiga mediciner uteblir och maten uteblir. 34 miljoner människor berörs av USA:s humanitära bistånd. Det är en siffra som förtjänar att upprepas: 34 miljoner!

Det som förvärrar allt är det ideologiska raster som USA nu basunerar ut med värderingar som hör hemma i ett annat årtusende. Jämställdhet, hbtqi-personers rättigheter, mångfald och inkludering – allt ska bort. Medlet som används är det mest effektiva av alla: pengar och hot om neddragningar, i USA och i världen.

Sida gör i sin analys utifrån vad USA hittills har tillkännagett bedömningen att det är rimligt att anta att effekterna globalt blir särskilt märkbara när det gäller SRHR, klimat, demokratiutveckling, mänskliga rättigheter, hbtqi-personers rättigheter, jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter och egenmakt. Året är 2025, och detta är inget annat än ovärdigt.

USA är inte det enda land som drar ned på bistånd. I Europa deklarerar land efter land, så även Sverige, en minskning av biståndet för att i stället rusta sitt försvar.

Om det svenska biståndet var viktigt förut är det så mycket mer livsavgörande i dag. Sverige, som länge har varit en av världens största biståndsgivare, både i procent och i summa pengar, är nu plötsligt ännu större. Det vi gör här påverkar bokstavligt talat många hundratusentals människor världen över i Ukraina, Palestina, Kongo, Myanmar, Afghanistan och så vidare.

Det kan kännas hisnande när man tänker på det. Men, herr talman, låt oss alla stanna upp en sekund och ta in just detta. Det är ett ansvar som vi alla och envar ska bära med stolthet och med ödmjukhet. Det är om detta ansvar den här debatten handlar i en värld som präglas av kaos, egenintressen, hot och hårda ord, men där vi har möjligheten att vara med och bygga något som ger kraft och hållbarhet.

Debatten fokuserar på det stöd som Sverige bidrar med genom de multilaterala organisationerna. Det är FN, WHO, Världsbanken och IMF, organisationer som är stora och finns överallt och som därför har en

unik förmåga att snabbt finnas på plats exakt när det behövs som bäst.

Låt oss zooma in på kärnstödet en stund. Kärnstöd är det stöd som ges till en organisation för att användas på det sätt som organisationen anser vara bäst och mest effektivt utan styrning från givaren.

När det gäller kärnstödet till organisationer som FN, WHO och Världsbanken och den nya inriktning som regeringen har valt att i högre grad vilja rikta stödet till prioriterade teman eller geografiska områden hade Centerpartiet fram till nyligen egentligen ingen invändning. Vi hade delvis en annan syn på vilka områden som bör prioriteras, men principen har vi i stort sett kunnat hålla med om.

Regeringens omsvängning har inneburit en viss styrning, men fortfarande finns en viss flexibilitet. Målet är att uppnå större effekt men också att kunna följa upp arbetet bättre. Detta var dock i den gamla världen, före februari.

I dag kan vi konstatera att behovet av att snabbt kunna prioritera om är ett helt annat – mellan länder och projekt och mellan kris och utveckling. I en värld där biståndet kraftigt prioriteras ned måste de medel som finns vara än mer flexibla och långsiktiga på en och samma gång.

Här har de multilaterala organisationerna med sina globala muskler en nyckelroll, och då måste vi som givare vara beredda att acceptera att vi inte kan styra lika mycket. Däremot ska vi fortsätta att kräva transparens och ha en tät dialog med organisationen för att gentemot våra medborgare säkerställa att pengarna används på rätt sätt. Jag hoppas därför att regeringen snabbt kan ställa om och vara så flexibel som man i dokumenten säger sig vilja vara.

För att sammanfatta: I den nya världsordningen kommer kärnstöden att vara allt viktigare, och här behövs Sverige leda vägen. Det gäller särskilt med tanke på att allt fler givare i ännu högre grad än Sverige har börjat styra exakt vad medlen ska gå till. Och då pratar vi inte om mjuk styrning, utan exakt. Det här försvårar arbetet på marken. Särskilt tydligt är detta inom FN:s olika organisationer.

För Centerpartiets del har vi markerat detta i vår reservation angående motiveringen till stycket om kärnstöd i betänkandet.

Året är 2025, och jämställdheten i världen går bakåt. Därför är det olyckligt att regeringen har övergett den genomsyrande feministiska utrikespolitiken. Perspektiv glöms och prioriteras bort.

Centerpartiet vill se att utrikespolitiken genomsyras av en tydlig liberal feminism. På så sätt kommer frågor om kvinnors ekonomiska egenmakt högre upp på agendan. På samma sätt som den förra regeringen drev att kvinnor ska vara med vid förhandlingsbordet vid fredsförhandlingar och vid återuppbyggnaden efter en konflikt menar vi att det är viktigt att Sverige driver på för att Världsbanken och IMF säkerställer kvinnors fulla deltagande i olika investeringsprogram och infrastrukturprogram, inte minst i återuppbyggnaden av länder efter en konflikt.

Slutligen vill jag säga några ord om FN. Man kan tycka många saker om FN och dess organisation. Man kan tycka att systemet är svårgenomträngligt och byråkratiskt och att det är svårt att följa vart pengarna går. Men trots allt detta är FN det system som vi tillsammans byggt upp och som på många sätt har sett till att inga riktigt stora militära världskrig – än så länge – har brutit ut sedan det bildades.

FN-systemet bär stora delar av det multilaterala systemet. Till syvende och sist är FN det som dess medlemmar bestämmer att det ska vara, och ju mer engagemang och medel man bidrar med, desto mer inflytande får man.

En genomgång görs nu av FN-systemet, där olika delar förväntas slås ihop och effektiviseras, något som efterfrågats tidigare i debatten. Detta sker samtidigt som spelplanen i världen snabbt förändras. Länder som Kina, Turkiet och Saudiarabien flyttar fram sina positioner, medan USA:s roll är alltmer otydlig.

I det läget är det avgörande att EU och Sverige kliver fram på alla plan och står upp för grundläggande värderingar som rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Biståndet är en stor del i detta. I stället för att prioritera ned biståndet måste vi lyfta fram det som det viktiga säkerhetspolitiska instrumentet det är.

Förutom att engagera oss mer i de multilaterala organisationerna behöver vi återställa det svenska biståndet till 1 procent. Vi behöver också trycka på allt vi kan för att EU ska behålla storleken på sitt bistånd i långtidsbudgeten samt se över om det möjligen kan göras mer flexibelt. Det sista vi behöver är försvårande plakatpolitik som knyter biståndet till exempelvis migrationspolitik i Sverige eller i EU.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation 2 samt till motiveringen under stycket om kärnstöd, även kallad reservation 8.

Anf. 179 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Jag måste tyvärr först reagera mot någonting som ledamoten Tolgfors uttalade tidigare under debatten, nämligen att det var fegt av Vänsterpartiets ledamot att stryka sig från denna sena kvällsdebatt, detta utan att egentligen veta vilka skälen bakom strykningen var.

Jag kan passa på att påminna om att vi hade en debatt i kammaren för ungefär ett år sedan som handlade om EU:s handelsavtal med Chile, ett avtal som riskerar att ha stor negativ påverkan på miljön, chilenska småjordbrukare och den chilenska befolkningen. Till den debatten – som handlade just om handel, vilket sägs vara en prioriterad fråga för den moderatledda regeringen – anslöt inte en enda ledamot från Tidöpartierna för att försvara handelsavtalet.

När Moderaterna anklagar en ledamot från ett litet parti för feghet när denna tvingas stryka sig från en debatt kanske man skulle se om sitt eget hus först.

Herr talman! Det är augusti 2021. Talibanerna tar över makten i Kabul i Afghanistan, och kaos uppstår. De flesta hjälporganisationer som varit aktiva i Afghanistan i många år tvingas dra sig tillbaka av

säkerhetsskäl. Men FN:s utvecklingsprogram, UNDP, är kvar och bistår med administrativa uppgifter och fortsatt logistik för den lilla hjälp som ändå kommer in i landet.

Ett halvår senare går ryska trupper in i Ukraina och försöker ta sig hela vägen till Kyjiv för att döda president Zelenskyj och ta över kontrollen över landet. Om världens reaktion låter inte vänta på sig, och olika typer av stöd från hela världen strömmar in i Ukraina. Återigen är det FN-organ som UNDP och FN:s kontor för humanitär samordning, OCHA, samt Röda Korset som snabbt kan ställa om och klara av att mobilisera och koordinera hjälpen.

Två år innan den fullskaliga invasionen av Ukraina hade det coronavirus som spred sig från Wuhan i Kina deklarerats vara ett internationellt hot mot människors hälsa, för att en månad senare av Världshälsoorganisationen, WHO, klassas som en pandemi. WHO samordnade och koordinerade därefter forskarrön om viruset, statistik över spridningen och distribution av de olika vacciner som på rekordtid togs fram.

I februari 2023 drabbas Turkiet och Syrien av de värsta jordbävningarna på hundra år. Miljontals människor drabbas, och hundratusentals tvingas lämna sina förstörda hem. FN:s flyktigorgan, UNHCR, är snabbt på plats och bistår med skydd, bostäder och humanitärt stöd.

Herr talman! Det här är fyra exempel bara från de senaste fem åren där multilaterala organisationer visat enorm flexibilitet och snabbt kunnat bistå med hjälp till miljontals människor, en flexibilitet som helt och hållet bygger på icke öronmärkt kärnstöd till dessa organisationer.

Men det är inte bara de mest akuta insatserna som är viktiga. Minst lika viktigt är det arbete som sker för att långsiktigt bygga upp människors, samhällens och ekonomiers resiliens genom utbildning, hälso- och sjukvård, klimatanpassning, infrastrukturprojekt, demokrati- och fredsbyggande samt rättighets- och jämställdhetsstärkande projekt.

Detta är något som vi vetat länge och som Sverige varit väldigt bra på under lång tid. Vi har stött FN:s olika organ, vi har stött de internationella och regionala utvecklingsbankerna och vi har stött en rad andra multilaterala organisationer.

Herr talman! I en tid när nationalismen ökar, världens kriser är alltmer mångfasetterade och amerikanska tullar orsakar handelskaos är det internationella samarbetet och stödet än mer avgörande för fred, utveckling och rättvisa. Det är självklart att Sverige ska vara en aktiv aktör i det internationella samarbetet och fortsätta att vara en stor givare till de multilaterala organisationerna.

Det är därför mycket välkommet att regeringen ser de multilaterala organisationernas mervärden i den skrivelse vi debatterar här i kväll. Men jag har ändå en del synpunkter gällande regeringens mål och prioriteringar.

Det är oerhört viktigt att Sverige är en global röst för demokrati och mänskliga rättigheter, för en

regelbaserad världsordning och för en fredlig värld där vi kan ta oss an globala utmaningar såsom klimatkrisen, extrem fattigdom och ojämlikhet. För att detta ska bli verklighet behöver Sverige återinföra en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik.

Grunden till den feministiska utrikespolitiken är kvinnors och flickors delaktighet. Genom att stärka kvinnors och flickors beslutsfattande över sina egna liv och deltagande i samhällsliga frågor uppnår vi positiva effekter både för dessa individer och för samhället i stort genom minskade konflikter, ökad demokrati, mer jämställdhet, bättre folkhälsa och en positiv ekonomisk utveckling.

Herr talman! En stark biståndsbudget är en förutsättning för ett starkt multilateralt stöd. Regeringens budget pekar dock på att svenskt bistånd kommer att gå under FN:s mål om 0,7 procent av bni i bistånd inom några år. Detta är djupt beklagligt. Det riskerar inte bara att urholka det faktiska stöd Sverige ger till multilaterala organisationer utan bryter också mot ett FN-mål och utmanar således de internationella normer och principer som är just det vi vill skydda och stärka genom det multilaterala samarbetet.

Regeringen har strypt allt stöd till Unids och har också minskat finansieringen av UN Women, FN:s fredsbyggande fond, Joint Fund for Agenda 2030, FN:s befolkningsfond, UNFPA, och FN:s utvecklingsprogram, UNDP. Sverige har under lång tid varit ett av få länder som ger stora kärnstöd, och vi är därför många som uttryckt stark oro över Tidöregeringens uttalade ambition att begränsa kärnstöden.

Extra oroväckande är detta såklart i en tid när president Trump slaktar USAID, Storbritannien kraftigt skär ned på biståndet och vår egen regering flyttar över allt större delar av biståndet till Ukraina. Missförstå mig rätt – Ukraina behöver allt stöd de kan få, men vi kan inte acceptera att det fortsätter att ske på de allra fattigastes och mest utsattas bekostnad.

Herr talman! Klimatutsläppen måste minska. Alla länder måste ta ansvar för sin del, men vi vet också att det är de globala nord som historiskt stått och fortfarande står för de största utsläppen. Samtidigt har det globala nord mest resurser och manöverutrymme att bidra med i omställningen. Därför vill vi fortsätta höja klimatbiståndet.

Regeringen framhäver att utökat klimatbistånd är ett prioriterat mål, men i praktiken har Sveriges stöd till de globala klimatfonderna minskat de senaste åren. Det svenska stödet genom miljö- och klimatfonderna måste i stället självklart öka. Utfasningen av fossil energi samt ökningen av stödet till förnybar energi, energieffektivisering och energidistribution måste även fortsättningsvis vara centrala utgångspunkter för Sveriges utvecklingssamarbete, inte minst med de multilaterala utvecklingsbankerna.

Herr talman! En hållbar global utveckling har ekologiska, sociala och ekonomiska dimensioner. Alla tre måste respekteras. Fungerande ekosystem är grunden för liv och därmed också för ekonomi och sociala värden. I dag ser inte verkligheten ut så. Stora

internationella institutioner som IMF och Världsbanken ser mer till den ekonomiska utvecklingen än till den sociala och den ekologiska. Därför vill vi se uppdaterade regler för lån till utvecklingsländer för att stärka styrningen mot hållbarhet utifrån klimat-, miljö- och samhällsperspektiv.

Herr talman! Kärnstöd till FN-organisationerna gör FN-arbetet mer strategiskt, effektivt och flexibelt och är helt nödvändigt för att man snabbt ska kunna sätta in åtgärder mot akuta kriser. Kärnstöd bidrar också till att FN-organen kan prioritera om för att klara av de långsiktiga utmaningar de står inför när andra länder och nya finansiärer öronmärker en allt större del av sitt stöd. Trots detta har regeringen dragit ned kraftigt på stödet till flera viktiga FN-organ de senaste åren.

Jag vill dock välkomna att det av regeringens skrivelse framgår att man nu ser att kärnstödet ligger i Sveriges intresse. Där framhävs även så kallad mjuk öronmärkning som ett alternativ till kärnstöd. Redogörelse för regeringens grund för bedömningen att mjuk öronmärkning kan ge samma fördelar som kärnstöd saknas dock, liksom de berörda FN-organens syn på detta. Regeringen måste presentera en tydlig utvärdering av effekterna av mjuk öronmärkning kontra kärnstöd utifrån de mottagande organisationernas perspektiv.

Herr talman! Jag stöder givetvis Miljöpartiets båda reservationer i betänkandet, men för att glädja mina riksdagskollegor eller åtminstone inte förarga dem alltför mycket under den kommande voteringen väljer jag att yrka bifall enbart till reservation 3. (Applåder)

Anf. 180 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! För det första vill jag passa på att återigen i den här talarstolen påpeka och påminna om att en av huvudstrategierna i regeringens biståndsaaganda är satsningar på flickors och kvinnors rättigheter och jämställdhet. Vi kallar det inte feministisk utrikespolitik. Det viktiga är faktiskt vad man vill uppnå. Ledamoten Risberg kan kalla det feministisk utrikespolitik om han vill.

Vi säger att det här handlar om att stärka dem som är svaga i konflikter, fattigdom och klimatkriser, och det är just flickor och kvinnor. Det finns alltså med som en högt prioriterad strategi och bland de åtgärder som vi vill vidta genom biståndet.

För det andra – ledamoten Risberg har en bakgrund inom Act Svenska kyrkan. Jag ska inte förlänga debatten för mycket av hänsyn till ledamöterna i nästa utskott som ska debattera denna sena kvällstimme. Men jag måste säga att jag blir väldigt förvånad. Jag ska inte ställa ledamoten Risberg och Miljöpartiet till svars för vad Vänsterpartiet sysslar med, men ledamoten reagerade på att jag kommenterade Vänsterpartiets frånvaro i kammaren – de har ändå två ledamöter i utrikesutskottet – i stället för att reagera på vad som hände i Vänsterpartiet, nämligen att kompisen på ledamotens planhalva i politiken delade grovt antisemitiskt material i sociala medier och nästa dag poserade glatt leende tillsammans med sina partikamrater.

Jag trodde faktiskt inte att man skulle uppleva det från något parti i Sveriges riksdag. Vi står här och diskuterar mänskliga rättigheter. Vad är detta? Jag skulle gärna höra ledamoten Risbergs syn på det här.

Anf. 181 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Sist jag kollade hade Vänsterpartiet en ledamot i utrikesutskottet. Miljöpartiet likaså. Liberalerna, KD och Centerpartiet likaså. Vi har var sin ledamot i utrikesutskottet. Det finns däremot fem moderata, två sverigedemokratiska och två socialdemokratiska ledamöter.

Jag går över till frågan vad vi kallar politiken och hur den utformas vad gäller feminism eller inte. Faktum är ju att det är till just de FN-organ som jobbar med kvinnors och flickors rättigheter, SRHR-frågor och familjeplaneringsfrågor som ni har skurit ned biståndet. Ni har skurit ned biståndet till Unaid – eller snarare tagit bort det helt och hållet. Ni har skurit ned biståndet till UN Women. Ni har tagit bort pengar till FN:s befolkningsfond.

När ni pratar om att jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter är viktiga frågor klingar det alltså väldigt falskt eftersom ni skär ned på biståndet. Ni skär ned på de projekt som leder till att stärka kvinnor och flickor.

Anf. 182 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Herr talman! Lotta Johnsson Fornarve från Vänsterpartiet är ledamot med ansvar för bistandsfrågorna. Hon är mig veterligen arbetande suppleant eller ersättare till ledamoten Håkan Svenneling och var i alla fall med senast jag var på utrikesutskottsmöte.

Jag återkommer till det anmärkningsvärda att ledamoten Risberg inte vill kommentera det min fråga faktiskt handlade om, nämligen en kollega på hans sida av det politiska fältet. Vänsterpartiet valde att inte dyka upp i kväll, och jag står för att jag tycker att det är anmärkningsvärt. Någon av deras två ledamöter skulle ha kunnat vara här.

Jag frågar alltså återigen om ledamoten Risberg har någon synpunkt på eller kommentar till det som kollegan på vänsterkanten faktiskt har gjort. Ledamoten Delgado Varas har delat grovt antisemitiskt material.

Anf. 183 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får påminna om att ämnet för debatten är internationellt bistånd genom multilaterala organisationer.

Anf. 184 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Återigen: Ledamotens fråga handlade om ett annat parti. Den handlade inte om Miljöpartiet. Jag står aldrig här och anklagar Moderaterna för antimuslimska uttalanden som Sverigedemokraterna, som M samarbetar med i regering, gör. Jag använder inte talarstolen till sådana anklagelser. Jag använder talarstolen till att diskutera det vi ska diskutera för dagen. Jag tänker inte gå in och kommentera.

Jag kan tycka att det är olyckligt när man delar antisemitiska inlägg, och sådant ska naturligtvis tas om

hand. Men det är inte för mig att göra. Det är någonting som Vänsterpartiet själva måste hantera.

Varför ska jag stå till svars för någonting som en ledamot från ett annat parti har gjort? Det förstår inte jag. Jag ber inte ledamoten Tolgfors ta avstånd från Sverigedemokraternas uttalanden kring väldigt grova rasistiska saker.

Anf. 185 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Ämnet för debatten var som sagt internationellt bistånd genom multilaterala organisationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 april.)

§ 17 Kompetensförsörjning, e-hälsa och beredskap

Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU22
Kompetensförsörjning, e-hälsa och beredskap
föredrogs.

Anf. 186 THOMAS RAGNARSSON (M):

Herr talman! Vi debatterar i dag socialutskottets betänkande SoU22, *Kompetensförsörjning, e-hälsa och beredskap*, och jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Det är ett omfattande betänkande som rör ett stort antal områden, men man kan inte komma ifrån att en av de viktigaste frågorna i betänkandet är framtidens kompetensförsörjning. Hälso- och sjukvården inte är ensamma om att behöva hantera denna fråga, utan den finns inom de flesta branscher. Med tanke på den demografiska utvecklingen i Sverige, med ett samtidigt lågt barnafödande, inser man snabbt att ekvationen inte kommer att gå ihop.

Vi måste dock skärskåda de sanningar som presenteras för oss. Enligt regionerna och kommunerna har det länge saknats personal, men det finns siffror som visar att det på totalen inte stämmer. Arbetsgivarna måste börja fundera på hur personalen används. Den medicinska utvecklingen går i rasande fart och kan många gånger innebära att arbetet kring patienten effektiviseras och minskas. Vi måste samtidigt ta till vara de innovationer som finns inom medicinsk teknik och som underlättar arbetet för personalen.

Ett av de mest expansiva områdena för teknik är AI. Den moderatledda regeringen har beslutat att tillsätta en kommitté om förstärkt AI-förmåga i Sverige. Det här är en teknik som behöver beaktas utifrån flera olika perspektiv, inte minst utifrån det medicinska perspektivet. Men vi ser ändå att AI med stor framgång används inom vissa områden, till exempel för bildgranskning vid mammografi, vilket i framtiden kommer att frigöra personalresurser för andra uppgifter.

Herr talman! Den digitala infrastrukturen inom svensk hälso- och sjukvård är minst sagt bristfällig, och därför är detta en punkt i Tidöavtalet. Den

moderatledda regeringen och samarbetspartiet Sverigedemokraterna arbetar för att skapa en enhetlig och gemensam digital infrastruktur för Sveriges hälso- och sjukvård. Den ska ersätta och komplettera befintliga strukturer.

Arbetet är mycket angeläget ur flera aspekter, framför allt utifrån ett patientsäkerhetsperspektiv. Med fungerande system och infrastruktur underlättas även personalens arbete, vilket är av yttersta vikt med tanke på kompetensförsörjningen i framtiden. Fördelen med en sådan infrastruktur är att samtliga huvudmän kan dela hälsodata samtidigt som det blir lättare att plocka ut information och underlag för forskning och innovation.

Sverige har i dag ett antal kvalitetsregister som är av yppersta världsklass men som i dagens systemstruktur kräver otroligt mycket handpåläggning, inte sällan av både läkare och sjuksköterskor. Detta kommer att underlättas av en gemensam infrastruktur.

Fru talman! Världen befinner sig i en svår tid, och det pågår ett invasionskrig i Europa. Ukraina är under angrepp och har varit så i över tre års tid. Denna verklighet har fått oss i Sverige att vakna upp, och med all önskvärd tydlighet har vi blivit varse att vår beredskap inte fungerar.

Svensk hälso- och sjukvård har under årtionden centraliserats, med en ökad specialisering inom alla områden. Det fungerar i fredstid och i ett normalt fungerande samhälle, men det fungerar inte i krig eller vid stora samhällspåfrestningar. Vi är i dag helt beroende av fungerande transportkedjor genom vilka mycket material levereras just in time. Lagerhållningen på sjukhusen är väldigt liten. Krig och andra större händelser kommer dock att kräva mer personal.

Regeringen har tagit frågan på största allvar, och det arbetas på bred front för att säkerställa lagerhållning av materiel, läkemedel och personalförsörjning. Regeringen har avsatt pengar för detta ändamål. Socialstyrelsen, Läkemedelsverket och MSB har fått i uppdrag att öka vår robusthet. Man tittar också på hur civiltviktiga skulle kunna stärka upp verksamheten.

Det går att dra många lärdomar från Ukraina om hur vi bör bygga upp vår robusthet. En sak är nämligen tydlig: Sjukvård är ett prioriterat mål för en eventuell angripare, och det kräver både att vi kan jobba i så kallad ödrift och att det finns eskaleringsplaner för hur vi kan skala upp verksamheten och utnyttja olika lokaliseringar för att bedriva avancerad sjukvård.

En icke-fungerande sjukvård i fredstid kommer definitivt inte att fungera när påfrestningarna ökar. Träningen för personalen kommer till största delen att ske i den ordinarie verksamheten, vilket innebär att de saker vi inte gör i vardagen heller inte kommer att kunna skalas upp om det nationella läget så kräver.

Fru talman! Våra kommuner och regioner har ett stort ansvar för den lokala uppbyggnaden av hälso- och sjukvårdens beredskap, men min uppfattning är att frågan prioriteras väldigt olika över landet. En oroande tendens är att fungerande sjukvård fortfarande läggs ned i Sverige i dag, och fyra akutsjukhus i olika

regioner är rejält hotade. Det ser jag som synnerligen anmärkningsvärt med tanke på att vi bara har omkring 60 akutsjukhus i Sverige.

Samtidigt vet vi att hälften av sjukvårdsinrättningarna i Ukraina har precisionsbombats. Med det i åtanke ska vi inte lägga ned fungerande verksamhet, utan vi kommer att behöva skala upp med ytterligare verksamhet, till exempel beredskapssjukhus och förstärkta vårdcentraler. Dessa kommer att behöva förstärkas personellt från verksamheter som bedriver kirurgi och avancerad vård i det dagliga arbetet.

Frågan om hälso- och sjukvårdens beredskap är något som intresserar mig mycket, och jag har haft förmånen att träffa många viktiga intressenter. Den slutsats som jag drar är att detta arbete måste genomföras längst ut i kapilläerna, där personal, myndigheter, intresseorganisationer, frivilligorganisationer, näringsliv och det övriga civilsamhället jobbar sida vid sida. (Applåder)

Anf. 187 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Det diskuteras mycket vad som kommer att hända vid en eventuell kris eller vid ett krig. Det finns saker som får mig att fundera, och jag hoppas att ledamoten har väldigt skarpa svar på det.

Det handlar exempelvis om en sjukvård som är lite i kris. Jag menar att vår sjukvård delvis är det, i och med de enorma besparingar som gjordes i regionerna 2023 och 2024. Även i år skärs det ned, till exempel i Skåne. Där sitter ju ni vid makten. I år har man skurit ned med 1 miljard, och 1 000 personer ska sägas upp. Och intensivvårdsplatserna i Sverige har fortsatt att minska fem år efter pandemin. Socialstyrelsen vill ju att intensivvårdsplatserna ska bli 10–20 procent fler för att vi ska klara av det som eventuellt kan hända – eller snarare det som händer.

Jag undrar hur ni har tänkt om det. Är det regionernas ansvar, när de nu har fått ett sådant extremt bantningsförslag? De har helt enkelt haft det lite svårt. Jag tycker att regeringen och Sverigedemokraterna ofta bollar över ansvaret på regionerna utan att se sitt eget ansvar. Det är den ena frågan.

Det här med AI är ju väldigt intressant; det håller jag med om. Det kan underlätta väldigt mycket. Det är också så att det ser väldigt olika ut – i vissa regioner har man dragit igång en AI-process när det gäller mammografi och andra saker, men det har inte gjorts i hela landet. Det blir en extrem ojämlikhet. Jag undrar vilka förslag Moderaterna och regeringen har för att underlätta så att det blir jämlikt i Sverige när det gäller AI.

Anf. 188 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna!

Det är inte första gången vi står här i talarstolarna, Karin Rågsjö, och diskuterar hur mycket pengar regionerna och kommunerna ska ha – vad de borde få enligt dig och vad de borde få enligt mig.

Ja, det har varit ett tufft läge, men att säga att det inte har tillskjutits medel till regionerna tycker jag är lite förmätet. Jag kan prata utifrån erfarenhet: Jag har

jobbat inom hälso- och sjukvården i 37 år, och vi har aldrig hållit budget. Det blir på något vis en paradgren – man behöver inte bry sig om budgeten när man vet att det kommer att komma pengar ändå.

När det gäller den kris som man pratar om nämnde jag i mitt anförande att vi faktiskt måste skärskåda siffrorna lite. Svensk sjukvård har aldrig någonsin haft så många anställda sjuksköterskor och läkare som nu, och den har heller aldrig producerat så lite. I min värld tyder det på ett systemfel. Att i det läget välja att skjuta in mer pengar är som att bränna pengar. Det kommer inte att hända.

Ledamoten nämner Skåne och att man ska göra stora nedskärningar där. Ja, det är också ett ganska stort län med väldigt många anställda. Men det är ju inte sagt att man ska skära ned på sjukvårdspersonal. Det finns annan personal att skära ned på. Det är någonting vi måste börja fundera på. Det ligger faktiskt på region- och kommunpolitiker att börja styra och leda sin verksamhet, men i dag är det mycket fritt valt arbete. Det är min uppfattning.

Anf. 189 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Det var intressant – hoppas att någon från regionerna lyssnar på den skopa ovet som ledamoten ger regionerna. Det var lite intressant.

Om man leder ett land, som ni gör nu, Thomas Ragnarsson, tycker jag ändå att man måste ta ansvar för det som händer. Jag kan inte se att ni tar det ansvaret, utan ansvaret bOLLAS hela tiden över till just regionerna. Det sägs att de är taffliga, att de har för mycket personal och att de producerar för lite. Det låter som att det är tvålfabriker vi pratar om.

Ärligt talat: Om man tittar på vad som har hänt genom åren ser man någonting annat som också har hänt, nämligen att vi har en helt annan demografi, betydligt dyrare läkemedel och så vidare. Jag tror att ledamoten kommer att bli jättesur när jag säger det här och kanske tro att det är fabricerade siffror, men SKR har räknat ut att de generella statsbidragen hade varit 27 miljarder högre om vi hade följt kostnadsutvecklingen genom en indexering av statsbidragen. Kostnadsutvecklingen har nämligen varit så fruktansvärt hård när det gäller exempelvis läkemedel, att många fler äldre behöver vårdens resurser och så vidare.

Jag tror att det är väldigt farligt att säga att det i dag vimlar av personal som såsar runt. Det låter nämligen så på ledamoten. Är det så att ledamoten menar att det går runt en massa löshästar, så att säga, som jobbar med kommunikation eller whatever? Riktigt så är det inte, vad jag vet.

Jag är ganska orolig för vad som skulle hända om Sverige råkade ut för en pandemi i morgon. Då har vi nämligen sämre förutsättningar än när den förra pandemin kom till Sverige 2020. Jag ser inte att regeringspartierna, och inte heller SD, tar ansvar för att bygga upp det här på ett rimligt sätt. Det oroar mig oerhört.

Anf. 190 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Det stora problemet är ju följande: Om vi å ena sidan har mer anställd personal än någonsin – och då är det sjukvårdspersonal jag pratar om – och vi å andra sidan producerar mindre är det någonting i systemet som är skevt.

Jag menar inte att det går runt folk och dräller, utan jag pratar till exempel om den digitala infrastrukturen. Vi överdokumenterar något otroligt inom svensk hälso- och sjukvård. Vi har kirurger som sitter och skriver journaler i stället för att operera. Det är helt gallet. Vi har också dåliga system som gör att personalen sugts upp i onödigt arbete.

Regionerna ville ju sköta det här med den digitala infrastrukturen själva, och det har de försökt göra i ett antal år. Jag vet inte hur ledamoten upplever det, men jag måste säga att jag inte tycker att det har hänt någonting. Jag tror inte att det ska ligga på regionerna, SKR eller kommunerna; det ska ligga på staten. Det är vi som ska ta ansvaret. Men det här är ju sätt att effektivisera verksamheten.

Jag brukar ta ett exempel: På 80-talet opererade en kirurg cirka 700 patienter på ett år. I dag opererar en kirurg 150 patienter på ett år. Jag är medveten om att man på 80-talet öppnade patienter för att leta efter fel och att vi inte behöver göra det i dag, men frågan jag brukar ställa när jag är ute i regionerna är vad dagens kirurger gör med tanke på att de gamla kirurgerna opererade 600 eller 650 fler patienter. Svaret jag får är att de har mottagning, men det hade de på den tiden också.

Vi har alltså ett systemfel, och vi behöver fundera på det.
(Applåder)

Anf. 191 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Vi står bakom alla reservationer, men jag yrkar bifall enbart till reservation 1.

Grunden för vårt lands säkra och högkvalitativa hälso- och sjukvård är dess personal. Vi är nu i den absurda situationen att vårdpersonal i många regioner och kommuner varslas och minskas trots att de behövs i vården och samtidigt som hälso- och sjukvården och omsorgen har stora personalbehov. Denna sjukvårdskris hade kunnat stoppas av nuvarande regering. Men regeringen har inte gjort tillräckligt, och sjukvårdskrisens konsekvenser drabbar nu vården – patienterna och de anställda – runt om i Sverige.

Sjukvårdskrisen är fortfarande ett faktum. Sjukvårdsministrarnas uttalanden om att det väntar ekonomiskt ljusare tider för sjukvården runt om i Sverige nu när inflationen har gått ned och att den befarade sjukvårdskrisen uteblev kunde inte vara mer missvisande. Två veckor efter uttalandet hade 940 personer varslats inom vården och omsorgen på tre veckor. Antalet varslade i vård och omsorg uppgick i mars i år till totalt 1 016, och år 2024 uppgick det till 6 098.

Antalet anställda minskar också på andra sätt även om uppsägningarna inte motsvarar antalet varslade. Personer som slutar ersätts inte, vikariat avslutas och så vidare. Varsel, neddragningar och uppsägningar

drabbar personer som egentligen behövs i vården, vilket drabbar vården och patienterna.

Att bara säga att det inte är lika många som sägs upp som varslas och därmed vifta bort problemet visar att man inte har en aning om de långsiktiga konsekvenserna för kompetensförsörjningen av dessa varsel och nedstängningar. Andra frågor måste ställas, såsom hur förtroendet för arbetsgivaren skadas långsiktigt och om varsel och neddragningar ger en knuff i ryggen på utbildad hälso- och sjukvårdspersonal att permanent lämna yrket.

Att inte kunna ge den vård som man vill kunna ge och som man ser att patienter behöver kan orsaka stress. Detta har tydliggjorts i insändare och protester från personal och fackföreningar. Till exempel protesterade femtio läkare i Region Östergötland nyligen mot nedskärningarna inom den psykiatriska vården och gav mycket allvarliga exempel på hur neddragningarna försämrade olika vårdområden inom psykiatrin.

Att jobba i en situation där man riskerar att bli av med jobbet ofrivilligt är definitivt inte en god arbetsmiljö – något som är en förutsättning för en god kompetensförsörjning. Att över huvud taget varsla och minska personalen när den långsiktiga kompetensförsörjningen visar på stora problem med att rekrytera personal till vård och omsorg är absurt. Varsel och neddragningar av personal måste stoppas. Det är det första som måste ske.

Regeringen måste se verkligheten som den är och agera därefter. Det är en onormal situation för svensk vård och omsorg att det förekommer uppsägningar och varsel på det här sättet. Vi menar att hela vård- och omsorgsverksamheten måste stärkas, även ur ett beredskapsperspektiv, så att det finns bättre förmåga att hantera stora kriser och krig. Vi menar att vården behöver rustas upp och att personalens arbetsförhållanden behöver förbättras.

Fru talman! Andra åtgärder för regeringen, utöver att agera för att stoppa varsel och neddragningar, är att använda de redskap som finns. Exempelvis finns det åtgärder i den nationella planen för kompetensförsörjning, som är färdig. Detta har kommit från Nationella vårdkompetensrådet. Det är åtgärder som riktar sig även till regeringen.

Den färdigremitterade utredningen om verksamhetsförlagd utbildning och det som kallas för VULF, som har att göra med utbildning, kan regeringen också gå vidare med. Den är remitterad och klar. Utredningarna har ganska likartade förslag, det vill säga att utredare och intressenter har en ganska stor samsyn. Det är dags att gå från ord till handling.

Vi vill också gå vidare och se en beredning för välfärdens personalförsörjning. Förebilder för liknande samverkansstrukturer finns till exempel på försvars- och trygghetsområdet. Ska vi vända utvecklingen vad gäller attraktionskraften i välfärdsyrken på sikt krävs en bred samsyn och ett gemensamt nationellt initiativ.

Fru talman! För närvarande finns det många utredningar och regeringsuppdrag när det gäller en nationell

digital infrastruktur inom hälso- och sjukvård, bland annat ett förslag till färdplan. Många uppdrag är klara. Till exempel tog den förra S-regeringen fram flera utredningar, och regeringen tillsatte nya utredningar. Dessa ligger nu alla på Regeringskansliet. Men något som faktiskt införs på riktigt är den nationella läkemedelslistan, även om detta är reellt försenat. Men i övrigt är det inte så mycket verkstad utan mest utredningar.

Ska det bli en nationell digital infrastruktur behövs en rad beslut. Det är inte något som sker av sig självt. Det vet vi efter många år med frivillighet och rekommendationer inom hälsoområdet. Det krävs även en bra samordning för staten och för de offentliga och de privata utförarna. Det behövs också ställningstagande till finansiering.

Det är inte gratis att få kommuner, regioner och privata utförare att anpassa sig till statlig styrning inom området digital infrastruktur. Regionföreträdare konstaterade nyligen när det gäller det europeiska hälso-dataområdet EHDS att det kommer att kräva omfattande och kostsamma åtgärder i alla medlemsländer och att den svenska regeringens ja till EHDS innebär att regeringen behöver ta ansvar för finansieringen. Den så kallade finansieringsprincipen innebär ju att inga nya obligatoriska uppgifter får införas utan medföljande finansiering till kommuner och regioner.

Det är inte bara önskvärt utan också nödvändigt att beslut kommer på plats om en nationell digital infrastruktur ska bli verklighet. Vi vill alltså att regeringen lägger fram en färdplan om den nationella digitala infrastrukturen till riksdagen.

Vi vill också låta regioner begära in och granska privata utförares patientjournaler. Sveriges Kommuner och Regioner har i en hemställan till regeringen begärt att få ett tydligt lagstöd när det gäller rätten att begära in och granska patientjournaler som ett led i en avtalsuppföljning eller för att förebygga och motverka välfärdsbrottslighet. Socialdemokraterna delar SKR:s uppfattning: Regeringen bör snarast återkomma med ett förslag som ger regionerna denna möjlighet.

Regeringen måste vidta åtgärder för att stoppa varsel och neddragningar. Det är det första som måste ske. Regeringen måste göra verkstad av den nationella planen för kompetensförsörjning och andra liknande nationella förslag på området. De finns. Använd dem!

Anf. 192 MATHIAS BENGTSSON (KD):

Fru talman! Jag ersätter i dag Dan Hovskär, som har blivit sjuk. Jag har inte haft alltför många timmar på mig att läsa in mig på betänkandet. Men jag skulle vilja yrka bifall till utskottets förslag och försöka beskriva Kristdemokraternas politik på det här området så gott jag kan.

Vi har som bekant en sjukvårdsorganisation i Sverige som tillkom under 1800-talet och som nu försöker hantera de problem som finns på 2000-talet. Det håller inte. Chansen att överleva tjocktarmscancer ska aldrig bero på vilket postnummer man har. Ett larmande provsvar måste tas på lika stort allvar oavsett om det är i Stockholm eller i Blekinge. När läkaren ringer och

säger att du har cancer, då ska det inte spela någon roll i vilken region du bor i. Men i dag gör det tyvärr det.

I ett litet land som Sverige är det inte rimligt med 21 olika vårdorganisationer, där var man bor i alltför stor utsträckning bestämmer vilken vård man faktiskt får. Under Kristdemokraternas ledning genomför regeringen nu bland de största sjukvårdsreformerna på decennier. Vi stärker den statliga styrningen och samordningen på områden som beredskap, digital infrastruktur och vårdkapacitet. Men det räcker inte.

Att fortsätta lämna vårdens framtid i händerna på 21 olika regioner är lite som att förvänta sig att en trasig motor ska reparera sig själv. Sju av tio svenskar vill att staten ska ta över ansvaret för vården, och åtta av tio av Läkarförbundets medlemmar tror att staten har bättre förutsättningar för att uppnå en god och jämlik vård. Kristdemokraterna håller med.

Vi behöver en modern och nationellt samordnad styrning. Det krävs ett helhetsgrepp om frågor som rör sjukvårdens kapacitet och kompetensförsörjning och patienters tillgång till vård i tid. Vi vill att staten ska ta över det ansvaret för sjukvården, så att det blir en jämlik vård i hela landet.

Fru talman! Personalen är ju hälso- och sjukvårdens absolut viktigaste resurs. Många gånger bär de inte bara stetoskop runt halsen, utan de bär faktiskt hela vården på sina axlar. De står där när livet skaver, när barn föds, när olyckor händer och när beskedet kommer att det är cancer. Vårdpersonalen finns med genom hela livet som en oerhört värdefull tillgång i samhället. Vill man få till en ökad vårdkapacitet är det naturligtvis viktigt att förbättra arbetsmiljön, så att förutsättningarna för en god kompetensförsörjning ökar.

I det här arbetet behöver regionerna förbättra sin styrning av vården, så att arbetsmiljön och villkoren förbättras. Det finns faktiskt många som är vårdutbildade i vårt land men inte jobbar i hälso- och sjukvården. Vi behöver locka dem tillbaka till yrket. Inte minst ur ett beredskapsperspektiv är det viktigt att dra nytta av den kompetens som finns men i dag inte används i sjukvården.

Vi har faktiskt inte råd att ha arbetsmiljö och arbetsvillkor i regionerna som driver erfarna undersköterskor och läkare till andra jobb. Regeringen har därför tagit ett större ansvar för just detta med kompetensförsörjningen genom förordningen om god och nära vård, där det nu krävs att regionerna visar att man förbättrar arbetsmiljön och stärker kompetensförsörjningen för att få ta del av pengarna. Det är en tydlig signal: Man får helt enkelt inte fortsätta som förut och samtidigt förvänta sig att staten ska täcka upp. Det är ett tydligt exempel på hur staten behöver ta större ansvar för styrningen.

Regeringen har också tagit fram en nationell plan för kompetensförsörjningen. Nationella vårdkompetensrådet har tagit fram 25 konkreta förslag som bland annat handlar om att skapa bättre möjligheter för kompetensutveckling och karriärvägar inom vården. Det är insatser som både stärker kvaliteten och gör yrket mer attraktivt. Regeringen håller nu på att arbeta med de

förslagen i Regeringskansliet. Vi har också säkerställt att planen är förankrad och anpassad till vårdens verklighet.

Fru talman! En modern vård kräver naturligtvis också en modern infrastruktur och inte minst en digital sådan. En viktig del i att stärka vården handlar därför om att bygga upp en trygg, gemensam och effektiv digital infrastruktur i hela landet.

I dag ser det väldigt olika ut mellan regionerna. Det skapar problem, inte minst för patienterna. Om informationen inte följer med mellan vårdgivare kan det leda till felbehandlingar, dubbelarbete och osäkerhet. Samtidigt tvingas vårdpersonal lägga orimligt mycket tid på administration när de egentligen borde få fokusera på det som är absolut viktigast, nämligen att ge vård.

Regeringen arbetar nu för att förändra detta. Vår målsättning är mycket tydlig. Hälsodata ska kunna delas smidigt och säkert i hela vårdkedjan oavsett om det gäller kommunal omsorg, regional sjukvård eller för den delen tandvård. Patienten ska inte behöva märka vem som är huvudman. Vården ska hänga ihop.

Nyligen presenterade E-hälsomyndigheten en färdplan för hur en gemensam digital infrastruktur kan införas och fungera. Det handlar om att ge varje invånare bättre tillgång till sin egen information, om att minska dubbelarbete, om att frigöra tid för vårdpersonalen men också om att ta vara på den enorma potential som finns i hälsodata – för forskning, för bättre beslutsstöd, för utveckling av precisionsmedicin och för träning av AI-modellen.

Vi stärker vården genom att göra det enklare att göra rätt. När rätt information finns tillgänglig vid rätt tidpunkt ökar både tryggheten för patienten och arbetsglädjen hos personalen. Det är digitalisering som gör verklig skillnad i människors vardag.

Anf. 193 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Ja, allt kommer att bli fantastiskt om staten tar hand om hela vården. Det var liksom grundbudskapet i Mathias Bengtssons anförande. Det låter faktiskt som en reklamkampanj före det beslut vi ska fatta i den kommitté som tittar på de här frågorna.

Men det måste också handla lite om här och nu, inte sant? Det handlar inte om något slags framtidsperspektiv där staten snart tar över, utan man måste titta på hur det ser ut i verkligheten.

Det tråkiga med er kristdemokrater tycker jag är att ni ständigt lämpar över hela ansvaret på regionerna. Det låter som att ni liksom är frifräsare någonstans, att ni inte tar det ansvar som ni bör ta.

Vi har haft väldigt tunga år inom hälso- och sjukvården i regionerna – det vet alla. Det har varit två jättekrisår – 2023 och 2024. 5 000 är uppsagda. Uppsägningarna fortsätter nu också i Skåne, där man kommer att säga upp 1 000 personer. Man ska spara 1 miljard.

Då måste man ta ansvar för det. Vad är det som händer? Är det nödvändiga uppsägningar? Det handlar om brist på resurser.

En annan jätteintressant fråga, tycker jag, gäller god och nära vård. Det har ju i stället blivit ond vård

långt borta, om man ska prata om verkligheten. Vårdanalys har följt själva processen med nära vård. De fullständigt sopar mattan med de ansvariga politikerna, för ingenting har hänt. Det står kvar och tickar. Det har inte varit någon utväxling. Det är inte så att patienterna möts av en kontinuitet, att det finns personer på plats, att det finns vård på plats i primärvården och att det finns 1 100 patienter per läkare. Det har tvärtom backat under de här åren.

Då undrar jag: Vad tänker Kristdemokraterna göra åt just det?

Anf. 194 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:
Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna!

Det är naturligtvis så att regionerna har pressats ekonomiskt av både inflationen och de högre pensionskostnader som har följt av den. Regeringen har gjort flera insatser för att dämpa de värsta effekterna.

Under 2024 tillfördes 9 miljarder kronor i två olika sektorsbidrag riktade till just hälso- och sjukvården. Under 2025 fortsätter ett flertal statsbidrag i olika storlekar att gå till hälso- och sjukvården.

Men min poäng med att anförda att det skulle behövas ett större statligt ansvar handlade just om att vi har 21 olika sjukvårdssystem som fungerar lite olika. Kvaliteten är också väldigt olika i olika regioner. Det blir inte minst tydligt när det är den här typen av inflation och när man pressas av ökade kostnader. Det fungerar på olika sätt, och olika regioner hanterar det olika bra.

Till viss del behöver regionerna naturligtvis effektivisera och se till att personal används på rätt sätt, så att personal som är duktig på att operera opererar och inte håller på med administration, som vi till exempel hörde i det senaste replikskiftet.

Jag har också en annan poäng: Att ösa pengar på ett system som inte fungerar är lite som att fylla en läckande hink med vatten. Det är ingen långsiktig lösning. Därför behöver staten ta ett större ansvar. Vi skulle behöva bli av med 21 olika sjukvårdsorganisationer och i stället få ett gemensamt statligt ansvar. Jag tror att det skulle vara lösningen för många av vårdens frågor.

Anf. 195 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Ja, det har varit ert valbudskap väldigt länge att staten ska ta över ansvaret för sjukvården. Det har ni drivit med emfas, så jag är inte förvånad över att ledamoten kör en sväng om det igen.

Vården är ojämlik. Det är en regional ojämlikhet. Det kan bero på att det är en helt annan demografi i exempelvis norra Sverige – inte sant? Det kanske behövs mer resurser i norra Sverige på grund av demografin och på grund av avstånden, exempelvis.

Ojämlikheten är också klassmässig. Det är en enorm skillnad på vilken vård människor får beroende på vilken klass de tillhör och var de bor någonstans. De bästa vårdcentralerna ska kanske inte ligga på Kungsholmen. De ska exempelvis ligga i Tensta, Rinkeby och Botkyrka, där det är en sämre folkhälsa. De ska kanske inte ligga i Lomma utan kanske i Rosengård.

Det är så man arbetar för att få ned ojämlikheten. Man ska också ha spej på hur man liksom ska lyfta personer som behöver mer hälsoinriktade insatser.

Jag tänker på alla som sliter i regionerna. Jag tänker framför allt på personalen, för det har varit tufft. År 2024 kom 38 framställningar om arbetsmiljöåtgärder från skyddsombud på sjukhus. Det var anmälningar om bristande arbetsmiljö. Det är liksom världsrekord i Sverige, om man får säga så. Det handlar till exempel om underbemanning, brister i fysisk arbetsmiljö, för hög arbetsbelastning och undermålig psykosocial arbetsmiljö på grund av att personalen är så pressad runt om i landet.

Jag tycker att det både från ledamotens kollega från Moderaterna och från ledamoten själv låter som att det är lite för easy-going i regionerna, att det är lite slashas över det hela. Så är det verkligen inte. Personalen sliter verkligen. Hur detta ska åtgärdas kan vi diskutera en annan gång.

Anf. 196 MATHIAS BENGTSSON (KD) replik:

Fru talman! Den stora skillnaden mellan Kristdemokraterna och Vänsterpartiet är att vi inte tror att det är mer pengar som är lösningen på alla problem i ofrentlig sektor. Det är inte höjd skatt för alla som jobbar inom sjukvården, som gör enorma insatser varje dag, som är lösningen på alla sjukvårdens problem.

Tvärtom finns det ett systemproblem som drabbar dem som jobbar i vården. Det finns en anledning till att åtta av tio av Läkarförbundets medlemmar vill att staten ska ta över ansvaret. De ser problemet med egna ögon.

Det finns ett väldigt tydligt exempel när det gäller e-hälsa: att journalsystemet inte kan synkas ordentligt mellan olika regioner. Staten behöver ta ett större ansvar. Vi ser det på flera områden. Just därför är det dags att vi genomför århundradets vårdreform med en statlig styrning av vården.

Anf. 197 ANNA VIKSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Mathias Bengtsson talar om statlig styrning i sina anföranden. Då blir jag lite fundersam eftersom det handlar om att anpassa nationell lagstiftning till den nationella digitala infrastrukturen. Hur ser färdplanen ut? Jag tänker till exempel på detta med det europeiska hälsodataområdet, som är på väg in, som regeringen har röstat nej till.

Som jag nämnde i mitt anförande finns det väldigt många utredningar gjorda inom det här området. Vi har gjort utredningar, och regeringen har tillsatt ett antal nya utredningar. Men det är väldigt svårt att se att de framläggs till riksdagen och omsätts i praktisk handling.

Regeringen har tillsatt råd av olika slag och även en nationell samordnare. Det kommer dock inte att räcka för att styra över regionerna, eftersom det handlar om att göra ganska stora förändringar i regionernas system – som för övrigt kan bestå av 100 olika system. Det är inte så att det finns ett enda system per region. Vi kan jämföra med nationell läkemedelslista som det

togs beslut om här i riksdagen och se hur lång tid det har tagit bara för dessa ganska små informationsmängder att realiseras.

Det finns ett förslag till färdplan, men den är inte beslutad, och det kommer att kosta pengar. Hur ska en långsiktig färdplan bli verklighet så att alla berörda kan se hur det här ska gå till och hur lång tid det ska ta?

Anf. 198 MATHIAS BENGTSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Anna Vikström, för frågorna och också för att ledamoten lyfter en så här viktig fråga!

Jag försökte i mitt anförande beskriva varför frågan är så viktig, och det är just för att det är orimligt att den digitala infrastrukturen ser så olika ut i olika delar av landet. Patientinformation som fastnar i olika journalsystem beroende på var man befinner sig i landet och får vård leder till dubbelarbete, slöseri med resurser och i värsta fall sämre vård.

Exakt var det här arbetet ligger har jag inte någon dagsfärsch uppgift om, men regeringens målsättning är väldigt tydlig: Hälsodata ska kunna delas smidigt och säkert i hela vårdkedjan, oavsett om det gäller kommunal omsorg, regional sjukvård eller för den delen tandvård.

Det sätter också fingret på just den poäng som jag försöker göra, nämligen att det är svårt för staten att ta ett helhetsgrepp när det finns 21 självstyrande regioner som har sina egna sjukvårdssystem. Då är det ingen quickfix för staten att samordna och ta över. Vi skulle behöva mer statlig styrning, och vi skulle behöva lägga ned regionernas sjukvårdsansvar.

Därför blir min motfråga till ledamoten: Är Socialdemokraterna med på politiken att låta staten ta över ansvaret för sjukvården?

Anf. 199 ANNA VIKSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Tack, Mathias Bengtsson, för svaret!

Jag vill först säga att när det gäller just e-hälsområdet har vi inte några markanta partipolitiska åsiktskillnader; vi vill ju båda att det här ska bli verklighet.

Jag tror att vi från alla partier i socialutskottet såg framför oss att det verkligen skulle bli en förändring – att det skulle komma fram en färdplan som tydligt och stegvis visar hur det här ska gå till, vad det ska kosta och vad regionerna och kanske även kommuner ska göra. Det här ansvaret behöver den statliga nivån faktiskt ta, annars kommer det inte att hända någonting över huvud taget.

När vi tittar i betänkandet som vi debatterar i dag ser vi att det finns 29 träffar på att utredningar bereds i Regeringskansliet. De allra flesta av dem handlar om hälsodata och digitaliseringsområdet. Det finns alltså högre med utredningar som är klara och remitterade, men inga förslag kommer vidare till riksdagen.

Här har nu Kristdemokraterna med sina ministrar en unik chans att med statlig styrning göra någonting för den nationella digitala infrastrukturen. Jag förstår inte att regeringen inte tar den chansen. Varför tillsätts det hela tiden nya utredningar som det inte blir

någonting av? Varför kommer det inga åtgärder som gör att det blir skillnad?

Vad säger ledamoten om det här? Varför tar ni inte chansen till statlig styrning nu när ni har den?

Anf. 200 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Fru talman! Det är möjligt att det här inte är någon partiskiljande fråga, men anledningen till att regeringen och Kristdemokraterna behöver genomföra detta nu är ju för att den tidigare, socialdemokratiska regeringen misslyckades med det.

Det är helt uppenbart att staten behöver ta det här ansvaret för att samordna patientdata. Men det är inte bara det ansvaret som staten behöver ta; staten skulle behöva ta ett mycket större ansvar för hela sjukvården.

Jag tycker att ledamoten argumenterar för en statlig sjukvård på ett alldeles utmärkt sätt, och därför är det tråkigt att Socialdemokraterna inte kan ge besked om att man också vill att staten ska ta över hela ansvaret för sjukvården. Då skulle vi kunna kroka arm i den här viktiga frågan.

Fram till dess får regeringen fortsätta att jobba i högt tempo för mer statlig styrning av vården så att vi kan sätta patienterna i centrum och inte i väntrum.

Anf. 201 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet när jag hörde Mathias Bengtsson peka på det problem som vi har i Sverige, nämligen att det är stora regionala skillnader när det gäller vilken sjukvård som erbjuds. Det är också stora inomregionala skillnader när det gäller vilken sjukvård som erbjuds. Men att därifrån hoppa till den enkla lösningen att om bara staten tar över allting så kommer vi att kunna lösa det här måste jag säga, fru talman, visar på en något bristfällig analys.

Om man tittar på motsvarande länder som också har glesbygd och landsbygd finns det stora regionala skillnader oavsett om det är staten som är huvudman, som i England, Skottland och Norge, om man har regionala huvudmän eller om man har obligatoriska försäkringslösningar som i stora delar av Kontinentaleuropa.

Orsaken till att vi har regionala skillnader handlar till stor del om kompetensfrågan. I Sverige har vi ungefär 100 barnneurologer, varav 50 bor i Stockholm och jobbar på Karolinska sjukhuset. Då är det inte undra på att det erbjuds mer barnneurologi i Stockholm än vad det gör i Gällivare eller för den delen på Gotland.

Det vore intressant att höra hur Mathias Bengtsson och Kristdemokraterna tänker sig detta. Om vi bara låter staten ta ansvar för alltihop, kommer vi då plötsligt att få en jämn fördelning av barnneurologer, neurokirurger och specialistsjuksköterskor? Det är nämligen där roten till det onda, den bristande regionala jämlikheten, finns.

Ska man börja tvinga barnneurologer att flytta? Är det det staten ska besluta om: Nu säger Socialstyrelsen att tre stycken ska flytta till Luleå och två till Visby, för nu ska det bli jämlikt när staten har tagit ansvar!

Hur ser den kristdemokratiska analysen ut?

Anf. 202 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten Anders W Jonsson för frågan!

Jag skulle säga att det är alldeles uppenbart att om man har 21 olika vårdorganisationer kommer man också att få 21 olika utfall. Det blir naturligtvis mycket svårt att få en jämlik vård mellan 21 olika huvudmän, och det finns såklart bättre förutsättningar att få en jämlik vård om man har en statlig huvudman i stället.

Jag tror att det finns en anledning till att sju av tio svenskar vill att staten ska ta över ansvaret för sjukvården. Man ser ju de brister som finns. Man ser att i dag är det postnumret som avgör hur stor chans man har att överleva en cancerdiagnos.

Det är också så att åtta av tio av Läkarförbundets medlemmar tror att staten har bättre förutsättningar att uppnå en jämlik vård. Åtta av tio av Läkarförbundets medlemmar tror alltså mer på Kristdemokraternas politik än på Centerpartiets politik.

Om man skulle titta på ett land med 10 miljoner med Sveriges geografi och skapa ett sjukvårdssystem för det landet, skulle man då dela upp det i 21 olika regioner som får styra var sin sjukvårdsorganisation? Ledamoten får gärna försöka förklara det för mig.

Jag tror inte det, och därför behöver vi lämna det här systemet från 1800-talet och i stället göra som våra grannländer och göra om sjukvårdssystemet.

Anf. 203 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Det är alltså så Kristdemokraterna ser detta, det vill säga som en liten lekstuga. Nu har vi ett nytt land där vi plötsligt ska bygga upp något; och hur ska vi organisera det? Forskningen tyder på att vi ska ha obligatoriska försäkringssystem därför att de systemen levererar effektivitet på ett helt annat sätt. Men det var inte det som var min fråga, vilket ledamoten Mathias Bengtsson så noga undviker och i stället upprepar opinionsundersökningar.

Vi har nu en situation där hälften av barnneurologerna finns i Stockholmsområdet. Hur skulle det lösa situationen om staten plötsligt blir ansvarig? Kristdemokraterna för ett resonemang om att lägga ihop allt i en enda jättestor statlig myndighet med 450 000 anställda. Då löses allt. Men då skulle de länder som har valt den vägen – England, Skottland, Norge, Nya Zeeland och Kanada – inte ha några regionala skillnader. Men det har de. Det finns ingenting i forskningen som stärker tesen att just organisationen av sjukvården skulle vara lösningen på hur man minskar de regionala skillnaderna.

Sedan har vi övertron på att om bara staten, Stockholm, får bestämma allt löses de flesta problemen. Jag vill påminna om att en av de värsta sjukvårdskriserna Sverige har gått igenom var pandemin. Den löstes inte genom att staten tog ett stort ansvar för sjukvården. Den löstes heller inte genom att regionpolitikerna klev fram, utan den löstes genom att man decentraliserade och lät människor på golvet, läkare och sjuksköterskor,

lösa de stora utmaningar som den svenska sjukvården den gången utsattes för.

Det är inte centralisering, makten till Stockholm i alla lägen, som är lösningen på de tuffa utmaningar som svensk sjukvård har.

Anf. 204 MATHIAS BENGTSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra Anders W Jonsson om att jag inte ser Stockholm som lösningen på alla Sveriges problem.

Anders W Jonsson svarar inte på frågan om varför han vill gå emot åtta av tio av Läkarförbundets medlemmar. Han svarar inte heller på frågan om varför sju av tio i den svenska befolkningen skulle ha fel.

Låt oss titta på exemplet med journalsystemet, som tas upp i betänkandet. Det är väl alldeles uppenbart att det är ett problem i dag att en patient som har utretts i sin hemregion men sedan blir sjuk i en annan region kan mötas av vårdpersonal som inte har någon information alls. Det är alldeles uppenbart att detta måste göras om eftersom det är ineffektivt, osäkert och onödigt. Det är väl ett alldeles uppenbart exempel att den statliga styrningen och organiseringen av att dela e-hälso-data går så långsamt på grund av de 21 olika självstyrande huvudmännen.

Nog finns det betydande fördelar med att skrota systemet från 1800-talet och i stället skapa ett nytt modernt statligt vårdssystem.

Anf. 205 CARITA BOULWÉN (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande SoU22 *Kompetensförsörjning, e-hälsa och beredskap*. Det är tre helt avgörande områden för en fungerande sjukvård.

Vi i Sverigedemokraterna står bakom våra reservationer, och även stora delar av betänkandet, men jag yrkar här bifall till endast reservation 10.

Vi behandlar ett betänkande som rör grundläggande delar av svensk hälso- och sjukvård, bland annat hur vi säkrar kompetensen, hur vi använder tekniken rätt och hur vi rustar vården i vardagen och inför en kris eller i värsta fall krig.

En väl fungerande sjukvård är en av de viktigaste grundstenarna i ett välfärdssamhälle. Det handlar om en sjukvård som är av hög kvalitet och där alla Sveriges medborgare oavsett var i landet man bor, i storstad eller glesbygd, ska kunna lita på att man får rätt vård i rätt tid. För Sverigedemokraterna handlar det om att vården ska vara tillgänglig, trygg och långsiktigt hållbar. Vi har därför lagt fram flera förslag som tydligt pekar på vad som behöver göras och varför.

För att vården ska fungera krävs det också att vårdpersonalen, som utgör själva hjärtat i hela verksamheten, har en trygg och hållbar arbetsmiljö. Det viktigaste för att vårdpersonal ska stanna kvar är trygga villkor, rimlig arbetsbelastning, inflytande över sitt arbete och, inte minst, tid för återhämtning.

Vi måste tillbaka till en vård där personalen får vara just vårdpersonal. Många lämnar yrket inte på grund av lönen utan för att de inte orkar längre. Vi

driver på för bättre schemaläggning, fasta anställningar och att vårdens resurser faktiskt går till patienter och personal, inte till en svällande administration, konsulter eller ineffektiva dubbelrapporteringsystem. Det måste bli mindre byråkrati och mer tid för patienterna.

Utan en kunnig och välmående personalstyrka kommer vi inte att klara av att möta framtidens vårdbehov. Just därför är satsningar på kompetensutveckling och förbättrade arbetsvillkor inte valfria, utan de är helt avgörande. Vårdpersonalen ska ha bättre villkor, fler karriärmöjligheter och en arbetsmiljö som gör att de vill stanna i yrket. Det är enda sättet att långsiktigt lösa vårdens problem.

Kompetensbrist, växande värdköer och en hårt pressad personal har länge varit vardag i många regioner. Svensk sjukvård behöver både långsiktiga reformer och konkreta beslut här och nu. Sverigedemokraterna står, som jag tidigare uttalade, bakom flera förslag och reservationer i betänkandet, och vi är stolta över att vi inom ramen för vårt budgetsamarbete med regeringen redan är med och genomför många nödvändiga satsningar.

Fru talman! Socialstyrelsen har exempelvis fått i uppdrag att ta fram en nationell plan för att förbättra kompetensförsörjningen i sjukvården. Nationella vårdkompetensrådet har presenterat 25 förslag, bland annat för att säkerställa tid och resurser för kompetensutveckling, så att vårdpersonal kan utvecklas i yrket utan att tvingas lämna kliniskt arbete. Vi vill skapa fler karriärvägar för vårdpersonal för att göra vårdyrket mer attraktivt. Vi vill se över regelverken för specialistutbildning och vidareutbildning för att möta framtidens vårdbehov. Därutöver pågår en utredning om hur vi ska förändra regelverken för reglerade yrken och vidareutbildning. Resultatet redovisas den 30 maj 2025. Det är ett långsiktigt men nödvändigt arbete.

500 miljoner avsattes 2023 för sjuksköterskors vidareutbildning. Det ska bli 400 miljoner per år från 2024 för en fortsatt satsning. Vidare ska det bli 100 miljoner årligen från 2023 för utvecklings- och karriärmöjligheter. Sedan är det 229 miljoner till Socialstyrelsen 2024 för att öka antalet praktikveckor på sjuksköterskeprogrammet.

Den som arbetar i vården vet att kunskap snabbt blir gammal. Nya metoder, nya läkemedel, ny teknik – det händer hela tiden. Därför är kontinuerlig kompetensutveckling inte en lyx utan en nödvändighet. I dag är det tyvärr alltför ofta upp till varje enskild arbetsgivare om fortbildning erbjuds. Och det skapar ojämlik vård. Det handlar om långsiktighet, trygghet och respekt för professionen.

Vi anser vidare att patientsäkerheten i vården kräver tydligare och skarpare rutiner för registerkontroller. Alla som arbetar, praktiserar eller studerar inom hälso- och sjukvården bör omfattas av registerkontroll. Det ska inte stanna vid ett tillfälle i början av anställningen. Det måste finnas möjlighet till återkommande kontroller under hela tiden man är verksam i vården. Det är en grundläggande trygghetsfråga, särskilt när det gäller skyddet för barn, äldre och svårt sjuka. I dag

finns ett tydligt håll i lagstiftningen. Den som har tillgång till våra mest utsatta måste också tåla att granskas.

Vidare vill vi se tydligare nationella riktlinjer för egenvårdsrådgivning. Det är dags att se individens förståelse som en tillgång. Genom att stärka patienternas kunskap och ge rätt stöd kan vi minska onödig belastning på primärvården. Det frigör resurser till dem som verkligen behöver vård samtidigt som det stärker den enskildes ansvar.

Fru talman! Vi ser också stora möjligheter i den tekniska utvecklingen. En modern sjukvård kräver moderna verktyg. Därför är det positivt att vi nu satsar på en sammanhållen digital vårdinfrastruktur där journaler kan delas smidigt över regiongränser. Införandet av AI-baserade system ska effektivisera triagering, diagnos och uppföljning. Digital vård i glesbygd ska ge ökad tillgänglighet oavsett var man bor.

Fru talman! Digitaliseringen är inte ett självändamål, och det handlar inte om att ersätta vårdpersonal utan om att frigöra deras tid för patientnära arbete.

I våra motioner lyfter vi fram behovet av att utveckla användningen av AI i till exempel mammografiscreening. AI kan aldrig ersätta det mänskliga omdömet, men det kan vara ett kraftfullt verktyg för att tidigare kunna upptäcka cancer och rädda liv.

Vi vill samtidigt att regeringen skapar förutsättningar för regionerna att bygga ut egenmonitorering, inte minst inom cancervården. När patienter, med stöd av tekniska hjälpmedel, själva kan följa upp sin behandling hemifrån ökar både tryggheten och vårdens effektivitet.

Fru talman! Till sist vill jag nämna beredskap. Sjukvårdens beredskap måste klara både kris och krig. Pandemin blottade något som vi i Sverigedemokraterna länge varnat för: en vård utan marginaler och en beredskap på sparlåga.

Det ändrar Tidöpartierna på nu. Det handlar om att ha fungerande och uppdaterade beredskapslager för läkemedel, skyddsutrustning och livsviktig sjukvårdsmateriel men också om tillgång till reservkraft, livsmedel och robusta it-system. Vi måste ha förmåga att hantera händelser med många skadade eller avlidna. Och vi behöver sjukhusbyggnader som är robusta och motståndskraftiga. Regelbundna kris- och krigsövningar inom hälso- och sjukvården är avgörande, liksom tydliga riktlinjer för hur vården ska prioriteras vid en allvarlig händelse.

Allt detta kräver tydlig och fungerande samordning mellan bland annat regioner, kommuner, MSB och stat. Med stöd av Sverigedemokraterna har regeringen intensifierat arbetet med att stärka Sveriges beredskap. MSB har fått ett tydligare samordningsansvar.

Det civila försvaret byggs upp igen. Och civilplikten är på väg tillbaka. Anslaget till det civila försvaret har ökat från några hundra miljoner till över 4 miljarder årligen, med en planerad ytterligare ökning till 15 miljarder kronor per år från 2028.

Civilsamhället utgör en väldigt viktig del. Jag hade själv förmånen att tillsammans med sju andra

riksdagskvinnor åka till Ukraina med förnödenheter. Det gav en viktig inblick i hur det faktiskt är att leva i ett krigsdrabbat område och i vilka resurser som behövs, hur civilsamhället kan mobilisera och vilken kraft som finns.

Fru talman! Sverigedemokraterna är tydliga med att svensk sjukvård måste vara trygg, tillgänglig och långsiktigt hållbar. Vi stärker personalen, förbättrar vårdplatstillgången och moderniserar systemen. Det gör vi tillsammans med regeringen inom ramen för det ansvarstygda Tidösamarbetet. Det är dags för en sjukvård som fungerar, inte bara i storstäder utan i hela Sverige.

Anf. 206 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Denna sena timme måste jag ställa en fråga. Carita Boulwén drog upp beredskap och så vidare. Jag håller med om det. Vi borde ha lärt oss ganska mycket av det som hände under pandemin. Därför tycker jag att det är lite svajigt från regeringen och Sverigedemokraterna.

År 2024 kan vi se att vården inte kan axa upp. Jämfört med andra länder ligger vi fortfarande väldigt dåligt till när det gäller intensivvårdsplatser. Och jämfört med före pandemin har antalet intensivvårdsplatser alltså minskat, fem år efter pandemins utbrott. Det kan inte vara rimligt, menar jag.

Socialstyrelsen har sagt att det måste komma till mellan 10 och 20 procent, till 535 intensivvårdsplatser, i Sverige för att vi ska kunna känna oss någorlunda trygga. Hur ska det gå till om man inte har en robust ekonomi för det? Det är min ena fråga.

Min andra fråga gäller att det i dag saknas regionala lager. Vad jag vet finns det ingen lagstiftning om det. Det fanns inte heller under pandemin. Regionerna hade inga egna lager. Det vore bra att ha en lagstiftning som sa att just regionerna ska ha lager.

Anf. 207 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att ändra mitt yrkande. Jag yrkar bifall till reservation 15.

Jag vill tacka ledamoten Rågsjö för frågorna.

Pandemin innebar ett ganska stort uppvaknande för många. Vi såg att vi inte hade de resurser och de vårdplatser som behövdes. Det är fortfarande ett jättebekymmer. Med anledning av det som sker i vårt närområde, där det är krig, har vi nu också sett att vi verkligen behöver utöka. Vi behöver fler vårdplatser.

Det görs en hel del satsningar. För 2025 satsas totalt 18,4 miljarder. Bland annat ökas vårdkapaciteten med 7,5 miljarder. Det satsas på ett sektorsbidrag på 2 miljarder och på en nationell vårdförmedling med 250 miljoner, för att man ska hitta ledig vårdkapacitet och bli av med vårdköerna, som vi menar har varit olagligt långa alldeles för länge.

Vi satsar mycket på att komma till rätta med de problem som har funnits väldigt länge. Vårdköerna är inget nytt. Dem har vi haft länge. De dubblerades under den socialdemokratiskt ledda regeringen. Man undrar varför de inte tog tag i det tidigare. Nu har vi

ganska mycket att ta tag i efter den tidigare regeringen, som inte såg till att kapa vårdköerna och att personalen inom vården fick bättre förutsättningar.

Jag tycker ändå att regeringen har mycket på gång. Sverigedemokraterna ligger också på för att få till en bra, fungerande vård och för att de resurser som behövs ska gå ut. Samtidigt är det, som vi har pratat om tidigare, regionernas ansvar.

Anf. 208 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Att ta tag i kan väl inte innebära att sätta regionerna på svält i två år, under 2022 och 2023. Det är inte att ta tag i, utan det var att verkligen ignorera de behov som fanns.

En annan fråga som ledamoten Carita Boulwén lyfter upp är personalen. I oktober 2024 hade 38 anmälningar om framställan om arbetsmiljöåtgärd från skyddsombud på sjukhus på grund av bristande arbetsmiljö gjorts till Arbetsmiljöverket för det året. Det är en rekordsiffra. Enligt protokollen handlade det om underbemanning, brister i fysisk arbetsmiljö, för hög arbetsbelastning, undermålig psykosocial arbetsmiljö, bristande säkerhet, arbetstider och scheman. Det var det som låg bakom.

Då kan man inte säga att någon har tagit tag i det här på statlig nivå. Det var väl känt redan före 2024 att personalen i regionerna hade det väldigt besvärligt.

Fru talman! Jag undrar självklart vad Sverigedemokraterna ska göra framåt när det gäller personalfrågorna. Man måste kanske också göra något radikalt för att personal ska komma tillbaka. Vem vill jobba inom en vård där det är ett otroligt tryck? Väldigt många inom vården jobbar inte ens heltid på grund av att arbetsbelastningen är så hög.

Vad anser ledamoten Carita Boulwén är lösningen när det gäller just personalfrågorna?

Anf. 209 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Som jag tidigare nämnde är ett problem som vi har att vi måste komma till rätta med vårdköerna. Vi tillför nu medel för att man ska kunna öka vårdkapaciteten.

I den nationella planen för kompetensförsörjning tar man upp mycket av de här problemen och hur man ska komma till rätta med dem och få till stånd de arbetsvillkor som krävs för att man ska ha bra arbetsplatser. Någonting som jag också lyfte fram i mitt anförande är hur viktigt det är att personalen verkligen mår bra och inte minst får tid för återhämtning samt att man har fast anställning.

Frågan om hyrpersonal har man i regionerna tagit tag i, så att det minskat väsentligt. Men det har också gjort att man bidragit till att befintlig personal inte fått de anställningar som egentligen behövs. Man kanske ringer in dem extra i stället på deras fritid, när de egentligen är lediga.

Det är mycket vi behöver arbeta med. Vi behöver se till att de får mer inflytande över schemat och får mer förutsägbara arbetsplatser med tydliga regler för hur de ska arbeta och när de ska få vara lediga samt

möjlighet till kompetensutveckling. Det är sådana saker som är väldigt viktiga. Vi gör stora satsningar på det här. Jag hoppas att det kommer på plats väldigt snart, för det är brådskande.

Anf. 210 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Vårdens utveckling är oerhört snabb. Det innebär naturligtvis att rätt förmågor är helt avgörande. Därför har regeringen gett i uppdrag att analysera framtidens reglerade yrken, specialistkompetenser, specialistutbildningar, vidareutbildning och fortbildning inom hälso- och sjukvården. Utöver själva grundutbildningen och den specialisering man ofta får i början av sin karriär är fortbildning helt avgörande, fru talman, för varje yrkeskunnig i sjukvården genom hela yrkeslivet. Fortbildning måste vara en rättighet för varje anställd och ett ansvar för varje arbetsgivare att tillhandahålla. Detta är grunden. Utöver det bereds just nu ett stort antal förslag från Nationella vårdkompetensrådet, till exempel om ett nationellt ledarskapsprogram för chefer, ett säkrat systematiskt arbetsmiljöarbete och fler karriärvägar.

Ytterligare en tårtbit är de vettiga arbetsverktygen. När man nu har den kompetens man behöver, ett gott ledarskap, en bra situation på jobbet och goda karriärvägar, hur ska man då få sin arbetsdag att bli så bra som möjligt? Det är verkligen hög tid, fru talman, för en gemensam digital infrastruktur för hela sjukvården. Det ska inte vara hundra blommor som blommar i 21 regioner, i tandvården och i hundratals kommuner. Det är jag själv som ska avgöra vilka data någon ska få se om min hälsa och min vård, inte brandväggarna och systemens utformning.

Nu har vi en färdplan för detta. Staten är tänkt att ta ett större ansvar. Vi har en samordnare för nationell digital infrastruktur som ska göra en redovisning före nyår. Detta, fru talman, är jag övertygad om kommer att leda till bättre arbetsverktyg, som jag just sa, men också naturligtvis en betydligt bättre patientsäkerhet.

Sedan vill jag lägga någon minut på en särskild specialisering. Jag syftar på de läkare som hanterar arbetsmiljön inte bara i sjukvården utan på alla arbetsplatser runt om i Sverige. Just frågan om specialisterna i arbetsmedicin hänger väldigt nära samman med kompetensförsörjningsproblemet. Det är en egen specialisering, och det handlar om hur arbetsmiljön påverkar oss och vår hälsa. Här finns en kompetensbrist sedan lång tid tillbaka. Just nu tror jag att företagshälsovården mest går på ångorna av engagerade och riktigt kunliga pensionärer.

Det här kräver verkligen en tydlig huvudman för utbildningen, en tydlig finansiering och koordinering av handledare och studierektorer. Liberalerna vill fokusera på detta område för att alla arbetsplatser ska bli hälsosamma arbetsplatser långt in i framtiden. Regeringskansliet arbetar med detta, och det är mycket betydelsefullt.

Vi lever i allvarstider. Beredskap handlar naturligtvis om grönklädda män och kvinnor, men det behöver inte vara kamouflagemönster, och det kan lika gärna

vara en bussarong. Ja, den behöver inte ens vara grön – den kan också vara vit. Självklart behövs beredskapslager, och självklart behöver vi vara redo för egen tillverkning av utrustning och vissa läkemedel om det verkligen behövs. Vi behöver krigsplacering, civilplikt, kloka avtal mellan regionerna och kommunerna samt privata utförare med yrkeskunniga personer.

Men ingen av de åtgärderna är viktigare än att sjukvården är en plats där kunniga, empatiska människor har tillräckligt många kollegor, där man får öva svåra scenarier, där man får ny kunskap genom hela sitt vanliga yrkesliv och där man trivs och vill stanna kvar. Den arbetsmiljö och de arbetsvillkor som behöver vara riktigt goda i vardagslunken är också de som är helt avgörande för att vår beredskap och vår förmåga att klara kris eller krig ska vara så bra som vi behöver.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 211 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Den här regeringen bygger på ett samarbete mellan delar av den forna Alliansen och Sverigedemokraterna, och politiken blir därefter. Vi får Alliansens nedskärningar, numera med etniska förtecken. Vi får utarmning av trygghetssystem, urholkad och underfinansierad välfärd och stora skattesänkningar för höginkomsttagare. I Tidöavtalet har utrikes födda fått ta rollen som syndabock för Sveriges alla problem. Genom att man utmålar dem som inte är födda här som ett hot och en belastning blir det lättare att villkora deras välfärd och rättigheter. Nedmontering av trygghetssystem, välfärd och rättighetsskydd är lättare att motivera om man pekar på vissa grupper och börjar där.

Inom hälso- och sjukvården blir den politiken som tydligast i regeringens förslag om att införa en angiverilag och att begränsa rätten till tolktjänster. Det är direkta beställningsarbeten från SD. Genom att peka på minoriteter som syndabockar slipper regeringen ta ansvar för att politiken inte funkade, att Sveriges tillväxt tillhör de lägsta i Europa, att arbetslösheten ligger på 10 procent och att matpriserna har ökat med 25 procent sedan 2022.

Under pandemin gick den dåvarande regeringen in med mer resurser till regionerna. Men under den extrema ekonomiska krisen 2023 och 2024 gick regeringen inte in med tillräckliga statsbidrag för att möta behoven när det var hög inflation och höga pensionskostnader. Nu i dagarna har vi exempelvis kunnat se att Skåne skär ned med 1 miljard i år. Uppåt 1 000 personer ska sägas upp. Där styr för övrigt Moderaterna, KD och L med stöd av Sverigedemokraterna.

År 2024 var det 6,7 överbeläggningar per 100 bemannade vårdplatser på landets sjukhus. Det är en ökning med 60 procent sedan 2014, så det är självklart flera regeringar som bär ansvar för det här. Antalet intensivvårdsplatser i Sverige har fortsatt att minska fem år efter pandemin, även om Region Stockholm bryter trenden då Karolinska öppnar för tre nya platser. Socialstyrelsen har beräknat att intensivvårdsplatserna

skulle behöva öka med mellan 10 och 20 procent till 535 stycken för att möta det framtida vårdbehovet. Då måste man nog skynda på.

Allt det vi talade om under och efter pandemin – en robust sjukvård och bättre arbetsmiljö för de vårdanställda – är som bortblåst. Kris, kris, kris och pandemi! Den här regeringen saknar insikt om att pandemin kan komma i morgon. De ansvariga ministrarna skyller på regionerna och förmedlar att allt blir bättre om det blir en helstatlig vård. Det är ett sätt att slippa ta ansvar. Man kan för övrigt säga att KD har gått från sjukvårdsparti till kärnkraftsparti. Det kan man kanske debattera någon annan gång, tror jag.

Lite om kriser: I många av Sveriges regioner saknas i dag tillräckligt stora lager för det fall pandemin skulle bryta ut. Att köpa in skyddsutrustning och andra nödvändiga artiklar under en pandemi är dyrt. Det fick vi se när vi hade pandemin. Regionerna bör ha ett lagkrav på sig att ha krislager för åtminstone tre månaders förbrukning. Vi, fru talman, vill se att samtliga privata vårdföretag som har avtal med regionen enligt lag ska ingå i regionernas och statens krisberedskap. Jag yrkar bifall till reservation 33.

För Vänsterpartiet är det uppenbart att staten måste ta ett större ansvar för planeringen av personalbehov och utbildning inom vården. Grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning behöver säkras för hela landet och utifrån befolkningens behov.

Vi vill se en långsiktig ekonomisk nationell plan för grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning. Vi vill också se individuella fortbildningsplaner.

Möjligheten till kompetensutveckling ska finnas oavsett var den anställda jobbar. Av den anledningen vill vänstern se ett lagkrav på vidareutbildning.

Fru talman! Regionernas kostnader för hyrpersonal har varit extrem. Miljarder kronor som hade kunnat användas till att bygga välfärden har år efter år försvunnit in i hyrsystemen. År 2023 landade hyrnotan för hela landet på 9,3 miljarder kronor. Tänk på alla de vårdarbetare som kunde ha anställts för de pengarna.

För många regioner är hyrpersonal i dagsläget den enda möjliga vägen. Vänsterpartiet vill se ett avskaffande av hyrpersonal i vården till 2027. Men självklart måste ett stopp kombineras med andra åtgärder från staten för att säkra personalförsörjningen. Vi föreslår därför ett tiopunktsprogram för att avskaffa hyrpersonal i vården.

Fru talman! Fram till början av oktober 2024 hade 38 anmälningar om framställan om arbetsmiljöåtgärd från skyddsombud på sjukhus om bristande arbetsmiljö gjorts det året, det vill säga 2024. Det är rekord, och det blir bara värre.

Det handlar om underbemanning, brister i fysisk arbetsmiljö, för hög arbetsbelastning, undermålig psykosocial arbetsmiljö, bristande säkerhet och arbetstider. Hela kollektivet av vårdarbetare talar om arbetsmiljön vid varje möte jag har haft med just vårdpersonal.

Personalen är guld. Det är inte några vi hela tiden kan se som förbrukningsvaror. Förkortad arbetstid,

rimliga scheman och fler arbetskamrater är nödvändigt.

Om de generella statsbidragen skulle ha följt löner, priser och demografi sedan 2011 så skulle de ha legat på en nivå som är 27 miljarder högre än i dag. Det handlar om att det behövs indexering av statsbidragen. Det vill vi köra vidare med.

Fru talman! Efter Hamas terrorattack mot israelisk civilbefolkning öppnade sig helvetesgapet för palestinier i Gaza. Gaza ligger i ruiner. 50 000 personer är dödade, många barn, många vuxna förstås och många kvinnor. Ofattbara 100 000 personer beräknas vara skadade.

Samtidigt har sjukvårdssystemet helt kollapsat, och de flesta av Gazas sjukhus är helt ur funktion. Tusentals människor i Gaza är nu i akut behov av medicinsk evakuering.

Nu har vapenvilan avbrutits igen, och Israel har återupptagit dödandet i Gaza och på Västbanken. Under 2024 dödades över fem gånger fler barn i Gaza än 2005–2022 i hela världen i världens väpnade konflikter. Det kan man fundera på.

EU-kommissionen har väddat till medlemsländerna att ta emot palestinska patienter. Men trots att svensk sjukvård har kapacitet att rädda liv vägrar regeringen att hjälpa till.

WHO har identifierat cirka 10 000 svårt sjuka personer som är i akut behov av vård, och EU uppmanades att ta emot en del av de patienterna. Det handlar om människor som skadats av Israels bomber, men även om cancersjuka som inte kan få sin behandling. Det handlar om barn.

Läkare Utan Gränser har erbjudit oss i Sverige att stötta regeringen med sin personal på plats. Svensk vårdpersonal står redo att rädda liv.

Belgien, Tyskland, Italien, Spanien, Slovakien och Rumänien tar emot patienter och även Norge. Sverige har kapacitet och möjlighet, men då säger den svenska regeringen nej.

Karolinska universitetssjukhuset i Stockholm har sagt att det både vill och kan ta sitt ansvar. Likaså driver organisationen Sjukhusläkarna och Vårdförbundet på.

Vi är väldigt stolta över att Sverige inte tvekade att ta emot krigsskadade patienter från Ukraina. Det är en självklar sak. Nu har ungefär 185 ukrainare fått nödvändig vård i Sverige. Det är väl väldigt bra.

Då borde det också vara självklart att ta emot patienter från Gaza. Jag undrar: Var finns Sverige? Finns det hjälp på plats? Det säger man ibland. I vilket sjukhus då?

Det handlar om humanism. En gång var vi en humanistisk stormakt. Men den regeringen som tillträdde med SD:s stöd 2022 har inga som helst ambitioner att ge skydd och hjälp till de mest behövande.

Regeringen bör ge Gazas svårt sjuka och skadade sjukvård i Sverige. Jag lyfter fram reservation 35.

Anf. 212 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Vid denna sena timme, ackompanjerad av mäsarnas skrik, debatterar vi ett motionsbetänkande med 120 förslag gällande kompetensförsörjning, e-hälsa och beredskap.

Fru talman! Jag tänker bara lyfta fram kompetensförsörjningen. Det är ett grundläggande problem i den svenska sjukvården. Det spelar i stort sett ingen roll i vilken utmaning man väljer att börja nysta. Man hamnar till slut i kompetensförsörjningen.

En dålig tröst är att det på intet sätt är ett unikt svenskt problem. Det är möjligtvis bara ett parti som kan säga att lösningen på detta är att förstärka sjukvården. Alla europeiska länder har den här utmaningen, och även många andra länder. Ytterst handlar det om de demografiska förändringarna, men också om hur kraven i sjukvården utvecklas.

Vi har också en dimension i Sverige som man har i många andra länder. Utmaningen är ännu större i de glesare delarna av landet. Så är det i alla länder som har en glesbygd eller en landsbygd att tala om. Det är ingenting som är unikt för Sverige.

Vi har också några speciella utmaningar i Sverige som är lite grann egenkonstruerade. Vi har stora problem med kompetensförsörjning i primärvården. I andra länder är utvecklingen när man arbetar i sjukvården att man till slut får jobba i primärvården. Men i Sverige har vi organiserat den på ett sådant sätt att både läkare och sjuksköterskor tyvärr flyr primärvården.

Vi har också problem vad gäller sjuksköterskor att få de mest kvalificerade sjuksköterskorna att vilja stanna på våra sjukhus. Även där är det arbetsmiljön och arbetstiderna som gör att man söker sig därifrån.

Fru talman! Slutligen har vi också de senaste åren skaffat oss ett särskilt svenskt problem. Vi har i Sverige under många år varit beroende av att få kompetens från andra länder. Där har Sverige varit ett attraktivt land för både läkare, sjuksköterskor och annan personal att komma till och jobba.

Nu har vi sedan två år tillbaka en regering som gör allt den kan för att försvåra för människor som vill komma hit och arbeta. Det går kanske inte en dag men åtminstone inte en vecka utan att vi läser om sjukvårdspersonal som talar god svenska, har utbildning och så vidare och som ska utvisas ur landet.

Senast var det en ung läkare här i Stockholmsområdet som gjort alla utbildningar och nu var på Karolinska för sin randutbildning. Men icke desto mindre hade regeringen sett till att den här personen minsann skulle utvisas. Tala om att skjuta sig själv i foten!

30 procent av dem som arbetar i den svenska sjukvården är födda utomlands. Vi ska se till att vi fortsättningsvis också är ett attraktivt land för människor som har en bra sjukvårdsutbildning att komma hit och stötta oss.

Vad är det då vi kan göra? Det är ett problem som finns i alla länder. För det första måste vi titta på ansvarsfördelningen. Det är inte ett välfungerande system i ett läge där både staten och regionerna dimensionerar utbildningssystemet.

Staten gör det genom hur man dimensionerar vårdutbildningarna i högskolorna. Sedan är det regionerna som dimensionerar exempelvis hur många specialistläkare vi får. Det är dags att vi tittar igenom det systemet och ser till att vi har ett nationellt ansvar och ett nationellt beslutsfattande.

Att regionerna hade så stort inflytande på detta fungerade bra i ett läge där man om man utbildade sig till barnmorska i Östersund stannade hela livet som barnmorska i Östersund. Men så ser inte arbetsmarknaden ut. Då måste vi också förändra det systemet.

Det andra vi kan göra är att bli mycket bättre på att använda de digitala möjligheterna. Det är någonting som många står här i talarstolen och sjunger sig varma för. Men när det sedan handlar om konkreta förslag är man minsann väldigt snabb på att hitta skäl till varför det inte går att göra.

Vi kan ta ett sådant enkelt exempel som farmaceut på distans. Det skulle vara ett utmärkt sätt att kunna se till att vi runt om i landet har en bemanning med farmaceuter även på de små apoteken i glesbygden. Men där är man väldigt snabb att hela tiden hitta skäl till varför man inte kan göra det.

Det tredje är att se över vem som ska göra vad i sjukvården. Sådant som en sjuksköterska gör i dag kan lika väl och kanske bättre göras av en undersköterska. Det som har gjorts av läkare genom tiderna kan kanske utföras mycket bättre av en sjuksköterska.

Vi måste få en regering som vågar titta på administrationen. Vi har hört flera talare här, fru talman, som har sagt att administrationen är ett jättebekymmer och att den ökar så snabbt. Men varför ökar den? Jo, det hänger samman med att den här regeringen och även tidigare regeringar släpper och har släppt de statliga myndigheterna på området, totalt elva tolv stycken, ganska fria att hitta på nya regler, nya anvisningar och nya föreskrifter som i sig innebär mer administration.

Vi har sedan lång tid tillbaka i Sverige åtminstone haft en ambition att minska regelbördan för de svenska företagen, men jag tror att det är dags att vi sätter ett tydligt mål också för att minska regelbördan för den svenska sjukvården.

Fru talman! Det sista, och det som borde vara det enklaste, är om vi kunde få en regering i det här landet som ser till att Sverige återigen blir ett attraktivt land för människor från andra delar av världen och Europa att komma till och vilja jobba i den fantastiska svenska sjukvården. Det skulle vara en ganska enkel åtgärd.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 213 NILS SEYE LARSEN (MP):

Fru talman! Det är några som har nämnt de här fiskmåsaarna vi hör utanför. Jag måste erkänna att jag tycker att det känns ganska skönt med lite publik så här på kvällskvisten.

Jag tänkte börja, så att jag inte glömmer bort det, med att berätta vad det är som vi i Miljöpartiet ska yrka på. Det är reservation 14 under punkt 9 om arbetsmiljö, som jag yrkar bifall till.

Jag tänkte fokusera på kompetensförsörjningen, som jag ser som en stor utmaning. Personalbristen är nog en av de största utmaningarna inom sjukvården, nu och framför allt på lång sikt framöver. Personalbristen riskerar att bli en negativ spiral som påverkar på många sätt. Det blir svårt för den ovärderliga personal vi har inom sjukvården när det saknas händer och när det saknas medarbetare. Det riskerar att göra arbetsbördan än svårare och att leda till en ohållbar arbetssituation som bränner ut den personal som vi så innerligt väl behöver.

Personalbristen får också konsekvenser för oss som invånare och som patienter. Det tar längre tid innan vi får vård, och det förstör förutsättningarna för den kontinuitet inom vården som vi behöver. Jag tänker i synnerhet på de ojämlika förhållanden som vi har i Sverige.

Vi kan till exempel se vårdcentraler och hälsocentraler i Västerbotten, i inlandet, och i de andra nordliga regionerna, som länge har sökt efter allmänläkare som kan finnas på plats kontinuerligt. Det betyder otroligt mycket. Jag glömmer inte vårt besök på Lövångers hälsocentral, som fortfarande har kvar en del allmänläkare som borde ha gått i pension för länge sedan men som alltså finns kvar, och hur ovärderligt det är för invånarna i Lövånger. När vi satt och kåkade lunch med dem sa de att de ska vara riktigt sjuka om de ska ringa och söka annan akut vård en lördag eller söndag, för de vill komma till sin hälsocentral där de kan träffa den läkare som de känner och som de har träffat under så lång tid. Det är det som ger en bättre vård.

Därför är det extra oroväckande när man ser att många regioner i Sverige nu går på svältkur. Redan nu, trots att vi har behov av fler medarbetare inom vård och omsorg, ser man att det sker nedskärningar eller att det hålls inne med nödvändiga rekryteringar.

Vi ska komma ihåg att om vi blickar framåt – och här tar jag hjälp av SKR:s siffror – ser situationen väldigt dystert ut. I prognosen till 2033 ser vi att den arbetsföra befolkningen kommer att öka med ungefär 166 000 personer.

Samtidigt ser vi att man på grund av de demokratiska förändringarna bara inom äldreomsorgen kommer att behöva öka antalet anställda med 32 procent, vilket är 66 000 personer.

Inom hälso- och sjukvården kommer behovet av anställda att öka med 17 700 personer. Men sedan har vi pensionsavgångar under samma period med 66 000 personer. Det gör att det totala rekryteringsbehovet inom hälso- och sjukvården till 2033 ligger på 83 500 personer, alltså ungefär hälften av den totala tillkommande mängden i arbetsför ålder. Och då har jag inte ens nämnt den fjärdedel inom äldreomsorgen som fram till 2033 kommer att ha gått i pension.

Det här är en ekvation som är omöjlig att lösa. Just därför behöver vi ta tag i kompetensförsörjningen ordentligt redan nu. Vi i Miljöpartiet har själva lyft fram vikten av en nationell samordnare för kompetensförsörjning. Därför har vi valt att stödja Socialdemokraternas motion, som handlar om att ta fram en nationell

handlingsplan för hur kompetensen och bemanningen i välfärden ska säkras på kort och lång sikt. Jag tror att vi behöver jobba med detta strategiskt från nationellt håll och i samverkan med regioner och kommuner.

Dessutom ska vi komma ihåg att situationen är väldigt ojämlig, vilket jag har återkommit till många gånger. Vi har redan i dag i regioner, till exempel i de nordliga regioner som jag kommer ifrån, en rådande kompetenskris. Vi sitter alltså med en historiskt låg arbetslöshet och har svårt att rekrytera personal.

Vi behöver satsa på bättre arbetsmiljö. Här har vi det yrkande som vi i Miljöpartiet har gjort. Men vi har också i vår budget tillfört medel för den återhämtningsbonus som hade varit så viktig som en del i att jobba med att försöka hitta olika modeller för att skapa hållbara arbetsförutsättningar för personalen.

Allt detta handlar till syvende och sist om resurser. Här håller jag helt med om det som Karin har lyft flera gånger från Vänsterpartiet: Det finns ett enormt behov av ökade resurser. SKR pratar om att det är ungefär 27 miljarder som skulle behöva tillkomma som saknas i dag sett till inflationsökningen. Detta får förödande konsekvenser för regionerna.

Jag hörde den moderata ledamoten säga att han tyckte att det var anmärkningsvärt att vi har fyra akutsjukhus och att flera av dem hotas av nedläggning. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att man tycker att det är anmärkningsvärt. Är det någonting som tvingar fram det här är det dels kompetensbristen, dels resursbristen.

Det är en stor utmaning för till exempel Sollefteå, som verkligen skulle behöva detta, i synnerhet när vi pratar om beredskap på sikt. Västernorrland är en av de regioner som verkligen har det tufft ekonomiskt. Resurser behövs, och här har regeringen och Tidöpartierna ett stort ansvar.

Jag ska avsluta med att nämna någonting som jag också tycker är viktigt i den här ekvationen. I prognosen för den tillkommande befolkningen i arbetsför ålder står det att utrikes födda står för nästan hela den ökningen. Jag minns en gång när jag kom till en klass i Umeå med blivande undersköterskor. Det var personer från hela världen, som brann för att så småningom kunna jobba med att hjälpa människor inom vård och omsorg.

Det är personer vi kommer att behöva. Det är klart att vi ser med stor oro på att man nu gör allt för att skruva åt och göra det svårare för människor som har heltidsjobb, som har de kvalifikationer som krävs för att kunna jobba som undersköterska, sköterska eller vårdbiträde och som nu riskerar utvisning på grund av de orimligt höga försörjningskraven. Vi behöver ta vara på den kompetens vi har här.

Med detta vill jag än en gång yrka bifall till den reservation jag redan lyft. Givetvis står jag även bakom Miljöpartiets andra reservationer.

Anf. 214 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Jag kände mig nödgad att gå i svaromål. Ja, jag tycker att det är anmärkningsvärt. Som jag

sa har vi aldrig haft så mycket personal anställd inom svensk hälso- och sjukvård och kommunal sjukvård som vi har i dag. Ändå producerar vi mindre. Jag hävdar att det är ett systemfel.

Ledamoten känner inte mig, men jag är faktiskt fortfarande verksam sjuksköterska. Jag har jobbat i 37 år och följt detta inifrån. I mångt och mycket, kan jag säga, är de problem som ledamoten tar upp i sitt anförande kopplade till ledarskap.

Vi har haft en tendens inom hälso- och sjukvården under många år att centralisera ledarskapet. Finns det flera sjukhus har man ledarskapet på ett ställe men bedriver sjukhus också på andra ställen. Det är helt omöjligt att leda på distans. Ska man få en personalgrupp att känna sig delaktig och kunna vara med och påverka sin verksamhet måste ledarskapet finnas på plats. Det är en grundbult. Här fallerar det på väldigt många ställen.

Samtidigt pratar man mycket om arbetsmiljö. Arbetsmiljön har försämrats enormt mycket, faktiskt på grund av schemaändringar kopplade till ett i mina ögon oerhört korkat avtal med elva timmars dygnsvila som har slagit sönder schemaläggningen ohyggligt inom välfärdssektorn. Där har vi ett av grundproblemen. Jag återkommer till det alldeles strax.

Anf. 215 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Fru talman! Jag är väl medveten om att det är utmaningar med den arbetstidslag som finns. Det har jag fått rådda med när det gäller assistansscheman och annat. Å andra sidan förstår jag varför den tillkom inom EU. Det fanns en rad sektorer där människor tvingades arbeta oskäligt långa pass, och det får ju konsekvenser.

Det vi får höra här är intressant. Jag håller helt med: Om man har möjlighet att jobba närmare personalen och lyssna till personalen kommer att man att få väldigt bra input kring hur man kan utveckla arbetet i verksamheten. Därför tror jag inte heller att lösningen för den svenska sjukvården är att förstatliga den och då centralisera ledningen ytterligare.

Icke desto mindre är det trots allt också en resursfråga. Vi kan ta Region Västerbotten, som jag kommer från. När man har en hel organisation som år efter år sitter och kämpar med budgetar i underskott och knappt har resurserna att kunna klara det blir det väldigt svårt att jobba proaktivt, trots att man skulle vilja det.

Det finns ändå positiva exempel där man försöker, där man har örat mot lokalsamhället och kan fatta beslut. Men det är svårt, och resurser behövs trots allt för att man ska kunna jobba mer proaktivt inom regionerna.

Anf. 216 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Västerbotten har jag faktiskt besökt och är väldigt fascinerad av. Där har man tittat på ledarskapsfrågan mellan sjukhusen. Man har delat upp en del av de länsgemensamma klinikerna, och det fick ganska god effekt.

Man har ett stort problem fortfarande när det gäller sjukhusvården och bemanningen, och det är på BB-sidan i Lycksele. Det blir väl en stängning denna sommar också, vilket är ett otroligt problem för den som är gravid i det området. Det är resor på 15, 20 eller 30 mil. Det är inget jag önskar att någon som är på gång att föda barn ska behöva göra.

Västerbotten har också sina hälsocentraler, som är fantastiska. Det var någon som pratade om god och nära vård här tidigare och att vi inte lyckas med det. Jag håller med: Vi har tyvärr inte kommit någonstans, i mina ögon, när det gäller god och nära vård. Men i Västerbotten har man gjort det. Man har otroliga hälsocentraler och ett glesbygdsmedicinskt centrum som är en drivkraft. Jag anser att det är där vi ska titta. Det som levereras där är god och nära vård.

Ja, det är säkert tufft ekonomiskt. I mångt och mycket är min känsla att vi från sjukvården – jag säger vi, för jag är en del av den världen – har tagit väldigt lätt på detta med budget. Om en politiker säger att ni måste spara pengar skickar man in en ärrad läkare som sätter sig med politikern och säger att då kan vi inte behandla de cancersjuka barnen, eller något annat. Det är ingen politiker som vill fronta det, och så kommer man undan det året också.

Vi måste få en bättre styrning och ledning av hälso- och sjukvården. Och budgetdisciplin är faktiskt viktigt.

Anf. 217 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Fru talman! Det gläder mig att ledamoten lyfter Västerbotten, samtidigt som jag är medveten om hur hårt vi har slagits med underskott efter underskott. Jag tror att vi nu har ett underskott i budgeten som är ganska ansevärt, vilket absolut inte är optimalt för framtiden. Men så är det när man har en region som är en och en halv gånger Belgien i storlek med en befolkning som är mindre än Malmö. Vi har dessutom i de allra flesta kommuner en medianinkomst som ligger 10 000 kronor under rikssnittet och bland de högsta kommunalskatterna. Där finns inte mycket mer resurser.

Det är därför jag återkommer till detta, apropå att kunna jobba med mer jämlika förutsättningar: Många regioner är nog ändå väl medvetna om de behov som finns. Sedan är det klart att det ibland finns systemutmaningar. Men det kan jag säga, både som kommunpolitiker och som rikspolitiker: Jag tror inte att det är något som specifikt är ett regionproblem. Det finns en hel del systemmekanismer som är utmanande i offentlig styrning.

Här tror jag dock att det finns en fara, om man får en politisk stress av att inte få den output man skulle vilja ha, att man bara trycker på med ännu mer utredningar, ännu mer styrningar och ännu mer riktade bidrag – och så får man bara mindre effekt av det hela. Här skulle generella bidrag hjälpa mer.

Här tror jag verkligen att vi ändå måste visa viss lyhördhet mot våra olika regioners utmaningar. Kompetensbristen kommer vi att behöva tackla, och det behöver vi göra nationellt och samordnat. Vi behöver

jobba tillsammans med kommuner och regioner för att lösa detta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 april.)

§ 18 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

EU-dokument

COM(2025) 137 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) nr 1308/2013, (EU) 2021/2115 och (EU) nr 251/2014 vad gäller vissa marknadsregler och sektorsspecifika stödåtgärder i vinsektorn och för aromatiserade vinprodukter

Motioner

med anledning av prop. 2024/25:141 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m.

2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C)

2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP)

§ 19 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 8 april

2024/25:591 En nationell reform för egenvård och farmaceutiska tjänster

av Ulrika Westerlund (MP)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:592 Särsläkemedel

av Anders W Jonsson (C)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

§ 20 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 8 april

2024/25:1001 Säkerställande av de nationella riktlinjerna för induktion

av Anders W Jonsson (C)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:1002 Digital ansökan om specialistkompetens för läkare

av Anders W Jonsson (C)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:1003 Ett utökat skydd mot diskriminering

av Ulrika Westerlund (MP)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1004 Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter

av *Ulrika Westerlund* (MP)
till statsrådet *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
2024/25:1005 Rättsliga rådets roll vid senare aborter

av *Ulrika Westerlund* (MP)
till statsrådet *Acko Ankarberg Johansson* (KD)
2024/25:1006 Föräldrafullmakt till sociala föräldrar

av *Martina Johansson* (C)
till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)
2024/25:1007 Eget ombud för barn i vårdnadstvisiter

av *Martina Johansson* (C)
till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)
2024/25:1008 Fler vårdnadshavare än två
av *Martina Johansson* (C)
till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)
2024/25:1009 Utvärdering av reformen av skyddat boende

av *Martina Johansson* (C)
till statsrådet *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
2024/25:1010 Krav vid laglighetsprövning av äldre hamnar

av *Joakim Järrebring* (S)
till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)
2024/25:1011 Revidering av det nordiska skatteavtalet

av *Heléne Björklund* (S)
till finansminister *Elisabeth Svantesson* (M)
2024/25:1012 Reglerna om fyllnadsval i kommunallagen

av *Samuel Gonzalez Westling* (V)
till statsrådet *Erik Slottner* (KD)
2024/25:1013 Stöd till civilsamhällets katastrofin-satser efter jordbävningen i Myanmar

av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet *Benjamin Dousa* (M)

av tredje vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 85 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 116 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 148 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 17 anf. 186 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

§ 21 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 9 april

2024/25:990 Startbeslut för dubbelspår på Ostkust-banan

av *Peder Björk* (S)
till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 22.59.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 7 anf. 15 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 47 (delvis),

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott.....	1
§ 4 Ärenden för bordläggning	1
§ 5 Offentlig förvaltning	1
Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU23.....	1
Anf. 1 ULRIK NILSSON (M)	1
Anf. 2 IDA KARKIAINEN (S)	2
Anf. 3 LARS ANDERSSON (SD)	4
Anf. 4 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V).....	4
Anf. 5 MALIN BJÖRK (C)	5
Anf. 6 JAN RIISE (MP)	6
(Beslut fattades under § 12.)	7
§ 6 Fri- och rättigheter.....	7
Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU25.....	7
Anf. 7 LOUISE MEIJER (M).....	8
Anf. 8 AMALIA RUD STENLÖF (S).....	9
Anf. 9 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	10
Anf. 10 MARTIN WESTMONT (SD)	11
Anf. 11 MAURICIO ROJAS (L).....	12
Anf. 12 JESSICA WETTERLING (V).....	13
Anf. 13 MALIN BJÖRK (C)	14
Anf. 14 JAN RIISE (MP)	15
(Beslut fattades under § 12.)	16
§ 7 Kommunal och regionala frågor.....	17
Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU26.....	17
Anf. 15 LARS JOHNSSON (M)	17
Anf. 16 PETER HEDBERG (S)	17
Anf. 17 MARTIN WESTMONT (SD)	18
Anf. 18 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	19
Anf. 19 MARTIN WESTMONT (SD) replik.....	19
Anf. 20 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	19
Anf. 21 MARTIN WESTMONT (SD) replik.....	20
Anf. 22 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	20
(Beslut fattades under § 12.)	21
§ 8 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor.....	21
Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU22	21
Anf. 23 IDA DROUGGE (M)	21
Anf. 24 BJÖRN WIECHEL (S).....	22
Anf. 25 CECILIA RÖNN (L) replik.....	23
Anf. 26 BJÖRN WIECHEL (S) replik.....	23
Anf. 27 CECILIA RÖNN (L) replik.....	23
Anf. 28 BJÖRN WIECHEL (S) replik.....	24
Anf. 29 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik.....	24
Anf. 30 BJÖRN WIECHEL (S) replik.....	24
Anf. 31 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik.....	24
Anf. 32 BJÖRN WIECHEL (S) replik.....	25
Anf. 33 YUSUF AYDIN (KD).....	25
Anf. 34 DENNIS DIOUKAREV (SD)	26
Anf. 35 CECILIA RÖNN (L) replik.....	27
Anf. 36 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik.....	27
Anf. 37 CECILIA RÖNN (L) replik.....	27
Anf. 38 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik.....	27
Anf. 39 BJÖRN WIECHEL (S) replik.....	28
Anf. 40 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik.....	28
Anf. 41 BJÖRN WIECHEL (S) replik.....	28
Anf. 42 DENNIS DIOUKAREV (SD) replik.....	28

Anf. 43 CECILIA RÖNN (L)	28
Anf. 44 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V)	29
Anf. 45 MARTIN ÅDAHL (C)	30
Anf. 46 MÄRTA STENEVI (MP)	31
(Beslut fattades under § 12.)	31
§ 9 Offentlig upphandling	31
Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU34	31
Anf. 47 MERIT FROST LINDBERG (M)	31
Anf. 48 GUNILLA CARLSSON (S) replik	32
Anf. 49 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	32
Anf. 50 GUNILLA CARLSSON (S) replik	33
Anf. 51 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	33
Anf. 52 GUNILLA CARLSSON (S)	33
Anf. 53 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	34
Anf. 54 GUNILLA CARLSSON (S) replik	35
Anf. 55 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	35
Anf. 56 GUNILLA CARLSSON (S) replik	35
Anf. 57 HANS EKLIND (KD)	35
Anf. 58 DAVID PEREZ (SD)	36
Anf. 59 CICZIE WEIDBY (V)	37
Anf. 60 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	38
Anf. 61 CICZIE WEIDBY (V) replik	38
Anf. 62 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	38
Anf. 63 CICZIE WEIDBY (V) replik	39
Anf. 64 MARTIN ÅDAHL (C)	39
Anf. 65 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	40
Anf. 66 MARTIN ÅDAHL (C) replik	40
Anf. 67 MERIT FROST LINDBERG (M) replik	40
Anf. 68 MARTIN ÅDAHL (C) replik	41
Anf. 69 MÄRTA STENEVI (MP)	41
(Beslut fattades under § 12.)	41
§ 10 Bostadspolitik	41
Civilutskottets betänkande 2024/25:CU13	41
Anf. 70 DAVID JOSEFSSON (M)	41
Anf. 71 MÄRTA STENEVI (MP) replik	43
Anf. 72 DAVID JOSEFSSON (M) replik	43
Anf. 73 MÄRTA STENEVI (MP) replik	43
Anf. 74 DAVID JOSEFSSON (M) replik	43
Anf. 75 JENNIE NILSSON (S) replik	44
Anf. 76 DAVID JOSEFSSON (M) replik	44
Anf. 77 JENNIE NILSSON (S) replik	44
Anf. 78 DAVID JOSEFSSON (M) replik	44
Anf. 79 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V)	45
Anf. 80 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	46
Anf. 81 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	47
Anf. 82 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	47
Anf. 83 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	47
Anf. 84 DAVID JOSEFSSON (M) replik	48
Anf. 85 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	48
Anf. 86 DAVID JOSEFSSON (M) replik	48
Anf. 87 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	48
Anf. 88 LARRY SÖDER (KD)	49
Anf. 89 MÄRTA STENEVI (MP) replik	50
Anf. 90 LARRY SÖDER (KD) replik	50
Anf. 91 MÄRTA STENEVI (MP) replik	50
Anf. 92 LARRY SÖDER (KD) replik	50
Anf. 93 JENNIE NILSSON (S) replik	51
Anf. 94 LARRY SÖDER (KD) replik	51
Anf. 95 JENNIE NILSSON (S) replik	51
Anf. 96 LARRY SÖDER (KD) replik	51

Anf. 97 JENNIE NILSSON (S)	52
Anf. 98 HELENE ODENJUNG (L)	53
Anf. 99 MÅRTA STENEVI (MP) replik.....	54
Anf. 100 HELENE ODENJUNG (L) replik	54
Anf. 101 MÅRTA STENEVI (MP) replik.....	54
Anf. 102 HELENE ODENJUNG (L) replik	55
(forts. § 13)	55
Ajournering	55
Återupptaget sammanträde	55
§ 11 Beslut om ärende som slutdebatterats den 2 april	55
TU11 Vägtrafik- och fordonsfrågor.....	55
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
 sammanträde	56
KU23 Offentlig förvaltning	56
KU25 Fri- och rättigheter	56
KU26 Kommunal och regionala frågor.....	57
FiU22 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor	57
FiU34 Offentlig upphandling.....	58
§ 13 (forts. från § 10) Bostadspolitik (forts. CU13).....	59
Anf. 103 ALIREZA AKHONDI (C) replik	59
Anf. 104 HELENE ODENJUNG (L) replik	59
Anf. 105 ALIREZA AKHONDI (C) replik	59
Anf. 106 HELENE ODENJUNG (L) replik	59
Anf. 107 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	59
Anf. 108 MÅRTA STENEVI (MP) replik.....	61
Anf. 109 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	61
Anf. 110 MÅRTA STENEVI (MP) replik.....	61
Anf. 111 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	61
Anf. 112 ALIREZA AKHONDI (C) replik	62
Anf. 113 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	62
Anf. 114 ALIREZA AKHONDI (C) replik	62
Anf. 115 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	62
Anf. 116 ALIREZA AKHONDI (C)	63
Anf. 117 DAVID JOSEFSSON (M) replik	63
Anf. 118 ALIREZA AKHONDI (C) replik	64
Anf. 119 DAVID JOSEFSSON (M) replik	64
Anf. 120 ALIREZA AKHONDI (C) replik	64
Anf. 121 MÅRTA STENEVI (MP).....	65
(Beslut skulle fattas den 10 april.)	66
§ 14 Terrorism.....	66
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU13	66
Anf. 122 HELÉNE BJÖRKLUND (S)	66
Anf. 123 ADAM MARTTINEN (SD) replik.....	67
Anf. 124 HELÉNE BJÖRKLUND (S) replik	67
Anf. 125 ADAM MARTTINEN (SD) replik	67
Anf. 126 HELÉNE BJÖRKLUND (S) replik	67
Anf. 127 ULRIKA LILJEBERG (C)	67
Anf. 128 ADAM MARTTINEN (SD).....	68
Anf. 129 MIKAEL DAMSGAARD (M).....	69
Anf. 130 GUDRUN NORDBORG (V)	70
Anf. 131 ADAM MARTTINEN (SD) replik.....	71
Anf. 132 GUDRUN NORDBORG (V) replik	71
Anf. 133 ADAM MARTTINEN (SD) replik.....	71
Anf. 134 GUDRUN NORDBORG (V) replik	71
Anf. 135 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik.....	71
Anf. 136 GUDRUN NORDBORG (V) replik	72
Anf. 137 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik.....	72
Anf. 138 GUDRUN NORDBORG (V) replik	72
Anf. 139 TORSTEN ELOFSSON (KD).....	72
Anf. 140 ULRIKA WESTERLUND (MP).....	73

Anf. 141 MARTIN MELIN (L).....	74
(Beslut skulle fattas den 10 april.)	75
§ 15 Processrättsliga frågor.....	75
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU16	75
Anf. 142 LUDVIG CEIMERTZ (M).....	75
Anf. 143 GUDRUN NORDBORG (V) replik	76
Anf. 144 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik.....	76
Anf. 145 GUDRUN NORDBORG (V) replik	77
Anf. 146 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik.....	77
Anf. 147 LARS ISACSSON (S).....	77
Anf. 148 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik...	78
Anf. 149 LARS ISACSSON (S) replik.....	78
Anf. 150 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik...	78
Anf. 151 LARS ISACSSON (S) replik.....	78
Anf. 152 TORSTEN ELOFSSON (KD).....	79
Anf. 153 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	79
Anf. 154 GUDRUN NORDBORG (V)	80
Anf. 155 ULRIKA LILJEBERG (C)	81
Anf. 156 ULRIKA WESTERLUND (MP).....	82
(Beslut skulle fattas den 10 april.)	83
§ 16 Internationellt bistånd genom multilaterala organisationer	83
Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU11	83
Anf. 157 KATARINA TOLGFORS (M).....	83
Anf. 158 OLLE THORELL (S) replik.....	84
Anf. 159 KATARINA TOLGFORS (M) replik	84
Anf. 160 OLLE THORELL (S) replik.....	84
Anf. 161 KATARINA TOLGFORS (M) replik	85
Anf. 162 ANNA LASSES (C) replik.....	85
Anf. 163 KATARINA TOLGFORS (M) replik	85
Anf. 164 ANNA LASSES (C) replik.....	85
Anf. 165 KATARINA TOLGFORS (M) replik	85
Anf. 166 OLLE THORELL (S).....	86
Anf. 167 KATARINA TOLGFORS (M) replik	87
Anf. 168 OLLE THORELL (S) replik.....	87
Anf. 169 KATARINA TOLGFORS (M) replik	87
Anf. 170 OLLE THORELL (S) replik.....	87
Anf. 171 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	88
Anf. 172 YASMINE ERIKSSON (SD).....	89
Anf. 173 JACOB RISBERG (MP) replik	89
Anf. 174 YASMINE ERIKSSON (SD) replik.....	90
Anf. 175 JACOB RISBERG (MP) replik	90
Anf. 176 YASMINE ERIKSSON (SD) replik.....	90
Anf. 177 JOAR FORSSELL (L).....	90
Anf. 178 ANNA LASSES (C)	91
Anf. 179 JACOB RISBERG (MP)	92
Anf. 180 KATARINA TOLGFORS (M) replik	94
Anf. 181 JACOB RISBERG (MP) replik	94
Anf. 182 KATARINA TOLGFORS (M) replik	94
Anf. 183 FÖRSTE VICE TALMANNEN	94
Anf. 184 JACOB RISBERG (MP) replik	94
Anf. 185 FÖRSTE VICE TALMANNEN	95
(Beslut skulle fattas den 10 april.)	95
§ 17 Kompetensförsörjning, e-hälsa och beredskap.....	95
Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU22	95
Anf. 186 THOMAS RAGNARSSON (M)	95
Anf. 187 KARIN RÅGSJÖ (V) replik.....	96
Anf. 188 THOMAS RAGNARSSON (M) replik	96
Anf. 189 KARIN RÅGSJÖ (V) replik.....	96
Anf. 190 THOMAS RAGNARSSON (M) replik	97
Anf. 191 ANNA VIKSTRÖM (S).....	97

Anf. 192	MATHIAS BENGTSSON (KD)	98
Anf. 193	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	99
Anf. 194	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	99
Anf. 195	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	99
Anf. 196	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	100
Anf. 197	ANNA VIKSTRÖM (S) replik	100
Anf. 198	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	100
Anf. 199	ANNA VIKSTRÖM (S) replik	100
Anf. 200	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	101
Anf. 201	ANDERS W JONSSON (C) replik	101
Anf. 202	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	101
Anf. 203	ANDERS W JONSSON (C) replik	101
Anf. 204	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	102
Anf. 205	CARITA BOULWÉN (SD)	102
Anf. 206	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	103
Anf. 207	CARITA BOULWÉN (SD) replik	103
Anf. 208	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	104
Anf. 209	CARITA BOULWÉN (SD) replik	104
Anf. 210	LINA NORDQUIST (L)	104
Anf. 211	KARIN RÅGSJÖ (V)	105
Anf. 212	ANDERS W JONSSON (C)	106
Anf. 213	NILS SEYE LARSEN (MP)	107
Anf. 214	THOMAS RAGNARSSON (M) replik	108
Anf. 215	NILS SEYE LARSEN (MP) replik	108
Anf. 216	THOMAS RAGNARSSON (M) replik	108
Anf. 217	NILS SEYE LARSEN (MP) replik	109
	(Beslut skulle fattas den 10 april.)	109
§ 18	Bordläggning	109
§ 19	Anmälan om interpellationer	109
§ 20	Anmälan om frågor för skriftliga svar	109
§ 21	Anmälan om skriftligt svar på fråga	110
§ 22	Kammaren åtskildes kl. 22.59.	110